

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Cajunská menšina a její jazyk v Louisianě

Disertační práce

Mgr. Helena Janasová

Školitel: Doc. Mgr. Jaromír KADLEC, Dr.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. Mgr. Jaromíra Kadlece, Dr. a s použitím uvedené literatury.

Ve Zlíně, dne 20. srpna 2012

Helena Janasová

Děkuji panu docentovi Jaromíru Kadlecovi za cennou odbornou pomoc a laskavost.

Panu Barrymu Jeanovi Anceletovi děkuji za poskytnutí důležitého studijního materiálu.

Obsah

Úvod	8
1 Zeměpisná a demografická situace	10
1.1 Louisiana	10
1.1.1 Acadiana	12
1.2 Obyvatelstvo	13
2 Historický přehled	15
2.1 Nová Francie	15
2.1.1 Akádie	20
2.1.1.1 Deportace Akáďanů	23
2.2 Louisiana	26
2.2.1 Frankofonní Louisiana	29
2.2.2 Příklad Akáďanů do Louisiany	31
2.2.3 Přijetí Akáďanů v Louisianě	33
2.2.4 Přeměna Akáďanů v Cajuny	33
3 Cajunská identita a kultura	35
3.1 Historie cajunské identity a kultury	35
3.2 Identita	38
3.2.1 Nositelé identity	39
3.2.2 Druhy identity	41
3.2.2.1 Sociální identita	41
3.2.2.2 Etnická identita	42

3.2.2.2.1 Označení cajunského etnika	43
3.2.2.2.2 Roztříštěnost cajunského etnika	45
3.2.2.3 Kulturní identita	46
3.2.2.3.1 Znaký kulturní identity	49
3.3 Cajunové v literatuře	56
3.4 Akulturace	58
4 Jazyková politika a vzdělávání	60
4.1 Cajunská francouzština ve školách	60
4.2 Jazyková politika	61
4.3 Vzdělávací programy	64
4.4 CODOFIL a <i>grassroots</i> hnutí	65
4.5 Vliv vzdělávání na zachování cajunské francouzštiny	67
5 Jazykové zvláštnosti cajunské francouzštiny	69
5.1 Druhy francouzštiny v Louisianě	69
5.2 Charakteristika cajunské francouzštiny	70
5.2.1 Fonetika	71
5.2.2 Morfologie	72
5.2.3 Syntax	74
5.2.4 Slovní zásoba	74
6 Jazykový kontakt a změny v jazyce	76
6.1 Jazykový kontakt	76
6.2 Změny v jazyce	78

7 Cajunská francouzština a jazyková směna	84
7.1 Situace cajunské francouzštiny	84
7.1.2 Jazykové kontinuum	87
7.2 Kontaktem způsobené změny	90
7.2.1 Interference, přepínání kódů, jazyková výpůjčka	91
7.2.1.1 Jazykové a lexikální výpůjčky	93
8 Lexikální rovina	94
8.1 Výpůjčky	94
8.1.2 Druhy lexikálních výpůjček	95
8.2 Situace v cajunské francouzštině	97
8.2.1 Přepínání kódů a interkód	98
8.2.2 Lexikální výpůjčky	100
8.2.2.1 Rozdíl mezi generacemi	102
8.2.2.2 Adaptace výpůjček	103
8.2.2.2.1 Fonologická adaptace	103
8.2.2.2.2 Morfologická adaptace	105
8.3 Analýza	107
8.3.1 Materiál	107
8.3.2 Výpůjčky	109
8.3.2.1 „Ustálené“ výpůjčky	110
8.3.2.2 Příležitostné výpůjčky	112
8.3.2.3 Komentář	118
8.3.3 Kalky a přepínání kódů	121
8.3.3.1 Komentář	123

9 Syntakticko-morfologická rovina	123
9.1 Přenos strukturních prvků	123
9.2 Situace v cajunské francouzštině	125
9.2.1 Změny v syntakticko-morfologické rovině	126
9.3 Analýza	135
10 Foneticko-fonologická rovina	140
10.1 Jazyková směna ve fonetice a fonologii	140
10.2 Situace v cajunské francouzštině	141
10.2.1 Suprasegmentální fonetické jevy	141
10.2.2 Změny ve foneticko-fonologické rovině	142
10.3 Analýza	144
Závěr	146
Résumé	151
Příloha 1	158
Příloha 2	168
Literatura	169

Úvod

V posledních desetiletích se jazykový kontakt stal předmětem zvýšeného zájmu lingvistů, zřejmě proto, že až neuvěřitelně vysoké procento jazyků je ohroženo. Lingvistika se po větší část 20. století zabývala obecným typem jazyka, nezávislým na konkrétním mluvčím, posluchači, nebo na řečovém společenství, v němž se jazyk používá. V druhé půlce 20. století dal zájem o výzkum jazyka v kontextu řečového společenství vzniknout sociolingvistice, která zkoumá mj. dopad jazykového plánování a multilingválního jazykového konfliktu.

Louisiana (kapitola 1), americký stát, kde se střetávaly a mísily vlivy koloniálních mocností (Anglie, Francie a Španělska) a která je někdy nazývána jazykovou laboratoří, se ukázala být ideálním místem pro sociolingvistické studie. Ještě počátkem 20. století zde existovala místa, kde většina obyvatel komunikovala francouzsky, obklopena anglofonní většinou. Jižní část státu – oblast Acadiana, je regionem, v němž se usadila akádská komunita, ze které se vyvinula komunita cajunská (kapitola 2).

Jazykový kontakt je často spojen s jazykovým konfliktem, který vzniká konfrontací odlišných norem, hodnot a postojů, jež dále ovlivňují identitu, vzdělání a skupinové vědomí. Proto je důležité prozkoumat společenské a kulturní faktory, které k takovému vývoji vedou (kapitola 3). Bez porozumění sociálnímu a kulturnímu pozadí nelze pochopit změny způsobené kontaktem, předpovědi založené pouze na strukturních faktorech selhávají.

Jazyková směna je založena na víře mluvčích v převahu dominantního jazyka, který jim poskytne větší možnosti. Menšina je pod tlakem většiny, menšinový jazyk ustupuje dominantnímu a jazyková asimilace je většinou nevyhnutelná. Cajunská menšina představovala částečně výjimku z pravidla – svou identitu a jazyk si dokázala podržet po celé 19. století. Století 20. ale znamenalo radikální úbytek mluvčích cajunské francouzštiny¹.

Příčin tohoto úbytku bylo několik, jako klíčovou lze však chápat posílání dětí do škol dominantní jazykové skupiny (kapitola 4). Dalším z faktorů, který způsobil úbytek mluvčích, byla již zmíněná víra v převahu dominantního jazyka. Cajunové svůj jazyk pokládali za „špatnou“ francouzštinu, podřadnou variantu francouzštiny standardní. Cajunská

¹ Dále také CF.

francouzština má svá specifika (kapitola 5), nicméně se jedná o jazykovou variantu francouzštiny. Specifika vznikla tím, že se tato varianta vyvíjela odloučeně od standardní francouzštiny, zachovala některé archaismy, ale také tím, jak cajunská menšina vstřebávala vlivy jiných kultur.

Jazykový kontakt může vést k jazykové směně nebo dokonce až k jazykové smrti. Jazyková směna je pravděpodobně následkem interference, rozsah a vliv jazykového kontaktu však není vždy spolehlivě prokazatelný, neboť svou roli může hrát i vnitřní jazyková motivace. Přestože někteří autoři navrhují postup, který by změny způsobené jazykovým kontaktem jasně prokázal, už jednotlivé kroky tohoto postupu se mohou jevit jako problematické (kapitola 6).

Nicméně i CF vykazuje na počátku 21. století nevyhnutelné změny, způsobené částečně i jazykovým kontaktem. Cajunská menšina je skupinou mluvčích, kteří tvoří jazykové kontinuum a změny v jazykové produkci mohou být způsobeny také jazykovou atricí či nedokonalým ovládnutím jazyka (kapitola 7).

Jazykový kontakt se v CF projevuje běžným přepínáním kódů a jazykovými výpůjčkami. Nejvíce je ovlivněna pravděpodobně lexikální rovina, kde se přejímání slov stalo nejběžnější slovotvornou strategií. Lexikální výpůjčky mohou být různou měrou adaptovány, vyskytuje se ovšem i tzv. interkodický jev, kdy jazykové vklady nenáleží ani k jednomu jazykovému kódu v kontaktu (kapitola 8).

K posunu dochází i v syntakticko-morfologické rovině, a to zejména v projevu tzv. *semi-speakers*, ačkoli je to oblast nejméně náchylná podlehnout jazykovému kontaktu. I v této rovině ale může být jazykový kontakt pouze jedním z faktorů vedoucích ke změně, velmi často má změna více příčin, mluví se o tzv. *multiple causation* nebo *causes multiples*. (kapitola 9).

Foneticko-fonologická rovina bývá společně s rovinou lexikální nejvíce postižena jazykovým kontaktem a mezigenerační srovnání často prokáže probíhající jazykovou směnu. Teoretický předpoklad ale nemusí být vždy potvrzen v praxi, neboť existují situace, kdy interference s dominantním jazykem vede pouze k minimálním změnám v systému menšinového jazyka. (kapitola 10)

Snažili jsme se zdokumentovat jazykovou směnu prakticky v jazykových materiálech, které jsme získali během našeho studijního pobytu v Louisianě v roce 2009.

1 Zeměpisná a demografická situace

1.1 Louisiana

Obr. 1. Louisiana na mapě Spojených států Amerických (zdroj: Wikimedia Commons).

Stát Louisiana se nachází na jihovýchodě USA a sousedí se státy Arkansas (na severu), Mississippi (na východě) a Texas (na západě). Z jižní strany je ohraničen Mexickým zálivem. Celý stát leží v poměrně nízké nadmořské výšce, nejvyšším vrcholem je Driskill Mountain na severovýchodě státu s pouhými 163 metry nad mořem.

Mezi jednotlivými státy USA se Louisiana svou rozlohou 135 382 km² řadí na 31. místo. Celá čtvrtina území je pokryta vodou – na jejím území jsou prárie, mokřiny i bažiny a bažinatá ramena, tzv. *bayous*. Ta se nacházejí zejména na jihovýchodě státu poblíž ústí řeky Mississippi², která po svém toku odvádí vodu z téměř poloviny Spojených států a jejíž delta patří k neúrodnějším oblastem světa. Mokřiny u Mexického zálivu patří k nejrozsáhlejším na světě (Wall, 2008, s. 13). Více než polovina Louisiany je pokryta borovicovými lesy nacházejícím se zejména ve vnitrozemí, mezi nimiž se rozprostírají travnaté stepi.

Největším a nejrušnějším obchodním centrem státu je město New Orleans s 343 829 obyvateli, které leží na stejném stupni zeměpisné šířky jako Káhira. Hlavním městem státu je

² Mississippi je čtvrtá nejdelší řeka na světě.

Baton Rouge s 229 493³ obyvateli. Dalšími významnými městy jsou Shreveport (199 311 obyvatel), Lafayette (120 623 obyvatel) a Lake Charles (71 993 obyvatel).

Polotropické podnebí a úrodná půda náplavových planin umožňuje pěstování zemědělských plodin 220 dní v roce na severu a 350 dní na jihu. Zemědělská produkce zahrnuje cukrovou třtinu, batáty, rýži, bavlnu a pekanové ořechy⁴, potravinářský průmysl zpracovává plody moře a ryby⁵. Ze států USA má Louisiana nejrozsáhlejší a nejpestřejší sladkovodní rybolov. Kromě toho poskytují sladkovodní toky⁶ útočiště mnoha živočišným druhům, které jsou loveny i kvůli kůži a kožešině.⁷ Zásoba dřeva se používá k výrobě zápalek (Louisiana zastává celou polovinu produkce USA). Z louisianských přístavů je exportováno více než 40 % obilí vyváženého z USA.

Od 20. let 20. století, kdy byla objevena obrovská ložiska ropy, je zásadní zejména petrochemický průmysl. Louisiana má největší koncentraci ropných rafinérií, petrochemických továren a továren zpracovávajících zemní plyn na západní polokouli a produkuje 25 % celkové produkce petrochemických výrobků v USA.⁸

V prvním desetiletí 21. století byla Louisiana, zejména její jihovýchodní část, postižena několika ničivými katastrofami. Hurikán Katrina, následován vzápětí hurikánem Rita, v roce 2005 způsobil zaplavení 80 % města New Orleans a mnohamiliardové hospodářské škody. Následkem bylo i snížení počtu obyvatel.

V dubnu roku 2010 utrpěl biotop Mexického zálivu ničivé škody při havárii ropné plošiny Deepwater Horizon, provozované společností British Petrol, když do vod zálivu uniklo 4,9 milionů barelů ropy. Přestože se dva roky od havárie zdá být většina problémů podle oficiálního vyjádření americké vlády zažehnána, biologové a přírodovědci jsou méně optimističtí (Lean, 2011).

³ Údaje podle sčítání lidu v roce 2010 (<http://www.louisiana.gov>).

⁴ Mezi státy USA Louisianě patří druhá příčka v pěstování cukrové třtiny a batátů, třetí příčka v pěstování rýže a pátá příčka v pěstování pekanů (<http://www.louisiana.gov>).

⁵ 25 % celkové produkce plodů moře v USA. Louisiana drží rekord v největším objemu úlovků, 1.9 miliardy liber za rok (<http://www.louisiana.gov>).

⁶ 41 % území státu jsou mokřady.

⁷ Loví se zejména nutrie, ondatra, norek, vydra a bobr.

⁸ V Louisianě byla také vyvinuta a poprvé použita technologie pobřežních ropných vrtů.

1.1.1 Acadiana

Dvacet dva farností⁹ v jižní části státu se nazývá Acadiana (Bernard, 2003, s. 80). Oblast, ve které se v 18. století usadila početná akádská komunita, dala později vzniknout cajunské kultuře.

Označení Acadiana se poprvé objevilo v 60. letech 20. století. Televizní stanice v Lafayette takto označila region, ve kterém vysílala. Oficiálně bylo jméno přijato louisianskou legislativou roku 1971 (Del Sesto, Gibson, 1975) a byla vytvořena vlajka.

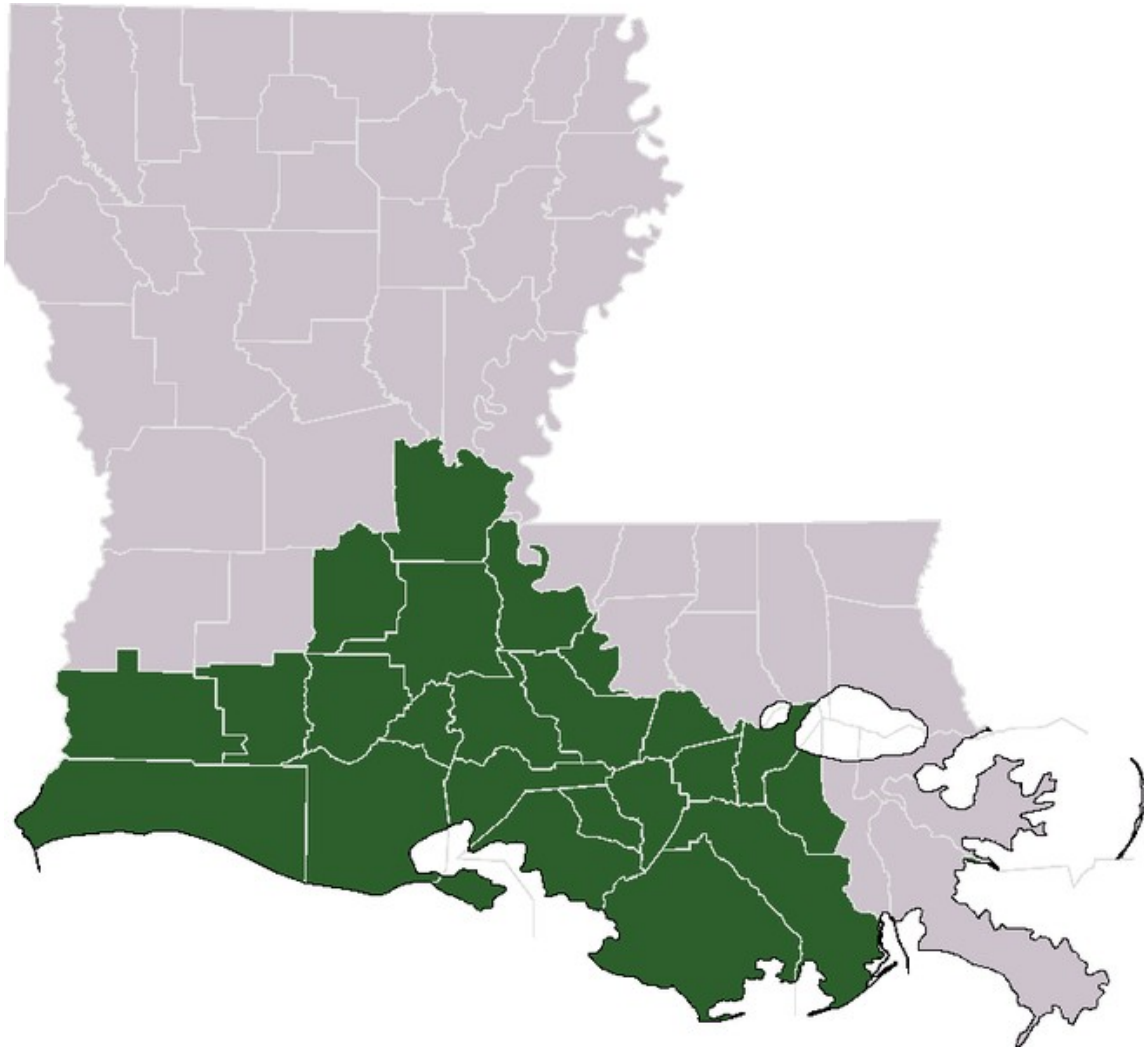
Acadiana odkazuje na oblast, která se rozprostírá západně od New Orleans až k hranici s Texasem, vede podél Mexického zálivu a asi 100 mil do vnitrozemí k městečku Marksville. Rees Acadianu definuje jako území „22 parishes loosely bounded by the Mississippi River on the east, the Gulf of Mexico to the south, pine forests of central Louisiana to the north, and stretching westward into the prairies of southwest Louisiana“ (Rees, 2008, s. 345). Sčítání lidu z roku 2000 uvádí 1 352 646 obyvatel oblasti.

Ačkoli název odkazuje k Akádii, domovu frankofonního obyvatelstva, současná Acadiana je mnohem rozmanitější. Moderní etnografové ji popisují jako „home of North America’s most complex rural society“ (Brasseaux, Gould, 2011, s. 4).

Východní část je regionem *bayous* – bažinatých ramen, západní Acadiana je rozlehlejší a topograficky rozmanitější. Nalezneme zde pobřežní močály a náplavové planiny na jihu a prairie na severu.

Acadiana byla značně postižena již zmíněným hurikánem Rita roku 2005. V dubnu a květnu roku 2011 pak Louisianu postihly rozsáhlé záplavy způsobené rozvodněním Mississippi. Díky odvodňovacímu systému, postaveném po ničivé záplavě roku 1927, se však přírodní živel podařilo zvládnout bez ničivých následků.

⁹ Celkem má Louisiana 64 farností. Název „farnost“ (*parish*) je pozůstatek francouzské koloniální éry.

Obr. 2. Mapa Louisiany s vyznačenou oblastí Acadiana (zdroj: Wikimedia Commons).

1.2 Obyvatelstvo

„Il s’agit d’un véritable carrefour d’influences des Amériques françaises.“ (Baronian, 2006)

Díky pohnuté historii tohoto státu je složení obyvatelstva v Louisianě velmi pestré – sčítání lidu z roku 2010 uvádí až 63 různých kombinací jednotlivých ras.¹⁰

¹⁰ United States Census Bureau (<http://www.census.gov>).

V roce 2010 měla Louisiana 4 533 372 obyvatel.¹¹ Obyvatelstvo bylo v době sčítání složeno z 62,6 % bělochů, 32 % černochoů a několika menšinových skupin (např. Hispánci – 3,6 %, američtí Indiáni – 0,7 %, Asiaté – 1.5 %).

V minulosti byli významnou skupinou kreolové¹², původně potomci narození francouzským či španělským (ale také německým, irským, italským, anglickým nebo africkým (Brasseaux, 2005, s. 89)) osidlovatelům nových koloniálních oblastí, a mulati, také *créoles de couleur* nebo *gens de couleur libres*, kteří do Louisiany přišli v období kolonizace v 18. století. Bílí kreolové a mulati¹³ byli většinou zámožní majitelé plantáží s otroky.

Potomci prvních kolonizátorů začali označení „kreol“ používat po odkoupení Louisiany roku 1803, aby se odlišili od přicházejících angloamerických osadníků (Borders, 1988, s. 16) a jiných frankofonních skupin, vůči nimž se cítili nadřazení a považovali se za louisianskou aristokracii (Brasseaux, 2005, s. 90).

Koncem 18. století se objevilo označení *Afro-Creole* (Murphy, 2008)¹⁴ pro imigranty přicházející ze Saint Domingue. Po skončení občanské války se spojení „černý kreol“ již užívalo běžně a označovalo otroky a jejich potomky osvobozené emancipačním aktem otroků z roku 1863¹⁵. Jejich sociální postavení byl mnohem nižší než postavení bílých kreolů a mulatů. Dubois píše: „In the eighteenth and the nineteenth centuries in Louisiana, persons of African ancestry were divided by skin color, wealth, land ownership, education, and even language.“ (Dubois, Horvath, 2003, s. 192) V průběhu 19. století byli zámožní kreolové postupně z velké části asimilováni a označení „kreol“ dnes nejvíce používají černí kreolové.

¹¹ United States Census Bureau (<http://www.census.gov>).

¹² Slovo *creole* pocházející z portugalského *crioulot* označovalo otroka vychovaného v domě majitele. Do portugalštiny přešlo pravděpodobně z latiny ze slova *create*, do španělštiny přešlo jako *criollo* a do francouzštiny jako *créole*. Běžně se používalo v Novém Španělsku od roku 1560 (Brasseaux, 2005, s. 89). Slovo *creole* znamená „rodný nebo původní v určité oblasti“ a původně bylo vymyšleno černochoy, kteří chtěli odlišit otroky narozené v Americe od nevolníků z Guineje (Brasseaux, 2005, s. 88). Samotný termín *creole* byl za dobu existence Louisiany interpretován různě a dodnes existují často protichůdné definice (Borders, 1988, s. 15-16).

¹³ Ale také mulatky, což byly tzv. *placées* – ženy, vydržované bohatými bílými kreoly, kteří je často zaopatřili a učinili z nich majitelky půdy.

¹⁴ Citováno dle (Hall, 1995).

¹⁵ 22. 9. 1862 – Proklamace prezidenta Lincolna o osvobození černých otroků na území povstaleckých států (s platností od 1. 1. 1863). Osvobození otroků ale platilo pouze pro rebelské státy, ne pro otrokářské státy, které zůstaly v Unii. V nich bylo otroctví zrušeno až po válce třináctým dodatkem k Ústavě.

Další menšinou frankofonní skupinou jsou Cajunové, potomci Akáďanů, kteří přišli do Louisiany v druhé půlce 18. století a kterým se dále věnujeme v kapitole Frankofonní Louisiana.

Původní obyvatelstvo – indiánské kmeny – dnes představuje jen zlomek z celkového složení Louisiánanů. Z těchto indiánských kmenů jsou nepočetnější Humové. Byl to první kmen, který přivítal francouzské objevitele roku 1699, konvertoval ke katolicismu již roku 1700, a který dnes hovoří cajunskou francouzštinou. Jejich postavení je dnes přirovnáván k tomu, které měli Cajunové na konci 19. století (Brasseaux, 2005, s. 129).

Nejpočetnější část obyvatelstva Louisiany dnes tvoří Angloameričané. První Angloameričané začali do Louisiany přicházet roku 1780, ještě v její španělské koloniální fázi, podporováni gubernérem Miró. Odkoupení Louisiany Američany roku 1803 tento proces učinil legitimním. Většina *Anglos* přicházela ze států Tennessee, Kentucky, Mississippi, Georgia a Alabama (Wall, 2008, s. 112), usazovala se na severu země a patřila mezi rolníky nebo námezdní pracovníky (Kadlec, Holeš, 2006, s. 137). Jejich vztahy s kreoly byly z počátku velmi napjaté a ve 20. letech 19. století téměř zapříčinily občanskou válku, když soudce vrchního soudu trval na tom, aby veškeré zápisky ze soudních líčení byly vedeny pouze v angličtině, oficiálním jazyku všech soudních jednání (Wall, 2008, s. 131). Angloameričané rychle získali dominantní postavení díky politickému a ekonomickému vlivu. Při odkoupení Louisiany byl poměr 7:1 ve prospěch obyvatelstva francouzského původu. O pouhých šedesát let později, v období občanské války, bylo již 70 % obyvatelstva Louisiany angloamerického původu (Estaville, 1990, s. 108).

2 Historický přehled

2.1 Nová Francie

Louisiana se svou rozlohou řadí na třicátou první příčku mezi padesáti státy USA. Území moderní Louisiany pokrývá pouze malý zlomek toho, co se nazývalo Louisianou před několika

málo stoletími. Koloniální Louisiana¹⁶ se rozkládala na téměř třetině severoamerického kontinentu.

Louisiana představovala důležitou součást francouzského koloniálního území v Severní Americe, tzv. Nové Francie, jejíž existence započala roku 1534 na území dnešní Kanady, kdy Jacques Cartier poprvé prozkoumal záliv svatého Vavřince až k dnešnímu Montrealu a zabral toto území ve jméno francouzského krále.¹⁷ Cartier založil několik osad, kolonie se ale začala rozvíjet až o téměř století později, poté, co ve Francii skončilo období náboženských válek mezi katolíky a hugenoty, během nichž „království tonulo v ohni a krvi“ (Maurois, 1994, s.133). Francie si uvědomila politickou i ekonomickou důležitost severoamerického koloniálního území i díky příjmům z obchodu s kožešinami, na kontinentě velmi populárními.

O severoamerické francouzské území se z počátku zajímali zejména obchodníci. Pierre Du Gua de Monts sestavil roku 1603 výpravu, která se vydala do severní Ameriky obchodovat s kožešinami (monopol na něj držel do roku 1611). O dva roky později založil De Monts osadu Port-Royal¹⁸, první trvalé osídlení kolonistů v Kanadě, které se na dalších sto padesát let stalo hlavním městem Akádie¹⁹. De Monts byl jmenován jejím prvním guvernérem (1603 – 1607) a do Nové Francie se zavázal dovážet alespoň šedesát kolonistů ročně (MacBeath, 2011).

Jedním ze členů de Montsovy výpravy byl Samuel de Champlain, jenž se stal hrdinou období objevení a průzkumu Nové Francie²⁰, charakterizované smělými činy a sebeobětováním prvních osadníků. De Champlain, původně královský geograf, uskutečnil mezi Francií a Novou Francií v letech 1603 až 1635 dvacet jedna cest²¹ a jako jeden z prvních použil označení *Arcadie*²², které se s drobnou změnou – *Acadie* – Akádie – začalo užívat pro označení části

¹⁶ Koloniální Louisiana se rozkládala na území států Alabama, Arkansas, Mississippi, Missouri, Tennessee a na částech několika dalších.

¹⁷ Jacques Cartier ale nebyl prvním mořeplavcem, jež toto území zkoumal – roku 1524 se až k Newfoundlandu plavil Giovanni da Verrazano (1485 – 1528), vyslaný francouzským králem, aby hledal cestu do Asie.

¹⁸ Dnes Annapolis Royal.

¹⁹ Akádie – část francouzského koloniálního území na severovýchodě severoamerického kontinentu.

²⁰ Nová Francie sestávala na svém vrcholu roku 1712 z pěti koloniálních celků: Kanady, Akádie, Hudson Bay, Newfoundlandu a Louisiany. Každý celek měl svou samosprávu. Historikové (Charles-Andre Julien, Georges Hardy, Henri Blet, Hubert Deschamps, Marcel Giraud) rozdělují trvání Nové Francie do čtyř období: průzkum, kolonizace, zralost a úpadek (Rule, 1962, s. 575-600).

²¹ První cesty a objevování společně s Pierrem Du Gua de Monts.

²² Samuel de Champlain užil označení *Arcadie* ve své knize z roku 1603, mapy pocházející z téhož roku region tituluje *La Cadie*, *Acadie* nebo i *La Cadye*.

francouzských koloniálních území zahrnující území států Nové Skotsko, Nový Brunšvik, část Québecu a severovýchodního Maine.

Port Royal a o tři roky později založený Québec (1608) se staly v následujících letech základnou, odkud byla francouzská Kanada dále objevována. Oficiální kolonizace Kanady započala. „Podnikaví obchodníci smlouvali s Indiány o ceny kožešin a francouzští misionáři vzdělávali jejich duše.“ (Tindall, 1996, s. 16)

Život osadníků, sužovaných drsnými klimatickými podmínkami, spory s Irokézy²³ a zejména britskými pokusy zmařit francouzská kolonizační úsilí, nebyl snadný. Port-Royal a přilehlé osady Saint-Sauver a Île Sainte-Croix vyplenil roku 1613 námořní kapitán Samuel Argall²⁴ z Jamestownu, o několik let později (1621) okupoval území skotský šlechtic William Alexander pokoušející se založit Nové Skotsko pro anglického krále Jakuba I.²⁵ Roku 1628 o obsazení území pod anglickou vlajkou usiloval David Kirke. Oblast se proto rozvíjela velmi pomalu.²⁶

Nová Francie měla pro francouzskou korunu strategickou důležitost, ale významné příspěvky do francouzské pokladny plynuly zejména z koloniálních území na Indickém poloostrově a v Karibiku, rozvoj Nové Francie proto nebyl prioritou koloniální politiky francouzského královského dvora. Situace se změnila roku 1627, kdy ve Francii vznikla vlivem kardinála Richelieu, vidícího v koloniích výhodný komerční podnik (Rule, 1962, s. 577), Společnost jednoho sta společníků²⁷. Společnost podporovala Novou Francii nejen přísunem financí ale i osadníků, kterých měla kolonie v té době pouhou stovku. Jejich počet během několika dalších desetiletí pomalu stoupal, také díky vládě Ludvíka XIV., který do země cíleně poslal více žen, tzv. *filles du roi*²⁸. Osadníci zakládali nové rodiny²⁹ a touha vrátit se do staré vlasti se

²³ De Champlainovi se podařilo většinu kmenů příznivě naklonit, neboť francouzští kolonisté na rozdíl od anglických respektovali hodnoty amerických domorodců. Irokéze ale popudil, jelikož se přiklonil na stranu huronských a ottawských kmenů – jejich nepřátel. Bohužel se tento krok ukázal osudným, protože Irokézové se později v rozhodující chvíli přidali na stranu Angličanů a Nová Francie padla.

²⁴ Samuel Argall vstoupil do dějin zejména únosem indiánské princezny Pocahontas.

²⁵ Skotský šlechtic William Alexander se pokoušel za podpory Jakuba I. založit Nové Skotsko. Jeho úsilí bylo úspěšné jen částečně až roku 1629, kdy jeho syn zakládá v Port-Royal skotskou kolonii.

²⁶ V roce 1611 měla čerstvě osídlená Akádie pouhých 22 osadníků (D'Entremont, 1976).

²⁷ *Compagnie des Cents Associés* – sdružení bohatých obchodníků a kupců mající výhradní právo na obchod s kožešinami.

²⁸ V roce 1665 až 1673 takto dorazilo přes Atlantský oceán více než osm set žen (Kadlec, 2005).

zmenšila. Jedna z jeptišek komentovala situaci v dopise: „Je úžasné sledovat, jak lid této země sílí.“ (Kadlec, 2005)

Většina prvních obyvatel Nové Francie a Akádie pocházela z Baskicka, Normandie a Bretaně a stejně jako doma se i za oceánem živilo rybolovem či obděláváním půdy. Zchudlí šlechtici v Kanadě znovu zbohatli díky obchodu s kožešinami, po kterých byla vysoká poptávka. Koloniální úsilí bylo diktováno obchodní politikou doby, tzv. merkantilismem³⁰. Území Nové Francie, na rozdíl od populace, rostlo závratnou rychlostí.

Roku 1672 se Louis Joliet a Jacques Marquette vydali na popud zámožného obchodníka splavovat mohutnou řeku Mississippi³¹. Obávající se střetu s Indiány žijícími na řece, nedosáhli Joliet a Marquette ústí řeky, nicméně první krok či spíše plavba byla učiněna. Následující výpravu vedl René Robert Cavelier de la Salle. Doplul až k soutoku řek Illinois a Mississippi a 9. dubna 1682 prohlásil území zavlažované řekou Mississippi za majetek francouzské koruny. Na počest Ludvíka XVI. jej pojmenoval Louisiana. La Salle objevil kraj, který se měl později stát srdcem Ameriky: Středozápad (Maurois, 1994). Nová Francie se značně rozrostla – Louisiana sahala od Velkých jezer na severu až k Mexickému zálivu na jihu. Francouzi na novém území stavěli opevněná města a Angličané nemohli než sledovat tento vývoj s obavou.

Koncem 17. století zájem a nadšení pro Novou Francii upadl. Francie procházela těžkým ekonomickým obdobím, vláda „krále slunce“ ztratila svůj lesk. Obtíže, s nimiž se Nová Francie potýkala, jen odrážely dění na starém kontinentě (Rule, 1962, s. 577).

Osud Nové Francie byl zásadně ovlivněn neustále se opakujícími spory s Anglií. Po většinu 17. století mezi sebou britská a francouzská říše udržovaly mír, aby pak jeho koncem zahájily sérii čtyř velkých evropských a koloniálních válek, jež se odehrály během pouhých šedesáti čtyř let. Na starém kontinentě vedly mocnosti války o vliv na souši i na moři, a neustále se

²⁹ Ačkoli i předtím existovaly poměrně běžné svazky mezi francouzskými kolonisty a indiánskými ženami. (Aubert, 2004, s. 439-478).

³⁰ Merkantilismus – národní bohatství je výsledkem ekonomické nezávislosti na ostatních evropských mocnostech. Export převyšuje import.

³¹ Joliet a Marquet byli prvními Evropany, kteří toto pojmenování použili, slyšeli je u indiánských kmenů na březích řeky.

spolčovaly jedna proti druhé.³² Francie a Británie však proti sobě stály pokaždé. Ačkoli plavba z Paříže do Kanady trvala více než dva měsíce, ozvěny válek dorazily rychle i do kolonií.

V 18. století si mocnosti dle momentálních válečných vítězství přerozdělovaly území, situace se měnila každých pár let. Boj o koloniální území byl poznamenán nejistotou ohledně vlády a Francie, vysílena vnitřními nepokoji a nejistotou, se ocitla na svém severoamerickém koloniálním území v defenzívě (Rule, 1962). Zevnitř byla Nová Francie oslabována úředníky snažícími se v kolonii rychle zbohatnout. Utrechtská smlouva z roku 1713³³ posílila postavení Anglie a učinila z ní vládce moří (Maurois, 1994).

V roce 1740 začala v Evropě válka o dědictví rakouské, a ačkoli mír v Cáchách (1748) přiřkl Île Royale³⁴ Francouzům, válka v koloniích pokračovala. Definitivní tečkou ve sporech o koloniální území na severoamerickém kontinentě bylo až uspořádání po tzv. sedmileté válce roku 1763³⁵. Území Nové Francie si podrobila Británie a Nová Francie přestala fakticky existovat.

Jako jeden z klíčových důvodů francouzského koloniálního neúspěchu je historiky uváděna síla námořní flotily. Francouzští panovníci povětšinou námořní flotile nepřikládali význam, jaký by si zasloužila. Boj o Kanadu byl pravděpodobně rozhodnut již roku 1692 bitvou u La Hogue, kdy se Francouzi odklonili od politiky propagující velikost a sílu loďstva (Rule, 1962, s. 581).

Dalším důvodem je fakt, že ačkoli byly britské kolonie rozdrobené na jednotlivé státy, byly mnohem více zalidněné než francouzské koloniální území. V době Karla II. (1630 – 1685) žilo v Nové Anglii asi dvě stě tisíc obyvatel, počet francouzských kolonistů však dosahoval sotva šedesáti tisíc (Maurois, 1994, s. 207). O sto let později, v roce 1750, nebylo francouzské severoamerické koloniální území osídleno více než 80 000 osadníky, zatímco britské

³² Španělsko se tak například jednou stalo spojencem Anglie, jindy zase Francie.

³³ Smlouva ukončila válku o dědictví španělské. Francie postoupila Británii mj. Newfoundland a Akádii. Roku 1720 vedl regent Filip II. Orleánský válku se Španělskem a spojil se s Anglií. V konečném důsledku to nebylo dobré rozhodnutí, neboť anglická flotila zničila španělskou a vládcem světových moří se stali Angličané.

³⁴ Ostrov u Nového Skotska. Dnes ostrov Cape Breton, francouzsky Cap Breton.

³⁵ Sedmiletá válka (1756-1763) ukončena Pařížským mírem roku 1763, Británie vrací Francii antilské državy, ale získává Kanadu, všechna francouzská území na východ od Mississippi a Indii. Území na západ od Mississippi připadla na několik dalších desítek let Španělům.

americké kolonie čítaly kolem 1 500 000 osadníků (Tindall, 1996, s. 69). Francouzská monarchie nekladla na rozdíl od anglické na stálé osídlení takový důraz (Tindall, 1996, s. 17).

2.1.1 Akádie

Názvem Akádie se označovala rozlehlá část francouzského koloniálního území na severovýchodě severoamerického kontinentu v blízkosti zálivu Fundy³⁶.

Vznik jména Akádie je vysvětlován dvěma způsoby. Arkádie byla mytická hornatá oblast v jižním Řecku, domov boha Pana. Stejně jméno se objevilo roku 1500 ve spojení s oblastí poblíž Québecu. Verazanno v dopise francouzské vládě z roku 1524 mluví o zemi nesoucí název Arkádie kvůli kráse tamnějších stromů (Richardson, 2007). Mapy pojmenovaly tento kraj jako *La Cadie*, *Acadie*, *La Cadye*, což pravděpodobně souviselo s indiánským slovem kmene Mikmaků *cadie* a znamenalo „místo či kousek země s hlubokými lesy, kde se daří rybám, ptákům a kožešinovým zvířatům“ (Richardson, 2007).³⁷

Navzdory svému jménu nebyla Akádie, kde si evropské koloniální velmoci vzájemně poměřovaly své síly, rájem na zemi. Počáteční snahy o osídlení komplikovaly nejen kruté zimy a nezáměr francouzské koruny, ale také rozdíly mezi francouzskými obchodníky nebo jmenovanými guvernéry o podobě pravomocí či o rozsahu území podléhajícího jejich vlivu.³⁸ V letech 1651 – 1670 si území nárokovala francouzská i anglická koruna a obě jmenovaly celkem jedenáct guvernérů (D'Entremont, 1976). Situace se vyjasnila až po uzavření Bredské smlouvy roku 1669.³⁹

Přes vzájemné boje mezi velmocemi zůstala Akádie „no man's land between rival super powers“ (Jobb, 2005, s. 13). Od prvního trvalejšího osídlení v roce 1604, kdy byla Akádie

³⁶ Bay of Fundy, Baie de Fundy.

³⁷ V roce 1621 použil skotský šlechtic William Alexander název Nové Skotsko a území bylo od té doby až do roku 1763 nazýváno Akádií nebo Novým Skotskem.

³⁸ V letech 1631 – 1651 se takto o pravomoci a území přeli Charles de la Tour a Isaac de Razilly, poté Charles de la Tour a Charles d'Aulney. Rozpor skončil tragicky, D'Aulney využil nepřítomnosti svého soka a krvavě dobyl pevnost Sainte Marie, kde se skrývala jeho žena. Zabil malého syna a Madame de la Tour o tři týdny později zemřela žalem. V roce 1651 byl guvernérem potvrzen Charles de la Tour.

³⁹ Bredská smlouva roku 1667 navrátila Akádii Francii, ale bez jasného označení území Akádie, situace se vyřešila až po schválení reedice v roce 1669.

vlastnickou kolonií Francie⁴⁰, až do roku 1713, kdy připadla Britům, změnila kolonie vlastníka sedmkrát. Akáďané „children of the frontier“ (Brasseaux, 1996, s. 1), se s nejistotou naučili žít. Během století se stali hrdými a nezávislými farmáři a utvořili národ spoléhající sám na sebe, ne na pomoc francouzské nebo britské koruny. Spolu s Mikmaky vytvořili svébytnou společnost. „Acadians tended to be do-it-yourselfers. They displayed an independent streak and a deep distrust of authority.“ (Jobb, 2005, s. 50)

Osadníci Akádie byli překvapivě homogenní skupina, až sedmdesát procent pocházelo z jedné oblasti severozápadního kraje Poitou (Brasseaux, 2005, s. 17) (a dále z krajů Anjou, Aunis, Angoumois a Saintonge). Tyto kraje byly povětšinou zemědělské, noví osadníci představovali „peasant French stock“ (Dormon, 1984, s. 1043–1057) a i v novém prostředí začali osadníci farmářit, ačkoli podmínky byly naprosto odlišné. Akáďané vynalezli důmyslný systém odvodňovacích příkopů, které jim pomohly zkrotit vodu pravidelně stoupající a klesající s přílivem a odlivem.⁴¹ Z nehostinných mokřin se stala úrodná pole (Jobb, 2005, s. 15). Zemědělcům se dařilo, a počet obyvatel Akádie utěšeně stoupal: „Not only were they able to survive, they were able to thrive.“ (Richardson, 2007, s. 60) ^V roce 1650 oblast osídlovalo několik málo stovek osadníků, za sto let však jejich počet vzrostl na 15 000 (Jobb, 2005, s. 16).⁴²

Pomalá a omezená imigrace do Akádie a příslušnost ke katolické církvi dala mezi osadníky vzniknout pevným poutům. Během tří až čtyř generací byla většina Akáďanů pokrevně spřízněna, roku 1671 už Akáďané tvořili svébytný pohraniční národ (Brasseaux, 1996, s. 2). Akáďanům se jako první skupině evropských osadníků podařilo vytvořit osobitou severoamerickou identitu (Brasseaux, 2005): „Their culture was a combination of old and new. Their families were patriarchal and extended, and although some were better off than others, their society essentially egalitarian. They were peripheral to the main currents of the Atlantic, but deeply connected to it through trade and commerce. They identified weakly with the distant mother country, but enjoyed close and amicable attachments to the native

⁴⁰ Roku 1603 udělil král Francie Jindřich V. titul majitele vlastnické kolonie Pierru Du Gua de Montsovi.

⁴¹ Systém byl natolik důmyslný, že po vyhnání Akáďanů museli britští farmáři požádat o pomoc akáďské vězně, aby jim tento systém vysvětlili a naučili je ho správně využívat (Faragher, 2005, s. 428).

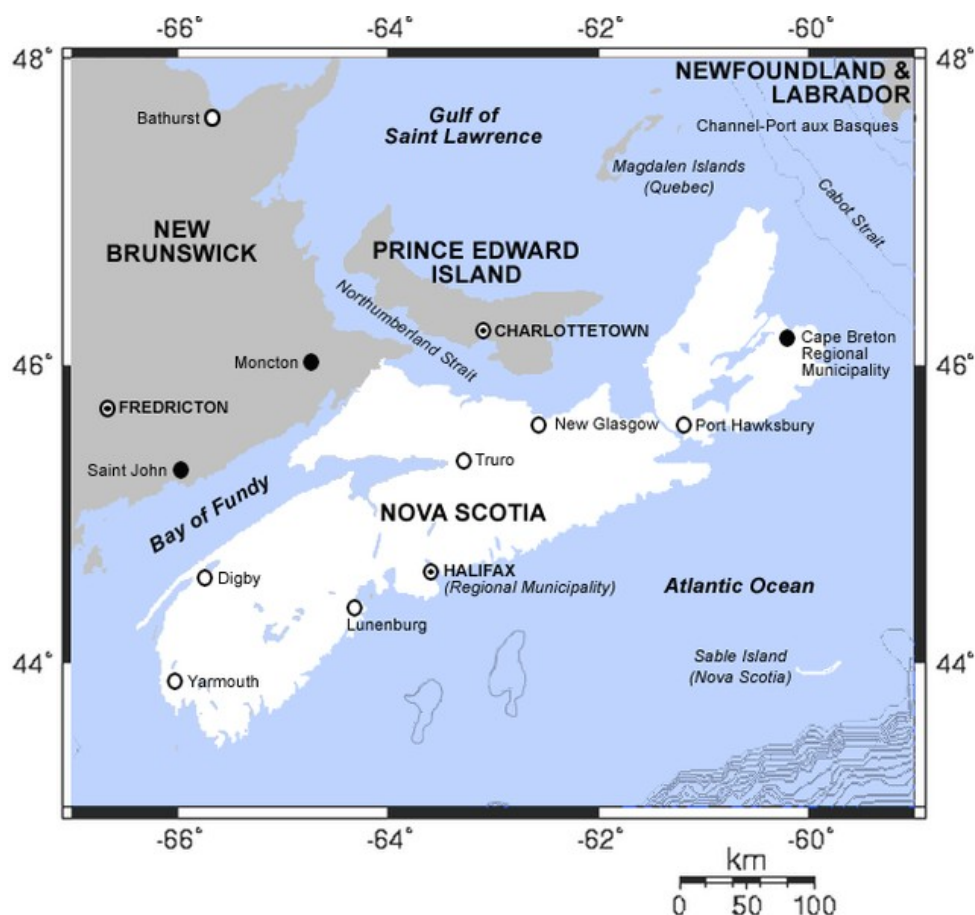
⁴² Odhady se pohybuji mezi 12 000 – 18 000 (Brasseaux, 1991).

people. They had ceased to think of themselves as colonists and begun to develop a perspective indigène.“ (Faragher, 2005, s. 69-70)

„La grande famille acadienne“ (D'Entremont, 1976) si (nejen v dobách neúrody) navzájem pomáhala. Pevná pouta později překonala obrovské zeměpisné vzdálenosti, neboť Akáďané, rozptýlení po světě, si dokázali udržet povědomí o poloze svých příbuzných v Americe, Západní Indii a Louisianě, což později umožnilo vytvoření Nové Akádie v Louisianě a následný vznik cajunské kultury.

Francouzská metropole o blahobyt Akáďanů přílišný zájem nejevila, a tak se obchod formou výměny rozvíjel hlavně s Angličany. Francouzští i angličtí rybáři a obchodníci vytvořili z Akádie „obchodní pobočku“ Bostonu (D'Entremont, 1976, s. 18). Když roku 1702 vypukla válka o španělské dědictví, britská kolonie Massachussetts měla jasný záměr – získat Akádii. Stalo se tak o osm let později, kdy guvernér Port-Royale Subercase kapituloval před ohromou převahou britské armády. Po bouřlivém století, kdy patřila Akádie střídavě francouzské či anglické koruně, připadla Akádie roku 1713 Utrechtskou smlouvou definitivně Angličanům.⁴³ Akádie, nyní Nové Skotsko, se stala britskou kolonií obklopenou francouzským územím.

⁴³ Francouzi postoupili Port Royal a Akádii Anglii a ponechali si sousední části Île Saint Jean (dnes Ostrov prince Edwarda) a Île Royale (Cape Breton).

Obr. 3. Nové Skotsko (zdroj: Wikimedia Commons).

2.1.1.1 Deportace Akáďanů

Kolonie patřila Britům, ale osídlena byla převážně francouzsky hovořícími osadníky. Britové, vědomi si svého nevýhodného postavení, budovali v Akádii nové osady a posílali do nich své vlastní osadníky.⁴⁴ Těm původním nabídli, že mohou toto území svobodně opustit: „They may remove themselves within a year to any other place as they shall think fit, together with their all movable effects.“ (Jobb, 2005, s. 63) Většina Akáďanů, žijících se zemědělstvím, zůstala, jelikož půda v nabízené oblasti se jim nezdála dostatečně kvalitní. Ztratili však důležitá práva a stali se druhořadými občany (Jobb, 2005, s. 63).⁴⁵

⁴⁴ Roku 1720 byl založen Fort Louisbourg a v roce 1749 Halifax.

⁴⁵ Akáďané nemohli sloužit v armádě ani námořnictvu a vykonávat žádnou oficiální funkci.

Britové požadovali, aby se Akáďané stali britskými občany. Věřili, že složenou přísahou věrnosti předejdou možným rebeliím. Nejednalo se pouze o Akáďany, ale také o místní indiánské kmeny, „the most powerful military force“ (Jobb, 2005, s. 67), kteří byli loajální k Francouzům, s nimiž od začátku kolonizace udržovali víceméně dobré vztahy. Pro Brity se mohli stát nebezpečnými protivníky. Avšak ani Akáďané si nemohli být jisti, zda je spřátelený indiánský kmen Mikmaků ze skupiny Algonkin nezačne považovat za nepřátele, kdyby přísahali věrnost britskému panovníkovi. Akáďané se octli v patové situaci, „between the British hammer and French anvil“ (Jobb, 2005, s. 82). Přáli si zůstat neutrální – a také tak sami sebe nazývali – *les Français neutres*. Roku 1730, dvacet let poté, co se území stalo britským, slibil guvernér ústně Akáďanům neutralitu, dokument však neměl psanou podobu. Frankofonní obyvatelé nabyli mylného dojmu, že jsou řádnými občany: „The Acadians considered themselves Acadians, the French considered them unreliable allies, and the English, unsatisfactory citizens.“ (Griffiths, 1973, s. 37)⁴⁶

Než přišlo konečné řešení situace, zažili Akáďané poprvé ve své historii několik desetiletí míru, zlatý věk Akádie (Jobb, 2005, s. 69), během nichž se frankofonní skupina rozrostla čtyřnásobně – na tehdejší poměry dlouhá délka života a nízká úmrtnost dětí dokazují, že se Akáďanům dařilo dobře. Avšak založení Halifaxu roku 1749, nového hlavního města bývalé Akádie, poté Nového Skotska, začalo obracet poměr sil ve prospěch anglofonní menšiny.⁴⁷ „Fully cognizant of the strategic importance of Nova Scotia and France’s continuing designs upon the region, the British Board of Trade had determined in 1749 to hold the colony at all costs.“ (Brasseaux, 1996, s. 18)

Roku 1750 se guvernérem britské kolonie Nové Skotsko stal Charles Lawrence. Stejně jako jeho předchůdci požadoval po Akáďanech přísahu složenou výlučně britskému monarchovi. Stejně jako v předchozích desetiletích Akáďané s jejím složením nespěchali. Lawrence měl však jasnou vizi: „He knew allies and enemies, not neutrals.“ (Jobb, 2005, s. 111) Ačkoli se

⁴⁶ Citováno dle (Richardson, 2007).

⁴⁷ Dalším významným pokusem „britanizovat“ kolonii bylo založení pevností Grand-Pré (1749), Piziquid (1750) a Beaubassin (1751).

v předchozím konfliktu⁴⁸ Britů a Francouzů drtivá většina Akáďanů nepřiklonila k žádné straně⁴⁹, Lawrence je pokládal za nepřátele britské monarchie

Roku 1744 byl v Evropě obnoven válečný stav mezi Anglií a Francií ve válce o rakouské dědictví. O deset let později, roku 1754, vypukla sedmiletá válka⁵⁰, což byl pro guvernéra Lawrence jasný impuls vyřešit vleklý problém s Akáďany. Lawrence v dopise z 9. srpna 1755 o přísaze Akáďanů píše: „I will propose to them the Oath of Allegiance a last time. If they refuse, we will have in that refusal a pretext for the expulsion. If they accept, I will refuse them the Oath, by applying to them the decree which prohibits from taking the Oath all persons who have once refused to take it. In both cases I shall deport them.“ (Dugas, 2011) Přísaha, ať už by byla složena či nikoli, poskytla britskému guvernérovi záminku k deportaci Akáďanů, považovaných za hrozbu pro blaho a prosperitu osadníků Nové Anglie (Richardson, 2007, s. 60).

Deportace⁵¹ začala v červenci 1755 a pokračovala do roku 1763, kdy prakticky skončila éra francouzské vlády v Severní Americe. Akáďané museli opustit své domovy bez prostředků a rodiny byly často rozděleny. Odhady mluví celkem o osmi až deseti tisíci deportovaných osadnících z celkového počtu 12 000 – 18 000 (Brasseaux, 1991). Deportace, „un moyen d’anéantir la force de la France sur le territoire“ (Salmon, 2009, s. 7), znamenala pro Brity také ekonomickou výhodu, jelikož úrodná půda Akáďanů byla přerozdělena mezi subjekty oddané britské koruně.

Lodě, přepravující Akáďany, byly mnohonásobně přetíženy, některé se plavily dlouhé měsíce, na palubě se šířily nemoci, chyběla pitná voda a jídlo. Až třetina deportovaných obyvatel Akádie toto „definitivní řešení“⁵² nepřežila. Nemilosrdnost, s jakou byl plán proveden, vzbuzuje dodnes silné reakce. Tato nejtemnější kapitola v kanadské historii bývá dokonce označována jako holocaust (Jobb, 2005, s. 253) či genocida (Dugas, 2011). Ozývají se však

⁴⁸ Válka krále Jiřího (1744 – 1748), jedna z válek o rakouské dědictví.

⁴⁹ Existovaly výjimky, například bratři Alexander a Joseph Broussardové, kteří spolu s Mikmaky a francouzskými Kanáďany zaútočili roku 1751 na britské kolonisty v okolí Halifaxu. Bratři Broussardové, přezdívaní Beausoleil, se stali legendárními bojovníky za svobodu Akáďanů (Jobb, 2005).

⁵⁰ Francouzská a indiánská válka, která trvala v Americe devět let (1754 – 1763).

⁵¹ *Le Grand dérangement* ve francouzštině, v 18. století Angličany označováno jako *great and noble scheme*.

⁵² Takto deportaci označoval Charles Lawrence.

i hlasy, které kruté činy Charlesa Lawrence a anglické administrativy omlouvají válečným stavem vyžadujícím radikální činy.⁵³

Neutralita se Akáďanům nevyplatila. Angličané „kacířské Francouze“ (Jobb, 2005, s. 167) deportovali a francouzská koruna neprojevila žádný zájem o jejich osud. Ti, jimž se transportu podařilo vyhnout, byli následující léta stíháni jako kriminálníci (Richardson, 2007, s. 60).

Obyvatelé Akádie nebyli deportováni do Francie nebo Louisiany, ale do blízkých britských pobřežních kolonií, od Georgie po Massachusetts, neboť záměrem bylo tyto „potencionálně podvrtné živly“ (Jobb, 2005, s. 169) asimilovat. Guvernéři jednotlivých států často nebyli o jejich příjezdu informováni a Akáďané nebyli přijati vlídně. Dobový tisk je označoval za „immoral papists (...) who occupied the best farmland on the northern Atlantic coast, land that od intended for proper English protestants“ (Brasseaux, 1991, s. 9). Některé kolonie (např. Virginia či Massachusetts) odmítly deportované osadníky přijmout a lodě se plavily až do Anglie, kde byly osadníci drženi ve vazbě až do konce sedmileté války. Díky úsilí francouzských diplomatů⁵⁴ se později dostali do Francie, odkud během let 1777 – 1809 odpluli do Louisiany. Ačkoli se Louisiana po uzavření pařížského míru roku 1763 stala španělskou, Španělé migraci Akáďanů podporovali, protože usilovali o růst populace v kolonii. V Louisianě se Akáďané přidali ke svým krajanům, jimž se podařilo odejít přímo z britských přímořských kolonií do Louisiany již po skončení války v letech 1765 – 1768⁵⁵.

2.2 Louisiana

Z mořeplavců starého kontinentu území kolem Mexického zálivu pravděpodobně poprvé spatřil roku 1519 Alonso Alvarez Pineda, který plavbu podnikl na popud španělského guvernéra Jamajky. Španělé území dále zkoumali, ale své kolonizační úsilí soustředili zejména na Mexiko, a tak první trvalé osídlení oblasti uskutečnili o století později Francouzi.

⁵³ Deportaci Akáďanů zvažovala i Francie v letech 1689, 1746 a 1751. Angličané poprvé toto řešení zvažovali roku 1658.

⁵⁴ Henri Peyroux de la Coudreniere.

⁵⁵ Jedním z prvních osadníků byl Beausoleil Broussard, který v Akádii vedl rebelii proti anglické koruně a stal se hrdinou.

Francouzské pokusy o kolonizaci území nazývaného Louisiana začaly koncem 17. století. Oblast kolem řeky Mississippi zabral ve jménu francouzské koruny 9. dubna 1682 René Robert Cavelier de la Salle⁵⁶.

Zpočátku musely francouzské jednotky bojovat o území s místními indiánskými kmeny, zejména s Natchezy.⁵⁷ Postupem času byly kmeny asimilovány a z původních domorodých obyvatel se stal „neviditelný národ“ (Wall, 2008). První francouzské osady začaly vznikat ve spodní části řeky Mississippi, poblíž Mexického zálivu,⁵⁸ což bylo motivováno soupeřením se Španělskem, nárokujícím si území dnešní Floridy, Texasu, Kalifornie a Mexika.

Stejně jako osídlování Akádie před téměř sto lety nebyla ani kolonizace Louisiany bez překážek. První osadníci byli většinou vojáci, námořníci a *courers de bois*⁵⁹, kteří nezamýšleli budovat ve vzdálené zemi trvale svůj nový domov. Osadníků nebylo mnoho a trpěli hladem, nemocemi, hurikány, záplavami a konflikty s indiánskými kmeny. Počátek osídlování byl poznamenán také rozmíškami francouzských velitelů. V roce 1716 byli do Louisiany posláni v rámci osídlování vězni a jiné „pochybné existence“, což dále zkomplikovalo průběh osídlování, neboť Louisiana získala pověst trestné kolonie.

Obchod ani zemědělství se nerozvíjely dle představ francouzského dvora⁶⁰, proto byla královská práva postoupena vlastníkovi – stal se jím bohatý obchodník Antoine Crozat, jenž jmenoval guvernéra. Vlastnickou byla kolonie v letech 1712 – 1717 a prvním guvernérem⁶¹ kolonie byl jmenován Antoine de la Mothe Cadillac⁶². Cadillac rozšířil území Louisiany směrem na západ až k Červené řece, sestavil plán na podporu zemědělství a vybral plodiny (tabák a barvířské rostliny), na nichž měla kolonie prosperovat. Nestalo se tak brzy a Crozat, jenž do Louisiany investoval nemalé peníze, se jí vzdal.

⁵⁶ La Salle pokračoval v objevování řeky Mississippi a byl zabit nespokojenou posádkou 19. dubna 1687 na území dnešního Texasu.

⁵⁷ Hlavně ve 20. a 30. letech 18. století

⁵⁸ Biloxi a Fort Maurepas v roce 1699, Fort saint Louis de la Mobile v roce 1702 – dnes na území států Alabama a Mississippi.

⁵⁹ Lesní tuláci, napodobovali život Indiánů a před pohodlím civilizace dávali přednost poznávání nového území a výtěžkům z obchodu s kožešinami (Kadlec, 2005, s. 14).

⁶⁰ Během prvního desetiletí své existence Louisiana spotřebovala daleko více prostředků, než vytvořila.

⁶¹ Předchozí správci byli titulováni jako „commandant“ – velitelé (Wall, 2008, s. 41).

⁶² Mj. zakladatel osady Detroit (1701).

Kolonii krátce vedlo několik obchodních společností, během nichž zažila poprvé prosperitu. V roce 1718 bylo založen New Orleans a díky své strategické poloze se město rychle stalo obchodním centrem rozsáhlé oblasti. Západní společnost⁶³ investovala velkou částku do reklamy ve Francii: „Paříž se procházeli Indiáni pokrytí zlatem. Rozdávaly se rytiny ukazující louisianské stříbrné hory a smaragdové skály.“ (Maurois, 1994, s. 198) Lákala investory a přistěhovalce nejen z Francie a stala se prvním „tavícím kotlíkem“⁶⁴ v historii Ameriky (Wall, 2008, s. 51).

V roce 1719 zahájila společnost dovoz otroků, většina pocházela ze Senegambie. Ve třicátých letech 18. století byl dokonce počet otroků v porovnání s bílými osadníky více než dvojnásobný (Valdman, 1997, s. 334).

Indická společnost⁶⁵, která převzala závazky Západní společnosti, slibovala investorům více, než mohla splnit. „Missisippská bublina“⁶⁶ praskla a tisíce lidí přišly o peníze. V roce 1731 byla Indická společnost rozpuštěna, Louisiana se stala královskou kolonií a pod vedením guvernéra Vaudreille dosáhla relativní stability.⁶⁷

Po uzavření Pařížského míru v roce 1763 podléhali frankofonní obyvatelé Louisiany španělské koruně.⁶⁸ Tuto změnu obyvatelé Louisiany nepřijali s nadšením, proti prvnímu guvernérovi se vzbouřili. Generál Alejandro O'Reilly revoltu nemilosrdně potlačil⁶⁹ a zavedl reformy. Mimo jiné provedl roku 1769 sčítání lidu, díky němuž víme, že za jeho úřadu měla Louisiana 14 000 obyvatel⁷⁰, z nichž celá čtvrtina sídlila v New Orleans. Přes počáteční nepokoje bylo období španělské Louisiany šťastné.

Území koloniální Louisiany se dále rozšířilo po vypuknutí americké revoluce. Roku 1779 vstoupilo Španělsko do války s Británií, během níž guvernér Louisiany Bernardo de Gálvez úspěšně dobyl několik britských základen na severoamerickém území.⁷¹ Po uzavření druhého

⁶³ *Company of the West*.

⁶⁴ *Melting pot* – termín vznikl v 19. století a odkazuje k míchání se a splývání rozmanitých kultur.

⁶⁵ *Company of the Indies*.

⁶⁶ Termín označující finanční skandál týkající se Louisiany (Wall, 2008, s. 53).

⁶⁷ Za což byl Vaudreil odměněn roku 1752 jmenováním guvernérem Kanady.

⁶⁸ Kromě území na sever od Lake Ponchartrain a na východ od řeky Mississippi.

⁶⁹ Kvůli zásahu proti vzbouřencům byl přezdíván Krvavý O'Reilly.

⁷⁰ Počet reprezentuje pouze koloniální osadníky, indiánské kmeny nejsou zahrnuty.

⁷¹ Gálvez se stal hrdinou a byl roku 1785 jmenován vicekrálem Nového Španělska.

pařížského míru roku 1783 se v rámci vyrovnání španělská Louisiana rozrostla i o oblast dnešní západní Floridy. Vzkvétal obchod a díky podpoře španělské koruny rostl počet obyvatel – během španělského vlastnictví se zvýšil pětkrát (Wall, 2008, s. 84). Významným procentem přispěli právě Akádáné v 70. a 80. letech 18. století. Ti, jak konstatoval první španělský guvernér Antonio de Ulloa, „worked themselves to death to provide for their destitute families as well as their orphaned and widowed relatives.“ (Brasseaux, 1991) I jejich přičiněním se polotropická džungle změnila v úrodná hospodářství.

Louisiana se ještě na několik let stala opět francouzskou. Napoleon Bonaparte snil o impériu, které by vybudoval v Americe, a tak byla v roce 1800⁷² Louisiana krátce navracena Francii, která ji o tři roky později⁷³ prodala Spojeným státům americkým za 15 miliónů dolarů. Spojeným státům poskytla transakce označovaná za nejvýhodnější koupi území v historii⁷⁴ příležitost stát se světovou velmocí. Pro Francii to však znamenalo definitivní zřeknutí se snu o americké říši (Maurois, 1994, s. 286).

2.2.1 Frankofonní Louisiana

Francouzsky hovořící populace v Louisianě bývá často pokládána za společenský, kulturní a rasový monolit. (Brasseaux, 2005, s. 1). Opak je pravdou, populace Louisiany patří mezi nejpestřejší v severní Americe a může být rozdělena až do dvanácti odlišných skupin (Brasseaux, Gould, 2011, s. 4). Rozdíly mezi nimi byly, zejména v minulosti, opravdu závratné: „Differences (...) were often as significant as those presently dividing national and ethnic groups on the European continent or, indeed, between Northeasterners and Southerners in the United States“ (Brasseaux, 2005, s. 87).

V průběhu staletí byla většina těchto skupin pohlcena nejprve dominantnější frankofonní skupinou nebo se později začlenily do angloamerické kultury. Akádská populace, která se

⁷² Smlouva San Ildefonso uzavřena 1. října 1800.

⁷³ Koupě Louisiany byla podepsána v Paříži 2. května 1803 dvěma americkými vyslanci, Monroem a Livingstonem.

⁷⁴ Území Spojených států se více než zdvojnásobilo. 828 tisíc čtverečních mil za 15 milionů dolarů. Území od řeky Mississippi na západ, až ke Skalistým horám včetně Texasu, získali Američané za cenu 4 centů za akr.

postupně transformovala v Cajuny, nepatřila mezi nejpočetnější skupiny frankofonních imigrantů do Louisiany. Přesto dokázala, alespoň částečně, odolat asimilaci až do 21. století.

Nejstarší frankofonní obyvatelé Louisiany představovali bílí kreolové, kteří se pokládali za aristokracii. Další skupinu tvořili osadníci označováni kreolskými starousedlíky jako „foreign French“ (Salmon, 2009). Do Louisiany a zejména do New Orleans přicházeli v letech 1820 – 1839⁷⁵ kvůli politické nestabilitě a špatné ekonomické situaci ve Francii. „Cizí“ frankofonní obyvatelé pocházeli z různých krajů a spojovalo je snad jen to, že ve staré vlasti pracovali většinou jako kupci. I v nové vlasti se začlenili do obchodního sektoru a přispěli tím k dalšímu rozmachu New Orleans jako obchodního centra jihu.

Druhou skupinu z let 1840 – 1848⁷⁶ motivovala k emigraci zejména špatná ekonomická situace a celých šedesát procent emigrantů se skládalo z rolníků. Ti se usazovali nejen v Louisianě, ale i v jiných zemědělských oblastech Spojených států.⁷⁷

Třetí vlna imigrace, „une immigration torrentielle“ (Salmon, 2009, s. 19) v letech 1849 – 1852⁷⁸ přivedla do nového světa více než 1 500 000 osob z celé Evropy, mezi nimi i řadu francouzských občanů. Francii po ustavení druhého císařství opustili zejména zemědělci.⁷⁹

Příliv imigrantů dosáhl v první polovině 19. století počtu přibližně 41 000, to jsou však pouze ti, o jejichž příjezdu se dochovaly záznamy. Jelikož pocházeli z různých krajů Francie⁸⁰, vazby mezi nimi nebyli tak silné jako mezi prvními francouzskými přistěhovalci.

Ačkoli stálý přísun frankofonních přistěhovalců uchránil francouzský charakter New Orleans, umožnil existenci francouzského tisku až do druhé půle 19. století a pomohl udržet vztahy s metropolitní Francií (Salmon, 2009, s. 20), nedokázali frankofonní mluvčí odolat asimilaci stále početnější anglofonní skupinou. Proces kulturní asimilace započal ihned po roce 1803. První ústava, vydaná roku 1812, byla připravována v angličtině a frankofonnímu

⁷⁵ Brasseaux uvádí počet 8 264.

⁷⁶ Brasseaux uvádí počet 11 531.

⁷⁷ Jih a středo západ: Missouri, Mississippi, Texas, Ohio, Arkansas, Kentucky, Tennessee.

⁷⁸ Brasseaux uvádí počet 8 791.

⁷⁹ Francie měla v roce 1850 populačně nejobsáhlejší primární sektor – 60 % obyvatel – nejvyšší zastoupení ze všech západoevropských zemí.

⁸⁰ Le Havre, Bordeaux, Marseille, Paříž, le Béarn, la Gascogne, la Guyenne, le Languedoc, la Provence.

obyvatelstvu, které bylo tehdy ještě většinové, nebyla přiznána žádná práva (Dubois, 2001, s. 125; Kadlec, 2005, s. 138).

2.2.2 Příklad Akáďanů do Louisiany

Obr. 4. Příklad Akáďanů do Louisiany (Robert Dafford, nástěnná malba⁸¹).

Pro deportované Akáďany představovala Louisiana „a land of promise and freedom“ (Jobb, 2005, s. 190). V letech 1764 – 1803 jich přišlo do Louisiany za lepším životem 2 500 až 3 000 (Brasseaux, 1992, s. 4), což významně přispělo k růstu počtu obyvatel v Louisianě.⁸²

Příklad Akáďanů do Louisiany proběhl ve třech etapách (Brasseaux, 2005). První vlna imigrace Akáďanů připadla na duben 1764, kdy do New Orleans dorazilo dvacet deportovaných Akáďanů z New Yorku a několik Akáďanů zadržovaných v Novém Skotsku a usadili se podél břehů řeky Mississippi. Této oblasti se začalo říkat Akáďské pobřeží – *Côte des Acadiens*. O rok později se k nim připojilo dalších 193 osadníků mířících původně na ostrov Saint-Domingue v čele s legendárním Josephem Beausoleil Broussardem⁸³, který „more than any other Acadian, has subsequently come to personify the heroic quest for freedom in *le Grand Dérangement* and the founding of a *Nouvelle Acadie*“ (Rees, 2008,

⁸¹ Malba je v expozici Acadian Memorial v St. Martinville v Louisianě.

⁸² Po skončení války se někteří Akáďané vrátili zpět na kanadské území, ale usazovali se na území dnešního Nového Brunšviku. Pod pojmem *Nouvelle Acadie* je tedy myšlena buď komunita v Louisianě, nebo v Novém Brunšviku.

⁸³ Joseph a Alexandre Broussard bojovali proti britským kolonistům v Akádii. Odmítali deportaci Akáďanů a stali se uznávanými vůdci akáďského odboje (Faragher, 2005, s. 395-397).

s. 342). Skupina se usadila v oblasti Attakapas. Přestože francouzská vláda přestala do kolonie posílat zásoby, španělská administrativa uprchlíky neodmítla.

V letech 1766 – 1770 se ke svým krajanům přidali deportovaní Akáďané z Marylandu a Pennsylvánie. Odhady mluví o 700 – 1000 osadnících. Vztahy se španělskou vládou se však po roce 1767 zhoršily, a tak byli nově příchozí rozptýleni do několika oblastí, ačkoli si přáli zůstat nablízku. Akáďané reagovali s nevolí a v roce 1768 se aktivně podíleli na vzpouře francouzských obyvatel a následném vyhnání španělského guvernéra De Ulloy z Louisiany. Ulloa si na neposlušnost Akáďanů stěžoval a komentoval jejich nezávislost, nepoddajnost a nevděk (Jobb, 2005, s. 191). Akáďané pravděpodobně po prožitých útrapách předcházejících desetiletí toužili opět existovat jako komunita, pospolitá existence pro ně měla zásadní význam, a proto se bouřili, pokud jim byla tato možnost odepřena. Po nepříliš šťastných událostech příliv Akáďanů na dalších patnáct let ustal, aby pak znovu započal s ještě větší intenzitou.

Třetí vlna (1785 – 1809) přivedla do „země zaslíbené“ nejpočetnější skupinu Akáďanů z Francie a Británie. Tento přesun, opět podporován španělskou vládou usilující o rozvoj Louisiany, navýšil počet osadníků původem z Akádie o ohromujících 1 596 osob. Jednalo se o nejrozsáhlejší jednorázový přesun přistěhovalců z Evropy do údolí Mississippi v 18. století (Brasseaux, 1991, s. 69). Osadníci si tentokrát mohli vybrat místo, kde se chtěli usadit a učinili tak u Bayou Lafourche, poblíž Baton Rouge a Bayou des Ecores.

Další Akáďané si našli cestu do Louisiany v roce 1788 z ostrova Saint Pierre et Miquelon a v roce 1809 přišla do Louisiany poslední skupinka prchající před revolucí na ostrově Saint-Domingue (Salmon, 2009, s. 10). Tím se historie imigrace Akáďanů do Louisiany uzavřela.

Oblast dvaceti dvou farností na jihovýchodě Louisiany, kde se Akáďané usadili, začala být postupem času nazývána Akáďský trojúhelník⁸⁴ a v roce 1971 získala oficiální označení *Acadiana*.

⁸⁴ *Acadian Triangle* – na špicích trojúhelníku je Lake Charles, Grand Isle a Pointe Coupée.

2.2.3 Přijetí Akáďanů v Louisianě

Ačkoli Akáďané přicházeli do Louisiany budovat svůj nový domov, Novou Akádii, a s místními usedlíky je spojoval jeden jazyk, neprobíhalo začlenění mezi stávající frankofonní obyvatelstvo hladce. V době příchodu Akáďanů byla Louisiana již více než půl století francouzskou kolonií, v níž se utvořila pevná společenská hierarchie.

Akáďané získávali živobytí zejména jako farmáři a zemědělci, a za 150 let existence na severoamerickém kontinentě si vytvořili společenství, kde výrazné třídní rozdíly nehrály zásadní roli. Naopak Louisiaňané pocházející ze starého kontinentu si s sebou přivezli i respekt k přísné třídní hierarchii, společenské postavení znamenalo všechno (Brasseaux, 2005, s. 95), a to přesto, že sami často nepatřili k šlechtické vrstvě. Odlišný postoj k rozdělení společnosti představoval základní rozdíl mezi Akáďany (později Cajuny) a bílou kreolskou populací zakládající si na titulech a usilující o znovuvytvoření feudální společnosti, kterou opustili (Brasseaux, 2005, s. 35).

Bílí kreolové vnímali Akáďany jako „pouhé“ sedláky, jako ideální kandidáty na obsazení spodní příčky společenského žebříčku v bílé společnosti (Jobb, 2005, s. 202). Avšak Akáďané odmítali začlenění do rigidního společenského systému. Tento kulturní střet vedl mnohé Akáďany k odmítnutí materialistické mentality kreolských majitelů plantáží a později i anglofonní populace (Brasseaux, 2005). Akáďská komunita žila dále tradičně a v relativní izolaci zejména v kraji Lafourche a na jihozápadních prériích Louisiany.

2.2.4 Přeměna Akáďanů v Cajuny

Akáďané si snažili uchovat svůj životní styl i v nové vlasti, nicméně museli jej přizpůsobit oblasti, ve které žili. Relativně homogenní skupina se začala rozdělovat. Tato fragmentace probíhala v letech 1790 – 1810. Rok 1812 je pokládán za rok, kdy se začala vytvářet osobitá cajunská identita (Brasseaux, 1992, s. 5).

Část druhé a třetí generace potomků deportovaných Akáďanů se stala plantážníky pěstujícími cukrovou třtinu a aktivně se zapojila i do obchodu s otroky. Tito plantážníci, nazýváni *Nouveau Riche Acadians*, se toužili přiblížit vyšší třídě bílých kreolů. Přejímali jejich

životní styl a snažili se své potomky provdat či oženit do kreolských rodin. Snaha vzdálit se svému původu byla tak silná, že někteří dokonce považovali označení *Acadian* za ponižující (Brasseaux, 1992, s. 9). Bohatí bílí kreolové stejně jako akádští majitelé plantáží dobrovolně přejímali jazyk angloamerické elity, která začala ve 30. letech 19. století nabývat početní i ekonomické převahy.

Akádští farmáři na jihozápadě Louisiany chovali dobytek a z mnohých se stali tzv. *cattle barons*⁸⁵, avšak na rozdíl od majitelů plantáží se nesnažili napodobovat bílé kreoly.

Většina Akádánů si ale živobytí zajišťovala drobným farmařením. Tato skupina drobných farmářů a tzv. *petits habitants* (Brasseaux, 1992, s. 10) pěstovala zejména bavlnu, cukr, hrách, fazole, sladké brambory a kukuřici a to zejména pro vlastní potřebu: „Staple crop production served as a catalyst, transforming the once classless society into a highly stratified agrarian community.“ (Brasseaux, 1992, s. 14) Kdysi beztřídní Akádáné dali v nové Akádii vzniknout společnosti s pevným sociálním rozvrstvením (Brasseaux, 1992, s. 19).

Akádáné stoupající na společenském žebříčku výše přejímali zvyky a jazyk dominantní většiny, ale ani Akádáné zachovávající tradiční životní styl svých předků nebyli imunní vůči cizím vlivům, které k nižší třídě Akádánů přicházely zejména díky exogamním sňatkům.

Exogamie byla mezi méně zámožnými Akádány a později Cajuny běžná. V nové rodině byly klíčovými prvky jazyk a kultura ženy – matky, která je dále předávala svým dětem. Skrze exogamní sňatky tak do původní akádké kultury pronikly prvky kreolského a evropského folkloru. Na rozdíl od svých zámožnějších spoluobčanů, nazývaných také *genteel Acadians*, nesloužili chudší Akádáné plantážnímu hospodářství a tvořili tak víceméně rovnostářskou společnost. Bez zábran přijímali a vstřebávali do své kultury různorodé vnější prvky (Tentchoff, 1980, s. 232).

Občanská válka, válka za odtržení⁸⁶ – jak ji Jižané nazývali – s sebou přinesla další společenské a ekonomické změny. Třídní rozdíly vytvořené před válkou se ještě prohloubily a bohatá akádká vyšší třída se téměř asimilovala mezi zámožné Angloameričany.

⁸⁵ Movití majitelé dobytka.

⁸⁶ *War of Secession*.

Nižší společenská třída Akáďanů zahrnující už i cizí prvky ještě více zchudla. Chudší Akáďané se postupně mísili s jinými kulturami, které se nacházely na podobné příčce společenského žebříčku a v podobném ekonomickém postavení. Asimilovali i samotné kreoly zchudlé po občanské válce. Jobb tento proces označuje jako ojedinělý příklad obrácené asimilace (Jobb, 2005, s. 210), kdy Akáďané vstřebali“ do své kultury osoby jiných národností. Již dlouho před občanskou válkou přicházeli akádští farmáři do úzkého kontaktu se Španěli, americkými Indiány a Afričany (Ancelet, 1991, s. 10), ale také s německými osadníky, kteří přišli do Louisiany v roce 1719 se Západní společností a osídlili kus pobřeží na sever od New Orleans, dodnes nazývaný *Côte des Allemands*.

V tisku se termín označující tento kulturní amalgám jako Cajuny objevuje poprvé roku 1879⁸⁷. Další užití se datuje do roku 1888, kdy jej ve svém románu *Pouponne et Balthazar* použila Sidonie de la Houssaye (Henry, 1998, s. 29-62). Postupně začalo být označení používáno nejen pro potomky Akáďanů, ale pro kohokoli, kdo byl v této kultuře vychován a do ní asimilován (Del Sesto, Gibson, 1975, s. 15). V roce 1910 byla transformace Akáďanů v Cajuny završena.

3 Cajunská identita a kultura

3.1 Historie cajunské identity a kultury

„American history is the history of many peoples. In our multi-cultural society immigrants have followed two paths to satisfy their need to belong: they have turned inward to group solidarity and outward toward assimilation.“ (Gordon, 1964)

Spojené státy americké byly v 18. století díky své rasové a kulturní pestrosti přirovnány k tavícímu kotlíku, kde se různé, původně snad nesourodé kultury smísily a vytvořily homogenní kulturu. Její vznik ale vyžadoval od jednotlivých etnik asimilaci, amerikanizaci. Není náhodou, že první odborné dílo, pojednávající o asimilaci, pochází právě od amerického autora a nese název *Assimilation in American Life*.

⁸⁷ Použil jej přispěvatel *Putnam's Magazine* R. L. Daniels (Brasseaux, 2005, s. 33).

Asimilace je považována za přirozený proces týkající se nejen imigrantů, ale i menšinových etnických skupin. Skupina, která asimilaci odolá, je ojedinělým případem. Asimilace⁸⁸ čili splynutí s většinovou společností přináší imigrantům ekonomické výhody, a proto byla a je běžnou volbou a početně slabé či psychologicky oslabené skupiny k ní inklinují (Nelde, 1999, s. 15).

Ačkoli se příchod Akáďanů do Louisiany udál již koncem 18. století, kdy byla země frankofonní, díky historickému vývoji se Cajunové ocitli v roli menšiny, která musela brzy čelit asimilaci. Přestože „prostý fakt jazykové či kulturní odlišnosti znamená pro menšinu jisté přirozené nevýhody, neboť většinová společnost ji může odmítat a vyžadovat asimilaci“ (Pithart, Sokol, Ulč), Cajunům se, na rozdíl od jiných národnostních skupin, jež do USA imigrovaly a byly podrobeny velkému tlaku akulturace⁸⁹ (Esman, 1982, s. 199), podařilo alespoň částečně zachovat vlastní identitu a s ní související specifika etnické menšiny až do 21. století, přitom jsou považováni za „well-established Americans“ (Bankston, Henry, 1999). Etnikum vystavené tlakům většinové společnosti totiž může zvolit, ačkoli je to méně pravděpodobné, proces posílení solidarity s vlastní skupinou.

Identita amerických Akáďanů⁹⁰ musela být velmi silně zakořeněná, aby tlaku většinové společnosti odolala. Soudržnost skupiny, která dala vzniknout cajunské identitě, má kořeny hluboko v 17. století. Jak již bylo řečeno, Akáďané byli spojeni těsnými rodinnými vazbami a jazykem. Spojovalo je ale také jejich postavení: „A (...) uniform socioeconomic background; and a far greater degree of social equality. When coupled with a common North American identity, these characteristics set them apart from their neighbors and provided the

⁸⁸ Asimilace: úplné splývání přistěhovalců s dominantní kulturou státu. Asimilovaný občan přijímá jazyk i hodnoty většinové společnosti, od níž se přestává lišit. Většinová společnost bývá však také obohacena jednotlivými prvky kultury příchozích, i když zpravidla nesymetricky. V evropském pojetí je asimilace definována jako ztráta kulturní identity a úplné splynutí s majoritní společností (Pithart, Sokol, Ulč).

⁸⁹ Akulturace (z lat. a = při, cultus od colere = pěstovat) je specifickým procesem sociálních a kulturních změn, které vznikají v důsledku kontaktu různých kultur. Akulturace je specifickou formou adaptace na nové kulturní prostředí, do kterého se jedinec dostal (např. přistěhováním, emigrací apod.), když byl předtím vychován v kultuře jiné. V multikulturním prostředí (zejména v rámci lokálních společenství) je proces akulturace jedinců nebo skupin s odlišnou kulturou velmi náročný. V rámci státu, regionů nebo lokalit by měl být řešen na profesionální úrovni (Kadeřábková).

⁹⁰ Termín *American Acadian* použil L. M. Abbot (Abbott, 2006, s. 125).

elements of social cohesion necessary to forge a nationalistic identity.“ (Brasseaux, 1996, s. 3)

Po příchodu do Louisiany se začala utvářet identita nová, cajunská, která byla v počátcích motivována zejména uvědoměním si vlastní odlišnosti. (Tentchoff, 1980, s. 234)

Kdo vlastně Cajunové jsou? Neexistuje pravděpodobně jediná definice cajunské komunity, jež by uspokojila všechny badatele: „For many, the Cajun collectivity includes only descendants of deported Acadians, others argue that it encompasses any white person of francophone origin and still others claim that it also includes Creole speakers as well as immigrants (Germans, Italians etc.) who have assimilated to the culture.“ (Dubois, Melançon, 1997, s. 64)

Přikláníme se k těm, kteří za Cajuny považují nejen pokrevní potomky Akáďanů, ale také jiné národnosti asimilované cajunskou skupinou v průběhu 19. a počátkem 20. století. Kromě kreolských a evropských prvků se koncem 19. a počátkem 20. století do cajunské kultury vmísily i tzv. *freedmen*, černoši osvobození od otroctví.

Počátkem 20. století byla cajunská identita a komunita zformována. Cajunové se odlišovali jazykem, náboženstvím, kuchyní, volnočasovými aktivitami (Dormon, 1984) a také relativním nedostatkem politicko-ekonomické moci, která je oddělovala od angloamerické většiny. „Cajun implied poverty, insularity, illiteracy, social inferiority and the absence of culture.“ (Dormon, 1984) Neblahou změnu týkající se společenského postavení Akáďanů v americké společnosti měla za následek občanská válka (1861 – 1865). Ačkoli před jejím započítím představovali po Angloameričanech Akáďané ve venkovských oblastech jižní Louisiany nejzámožnější skupinu, po jejím skončení třída akáďských majitelů plantáží téměř zmizela a mnoho dříve samostatných farmářů se stalo pachtýři⁹¹ nebo dokonce pouhými námezdními silami⁹²: „The rich of yesterday are poor today, and the ever poor are poor indeed.“ (Brasseaux, 1992, s. 80) Postavení Akáďanů se dramaticky změnilo, a s ním i pohled

⁹¹ Nájemci půdy.

⁹² Sčítání lidu v roce 1870 ukázalo, že celých 40 % akáďských domácností nevlastní žádnou půdu, ačkoli před občanskou válkou bylo vlastnictví půdy naprosto běžné (Brasseaux, 1992, s. 82).

okolí: „Acadians came to be almost universally regarded by outsiders as poor and ignorant people.“ (Brasseaux, 1992, s. 82)

S měnícím se ekonomickým a společenským postavením chudších Akáďanů se začalo vyskytovat označení *Cadien / Cajun*, které se vztahovalo na skupinu Akáďanů na nižších příčkách společenského žebříčku. Matky ze zámožnějších kreolských rodin říkaly svým dětem, když zlobily: „Tu es habillé comme un Cadien, ça, c'est Cadien“ (Trépanier, 1991) a přirovnání to nebylo lichotivé.

Roku 1910 byla metamorfóza Akáďanů v Cajuny dokončena, spolu s pověstí, kterou si Cajunové nesli další desetiletí. Přízviskem Cajun však mohl být v první polovině 20. století označen pejorativně v podstatě jakýkoli chudý a nevzdělaný člověk, zatímco prosperující a bohatý *genteel Acadian* byl nazván kreolem (Trépanier, 1991). Cajunové byli společensky stigmatizováni a zámožnější Akáďané se vyhýbali jakémukoli spojení či ztotožnění s touto skupinou, opouštěli její jazyk i zvyky a začali se označovat jednoduše jako Američané (Brasseaux, 2005, s. 75).

3.2 Identita

V Louisianě žije v současnosti 431 651⁹³ lidí hlásících se ke svým cajunským kořenům. Ačkoli ne všichni by si cajunskou identitu zvolili jako dominantní, můžeme tvrdit, že tato identita přežila do 21. století.

Různé druhy identity (kulturní, národní, etnická, sociální, skupinová, osobní atd.) zahrnují širokou škálu definic. Zaměříme se zejména na identitu sociální, etnickou a kulturní, jelikož tyto druhy identity chápeme jako zásadní pro zachování či vymření jazyka určité menšiny.

Identita je složitý a často nejednoznačný pojem, který se zejména během druhé poloviny 20. století stal moderním a proto mnohokrát definovaným. Klíčovou pro nás je definice

⁹³ Vycházíme ze sčítání lidu roku 1990. Census provedený roku 2000 prokázal pouze 44 960 lidí, kteří měli cajunské předky, což však byla podle odborníků pravděpodobně chyba nesprávně vedeného průzkumu.

Pitharta, Sokola a Šulce: „Identita má individuální i kolektivní dimenzi. (...) Identita je: 1. to jedinečné a nezaměnitelné na každém člověku-jednotlivci, co ho liší od ostatních; 2. naopak jeho pocit příslušnosti k určité skupině lidí, to, co ho spojuje s jejími členy a odlišuje od jejich ne-členů. Identita jednotlivce je obvykle souhrnem či hierarchickým uspořádáním většího či menšího počtu skupinových identit.“ (Pithart, Sokol, Ulč)

Fearon uvádí dva zásadní výklady pojmu identita: „(A) a social category, defined by membership rules and (alleged) characteristic attributes or expected behaviors, or (B) socially distinguishing features that a person takes a special pride in or views as unchangeable but socially consequential (or (A) and (B) at once). In the latter sense, ‚identity‘ is modern formulation of dignity, pride, or honor that implicitly links these to social categories.“ (Fearon, 1999)

Identita není pouze způsob, jakým na sebe nazírají a definují se jednotlivci a skupiny, ale také jak jsou nazíráni a definováni ostatními na základě rasy, etnika, náboženství, jazyka a kultury. Vývoj a stav identity je úzce spjat s postavením určité skupiny (Cardinal, 1994), společenské postavení nepochybně ovlivňuje jedince a jejich chápání sebe sama v oblasti politické i osobní.

Věnujeme se zde vývoji, charakteristice a případně jednotlivým atributům cajunských skupinových identit, které utvářejí identitu individuální. Prozkoumáme jednotlivé druhy a složky, utvářející jednotlivé identity cajunské komunity⁹⁴ v minulosti i dnes, a to, jak byli Cajunové díky svým identitám vnímáni většinovou společností.

3.2.1 Nositelé identity

Amerika 19. století byla ovládána mýtem o nadřazenosti bílé, anglosaské většiny a tento mýtus vedl k očekávání a vyžadování angloamerických norem chování od všech Američanů

⁹⁴ V tomto kontextu upřednostňujeme termín *komunita* před slovem *menšina*, neboť *menšina* je chápána jako: sebevědomá skupina lidí, která má osobité fyzické nebo kulturní rysy, netěšící se přílišné vážnosti u převládající složky společnosti. Její členové (členství se zpravidla „dělí“) sdílejí její znaky a spolu s nimi i nevýhody, které z nich vyplývají. S menšinou zacházejí ostatní příslušníci společnosti často odlišně a nerovně a ta se proto považuje za objekt kolektivní diskriminace. (Pithart, Sokol, Ulč)

(Tentchoff, 1980). Přijetí těchto norem vedlo k asimilaci, která byla vnímána jako cesta k lepšímu postavení ve společnosti. Zdůrazňováno bylo zejména vzdělání, které však mohlo být dosaženo pouze v angličtině a tudíž bylo spojeno se ztrátou původní kultury (Hebert-Leiter, 2009, s. 36).

Cajunskou identitu se přesto podařilo zachovat. Morrise a Lamphière zdůrazňují roli většiny při zachování identity: „Mass is the most critical element in maintenance of cultural integrity and ethnic identity.“ (Brasseaux, 1992) Pokud má etnická identita přežít, musí tvořit alespoň 20 % společnosti, v níž žije. Jelikož Cajunové žili díky sociálním institucím a úzkým rodinným vazbám pospolitě, bylo toto kritické množství dosaženo. Navíc byli „nevzdělaní a chudobní“ (Hebert-Leiter, 2009, s. 38) Cajunové koncem 19. století od většinové společnosti izolováni svou kulturou a sociálním postavením.

Sociální postavení a stigma, které s sebou cajunská identita přinášela, umožnila zároveň specifickou etnickou identitu a kulturu zachovat (Tentchoff, 1980, s. 1). Nositeli identity byli zejména cajunští drobní farmáři a zchudlé, námezdně pracující síly. Považovali se za „obyčejné“ lidi a necítili potřebu přijímat elitistické hodnoty nadřazené třídy, se kterou přicházeli do kontaktu (Richardson, 2007).

I ve 20. století byli za nositele identity pokládáni prostí Cajunové, *blue collar Cajuns*⁹⁵, kteří se, na rozdíl od „bílých límečků“, neasimilovali do většinové společnosti. Část Cajunů ovšem kvůli sociálnímu stigmatu a výhodám, které většinová společnost nabízela, přirozeně asimilovala. Tento proces byl pozvolný a nelze jej pokládat za ukončený ani dnes. Cardinal v této souvislosti mluví o *décomposition tranquille* – poklidném rozkladu frankofonních komunit v Americe (Cardinal, 1994, s. 83).

Změny ve společnosti v druhé půli 20. století a posun ve vnímání Cajunů sebou i většinovou společností způsobily, že se dnes ke cajunské identitě hrdě hlásí nejen cajunská pracující třída, ale (relativně nově) i vzdělaní členové střední a vyšší třídy. Dochází ke změnám

⁹⁵ *Blue collar* – doslova „modrý límeček“ – pracující třída vykonávající zejména manuální práce. Většina manuálně pracujících nosila na přelomu století modré košile, z praktických důvodů, že kolem límečku nebyla tak brzy vidět špína. *Blue collar* kontrastuje s *white collar*, což byli většinou lidé střední třídy zaměstnaní v úřednických profesích, kde nosili nažehlené bílé košile.

v zažitých stereotypech o nositelích identity a kultury: „It is precisely those individuals who rate high on the socio-professional scale in each age group who are the torch-bearers of Cajun identity.“ (Dubois, Melançon, 1997, s. 84) Cajunská identita se však projevuje jen za určitých okolností a to pouze v situacích, kdy jsou Cajunové konfrontováni s nezvyklými a cizími názory, hodnotami, postoji nebo činnostmi (Del Sesto, Gibson, 1975).

3.2.2 Druhy identity

3.2.2.1 Sociální identita

Společnost je materiálně i symbolicky diferencovaný sociální prostor, resp. síť vztahů, ve které jsou umístěni lidé s jejich identitami, zdroji a aktivitami (praktikami). Sociální identita je definována jako vědomost jedince, že patří do určité společenské kategorie nebo skupiny. Sociální kategorie, do nichž se jednotlivci zařazují, a jež utvářejí jejich sociální identitu, jsou součástí strukturované společnosti a existují pouze ve vztahu k jiným protikladným kategoriím. Každá má více či méně moci, prestiže, postavení atd. (Stets, Burke, 2000). Sociální identita znamená zařazení do určité kategorie, do zvláštní skupiny, a toto zařazení je dále spojeno s mírou sebeúcty a jazykem, který si mluvčí vybírá, když hovoří.

U skupin s podřazeným postavením, kde výsledek meziskupinového srovnání je pro vlastní sebeocenění negativní, mohou být reakce různé, avšak běžnou reakcí je opuštění „nevýhodné“ sociální identity (Janoušek, 2004), což byla reakce typická pro některé členy cajunské menšiny zejména ve 20. století.

Údaje ze sčítání lidu v roce 1990 ukazují, že cajunská skupina je stále spojována s nízkými příjmy a vzděláním. Henry a Bankston tvrdí: „Cajun ethnicity is associated with comparatively low socioeconomic status and is connected to jobs in the textile and oil industries.“ (Henry, Bankston, 2001, s. 1021) Zaujetí těchto charakteristických třídních pozic však zároveň udrželo a ochránilo osobitou etnickou identitu (Henry, Bankston, 2001), jelikož nevraživé reakce většinového světa zbylé členy cajunské komunity ještě více semkly (Henry, Bankston, 2002).

3.2.2.2 Etnická identita

Definovat etnickou identitu se pokusili historikové, geografové, sociologové, antropologové, lingvisté i folkloristé s různými záměry – vytvořit obecně platnou definici, vymežit oblast výzkumu či pokusit se o analýzu etnické identity samotné.

Definice uvádějí jako klíčové faktory utvářející etnickou identitu akádské předky, francouzštinu, způsob, jakým se Cajunové adaptovali v přírodních a kulturních podmínkách jihozápadní Louisiany, katolické náboženství, zemědělství a specifický folklór (Henry, 1998, s. 29). Některé z těchto klíčových faktorů, jako například zemědělský způsob obživy, jsou dnes pouze přetrvávajícími stereotypy, jiné, například důležitost rodiny a specifický folklór, mají stále skutečný podklad.

Cajunská společnost se vyvíjela okolnímu světu navzdory, přetrvávala „in spite of the plantation system, not by virtue of its participation in it“ (Tentchoff, 1980, s. 233), a byla tak vlastně od svého počátku předurčena stát na okraji. Cajunským majitelům půdy a dělníkům chyběly finanční prostředky, vzdělání a také kulturní motivace k tomu, aby se přidali k mezikulturní migraci. Etnické atributy, odlišující Cajuny od anglosaské společnosti, byly zároveň stigmatizující (Tentchoff, 1980, s. 230). Jako dědici a nositelé své etnické identity se Cajunové stali předmětem národního a regionálního posměchu (Brasseaux, 2005).

Nejednoznačný rasový status (Tentchoff, 1980, s. 233) byl jedním z atributů znevýhodňujících Cajuny v očích anglosaské většiny. Cajunové nebyli nikdy považováni za černé, ale v kontinuu bílé byli méně bílí, než jejich anglosaští sousedé (Walton, 2003, s. 41). Cajunská otevřenost k jiným vlivům a skupinám (zejména v 19. století) na nich v očích bílé, anglosaské většiny zanechala „touch of the tar brush“ (Tentchoff, 1980, s. 234)⁹⁶.

Cajunové byli negativně definováni zejména lidmi mimo svou komunitu, postupem času však tyto definice přejali i sami Cajunové (Henry, Bankston, 2001, s. 1039). Mnozí začali vlastní kulturu považovat za zaostalou a jejich etnicita se pro ně stala symbolem hanby, něčím, co bylo potřeba pečlivě skrývat nebo čeho bylo vhodné se zbavit.

⁹⁶ V 19. a počátkem 20. století však existoval rozdíl mezi bílými a černými Cajuny. Spoluvytvářeli jej i sami bílí Cajunové, když na podřízených pozicích zaměstnávali černé Cajuny a přidělovali jim podřadné pozice.

Moderní Cajunové dnes představují regionální třídu, která sdílí zejména společné názory a zájmy. Části Cajunů se podařil vzestup do střední třídy, což klade nároky na vztahy s rodinou a přáteli z pracující třídy (Henry, Bankston, 2002).

Ačkoli cajunská etnicita je i dnes dále spojována s nízkým socioekonomickým postavením (Henry, Bankston, 2001), přesto existuje znovuobjevená hrdost na svůj etnický původ⁹⁷ (Henry, Bankston, 1999). Cajunové se přihlášením ke své identitě pokouší „rework ideas of history and ancestry in order to apply these ideas to modern life“ (Henry, Bankston, 2002). Vzkříšení hrdosti na cajunskou etnicitu odráží zvolna se měnící socioekonomické postavení skupiny a ke cajunské národnosti se ve srovnání s minulostí hlásí častěji i příslušníci střední a vyšší třídy (Dubois, Melançon, 1997).⁹⁸ Díky tzv. cajunské renesanci⁹⁹ se etnická identita stala populární a užití markerů akademické a cajunské etnické identity vzrostlo mezi lety 1975 a 1995 o tři sta procent (Henry, 1998, s. 48). Prvky této znovunabyté etnické hrdosti jsou často spíše symbolické.

Etnická identita ale nemusí pozitivně ovlivňovat přenos jazyka mezi generacemi (Bankston, Henry, 1998), zejména pokud je etnicita spojena se společenskoekonomickými nevýhodami. Rodiče, kteří se silně ztotožňují s cajunskou etnickou identitou, ale zároveň pociťují její společenskoekonomické nevýhody, mohou být v důsledku méně nakloněni přenosu jazyka na své děti, než rodiče, kteří se s etnickou identitou příliš neidentifikují.

3.2.2.2.1 Označení cajunského etnika

Cajunové, v minulosti označováni okolím jako *white trash*¹⁰⁰, se přerodili v hrdou etnickou menšinu (Walton, 2003, s. 48). Posun ve vnímání cajunské etnicity dokresluje samotné označení této skupiny.

⁹⁷ Výzkum na Tulane University objevil genotyp společný všem Cajunům, který existenci cajunského etnika potvrdil (Bernard, 2003).

⁹⁸ K tomuto závěru dochází Dubois a Melancon, na rozdíl od Bankstona a Henryho. Pravděpodobně se však nejedná o masový jev.

⁹⁹ Cajun Renaissance.

¹⁰⁰ *White trash* – bílá chudina, chátra, spodina. Hanlivý výraz užívaný k označení chudých, nevzdělaných bělochů, dříve se používal zejména ve venkovských oblastech USA.

Původ označení *Cajun / Cadien / Cajan* sahá hluboko do historie. Označení *Cadgiens* užívali Akáďané usazení v Québecu již v 17. století. V Louisianě se toto označení objevilo poprvé asi sto let po příchodu prvních akáďských usedlíků.¹⁰¹ Objevovalo se v mluvené i psané podobě a mělo pejorativní nádech. Užívalo se jako nadávka, označení spojované s venkovanstvím, nedostatkem vzdělání a nízkým společenským postavením (Henry, 1998, s. 38).

Pojmenování zůstalo až do 70. let 20. století hanlivým (Brasseaux, 2005, s. 77) a v jižní Louisianě představovalo nejvyšší možnou urážku pro osobu francouzského původu: „It was not wise for non-Cajuns to call somebody a Cajun to his or her face.“ (Trépanier, 1991) I dobové zdroje rozlišují mezi „dobrymi *Acadians*“ a „mizernými *Cajans*“ (Henry, 1998, s. 40).

V první polovině 20. století se označení objevovalo v psané podobě zřídka, neexistuje téměř žádný dokument, kde by se zachovalo. „It was used derisively or stereotypically by outsiders, it was avoided or used carefully by the insiders.“ (Henry, 1998, s. 43) Situace se změnila v 60. a 70. letech 20. století během cajunské renesance. Tento posun souvisel nejen s národním uvědoměním, ale i s přijetím angloamerických hodnot cajunskou komunitou. Amerikanizovaní Cajuni se stali pro většinovou společnost přijatelnějšími (Henry, 1998, s. 45). V 80. letech byl již termín celkem běžně užíván i samotnými Cajuny. Přesto se vnímání cajunské identity Cajuny samotnými liší podle kontextu, v němž se cajunská identita vyskytuje (Henry, 1998, s. 40).

V roce 1980 uznal ve sporu *Roach versus Dresser*¹⁰² federální soudce Edwin F. Hunter Cajuny etnickou minoritou, chráněnou zákony o rovných pracovních příležitostech (Jobb, 2005, s. 228).¹⁰³ Soudní spor inicioval inženýr v ropném průmyslu James Roach, který žaloval svého zaměstnavatele proto, že Roache označil velmi hovorovým a pro mnohé Cajuny nepřijatelným termínem *coonass*. Když se proti tomuto pojmenování Roach ohradil, byl propuštěn (Jobb, 2005, s. 228). Dnes se někteří Cajunové nazývají *coonass* sami a dobrovolně¹⁰⁴, což ilustruje, jak se během několika málo desetiletí změnil přístup nejen

¹⁰¹ Tzn. v druhé půli 19. století.

¹⁰² Spor *James Roach vs Dresser Industrial Valve & Instrument Division*.

¹⁰³ Rozhodnutí nebylo přijato mezi Cajuny pouze s nadšením, protože někteří toto označení považovali za stigmatizující (Walton, 2003, s. 40).

¹⁰⁴ Hovoří se o *coonass* fenoménu – stoupá počet lidí, kteří se sami označují dříve naprosto nepřipustným termínem *coonass*.

okolí, ale i Cajunů samotných ke cajunské identitě. Na rozdíl od termínu *Cajun* ale někteří vědci stále pokládají označení *coonass* za okrajové a chápou jej jako rasovou urážku zatímco jiní jej běžně zaměňují s *Cajun*. Termín je patrně nejoblíbenější mezi mladými Cajuny, kteří jej vnímají kladně a pro něž je vyjádřením určitého společenského postavení. *Coonass* naznačuje „autentický“ cajunský životní styl, slovo *Cajun* se nadužíváním rozměnilo a stalo se z něj pouze turistické lákadlo (Walton, 2003, s. 48). Faktem zůstává, že na rozdíl od označení *Cajun* se *coonass* užívá pouze v kontextu určité situace a jeho užití je omezeno i místně (Walton, 2003, s. 48).

Existuje více variant pojmenování pro cajunské etnikum. Kromě již zmíněného *Cajun* také *Cadien*, *Cadjin* a vyskytuje se i *Acadien*. Každý termín má jinou dimenzi a privileguje odlišnou koncepci společné identity: „La nomination ethnonymique constitue en Acadiana en enjeu ethnique et idéologique pour la communauté militante car les différentes formes ou signifiants ethnonymiques définissent des représentations communautaires divergentes voire ‚concurrentes‘.“ (Gonzalez, 2010, s. 1902) Vědomá volba označení může být i vyjádřením postoje ke cajunské problematice, neboť výraz *Cajun* není vždy pravidelně používán pouze v angličtině a výraz *Cadien* / *Cadjin* zase ve francouzštině.

3.2.2.2 Roztříštěnost cajunského etnika

Existence více než dvaceti různých variant naznačuje vysoký stupeň geopolitické roztříštěnosti cajunského etnika (Gonzalez, 2010, s. 1905). V rámci jedné etnické komunity existují konkurenční skupiny, které sdílejí obavy o budoucnosti etnické identity, ale nemohou se shodnout na jejím charakteru. (Esman, 1982, s. 197).

Časté a oblíbené oslavy cajunské skupiny mohou být projevem vnitřní rozpolcenosti. Skupiny, které prožívají vnitřní konflikt, totiž navenek zdůrazňují kolektivní veselí a společenské aktivity, protože jim pomáhají pociťovat solidaritu, kterou za jiných okolností postrádají (Esman, 1982, s. 199). Téma cajunských oslav se za posledních několik desetiletí změnilo – dříve byly tyto oslavy spojovány s vydařenou sklizní, společně se znovu probouzející se hrdostí Cajunů je nyní na četných festivalech oslavována právě etnicita. Popularita cajunské kultury a s ním související turismus pomohl samotným Cajunům kulturu

zachovat, jelikož tyto oslavy posilovaly rozdíly mezi Cajuny a outsiders – lidmi stojící mimo skupinu (Esman, 1982).

Tato popularita a popularizace ale podnítila některé sociology k obavám, že ačkoli např. tradiční oslavy *Mardi Gras*¹⁰⁵ přivedou ročně do malých městeček tisíce turistů a pomáhají zlepšovat povědomí o cajunské kultuře, samotní Cajuni se těchto „autentických“ oslav často neúčastní právě kvůli jejich komerční podobě (Ware, 2003, s. 160). Takto se ztrácí to, co mělo být původně uchováno (Ware, 2003, s. 179). Podle Clarka zůstávají klíčové prvky cajunské etnicity zachovány a kulturní a strukturální asimilace probíhá zejména na úrovni ekonomické a vzdělávací (Clarke, 1988).

3.2.2.3 Kulturní identita

Vědci uvádějí jako hlavní důvod zachování kultury existující sociální instituce této komunity (např. silně sepnuté široké rodiny, víra, návštěvy kostela apod.) a způsob obživy, který po dlouhá desetiletí podporoval samostatnost a nezávislost Cajunů a solidaritu skupiny (Brasseaux, 1992).

Jedním z opakujících se vysvětlení zachování cajunské identity a kultury až do dnešních dnů je geografická izolace. Cajunové žili mimo hlavní proud americké společnosti až do roku 1927¹⁰⁶, kdy rozvodněná Mississippi způsobila velké záplavy a jižní Louisiana se musela kvůli humanitární pomoci otevřít světu. Další průlomovou událostí, která přivedla vnější svět ke Cajunům, byla druhá světová válka, kdy mnoho mladých Cajunů narukovalo do armády.

Estaville (Estaville, 1986) ale názor o izolovanosti Cajunů v 19. století vyvrací a tvrdí, že frankofonní Louisiana nebyla geograficky izolována, neboť frankofonní Louisianaňané – a tedy i Cajuni – přicházeli běžně do styku s pestrou škálou různých etnických skupin, již od 18. století a od počátku 19. století se v regionu usazovaly tisíce Angloameričanů. Autor

¹⁰⁵ Mardi Gras není typická oslava jen Cajunů, ale např. i kreolů. Nicméně v rámci „kajunizace“ Louisiany je tento svátek spojován velmi často jen s Cajuny.

¹⁰⁶ Během povodní v roce 1927 dosáhla šířka řeky místy až 80 km, vyžádala si jeden tisíc životů a své domovy tehdy muselo opustit 600 000 lidí. Další ničivá záplava přišla znovu o deset let později (1937). Po těchto povodních byly investovány miliardy dolarů do zvýšení hrází a rozšíření odlehčovacích nádrží.

dochází k závěru, že oproti populárnímu přesvědčení nebyli frankofonní obyvatelé geograficky izolováni už od počátku 19. století (Estaville, 1986, s. 110). Jednalo se spíše o sociální izolaci související s postavením Cajunů.

Jiní odborníci hovoří o „self-imposed isolationism“ (DeSesto, 1975) a podotýkají, že izolacionismus byl pro vznik cajunské kultury zásadní. Podle nich byly kulturní faktory důležitější než faktory geografické přístupnosti či nepřístupnosti. Cajunská komunita byla v 19. století soběstačná (Ancelet, 1989, s. 103). Vědomí odlišnosti však bylo Cajunům přisouzeno hlavně okolní společností (Tentchoff, 1980, s. 233). Cajunové díky jasně rozpoznatelným kulturním rysům vytvořili „oddělený“ národ (Tentchoff, 1980, s. 233).

Kulturní identita je založena na tom, co odlišuje jednu skupinu od druhé. Odlišujícími kulturními znaky Cajunů jsou rasa, původ, jazyk, náboženství, udržování určitých tradičních zvyků a cajunský étos, jež je často zjednodušen mottem „laissez les bons temps rouler“ (Henry, 1998, s. 45). Ve srovnání s většinovou angloamerickou společností je cajunská společnost více rovnostářská a méně materialistická (Brasseaux, 1992).

Znaky kulturní identity jsou často mytizovány a unifikovány pro celou skupinu a objevují se stereotypy. Mnoho prvků, které jsou dnes prezentovány jako tradiční kultura, se objevilo v cajunské komunitě až ve druhé polovině 19. století, v některých případech dokonce až po konci druhé světové války (Gold, 1979). Ancelet varuje: „Any generalization about Cajun culture can always be contradicted by the enormous diversity within it.“ (Ancelet, 1991)

Ačkoli francouzské farnosti byly¹⁰⁷ a jsou pestře rozvrstvenou společností a Acadiana je spletitou společensko-kulturní mozaikou (Brasseaux, 1992, s. 3), specifická kultura a jazyk stále zůstávají základem společenských odlišností a následující kapitola se věnuje těm nejdůležitějším společným znakům.

Informace o cajunské kultuře a historii se objevily již ve 40. a 50. letech 19. století.¹⁰⁸ Ve 30., 40. a 50. letech 20. století byla vytvořena řada disertačních prací o Cajunech na Louisiana

¹⁰⁷ I v 19. století existovaly uvnitř cajunské skupiny subkulturní odlišnosti (Esman, 1982).

¹⁰⁸ V anonymním rukopisu přisuzovanému Josefu A. Breauxovi, upravenému k vydání Jay. K. Ditchem roku 1932. V 50. letech 19. století pak zaznamenal své postřehy o Cajunech německý cestovatel Karl Postl pod pseudonymem Charles Sealsfield (Valdman, 1997, s. 351).

State University.¹⁰⁹ Byly to spíše výjimky neboť Cajunové, jejich historie a kultura, na rozdíl od louisianské kreolské kultury, nepřitahovaly širší akademický zájem až do druhé půlky 20. století. Univerzitní učitelé, kteří se pokoušeli pracovat s cajunskou kulturou a jazykem přímo ve třídách, byli od svého úsilí odrazováni (Ancelet, 1997, s. 353).

Situace se změnila v 60. letech 20. století. Atmosféra ve společnosti (boj o občanská práva, multikulturalismus) vedla různé etnické skupiny – mezi nimi také Cajuny – k uvědomění si vlastní jedinečné identity: „Various liberation movements sparked the feelings of ethnic pride and empowerment.“ (Bernard, 2003) Společnost se otevřela rasové a kulturní pestrosti, upustila od „filosofie tavícího kotlíku“ a objevila se přirovnání k mozaice, později též k salátové míse,¹¹⁰ kde jednotlivé kultury mohou koexistovat vedle sebe bez ztráty vlastní identity. Negativní vnímání cajunské identity i Cajunů samých se začalo pozvolna měnit.

Zájem o zkoumání a objevování cajunské kultury přišel v době, kdy počet Cajunů vytrvale klesal, jelikož mnoho volilo cestu akulturace. Jedním z neúnavných bojovníků za oživení a zachování cajunské kultury se stal Dewey Balfa, hudebník, jehož úspěch na Newportském hudebním festivalu roku 1964 motivoval k tomu, aby celý život zasvětil neúnavné propagaci cajunské hudby a jazyka.

Acadiana byla uznána legislativou jako kulturní region roku 1971 a tato legislativa se stala „an important palliative for those who had experienced more than a century of denigration at the hands of demagogues, the Americanized local elite, the popular media, religious institutions and the state’s public education system.“ (Brasseaux, Gould, 2011, s. 3)

¹⁰⁹ Práce vytvořeny pod vedením profesorů Broussarda, Majora a Gilbeau (Valdman, 1997, s. 352).

¹¹⁰ „Mosaic“ a „salad bowl“.

3.2.2.3.1 Znaky kulturní identity

Obr. 5. Kiss Me, I'm Cajun (George Rodrigue, 1979)

Kulturní identita hraje významnou roli v tom, jak se člověk identifikuje. Není patrně nutné ztotožňovat se se všemi kulturními znaky identity, jelikož jednotlivé znaky mají různou váhu a význam (Dubois, Melançon, 1997). Podle preferovaných kulturních znaků lze cajunskou komunitu rozdělit do dvou úrovní. První úroveň tvoří kulturní komunita založená na původu, v níž někteří členové mají cajunské předky, ale nemluví CF a jazyk považují za druhořadý aspekt identity (Dubois, Melançon, 1997, s. 91). Druhá úroveň je komunita tvořená tzv. *semi-speakers*, čili mluvčími s částečnou schopností komunikovat v CF a těmi, kteří CF nemluví vůbec, ale mají cajunské předky¹¹¹. Podle svých jazykových schopností členové jednotlivých komunit pokládají buď lingvistická (pokud hovoří alespoň částečně CF) nebo kulturní kritéria za nezbytná pro cajunskou identitu. Pokračujme přehledem důležitých kulturních kritérií.

¹¹¹ Cajunské, ne akádkské. Cajunové dnes představují velmi heterogenní skupinu a málokterý Cajun je čistě akádkského původu (Esman, 1982, s. 200).

Obr. 6. Blue dog (George Rodrigue)

Rodina

Soudržnost rodiny, díky níž se Akáďané postupem času přeměnili v jeden velký klan (Brasseaux, 2005, s. 51), a velká míra oddanosti tradičním institucím – mimo rodiny také náboženským institucím a ústnímu dědictví – umožnila přežití akáďské a cajunské kultury. Rodina fungovala jako centrum společenského života a pohostinnost (Ancelet, 1991) byla pravidlem. Veškeré společenské aktivity se odehrávaly v rodinách a mezi rodinami.¹¹² Mezi tyto činnosti patřily např. kohoutí zápasy¹¹³, *boucherie* (zabijačka) a *fais do do* (taneční zábavy). Rodina poskytovala útočiště, kam se Akáďané i Cajunové uchýlovali v nelehkých dobách, a dodnes zůstala „major unit of action and activity“ (Gibson, Del Sesto, 1975).

Cajunská rodina označuje rozšířenou rodinu, neboli velkorodinu (Collard, 1975, s. 112), „širokou síť pokrevních vztahů“ (Brasseaux, 2005, s. 64), tedy nejen základní, „jádrovou“

¹¹² Dokonce když muž žádal o ruku své snoubenky, musel si zajistit svolení nejen rodičů budoucí nevěsty, ale také jejích prarodičů, tet a strýců (Collard, 1975).

¹¹³ Kohout byl symbolem odvahy navzdory protivenství – nezáleží na tom, jak těžký je boj, kohout málokdy opouští zápas, bojuje až do úplného konce, ať už je to vítězství nebo smrt. Pro Cajuny kohout symbolizoval způsob, kterým by rádi řešili své vlastní problémy v životě (Del Sesto, Gibson, 1975).

rodinu¹¹⁴. Historické záznamy a údaje ze sčítání lidu v minulosti ukazují, že rozhodujícím článkem v rodině při volbě kultury a náboženství byla matka a role matky je zvláště patrná ve smíšených sňatcích (Brasseaux, 1992, s. xiii). Děti, které se narodily do exogamních manželství¹¹⁵, kde byla matka Cajunka, byly velmi často vychovávány jako Cajunové. Exogamie vysvětluje existenci Cajunů s příjmeními nefrancouzského původu jako Burleigh, Hymel, Haydel nebo Hulin (Brasseaux, 1992, s. 39).

Role rodiny začala slábnout a její struktura se měnit ve 20. letech 20. století. Tento vývoj pokračoval až do 50. let. Mladí Cajunové opouštěli tradiční zaměstnání a hledali si lépe placenou práci, často v ropném průmyslu, což znamenalo stěhování a odloučení od rodiny. Stěhování bylo motivováno touhou přiblížit se kultuře Ameriky, k čemuž patřila i komunikace v angličtině, která oslabovala pouta mezi rodiči a dětmi. Masové rozšíření televize ještě více upevnilo dominantní pozici anglosaské kultury. Na počátku 50. let 20. století mělo televizor pouhé jedno procento amerických domácností, jejich koncem to bylo celých 80 % (Bernard, 2003, s. 41). Dopad televizní zábavy ilustruje následující vzpomínka: „Television, unfortunately, replaced the quality time I remember spending with cousins and extended family. Instead of listening to the ‘old folks’ and their stories about les vieux temps, we watched make-believe on TV. What a poor substitute for the real life history lessons we learned from our grandaparents!“ (Bernard, 2003, s. 41)

Děti vyrůstající v poválečné éře volili mezi dvěma světy. Ten první byl důvěrně známý, frankofonní, ten druhý tajemný, městský, mluvilo se v něm anglicky a pro mnoho dětí byl mnohem lákavější než zastaralý svět obývaný jejich předky (Bernard, 2003, s. 42). Mladí lidé si chtěli splnit svůj americký sen, kde pro tradiční cajunské hodnoty nebylo místo.

Nicméně názory proklamující konec úzce spjaté cajunské rodiny, kdy se životní styl moderní cajunské rodiny stává totožným s tím ve standardní americké rodině – což by mělo za následek rozpad cajunské kulturní skupiny – vyvrací výzkum dokládající, že tradiční rodinné vazby a alespoň některé hodnoty přetrvaly dodnes (Bankston, Henry, 1999, s. 1322). Exogamní sňatek je přirozeným krokem v procesu asimilace, většina etnických skupin tento

¹¹⁴ *Nuclear family* (Collard, 1975, s. 112).

¹¹⁵ Exogamie – příbuzenské pravidlo přikazující uzavírat sňatky pouze s členy cizích sociálních skupin.

model následuje a uzavírá sňatky mimo svou kulturní a etnickou skupinu.¹¹⁶ Cajunové tento krok často nečiní, neboť upřednostňují sňatek uvnitř komunity: „A continuing high level of in-group marriage in this ethnicity is surprising, given the group’s long residence in U.S., the ethnic diversity of southwestern Louisiana and the group’s cultural assimilation.“ (Bankston, Henry, 1999, s. 1317)

Ačkoli je etnická endogamie často výsledkem homogenního socioekonomického prostředí členů skupiny (Bankston, Henry, 1999, s. 1317), vysoké procento endogamních sňatků je důkazem, že Cajunové uzavírají sňatek s protějškem majícím stejný názor na roli a velikost rodiny, která je u Cajunů odlišná (matka jako nositelka kultury, velký počet členů rodiny, úzké vazby uvnitř rodiny) než ve standardní americké rodině, což znamená naději na zachování tradiční cajunské rodiny. Cajunská rodinná struktura je tedy jeden z mála typických kulturních znaků přeživších dodnes (Clark, 1988, s. 450), pojivo cajunské komunity: „The cohesiveness of nuclear families persist (...) the extended family remains the mortar that holds the Cajun community together.“ (Brasseaux, 2005, s. 83)

Církev

Dalším znakem a jednou ze základních hodnot tvořících cajunskou identitu, bylo náboženství. Na rozdíl od většinové angloamerické společnosti patřili Cajunové ke katolické církvi, což zkomplikovalo jejich přijetí a asimilaci. Fobie z katolicismu byla v USA v 19. století a počátkem 20. století velmi silná.¹¹⁷ Katolíci byli napadáni teologicky i politicky, jejich hodnoty byly označovány za neslučitelné s hodnotami americkými (Čejka, 2011). Přesto zůstali Cajuni po celé 19. století ve své víře pevní a byly to opět ženy, které stály ve velké míře za jejím zachováním, do jisté míry proto, že odpovídala potřebám komunity: „Catholicism can be conceived of as serving the needs of Cajuns, an ethnic group committed

¹¹⁶ Tzv. *out-marriage*, jako opak k *in-marriage* – sňatku uvnitř jedné etnické skupiny.

¹¹⁷ Silný antikatalicizmus souvisel zejména s odporem mnoha Američanů – nejčastěji protestantů, z nichž mnozí prchali za oceán právě před katolickou perzekucí – vůči pronikání vlivu pořádků ze Starého světa a proti síle katolických autorit. Nárůst fobie souvisel i se zvýšenou imigrací z katolických zemí, hlavně z Irska, Itálie, Polska a některých částí Německa.

to the conservative goal of cultural survival for lifestyles rooted in a complex system of friendship and kinship networks involving subsistence activities.“ (Clarke, 1985, s. 385)

Ačkoli většina frankofonních mluvčích byla v Louisianě katolického vyznání, církve postupně ustoupila od užití francouzštiny a dnes je naprosto výjimečné najít farnost, kde by bylo možné slyšet mši ve francouzštině (Picone, 1997, s. 131).

Ve 20. století lze sledovat proces akulturace (Clarke, 1985), 80. léta 20. století zaznamenala masový přeliv Cajunů k protestantské víře.¹¹⁸ Přesto katolická víra zůstává mezi mnoha Cajuny všech generací sdíleným kulturním rysem, což lze vysvětlit i faktem, že se postupem času katolicismus stal akceptovaným náboženstvím v širší společnosti a neomezuje nijak ekonomické ani politické vyhlídky věřících (Clarke, 1988, s. 449). Přestože prochází vztah Cajunů ke katolické církvi kritickým vývojem a některé politiky Vatikánu věřící od církve vzdálily (Brasseaux, 2005, s. 83), Cajunové jsou stále vnímáni jako oddaní katolíci (Savells, 1993).

Povolání

Povolání je spjato s určitou pozicí na společenském žebříčku, která ovlivňuje sebeúctu jedince (Stets, Burke, 2000, s. 2). Pokud je sebeúcta nižší, usiluje nositel o zlepšení svého sociálního postavení, což může vést k opuštění původní kulturní identity.

Volba určitého povolání je také znakem kulturní identity. Cajunové byli v minulosti spojováni s profesemi, jež souvisely s krajinou, ve které Cajunové žili. Stejně jako se Akáďané přizpůsobili drsnému prostředí Kanady, adaptovali se Cajunové v tropickém prostředí Louisiany. Na rozdíl od kreolů, pokoušejících se celá desetiletí o (neúspěšné) pěstování pšenice, prokázali Akáďané mnohem větší dávku přizpůsobivosti (Brasseaux, 1996, s. 121).

V 19. století si Cajunové¹¹⁹ zaopatřovali živobytí jako lovci kožešin, farmáři, rybáři (Brasseaux, 2005, s. 39), sbírali mech, lovíli raky, žáby, kraby nebo želvy (DelSesto, 1975). Ačkoli žádná

¹¹⁸ Důvody byl mj. přístup katolické církve k antikoncepci a rozvodu.

¹¹⁹ Rozlišujeme zde již mezi Cajuny – zchudlou vrstvou s akáďskými kořeny a Akáďany, movitější vrstvou.

z těchto činností nebyla výlučně spjata s Cajuny, společně věrně vykreslují pracovní život menšiny.

Od počátku 20. století se začala volba povolání Cajunů dramaticky měnit. Cajunové využili ekonomického rozvoje v ropném průmyslu a začali si v tomto odvětví hledat lépe placená místa. I dnes tvoří většina pracujících Cajunů žijících v jihozápadní Louisianě dělnický segment v ropném a textilním průmyslu (Bankston, Henry, 1999).

Venkovská nižší třída se transformovala do pracující třídy (Bankston, Henry, 1999). Cajunové jsou dnes často dělníci, rybáři, policisté, pekaři nebo pracují v jiných službách (Gaudet, 1989, s. 80). V tradičních farmářských odvětvích dnes pracují pouhé 4 % Cajunů (Henry, Bankston, 2001). Cajunové nezůstali výlučně u dělnických profesí, ale hledali si zaměstnání i v obchodnických a úřednických oborech. Tato volba byla důsledkem odstěhování se z venkova a Cajunové zaměstnání v těchto profesích se velmi často distancovali od svého původu (Gold, 1979, s. 264). „They have ‚elevated‘ themselves and become ‚creolized‘ and no longer think of themselves as Cajun.“ (Gaudet, 1989, s. 80)

Pro Cajuny, zejména muže, je přesto i dnes pravděpodobnější pracovat v dělnických, manuálních oborech než na manažerských postech. V minulosti byly rozdíly v ekonomickém postavení vykládány jako zaostalost a konzervatismus (Ancelet, 1991), dnes je naopak zdůrazňována cajunská schopnost přizpůsobit se místu kde žijí a odmítání materialismu.

Ačkoli lze najít profesní charakteristiky typické pro Cajuny, nemůžeme přesto mluvit o naprosto homogenní skupině, jedná se o velmi rozvrstvenou a urbanizovanou společnost (Brasseaux, 2005, s. 39) a volba povolání je dnes různorodější než v minulosti.

Ústní dědictví

Dalším důležitým prvkem cajunské kultury, který taktéž pomohl k jejímu zachování, je ústní dědictví. Mnoho původních cajunských znaků se amerikanizovalo, nicméně ústní dědictví a tradice ještě mohou dát nahlédnout na původní cajunskou kulturu.

Cajunové neměli až do 70. let 20. století vlastní literární tradici. Důvodů bylo vícero – v 19. století např. negramotnost. Pokud Cajunové do školy chodili, jazykem výuky byla angličtina. Cajunové mezi sebou v domácím prostředí sice hovořili cajunskou francouzštinou, psaný projev byl ale v angličtině: „Leur langue maternelle orale, c'est bien le français, mais leur langue maternelle écrite, c'est l'anglais.“ (Guenin-Lelle, 1997, s. 441)

Roli sehrál i fakt, že cajunská francouzština byla pokládána za nářečí či špatnou francouzštinu (Barry, 1989, s. 50) a mnoho Cajunů se dlouhá desetiletí za svůj jazyk stydělo a nevidělo smysl v umění psát mateřským jazykem: „Pourquoi écrire, personne va lire, tu perds ton temps“ (Barry, 1989), řekl jeden z nich. CF ani neměla kodifikovanou psanou podobu, což se změnilo až v 70. letech 20. století díky snaze cajunských aktivistů. Do té doby existovala literatura pouze v ústním podání jako písně, balady, pověsti, příběhy, legendy a vtipy (Guenin-Lelle, 1997).

I přes neexistenci literární tradice se dochovalo množství cajunských příběhů, které se předávaly z generace na generaci. Díky důmyslnému systému vodních cest se příběhy šířily v jinak těžko dostupných místech jižní Louisiany od domácnosti k domácnosti rychle a bez problémů (Burns, 2002). Vyprávění příběhů patřilo k oblíbeným společenským aktivitám, stejně jako zpívání písní, často doprovázených tancem – další cajunskou vášní. Hudba provázela Cajuny již od počátků jejich usídlení v Louisianě (Doucet, 1989, s. 90). Hudba díky textům písní uchovala jazyk i charakteristickou kulturní identitu: „The very persistence of singing texts in Cajun French has acoustically embodied a longing and tenacity to recollect a Cajun heritage, to cull it back into public memory.“ (Emoff, 1998, s. 289) Tuto roli plní hudba a zejména hudební texty dodnes.

Humor a vtipy jsou také podstatnou součástí ústního dědictví. Ancelet začíná své pojednání o cajunském humoru slovy: „Jokes are funny. They are also very serious. You can tell a great deal about people by what they think is funny.“ (Ancelet, 1989, s. 101) A v případě Cajunů také podle toho, jakým jazykem mluví postavy ve vtipech účinkující. Například vtip, který je celý vyprávěn v CF, je zakončen promlouvanou Boha – anglicky. Cajunové to nepovažovali za nic zvláštního, neboť v jejich světě nositelé moci hovoří anglicky, nikoli francouzsky (Ancelet, 1989, s. 105).

Ačkoli na jedné straně vyprávění vtipů identitu udržovalo, na straně druhé díky častým odkazům a narážkám na cajunskou francouzštinu dále podporovalo mezi Cajuny zažitý názor, že jejich jazyk je pouze nářečí a je mluvčím s „dobrou francouzštinou“ nesrozumitelný. Vtipy o Cajunech se vyprávěly i v angličtině, a to často lidmi mimo tuto etnickou a kulturní skupinu. V těchto vtipech často chyběl nadhled, Cajunové byli shazováni a ponižováni (Barry, 1989), byla zdůrazňována neschopnost Cajunů přizpůsobit se moderní době, což posilovalo negativní stereotypy.

Díky cajunské renesanci se pohled okolí na Cajuny změnil a tak je „proti-cajunské“ zaměření vtipů méně patrné než v minulosti. I Cajunové samotní vlastní identitu často až bojovně hájí (Ancelet, 1989, s. 110) a tato hrdost nedává negativním stereotypům prostor.

3.3 Cajunové v literatuře

Cajunská identita a kultura se objevovala i v literatuře. Koncem 19. a počátkem 20. století byli Cajunové vykresleni jako „simple and culturally inferior to Creoles (...) lazy, uneducated and stupid – Cajun loosely applied to the illiterate lower-class French in south Louisiana.“ (Gaudet, 1989)¹²⁰ Autoři se téměř výhradně zaměřili na chudé vrstvy a nepodařilo se jim tak cajunskou minoritu popsat komplexně (Brasseaux, 1992, s. 20). Literární postavy a popisy vytvářeli autoři postrádající bezprostřední a osobní znalost popisované menšiny a prohlubovali tudíž zažité stereotypy (Gaudet, 1989). I když nebyly tyto stereotypy vždy negativní, poskytovaly velmi zjednodušený pohled na cajunské etnikum. Cajunské postavy se objevily v díle Kate Chopin¹²¹ nebo Georgea Washingtona Cablea¹²², kdy oba autoři

¹²⁰ Existovaly i výjimky – relativně nazaujatě byli Cajunové vykresleni v díle Sidonie de la Houssaye *Pouponne et Balthazar* (1888).

¹²¹ Kate Chopin (1850 – 1904), pocházela z vyšší třídy kreolské rodiny v St. Louis, Missouri, část dospívání ale strávila v Natchitoches v jižní Louisianě. Představitelka americké regionální prózy (literatury místního koloritu – „local colour fiction“) v americké literatuře. Proslavila se zejména dílem *The Awakening* (1899). Cajunům se věnuje v díle *Bayou Folk* (1894) a *A Night in Acadie* (1897). Dnes je Chopin považována za jednu ze zakladatelek takzvaně ženské literatury – literatury psané ženami, určené ženám a o ženách pojednávající. Bývá označována za „průzkumnici ženské sexuality“. (Ulmanová, 2008)

¹²² George Washington Cable (1844 – 1925), novinář, představitel americké regionální prózy (literatury místního koloritu – „local colour fiction“) v americké literatuře. Ve svém díle se věnoval zejména kreolům (*Old Creole Stories* (1879), *The Grandissimes* (1880), *Dr. Sevier* (1884)). Byl kritizován kvůli vykreslení kreolských postav v románu *The Grandissimes* a historii New Orleans v díle *The Creoles of Louisiana*, kdy předložil „whitewashed,

popisovali Cajuny z perspektivy výše postavené vrstvy a bez patřičného porozumění cajunské mentality.

Autentický pohled Cajunů v literatuře dlouho chyběl. Cajunové příběhy sami o sobě nepsali, cajunská francouzština byla až do 70. let 20. století jazykem mluveným, bez psané podoby. Cajunové sami za sebe v literatuře nepromlouvali (Gaudet, 1989).

Ani v první půli 20. století se v literatuře neobjevilo mnoho věrně zpracovaných cajunských charakterů, kdy by se autor dokázal úspěšně vyhýbat stereotypům a klišé svých kolegů z předchozích generací. V díle Shirley Ann Grau *The Hard Blue Sky* (1955) jsou Cajunové vykresleni v kontextu své složité socioekonomické situace. Hlavní postava v detektivním díle Jamese Lee Burka zase zakouší pocit provinilosti a zmaru, protože se cítí stále více vzdálena jednoduchému životnímu stylu svých předků (Hebert-Leiter, 2010).

V druhé půli 20. století se díky hnutí cajunské renesance objevila díla reflektující nadšenou atmosféru tohoto období a oslavující jedinečnost cajunské kultury.¹²³ Dalším populárním tématem se stala amerikanizace Cajunů. Výrazným počinem bylo vydání svazku cajunské poezie editované Barrym Jeanem Anceletem pod pseudonymem Jean Arceneaux s názvem *Cris sur le bayou: naissance d'une poésie acadienne en Louisiane* (Arceneaux, 1980), což bylo první uveřejněné literární dílo psané cajunskou francouzštinou. Básně zároveň kladly otázku, jaká je vlastně správná psaná podoba jazyka, který do té doby existoval převážně v ústním podání (Guenin-Lelle, 1997, s. 442).

Mnozí autoři začali znovuobjevovat bohatství své kultury díky hudbě a někteří cajunští autoři básní, např. Kenneth a Zachary Richardovi, byli sami hudebníci. Objevili se dokonce básníci, kteří neměli cajunské předky, ale rozhodli se Cajuny stát akulturací.

Oblíbeným tématem je koncem 20. století střet angloamerické a cajunské kultury a dilema, kterému je Cajun vystaven při volbě jazyka. Moderní Cajun je označován jako „caméléon de culture“ (Barry, 1989).

romantic, and mythical vision of the city“. Cajunové byli předmětem jeho zájmu v díle *Bonaventure: A Tale of Louisiana* (1888) (Hebert-Leiter, 2010; Johnson, 2010).

¹²³ Albert Belisle Davis – *Leechtime* (1986), *What They Wrote on the Bathhouse Walls: Yen's Marina, Chinese Bayou, Louisiana* (1988), Chris Segura – *Marshland Trinity* (1997) (Hebert-Leiter, 2010).

Ačkoli literatura 21. století opět často pracuje s klišé a cajunské postavy vystupují zejména v lehčích literárních formách,¹²⁴ objevují se autoři, pokoušející se postihnout dilema, kterému jsou dnešní Cajunové vystaveni. Tim Gautreaux ve svém románu *The Next Step in the Dance* (1998) ukazuje, že Cajunové mohou žít jako Američané i Cajunové zároveň. Cajunská literatura 21. století hrdě zdůrazňuje odlišnost Cajunů (Hebert-Leiter, 2009, s. 13). Důležitou roli hraje stále poezie, která pomáhá jazyk zachovávat (Gonzalez, 2010).

3.4 Akulturace

Ačkoli cajunská kultura žije i dnes, bylo by bláhové domnívat se, že nepodléhá akulturaci. Určitá míra akulturace ale nemusí být chápána jako hrozba, neboť adaptace je cajunskému etniku vlastní.

Některé názory tvrdí, že většina Cajunů vykazovala známky akulturace již na přelomu 19. a 20. století (Savells, 1993), další zdůrazňují 20. léta 20. století, kdy výstavba silnic a rozvoj petrochemického průmyslu přivedl okolní svět ke Cajunům a naopak. Dálnice poprvé umožnily bezproblémové a rychlé spojení s okolním světem a objevení ropy přezdívané „Big Oil“ motivovalo Cajuny hledat si práci v nových oblastech. Postupem času se práce u naftařských společností stala tak populární, že si Cajunové vysloužili označení „backbone of the Gulf Coast oil industry“ (Bernard, 2003, kap. 2).

Masová akulturace – amerikanizace – jedna z nejdůležitějších událostí cajunské historie (Bernard, 2003, xviii) zasáhla Cajuny plnou silou až začátkem druhé světové války, do té doby byla většina Cajunů kulturně izolována od zbytku Ameriky. Aby byli schopni v armádě přežít, museli se Cajunové naučit anglicky a domů se vraceli jako zarytí vlastenci a zastánci amerického způsobu života. Ostatní Cajuny spojilo s Američany vlastenecké úsilí, mnoho Cajunů se stěhovalo z venkovských oblastí za práci ve válečném průmyslu. Mottem bylo „Blend In“ – splynout s okolím, nevyčínat. Děti ve školách si anglicky v hodinách vštěpovali,

¹²⁴ Napínavé a romantické příběhy autorů Julie Garwood, Nory Roberts, Faye Kellerman, Julie Smith, Dicky Lochta, Abigail Padgett.

jak se stát správným Američanem a knihy, které četly, propagovaly americké hodnoty (Bernard, 2003).

Po skončení druhé světové války si Cajunové, stejně jako ostatní Američané, toužili užít svého amerického snu. Mladí lidé se stěhovali do městských oblastí, vzrůstající kupní síla umožnila masové rozšíření rádia a televize s anglickými programy.

60. léta byla obdobím bojů o občanská práva a v Cajunech vzbudila, poprvé v historii, pocity hrdosti na etnický původ. Aktivisté, např. Dewey Balfa nebo Zachary Richard, propagovali cajunskou kulturu, často pomocí hudby. Richard ve své slavné písni *Réveille, réveille* nabádal Cajuny, aby se vzepřeli americkému konformismu a začali být hrdí na svůj původ. Objevilo se první cajunské *grassroots* hnutí¹²⁵. Organizace CODOFIL (Council for the Development of French in Louisiana) se pokusila zastavit prudký pokles mluvčích francouzštiny a podporovala výuku ve školách. Přesto počet mluvčích CF klesal a cajunská kultura se podle mnohých stala komoditou (Bernard, 2003, kap. 4).

V 70. letech byl region na jihozápadě Louisiany oficiálně pojmenován *Acadiana* a objevili se autoři píšící cajunskou francouzštinou. Vlivem neúnavné práce propagátorů cajunské kultury začali Cajunové i lidé mimo jejich kulturu přehodnocovat svůj pohled na cajunskou identitu, která přestávala znamenat něco degradujícího. Tento vývoj – již dříve zmíněná cajunská renesance – ale nezastavil pokles mluvčích CF, neboť většina Cajunů se pokládala za anglicky mluvící etnikum s francouzskými kořeny (Bernard, 2003, kap. 5).

V 80. letech nadšení a zájem o kulturu a etnicitu mezi Cajuny samotnými opadl, o to více se stávala populární pro lidi vně komunity samotné. Cajunská hudba a zejména kuchyně dostaly nálepky „hot“, „chic“ nebo „trendy“ (Bernard, 2003). Zároveň jih Louisiany opouštěli další a další Cajunové, i kvůli devastaci krajiny, spojené s ropným šílenstvím.

90. léta a přelom století přinesl zájem mnoha vědců o cajunskou kulturu, znovu se začala propagovat výuka CF ve školách, objevilo se první cajunské literární hnutí a rádia, která alepoň několik hodin týdně vysílala programy v CF. Ancelet komentuje toto vzkříšení

¹²⁵ *Grassroot* hnutí – hnutí, za jehož vznikem stojí komunita, usilující o propagaci určitého (politického) tématu. Termín naznačuje, že vznik takového hnutí je přirozený a spontánní (grassroots – kořínky trávy).

cajunské kultury slovy: „Every time someone pronounced Cajun culture dead, the corpse sat up in the coffin.“ (Bernard, 2003, kap. 6) Věří v sílu Cajunů adaptovat se a ve vitalitu kultury, která přetrvala staletí.

Ačkoli cajunská komunita není imunní vůči akulturaci, její význam by neměl být přeceňován, neboť se může jednat o přizpůsobení se nové socioekonomické situaci. Jistý problém mohou naopak představovat rozdíly uvnitř cajunské komunity. Kulturní propast mezi jednotlivými regionálními skupinami, městskými a venkovskými obyvateli a zejména mezi generacemi neustále roste (Brasseaux, 2005). Není pochyb, že se Cajunové nacházejí na rozcestí a jen oni sami rozhodnou o budoucnosti své kultury.

4 Jazyková politika a vzdělávání

4.1 Cajunská francouzština ve školách

Ve srovnání s jinými státy Unie zakládala Louisiana státní školy pomalu a zdráhavě (Green, 1981). První veřejné školy pro Cajuny byly založeny až roku 1875. Protože jazykem výuky byla angličtina, Cajunové se státnímu školství vyhýbali.¹²⁶ Žili v kulturně a ekonomicky uzavřených komunitách a neměli zájem posílat své děti do škol, kde se mluvilo anglicky. Navíc postrádali jasný rámec světského vzdělání, necítili potřebu navštěvovat státní školy, jelikož určitá forma vzdělávání jim byla poskytnuta katolickou církví (Green, 1981, s. 67).

Naopak ve 20. století cajunské děti školu navštěvovali povinně a byli rodiči motivováni k tomu, aby se neučili mateřskému (stigmatizovanému) jazyku, ale angličtině – jazyku většiny přinášejícímu s sebou ekonomické výhody.

V druhé půli 20. století začala být výuka francouzštiny částečně podporována, ale jednalo se většinou o standardní francouzštinu, což pro Cajuny znamenalo potvrzení domněnek, že jejich jazyk ani nemůže být vyučován, neboť se jedná o nesrozumitelný žargon (Dubois, 1997a, s. 701).

¹²⁶ Někteří akademici koncem 19. století a v první půlce 20. století spojovali špatné výsledky ve vzdělání přímo s charakterem cajunské kultury a povahou etnika (Bernard, 2003).

Jazyková politika je spojena zejména s úsilím zvýšit počty francouzsky hovořících Louisianaňů. Ačkoli se Louisiana snaží o revitalizaci francouzštiny a uplatňuje organizovanou jazykovou politiku, „jazyková politika ve věci francouzštiny je slabá“ (Kadlec, Holeš, 2006, s. 143).¹²⁷

4.2 Jazyková politika

Vzdělávací reformy a jazyková opatření uskutečněná v druhé půli 19. století a podstatnou část století dvacátého nízké postavení Cajunů přímo odrážela – zároveň však vzdělávací a jazyková politika toto postavení spoluutvářela. Postavení frankofonních Louisianaňů bylo nejisté, avšak postavení Cajunů, často nahlížených svými anglofonními i frankofonními spoluobčany s opovržením, bylo nezáviděňhodné.

V roce 1812, kdy byla Louisiana přijata do Unie, představovala anglicky hovořící část obyvatelstva ve státě menšinu. Přesto byla ústava psána anglicky a postavení francouzštiny vůči angličtině nebylo nijak určeno. Ústava z roku 1845 již francouzštinu uvádí a říká, že „ústava a zákony státu budou vydávány anglicky a francouzsky“ (Kadlec, Holeš, 2006). Ústava z roku 1852 je oficiálně psána anglicky i francouzsky, avšak ústava přijatá koncem občanské války (1864) ruší předchozí „výsady“ týkající se francouzštiny a jediným úředním jazykem se stává angličtina. Poprvé se objevuje článek ústavy nařizující poskytování základního vzdělání pouze a jen v angličtině (Kadlec, Holeš, 2006), který uvádí, že „general exercises in the public schools were to be henceforth conducted in the English language“ (Estaville, 1990, s. 109). Vzdělání v angličtině je často chápáno jako cesta ke svobodě (Hebert-Leiter, 2009) pro jednotlivce i společnost, francouzština by naopak tento rozvoj mohla brzdit.

V roce 1915 byla francouzština ve školách zrušena úplně a dítě, které ve škole promluvilo francouzsky, si vysloužilo přísný trest. Tento krok byl rozhodujícím pro následující vývoj cajunské francouzštiny – legislativa, která definitivně potvrdila nízký status cajunské francouzštiny, způsobila, že rodiče přestali s dětmi komunikovat v cajunské francouzštině ve

¹²⁷ Není to však problém pouze Louisiany. Pojem jazykové politiky je v USA poměrně nezvyklý koncept (Valdman, 1997, s. 8).

snaze připravit jim, díky angličtině, lepší život, než měli sami (Lindner, 2008, s. 34). Úpadek (cajunské) francouzštiny jako mateřského jazyka se definitivně potvrdil po roce 1950, kdy se díky industrializaci a lepším pracovním příležitostem v bavlnářském průmyslu mnoho rodin přestěhovalo do měst a povinná školní docházka skutečně přivedla mnoho dětí k výuce v angličtině (Gold, 1979).

Ústava z roku 1921 situaci francouzštiny nijak neřešila. Povinným jazykem vzdělání se stala angličtina, i kvůli přesvědčení, že by bilingvismus mohl státu v ekonomické oblasti uškodit (Natsis, 1999). Většina učitelů ve francouzsky hovořící jižní Louisianě pocházela z vyšší střední vrstvy Akáďanů (Brasseaux, 2005, s. 76) a pro užití francouzštiny neměla pochopení stejně jako jejich angloameričtí kolegové. Pokud učitel zaslechl mluvit dítě francouzsky na školních pozemcích, bylo dítě veřejně tělesně trestáno. Zákaz užívání (cajunské) francouzštiny ve škole a chybějící místo ve vzdělávacím systému byly dvěma z několika důležitých důvodů, proč došlo k jazykovému posunu (Valdman, 1997). Nejen ve škole bylo mluvení cajunskou francouzštinou společensky přijatelné asi tak stejně jako štourání se v nose (Nossiter, 1990), tudíž ji začali mluvit, kteří chtěli společensky uspět, nahrazovat jazykem většiny, angličtinou.

Situace se začala pozvolna měnit až v 50. letech 20. století¹²⁸, v době, kdy rodiče s dětmi již francouzsky komunikovali spíše výjimečně. Roku 1967 byla politiky, obchodníky a odborníky na vzdělání v Lafayette založena FHC (French Heritage Committee), jejímž cílem bylo nejen propagovat francouzskou kulturu Louisiany, ale také podporovat výuku francouzštiny ve školách.¹²⁹ Snaha FHC byla revoluční: školy nabízely francouzštinu jako volitelný cizí jazyk. Bilingvismus začal být chápan jako úžasná ekonomická výhoda (Bernard, 2003, s. 90), objevily se slogany „French puts money into your pocket“ (Valdman, 1997), což znamenalo ve srovnání se situací ve 20. letech 20. století významný obrat. Nicméně ani zatím poslední ústava z roku 1974 francouzštinu nepotvrdila jako úřední jazyk, ale neučinila tak ani s angličtinou. Je však možné, že „země ani žádný úřední jazyk de iure nemá, že úřední jazyky jsou de facto dva (angličtina a francouzština)“ (Kadlec, Holeš, 2006, s. 142).

¹²⁸ Např. založení organizace France – Amérique de la Louisiane-Acadienne roku 1951.

¹²⁹ Jednalo se o workshopy pro učitele, kurzy pro dospělé a čtyřletý kurz pro studenty na středoškolském stupni.

Ačkoli angličtina nebyla prohlášena žádnou ústavou za úřední jazyk, v historii i současnosti fungovala tak, jako by jím byla, a často byla určena jako jediný úřední jazyk pro zvláštní účely: „English has generally possessed the status of the official language, and this is functionally more important than its official designation.“ (Wiley, 2004, s. 320)

Zlomovou událostí pro revitalizaci francouzštiny ve vzdělávání v Louisianě bylo založení již zmíněné organizace CODOFIL roku 1968. Organizace byla na rozdíl od organizací předchozích ustanovena louisianskou vládou¹³⁰ a podporována vládními granty. CODOFIL si kladl za cíl znovuobnovit užití francouzštiny zavedením výuky francouzštiny na všech vzdělávacích stupních do roku 1972/73.¹³¹ Jelikož však platil mandát CODOFILu nejen v jižní, ale i v severní Louisianě, kde se francouzsky téměř nemluvalo, podařilo se organizaci prosadit pouze zavedení francouzštiny jako druhého jazyka na základních školách až v roce 1985 (Natsis, 1999, s. 328). Zavedení výuky francouzštiny na základním stupni bylo překvapivě úspěšnější v severní Louisianě, kde nebyla (cajunská) francouzština společensky a kulturně stigmatizována. V jižní Louisianě bylo třeba toto stigma alespoň částečně odstranit, aby výukové programy byly alespoň částečně úspěšné (Ancelet, 1988, s. 347).

V 80. letech 20. století se CODOFIL zasadil¹³² o zavedení výuky francouzštiny metodou *immersion* („ponoření se“ do jazyka)¹³³, kurzy ale začaly ve větší míře fungovat až o deset let později¹³⁴. Ačkoli byly záměry organizace velkolepé, program samotný vázl kvůli organizačním a kulturním překážkám v jednotlivých farnostech státu.

Přes celoplošné snahy CODOFILu se i dnes přístup ke vzdělávání ve francouzštině liší v jednotlivých farnostech Louisiany. Některé jej nabízejí, jiné ne, někde se vyučuje

¹³⁰ State Act 409, přijatý 20. července 1968.

¹³¹ Státní základní školy měly nabízet minimálně pětiletou výuku francouzštiny, střední školy tříletou, spolu s předmětem zaměřeným na historii a kulturu francouzské Ameriky. Vysoké školy měly připravovat kvalifikované učitele pro výuku francouzštiny na základním stupni a měla být také založen francouzsky vysílající televizní kanál (Natsis, 1999, s. 327).

¹³² Realizace se z rukou CODOFILu přesunula na státní vzdělávací systém, zastoupený louisianským ministerstvem školství (Louisiana State Department of Education), Radu základního a středoškolského vzdělávání (Board of Elementary and Secondary Education) a na pedagogy v jednotlivých regionech (Henry, 1997, s. 189–191).

¹³³ *Immersion* výuka – školní výuka probíhá ve většině předmětů ve francouzském jazyce. Odhaduje se, že reálně probíhá ve francouzštině asi 60 % výuky. Pilotní program byl zahájen roku 1981 v Baton Rouge a roku 1992 v Lafayette.

¹³⁴ V roce 1995/96 nabízelo tento program 13 základních škol v šesti farnostech pro asi 2 000 dětí (Natsis, 1999, s. 329).

francouzština již na základní škole, jinde je pouze součástí středoškolské výuky (Lindner, 2008). I v dříve silně frankofonních farnostech Louisiany jsou ale vzdělávací programy pro studenty často jedinou příležitostí, kdy s francouzštinou přicházejí do styku (Tornquist, 2000).¹³⁵ I když zpočátku usilovala organizace zejména o zavedení francouzštiny do škol, nyní se její aktivita omezuje především na dojednávání mezinárodních dohod a distribuci stipendií (Henry, 1997, s. 190).

Hodnocení úsilí organizace odborníky jsou různorodá. Kladné ohlasy zdůrazňují, že organizace spustila tzv. *effet pervers* (Henry, 1997, s. 194), kdy činnost CODOFILu motivovala cajunské etnikum definovat a vymezit svou vlastní etnickou identitu a založit tzv. *grassroots* hnutí. Uskutečnění programu také přece jen mírně zvýšilo počet frankofonních mluvčích. Drastický úbytek francouzsky mluvící populace z let 1970 – 1990 se v 90. letech zastavil a v některých farnostech Acadiany a v severní části Louisiany odpovídá zvýšení počtu mluvčích letům, ve kterých byly výukové programy CODOFILu zaváděny (Henry, 1997, s. 196). Přesná čísla a získané dovednosti studentů však lze jen těžko změřit. Navzdory původním plánům CODOFILu pochází většina studentů v kurzech francouzštiny a *immersion* třídách z anglofonního monolingvního prostředí, tudíž se vlastně učí novému jazyku a neposilují tak, jazyk, který již alespoň částečně ovládají (Picone, 1997)¹³⁶. Existují i názory, že žádné vzdělávací aktivity nezastavily posun k angličtině a dokonce jej ani nezpomalily (Lindner, 2008, s. 4).

4.3 Vzdělávací programy

Úsilí CODOFILu bylo léta zaměřeno na revitalizaci standardní francouzštiny, nikoli cajunské francouzštiny. Postavení CF a její propagace CODOFILem bylo komplikované, zpočátku patrně také proto, že první ředitel organizace Jacques Domengeaux pocházel z vrstvy zvané *genteel Acadian*. Organizace považovala CF dlouho za podřadnou variantu standardní francouzštiny, kterou nemá mnoho smyslu vyučovat, jelikož postrádá gramatiku

¹³⁵ Citováno dle (Lindner, 2008).

¹³⁶ Citováno dle (Lindner, 2008, s. 4).

a nedisponuje ani vlastní psanou literaturou.¹³⁷ Počáteční přístup Domengeauxe¹³⁸ k CF je patrný z jeho vlastních slov: „Do we teach redneck¹³⁹ English? We cannot teach anything but standard French if we want to save this language.“¹⁴⁰ (Henry, 1997, s. 189)

Jelikož Domengeaux pokládal rodilé pedagogy za nedostatečně způsobilé, učitelé najatí CODOFILem, tzv. *brigades internationales de la francophonie* (Henry, 1997, s. 191), byli dováženi z Francie a mluvili výhradně spisovnou francouzštinou, kterou také učili. Přes počáteční nadšení se CODOFIL vzdálil Cajunům, mnozí organizaci začali pokládat za snobskou a neschopnou jakkoli pomoci s uchováním cajunské kultury (a jazyka). Ačkoli CODOFIL usiloval o vzkříšení francouzštiny, Cajunové se z pochopitelných důvodů s touto organizací a jejím úsilím neztotožnili a již počátkem 70. let 20. století někteří zpochybňovali snahu organizace a objevil se termín „codofilismus“, který se pojil k úsilí CODOFILu „vnutit“ standardní francouzštinu obyvatelům Acadiany. Média dokonce nazvala CODOFIL proticajunským Goliášem (Bernard, 2003, s. 126).

4.4 CODOFIL a *grassroots* hnutí

Ačkoli zákon č. 256 z roku 1968 odstranil diskriminaci francouzštiny a potvrdil nepřímé zvláštní postavení tohoto jazyka a ústava z roku 1974 uvádí právo lidí „to preserve, develop and promote its historical, linguistic, and cultural origins“ (Henry, 1997, s. 197), stav francouzštiny či cajunské francouzštiny a jejich mluvčích přímo ošetřen není.

Snahy CODOFILu se CF příliš netýkaly, počet mladých Cajunů hovořících francouzsky dokonce v prvních sedmi letech činnosti organizace klesl o celých 35 %¹⁴¹ (Bernard, 2003). Cajunská kultura, včetně jazyka, umírala kvůli apatii a nezájmu Cajunů samotných (Bernard, 2003, s. 126) a snaha CODOFILu tento vývoj nedokázala zvrátit. *Effet pervers* (Henry, 1997, s. 189)

¹³⁷ Tyto námitky byly brzy vyvráceny, viz. (Ancelet, 1988, s. 347).

¹³⁸ Domengeaux v 80. letech 20. století svůj přístup změnil a přestal označovat CF jako podřadnou jazykovou variantu.

¹³⁹ *Redneck* – hanlivý výraz pro bělocha žijícího na jižanském venkově.

¹⁴⁰ Domengeaux nesouhlasil s vydáním učebnice CF, přirovnal ji k „hromadě slepičích škrábanců“ (Bernard, 2003)

¹⁴¹ Navzdory tomu, že celkově se počet francouzských mluvčích v tomto období mírně zvýšil.

mobilizoval skupinu cajunských aktivistů konfrontujících se s programem CODOFILu, nacházejících jeho slabiny a usilujících o jasnou definici a identitu cajunské kultury. Ideologické střety se ukázaly být velmi prospěšnými pro vlastní vznik cajunského hnutí. Jednotlivé prvky nutné k vytvoření cajunského hnutí existovaly již před zahájením aktivit CODOFILu (Bernard, 2003, s. 128), ale právě činnost institucionalizované organizace vedla k formaci uvědomělého cajunského hnutí.

Toto *grassroots* hnutí nebylo nijak programově řízené a skládalo se z akademiků, hudebníků, podnikatelů a jiných profesí, které spojoval buď cajunský původ a/nebo nadšení pro cajunskou kulturu (Henry, 1997, s. 189). Jako jeden příklad za všechny dokládající, jak hnutí fungovalo, uveďme hudbu. Její tvůrci skládali texty pouze v cajunské francouzštině a písně byly často až bojovně laděné. Atmosféra doby, technologické inovace a úsilí cajunských hudebních aktivistů vedlo k tomu, že se cajunská hudba rozšířila mimo uzavřená rodinná setkání a začala být hromadně přijímána, což dále podpořilo uvědomění si cajunské identity. Další reakcí a součástí tohoto neoficiálního hnutí byla tzv. literární renesance (Henry, 1997, s. 189), zahrnující úvahy nad psanou podobou cajunské francouzštiny a vytváření literárních textů v cajunské francouzštině. Mnoho Cajunů se začalo zajímat o své kořeny a hledat své předky.

Ačkoli snaha CODOFILu nezahrnovala přímo cajunskou komunitu, vyvolala reakci, která vedla k popularizaci a odstranění negativních stereotypů spojovaných dříve s tímto etnikem. Přímou souvislost mezi kulturním a jazykovým obrozením ale nelze dokázat, jelikož není možné konkrétně vyčíslit nárůst mluvčích CF (Dubois, 1997a, s. 704). Existuje i názor, že neúčast či naopak zapojení se do kulturní (jazykové) renesance vedla k větší roztříštěnosti cajunské komunity, a ne k jednotnosti: „Les différents degrés d'habileté linguistique des Cadiens résultant des contraintes socioéconomiques et démographiques combinés à l'instabilité socioculturelle (absence ou présence d'un renouveau culturel) ont provoqué une segmentation sociolinguistique de la communauté cadienne plutôt qu'un nivellement. La nouvelle répartition socioculturelle de la communauté cadienne est une stratification multidimensionnelle précise et perceptible.“ (Dubois, 1997a, s. 704) Tudíž ani výsledky působení cajunského hnutí nelze chápat jednostranně.

4.5 Vliv vzdělávání na zachování cajunské francouzštiny

„Minority language revitalization also involves efforts to promote positive attitudes toward the language in the hope of encouraging its long-term survival.“ (Lindner, 2008, s. 18)

Řada odborníků tvrdí, že jazyková realita a každodenní život Cajunů nebyly cajunskou renesancí a vzdělávacími projekty ovlivněny natolik, aby zvrátily pokles mluvčích CF (Dubois, 1997a, s. 703). Tento proces považují za nezvratný zejména proto, že mladí Cajunové mají nulové nebo velmi malé znalosti francouzštiny, často navíc standardní spisovné francouzštiny a ne CF: „The programs are producing a new cadre of young French speakers, but they are not speaking a dialect that is authentic to the region.“ (Picone, 1997, s. 143) Pokud navštěvují mladí Cajunové *immersion* výuku zaměřenou na CF, často mluví francouzsky pouze ve třídě samotné¹⁴². Dalšími běžnými jevy je neochota studentů mluvit mezi sebou francouzsky, spoléhání se na učitele coby překladatele jejich výroků a naprosto běžné přepínání kódů (Camp, 2010).

Objektivně zhodnotit skutečný dopad zavedení výuky francouzštiny a cajunské francouzštiny je stále velmi problematické. Ačkoli existují studie zaměřené na učitele a rodiče studentů v *immersion* výuce¹⁴³, chybí studie, které by se zabývaly přímo studenty samotnými. Toto se pokusila napravit Tamara Lindner (2008).

Ve své práci analyzovala dotazníky 586 studentů a rozhovory se 36 studenty ze třinácti škol v pěti farnostech jižní Louisiany a zmapovala vztah studentů k francouzštině (mezinárodní i cajunské) a to, jak studenti nabyté vědomosti uplatňují či věří, že uplatní mimo školu (např. v pracovním životě). Z výzkumu vyplynulo, že ačkoli dotazovaní studenti měli k francouzštině kladný vztah, cajunská francouzština měla ve srovnání s mezinárodní variantou určitá omezení užití (Lindner, 2008, s. 184). Mezinárodní variantu studenti charakterizovali jako „more universal, more widely spoken, more useful, more formal, more correct, more proper, more refined, more precise“, zatím co cajunská varianta byla popsána jako „more common,

¹⁴² Caldas pozoroval své tři děti, které takový program navštěvovaly a tvrdí, že ačkoli děti trávily dny ve škole, kde 60 % výuky probíhalo ve francouzštině, nikdy je nezaslechl mezi sebou komunikovat francouzsky, jakmile se děti ocitly mimo třídu (Caldas, 2008, s. 292).

¹⁴³ (Camp, 2010) uvádí studie (Tornquist, 2000) a (Barnett, 2010).

more widely spoken, and more useful in Louisiana as well as more relaxed, more interesting, more fun, more important, and more in tune with Louisiana“ (Lindner, 2008, s. 201).

Ačkoli celých 42,3 % dotázaných silně souhlasilo či souhlasilo s výrokem, že jako rodič bude se svými dětmi mluvit nejen anglicky, ale i francouzsky, pouze pár dotázaných uvedlo, že v současnosti komunikuje v domácím prostředí alespoň občas francouzsky a pokud ano, zejména se staršími členy rodiny (Lindner, 2008, s. 229). Pouze jediný dotázaný konstatoval, že na komunikaci ve francouzštině jeho rodinný příslušník trvá. Výuka v *immersion* hodinách podle studentů nezahrnuje vědomý kontakt s mluvčími cajunské francouzštiny, vzdělávací programy jsou zaměřeny spíše na standardní variantu. Zdá se, že studenti se CF učí nebo dokonce tímto jazykem mluví pouze výjimečně (Lindner, 2008, s. 230).

Bude velmi zajímavé sledovat vliv těchto formálních vzdělávacích pokusů, které jsou často vedeny ve standardní francouzštině, na cajunskou francouzštinu. Jedním z výsledků může být i vznik hybridního dialektu mezi dětmi účastnicími se *immersion* programu, kdy mluvčí kombinují prvky standardní francouzštiny s prvky CF (Blyth, 1997). Přesto však může tento program poskytnout určitý jazykový rámec, do něhož bude pro děti snadnější dosadit např. cajunské výrazy a tudíž povede alespoň k částečnému zachování CF.¹⁴⁴

Co se týče oživení jazyka, může být efektivnost programu ovlivněna faktem, že po ukončení studia nemají studenti žádný kontakt s francouzštinou a nepoužívají ji pravidelně: „...students may perhaps be considered latent French speakers, but it is probably safe to say that they cannot be considered functioning bilingual community members because they do not use the second language for regular communication. (...) 40 years of language revitalization efforts have made little impact.“ (Lindner, 2008, s. 244) Počet studentů navštěvujících hodiny navíc není pravděpodobně dostatečný k vytvoření komunity, která by dokázala jazyk znovu oživit.

Naprostá většina studentů nechápe jazyk jako klíčový pro cajunskou identitu. Důležité je pro ně mít cajunské předky a žít v Louisianě, stejně jako výchova v rodině a životní styl. Na

¹⁴⁴ Picone a LaFleur uvádějí, že děti s cajunskými kořeny navštěvující tento program užívají místo zažitého *grade* původní cajunské *livre*. Neuvádějí však, jak běžný tento jev je (Picone, LaFleur, 1998, s. 18).

přímou otázku, zda je nutné mluvit francouzsky, aby se člověk mohl pokládat za Cajuna, odpovědělo všech 36 studentů v rozhovorech, že ne (Lindner, 2008, s. 228). „As the linguistic landscape has changed, so has the link between the Cajun French language and the Cajun identity.“ (Lindner, 2008, s. 233) Mnoho lidí by si přálo zachování cajunské kultury, ale nedělají mnoho pro zachování jazyka samotného (Ancelet, 1988, s. 353).

Ačkoli obecně se přístup k CF za posledních 50 let výrazně zlepšil, mluvčí při výběru jazyka stále zohledňují praktické výhody. Litují sice toho, že počet mluvčích klesá, ale sami odmítají riskovat společenské a ekonomické postavení (své i svých dětí), které stále spojují s angličtinou (Blyth, 1997, s. 34).

Školy mohly představovat hlavní hybatele jazykové revitalizace. I kdyby tomu tak bylo, školství samo o sobě nedokáže ovlivnit proces poklesu mluvčích francouzského jazyka, neboť výuka cajunské francouzštiny ve školách nemůže být úspěšná sama o sobě. Pokud má mít skutečný dopad, musí přesáhnout hranice školy, je potřeba vytvořit frankofonní prostředí, kdy jsou k dispozici programy ve francouzštině v rádiu i televizi, kdy lze najít francouzské texty v tištěných médiích, vidět francouzské nápisy na billboardech. „If someone is to bother learning French, there must be something worth doing, reading, seeing, and hearing in the language. Conversely, the preservation of the language is vital to the survival of the culture.“ (Ancelet, 1988, s. 353) Je a bude potřeba velká míra štěstí, aby se podařilo zachovat cajunskou francouzštinu alespoň jako fungující druhý jazyk .

5 Jazykové zvláštnosti cajunské francouzštiny

5.1 Druhy francouzštiny v Louisianě

Louisianská francouzština zaznamenala v průběhu 20. století dramatický úbytek mluvčích, přitom ještě ve 30. letech minulého století hovořilo francouzsky např. v městečku St. Martinville, „jedné z posledních bašt francouzštiny“ (Kadlec, Holeš, 2006, s. 145), 75 % bílých obyvatel starších čtyřiceti let. Louisianská francouzština byla v minulosti tvořena trojicí jazykových variant – koloniální francouzštinou (*parler gras, bon français*), cajunskou francouzštinou a kreolštinou (*creole, negre, gombo, patois*) (Dorais, 1978). Všechny tři

varianty byly podstatně ovlivněny anglofonním prostředím, avšak s rozdílným výsledkem. Koloniální francouzština postupně vymizela spolu s frankofonní elitou, která se začlenila do angloamerické společnosti. Dnes z této varianty zbývají nepatrné stopy, jež lze zaznamenat např. v mluvě hrstky obyvatel farnosti Plaquemines nazývajících se *Créoles d'origine mixte française* (Picone, 2005, s. 150). Ze zmíněných tří variant byla evropské francouzštině nejpodobnější a neobsahovala takovou řadu nářečních zvláštností jako cajunská francouzština a louisianská kreolština (Kadlec, Holeš, 2006, s. 146). Pokud hovoříme o louisianské francouzštině v dnešní době, jedná se o cajunskou francouzštinu a louisianskou kreolštinu. „La démarcation des deux variétés est souvent compliquées par les étiquettes que les locuteurs donnent à leur variétés ainsi que par les formes et structures linguistique qu'ils s'emploient.“ (Klingler, 2005, s. 364)

Louisianská francouzština je v současnosti chápána jako kontinuum několika dialektů francouzštiny (Picone, 2005, s. 150), jehož protipóly jsou tvořeny standardní francouzštinou¹⁴⁵ a louisianskou kreolštinou a cajunská francouzština se nachází mezi nimi. Mluvčí se pohybují uvnitř tohoto kontinua podle toho, v jaké situaci a v jakém kontextu se jejich promluva odehrává (Valdman, 1997, s. 4). Hranice mezi jednotlivými variantami je složité jasně rozlišit, neboť všechny tři varianty sdílejí společné rysy. To se týká všech jazykových plánů. Například o tom lexikálním Holeš a Kadlec a říkají: „Vzájemné vlivy mezi (jazykovými variantami) byly a jsou natolik silné, že nelze říci, že to či ono slovo patří striktně do té či oné varianty.“ (Kadlec, Holeš, 2006, s. 145)

5.2 Charakteristika cajunské francouzštiny

Následující část podává přehled typických rysů CF a je založena na popisu Piconeho (Picone, 2005), s doplněním Rotteta a Papena (Pappen, 1997)¹⁴⁶. Detailních popisů CF nebylo vytvořeno mnoho – podrobnější popisy gramatiky a fonologie jsou ojedinělé, většina existujících děl mapuje slovní zásobu. Přesné číslo mluvčích CF je nejasné: „Exactly where CF

¹⁴⁵ Picone užívá termín *le français de reference*, Valdman *standard French*.

¹⁴⁶ Papan a Rottet vytvořili strukturní popis založený zejména na jazyku farností Lafourche a Terrebonne, kde je CF pravděpodobně nejzachovalejší (Papan, Rottet, 1997).

is spoken, how widespread its use, and in what situations and how frequently it is used are the domain of anecdote and speculation. (...) Even estimating the number of CF speakers in an uncertain business.“ (Dubois, 1997b, s. 47)

Popsat CF je složité kvůli geografické rozmanitosti. Na území Acadiany existují pravděpodobně alespoň dvě „lingvistické zóny“ (Valdman, 1994, s. 11) vykazující mírné jazykové odlišnosti v CF. Byers (Valdman, 1994, s. 11) zmiňuje až šest rozdílů¹⁴⁷, ale pouze dva z těchto šesti lze jednoznačně spojit s určitou oblastí. Některé zdroje uvádějí čtyři základní druhy CF, označované podle míst, v nichž se tato varianta CF užívá: pobřežní, prérijní, *bayou* – CF užívanou v okolí bažinatých ramen a říční¹⁴⁸, uvnitř kterých existují ještě další rozdělení, např. střední nebo horní prérijní¹⁴⁹ varianta. Nicméně rozdíly mezi variantami CF v jednotlivých farnostech se pravděpodobně vyrovnávají, částečně i kvůli jazykové směně, k níž v oblastech dochází: „Few authoritative conclusions can be drawn about topolectal or stratolectal variation of either CF or Louisiana Creole. With intervening internal changes and those induced by language contact and language attrition, the geographic distinctions that existed five decades ago may have been leveled.“ (Valdman, 1997, s. 4)

5.2.1 Fonetika

Fonémy CF ve své podobě vykazují značnou rozmanitost. Faktory, ovlivňující jejich podobu, jsou pohlaví, zeměpisná oblast, řečový registr a zejména věk. CF sdílí mnoho společných prvků s neformální hovorovou francouzštinou. Fonetický systém se liší od standardní francouzštiny jen málo a některé prvky sdílí cajunská francouzština s akádskou francouzštinou Nového Skotska v Kanadě.

Následující přehled uvádí několik hlavních prvků odlišujících CF od standardní francouzštiny.

¹⁴⁷ Nepravidelný výskyt: 1. Druhá os. j. č. – formální kontext: *Vous travaille / travaillez auteur*. 2. Vyjádření budoucnosti: *Il va accepter / acceptera le cadeau demain*. 3. Vyjádření *passé composé*: *Elle a/est venu(e) me voir*. 4. Průběhový aspekt: *Il est apres déménager / déménage aateur*. Rozlišení na centrální zónu a zónu prérií a bažinatých ramen na jihovýchodě: 5. 3. os. mn. č. *Ils aiment /aimont les écrevisses. Ca dansent / ils dansont comme ça*. 6. Tázací zájmeno *quoi*: *Qui / Quoi c'est ce train?*

¹⁴⁸ *Coastal, prairie, bayou, river*.

¹⁴⁹ *Mid-prairie, upper prairie*.

Samohlásky jsou často nazalizovány a chybí rozlišení mezi [ɔ̃] a [ɑ̃]. Sloveso *gagner* se tak vysloví [gɔ̃ñe].

Foném [a] se vyslovuje více vpředu, pokud se vyskytuje se souhláskou r: *cher* [[æʀ] nebo *faire* [fæʀ]. Ve všech jiných pozicích se naopak vyslovuje více vzadu: *moi* [mwa].

U otevřených koncových slabik [e] nahrazuje často [ɛ]: *lait* [le], ale [ɔ] a [œ] se v zavřených slabikách naopak ještě více zavírají: *école* [ekol].

Souhlásky se v CF odlišují palatalizací dentální a velární okluzivy před samohláskou: *cadjin* [kadʒɛ̃].

Existuje nosové [j], které odpovídá [ɲ]: *oignon* [ɔ̃jɔ̃]. Foném [g], jemuž předchází nazální samohláska, se střídá s velární nosovkou: *langue* [lɑ̃ŋ].

Znělé [r] se vyslovuje s apiko-dentální artikulací: *roux* [ru].

5.2.2 Morfologie

U podstatných jmen dochází u některých tvarů množného čísla k zpravidelnění, např. *des chevaux*. Většina mluvčích užívá v množném čísle zpravidelněných tvarů, pouze starší mluvčí ještě zachovávají nepravidelné tvary (Papen, Rottet, 1997, s. 79).

Řada přídavných jmen netvoří ženský tvar – např. *la terre sec, des patates frits*. U ostatních přídavných jmen se ženský a mužský tvar rozlišuje nazalizací: *vilaine / vilain* – [vilɛ̃n / [vilɛ̃]

Tvary zájmen se značně liší v rozdílných lokalitách a u různých mluvčích. Například tvar první osoby jednotného čísla může být *je* nebo *moi*.

Zájmeno *nous* je nahrazeno *on* nebo *nous-autres*, množné číslo *vous* tvarem *vous-autres* a zájmeno *eux* funguje také jako doplněk nepřímého předmětu.

CF užívá vykání, ale objevuje se mnohem vzácněji, než jeho ekvivalent *vous* ve standardní francouzštině a které se v CF užívá zejména pro oslovení starší osoby či jako projev úcty k cizímu člověku, zejména ženě.

Ve 3. os. j. č. a mn. č. se využívá jako osobního zájmena tvaru *ça*, zejména mladšími mluvčími CF.

V 3. os. mn. č. nedochází k rozlišení ženského a mužského rodu, používají se zájmena *eux*, *eusse*, *eux-autres*, *ça* nebo *ils* podle lokality a sociální charakteristiky mluvčích.

U zvratných sloves se ve všech třech osobách množného čísla užívá *se*: *Vous-autres se lève de bon matin.*

Některá zájmena a tázací příslovce se svým tvarem liší od ekvivalentu standardní francouzštiny: např. [eju, aju] za *où*, [ekã] za *quand*. Tvar *qui* může znamenat buď *qui* nebo *quoi*: *Qui tu veux dire?*¹⁵⁰

Zájmeno *y* se v CF objevuje pouze ve vazbě *il y a*, jinak je nahrazeno tvary *là* nebo *là-bas*.

Slovesný systém se podobá systémům v jiných dialektech francouzštiny, včetně hovorové francouzštiny. Vzorová paradigmata sloves jsou zpravidelněna redukcí osobních koncovek, osobu určuje zájmeno. CF tíhne k užití jednoho neměnného a neskloňovaného tvaru na čas, který odpovídá 3. os. j. č. ve standardní francouzštině.

Koncovka *-ont* ve 3. os. mn. č. (kterou najdeme také u imperfekta) je typická pro oblasti osídlené Akáďany. Redukce tvarů je kompenzována perifrastickými konstrukcemi s užitím infinitivu: např. průběh je vyjádřen pomocí *être après*: *Elle est après manger* nebo obligativ pomocí *avoir pour*: *J'ai pour travaille.*

Pomocné sloveso *avoir* se používá pro všechna slovesa, včetně zvratných sloves: *J'ai resté, je m'a couché.*

Budoucnost se (kromě sloves *aura*, *pourra*, *voudra*, *faudra*) vyjadřuje slovesem *aller* + infinitiv, např. *Je va aller.*

¹⁵⁰ Geografické rozlišení užití *qui* a *quoi* se liší podle toho, kde se původně usídlili kreolové (v oblasti dnes uživatelé preferují *qui*) a kde Akáďané (v oblasti dnes uživatelé preferují *quoi*) (Rottet, 2004).

5.2.3 Syntax

Syntax cajunské francouzštiny se od syntaxu standardní francouzštiny liší, jelikož CF existuje téměř výlučně v mluvené formě. Mezi jednotlivými regiony, ale i mezi jednotlivými mluvčími, jsou patrné rozdíly: „Les francophones louisianais sont si peu nombreux et utilisent le français si rarement que chacun a sa propre grammaire.“ (Russell, 2010, s. 1367)

Některé syntaktické zvláštnosti CF ukazují, že v morfologickém systému dochází ke zpravidelnění. Například předložka *dans* vyjadřuje určité začlenění, zahrnutí: *dans l'été, dans le soleil, dans la pluie*.

V podmiňovacím souvětí se užívá kondicionál v obou větách vedlejších: *Si j'aurais quinze mille piastres, je m'acheterais un char neuf*.

Záporné příslovce *pas* se může (ale nemusí) chovat jako nadbytečné ne ve standardní francouzštině: *J'ai pas rien dit. J'ai plus d'argent*.

Ve slovosledu předchází nepřímý předmět vždy přímý: *Donne-moi-le*.

5.2.4 Slovní zásoba

V lexikální oblasti jsou odlišnosti CF od standardní francouzštiny značné. Některé výrazy jsou archaické – *charrer* – ve standardní francouzštině *parler* nebo *charade* – ve standardní francouzštině *conversation* (Dorais, 1983). Mnoho rozdílných výrazů se dochovalo z jiných francouzských dialektů (zejména akádské a quebecké francouzštiny) – *guetter* – dívat se, pozorovat, nebo jsou to kreolské výrazy vzniklé v prostředí Nového světa – např. *cabaner* – kempovat, strávit noc nebo *tasseau* – sušené maso.

Výrazy pocházející z koloniálního období Louisiany 17. a 18. století tvoří další významnou část slovní zásoby. Mnoho těchto výrazů jsou výpůjčky z jiných jazyků a od národů, s nimiž přicházela francouzština do kontaktu: *bayou* – bažinaté říční rameno, *chaoui* – mýval (převzato od amerických indiánů), *gombo* – okra (převzato od afrických černochoů), *maringouin* – komár, *chevrette* – kreveta (převzato od kreolů), *lagniappe* – dárek, *cocodrie* –

aligátor (převzato od Španělů) (Mutz, 2004, s. 130). Řada výrazů je původně spojená s námořnictvím: *naviguer* – cestovat.

Samostatnou kapitolou jsou výpůjčky z angličtiny, jež jsou dnes mluvčími hojně využívány. Mluvčí CF se obrací k angličtině a příliš nevyužívají jiných slovotvorných postupů: „Les locuteurs font appel surtout à l'anglais plutôt qu'à stratégies lexicogéniques internes pour combler les lacunes lexicales.“ (Picone, 2005, s. 156) Louisianská francouzština přicházela do kontaktu s angličtinou již před kolonizací Louisiany – z tohoto období pocházejí výrazy společné Kanadě a Louisianě – např. *trapper* – chytat pomocí pastí. Nicméně zásadní vliv na louisianskou francouzštinu měla angličtina až po připojení Louisiany k USA v roce 1803.

Slovní zásoba louisianské francouzštiny byla nově zpracována kolektivem autorů v čele s Albertem Valdmanem a Kevinem Rottetem, ve spolupráci s Barrym Jeanem Anceletem, Richardem Guidry, Thomasem A. Klinglerem, Amandou LaFleur, Tamarou Lindner, Michaellem D. Piconem a Dominique Ryon v díle *Dictionary of Louisiana French : as spoken in Cajun, Creole, and American Indian communities* (2010). Doposud neobsaženější slovník obsahuje výrazy užívané od roku 1930. Samotný název dává znát, že jsou varianty louisianské francouzštiny v lexikální rovině natolik propojené, že je často nemožné odlišit, zda je spíše o výraz z CF nebo z louisianské kreolštiny, proto u každého výrazu uvádí spíše lokaci, v níž byl výraz zaznamenán.

Slovní zásoba CF tvoří kontinuum se slovní zásobou louisianské kreolštiny. Obě varianty mají asi 80 % lexika společného, a pokud srovnáváme lexémy užitě ve spontánní konverzaci, pak se číslo vyšplhá až k 95 % (Rottet, 2000).¹⁵¹

¹⁵¹ Valdman uvádí čtyři typy možných vztahů: 1. Neexistují důležité rozdíly ani mezi variantami ani mezi regiony. 2. Existuje více rozdílů mezi jednotlivými regiony než mezi variantami 3. Situace, kdy je více rozdílů mezi variantami než mezi regiony 4. Každá regionální varinta má svou slovní zásobu. Autor se přiklání ke třetí možnosti – věří, že existuje slovní zásoba společná všem Cajunům, odlišná od louisianské kreolštiny. Rozpoznání komplikuje fakt, že nektěří mluvčí se označují jako Cajuni, ale přitom mluví kreolsky nebo naopak (Valdman, 1994).

6 Jazykový kontakt a změny v jazyce

6.1 Jazykový kontakt

Jazykový kontakt je fenomén doprovázející lidstvo po celou jeho existenci. Thomason jej definuje jako „the use of more than one language in the same place at the same time“ (Thomason, 2001, s. 1). Dva jazyky jsou v kontaktu, pokud je střídavě používají stejní lidé, z čehož vyplývá, že místem, kde ke kontaktu dochází, jsou jazykoví mluvčí (Weinreich, 1974)¹⁵². Právě ve chvílích, kdy v kontaktních situacích používají mluvčí více než jeden jazyk, se jazykový kontakt stává zajímavým pro lingvisty. Nověji se termín „jazykový kontakt“ uplatňuje i ve vztahu k jazykovým společenstvím nebo jejich součástí (Ondrejovič, 1999, s. 7). Dva (ale i více) jazyky jsou v kontaktu, pokud je používá jedna stejná skupina a není podstatné, zda každý mluvčí v oné skupině hovoří oběma jazyky nebo jednomu či druhému pouze rozumí. Místem, kde dochází k jazykovému kontaktu, je skupina jako celek. Jazykový kontakt může být spojen s jazykovým konfliktem, jenž se odehrává mezi rozdílnými etnolingvistickými skupinami.

Jazykový kontakt se zdá být všudypřítomný, neexistuje důkaz o tom, že by se některé jazyky vyvinuly v naprosté izolaci od jazyků jiných (Thomason, 2001, s. 11).

Intenzitu jazykového kontaktu lze rozdělit do pětistupňové škály, od příležitostného kontaktu až k silnému kulturnímu tlaku (Kaufman, Thomason, 1988)¹⁵³. Za určitých okolností je kontakt intenzivnější¹⁵⁴ a snáze tak může dojít ke změně jednoho z jazyků, což je pravděpodobně nejběžnější důsledek: „The most common result of language contact is change in some or all of the languages: typically, though not always, at least one of the languages will exert at least some influence on at least one of the other languages.“ (Thomason, 2001, s. 15) Kontakt může vést až k zániku jednoho z jazyků, jazykové smrti. V posledních desetiletích se jazykový kontakt stal předmětem zvýšeného zájmu lingvistů, zřejmě proto, že ve 20. století je existence neuvěřitelně vysokého procenta jazyků ohrožena

¹⁵² Citováno dle (Ondrejovič, 1999).

¹⁵³ Citováno dle (Haspelmath, 2008).

¹⁵⁴ Muysken ve svém článku „Scenarios for Language Contact“ uvádí několik takových situací: přejímání, gramatická interference při dlouhodobém bilingvismu, učení se druhému jazyku, relexifikace, vyrovnávání, simultánní osvojování dvou jazyků dětmi, metatypie (restrukturace), občasné přepínání kódů, jazykovou smrt, vznik symetrických jazyků (Muysken, 2010; citováno dle Ondrejovič, 1999).

(Smelser, Baltes, 2001, s. 8328) a jsme svědky toho, jak řadě jazyků dramaticky ubývá mluvčích (Crystal, 2002, s. 13).

Jazykové smrti předchází jazyková směna. Jazyková směna¹⁵⁵ je definována jako „community's transition from predominant use of one language to predominant use of another“ (Rottet, 2001, s. 4), kdy směna postupuje od nestabilního bilingvismu ke konečnému monolingvismu (což znamená jazykovou smrt jednoho z jazyků). K jazykové smrti dochází nejčastěji v nestabilních bilingválních a multilingválních společenstvích, kde představuje výsledek jazykového přechodu od recesivního menšinového jazyka k jazyku dominantní většiny (Dressler, 1999, s. 23).

S teorií jazykové směny a smrti¹⁵⁶ pracuje Sassův model, který vysvětluje změny v jazyce tlakem vnějšího prostředí (první fáze směny), což může být například politická nebo ekonomická situace, z konkrétních událostí také kolonizace, demografické změny, ekonomický pokrok nebo urbanizace – městská populace přechází k užití dominantního jazyka častěji, než populace venkovská (Rottet, 2001, s. 17).

Druhou fází je změna v chování mluvčích, týkající se situací, v kterých daný jazyk používají a jakým způsobem, což může vést k fázi třetí, strukturálním změnám v jazyce. Rottet k těmto třem krokům přidává ještě krok čtvrtý, jazykové postoje, například negativní přístup většiny ke skupině, která jazykem mluví a k identitě, jež tento jazyk reprezentuje. Tento negativní postoj přejímají i samotní členové skupiny, což vede k odmítání jazyka. Proces jazykové směny či smrti se vždy týká jazyka menšiny. Společensky dominantní a prestižnější jazyk postupně nahrazuje jazyk méně prestižní ve více a více jeho funkcích, až menšinový jazyk přestane být přenášen na nové mluvčí (Rottet, 2001, s. 19).

Role sociálních faktorů pro jazykovou směnu je klíčová: „When social factors and linguistic factors might be expected to produce opposite results in a language contact situation, the social factors will be the primary determinants of the linguistic outcome.“ (Thomason, 2001,

¹⁵⁵ V tomto kontextu jsou používány termíny jako *language death* – jazyková smrt, *language shift* – jazyková směna, *language obsolescence* – jazykové zastarání či *language attrition* – jazyková atrice. Jedná se o významově velmi blízké termíny, označující udržení či zánik jazyka (Fase, Jaspaert, Kroon, 1992, s. 4).

¹⁵⁶ V podobném významu se používají termíny *language obsolescence* nebo *language decline* (Rottet, 2001, s. 4).

s. 42) Tyto sociální faktory zahrnují kromě rozdílné prestiže jazyků a demografických faktorů také podporu institucí (např. škol) (Treffers-Daller, Mougeon, 2005, s. 94).

Crystalova teorie jazykové směny zdůrazňuje tlak, který je na mluvčí vyvíjen dominantním jazykem (Crystal, 2002, s. 78), a který má dále za následek období bilingvismu¹⁵⁷. Bilingvismus, často spojený s exogamií vede k tomu, že rodiče mluví původním jazykem s prarodiči a novým jazykem se svými dětmi (Ricento, 2006, s. 296). Samotný bilingvismus ještě nemusí znamenat naprostou jazykovou směnu, může fungovat diglosie, pokud ovšem jazyky, jimiž se hovoří, nejsou používány ve stejných komunikačních sférách (Blyth, 1997, s. 29).

Poslední fáze jazykové směny nastává, když se mladší generace mluvčích identifikuje s dominantním jazykem, který více odpovídá jejich komunikačním potřebám: „As minority language community members use and come to identify more with the majority language, the minority language is abandoned; even if community members learn to speak it, they will not pass it on to their children.“ (Rottet, 2001, s. 16) Jazyková směna může pozvolně vést k jazykové smrti, jelikož trvá několik generací či století, než jazyk úplně zanikne.

6.2 Změny v jazyce

V kontaktní lingvistice existuje řada termínů označujících situace, kdy vlivem kontaktu jazyků dochází ke změně. Námi zvolená terminologie je založena na definicích Weinreicha, Thomasonové a Kaufmana.

Interferenci definoval Weinreich jako: „Those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals¹⁵⁸ as a result of their familiarity with more than one language, i.e. as a result of language contact.“ (Sankoff, 2002) Mougeon doplňuje: „N'importe quelle forme de transfert de l'anglais qui ne serait pas encore intégrée

¹⁵⁷ Crystal tuto bilingvní fázi označuje jako „emerging bilingualism“ (Crystal, 2002), Thomason jako *asymmetrical bilingualism* (Thomason, 2001), Lipski jako *transitional bilingualism* (Lipski, 1993 v Creoloid phenomena in the Spanish of transitional bilinguals).

¹⁵⁸ Jako bilingvní mluvčí se dnes rozumí i mluvčí, který dokáže v jednom z jazyků formulovat třeba jen určité věty.

dans la structure du français (...) Une forme particulière du transfert de l'anglais, qui équivaut à un changement dans la distribution ou le sens d'un élément du français et qui a sa source dans la structure de l'anglais.“

Weinreich rozlišuje dvě fáze interference: v první fázi se interference objevuje v promluvě bilingvních mluvčích a je důsledkem osobní znalosti druhého jazyka. Fáze druhá jsou pak interferenční jevy, které ale díky častému použití bilingvních mluvčích v jazyce zakořenily a k jejichž užití již není nutná bilingvní kompetence (Coetsem, 1988, s. 78).

Interference a přenos ze zdrojového do přijímajícího jazyka¹⁵⁹ jsou založeny na analogii znaků a struktur a jsou ovlivněny vnitřními faktory (přijímatelnost¹⁶⁰ a jazykový typ) a vnějšími faktory (socioekonomický a kulturní vztah mezi zdrojovým a přijímajícím jazykem). Tyto faktory fungují jako jakýsi filtr přenosu. Dominance určitého jazyka podporuje konkrétní druhy přenosu a určuje, jaký vliv budou mít přenesené prvky v menšinovém jazyce (Onysko, 2007).

Jazyk se vyvíjí na základě vnějších či vnitřních vlivů. K vnějším patří kontakt, ale například také manipulace jazyka jeho vlastními mluvčími. Různí mluvčí mohou v závislosti na věku, pohlaví či příslušnosti k určité společenské vrstvě preferovat různé syntaktické konstrukce. Každý mluvčí má navíc k dispozici více registrů, které volí podle svého partnera, jazykové situace nebo stylu (Dressler, 1999, s. 33).

Při kontaktu jazyků dochází ke dvěma zásadním jevům – jazykovým výpůjčkám a substrátové interferenci. Thomason a Kaufman mluví o jazykových výpůjčkách, což se svým pojetím blíží Weinreichově interferenci¹⁶¹: „Borrowing is the incorporation of foreign features into a group's native language by speakers of that language: the native language is maintained but is changed by the addition of the incorporated features.“ (Kaufman, Thomason, 1988)¹⁶²

Hranice mezi interferencí a jazykovou výpůjčkou může být zejména v případě jazykové směny a s ní souvisejícími kontaktem způsobenými změnami velmi nejasná (Coetsem, 1988,

¹⁵⁹ Dále užíváme také označení dominantní vs recesivní jazyk

¹⁶⁰ Přijímatelnost – *borrowability* – lehkost, s jakou může být lexikální položka či kategorie přejata.

¹⁶¹ Existují další termíny, jež označují tento jev: *transference* nebo *code-copying*.

¹⁶² Citováno dle (Treffers-Daller, 2010).

s. 78) a někdy jsou termíny interference a jazykové výpůjčky používány souběžně (Muhvić-Dimanovski, 2005, s.3).

Kontaktem způsobené změny jsou také označovány jako jazyková konvergence, jejíž definice v podstatě odpovídá interferenci či jazykové výpůjčce: „Terme qui regroupe nombre de processus et se développements qui ont pour effet de réduire la distance structurale entre la langue en récession et son concurrent. (...) il peut s’agir de faire un choix parmi les éléments disponibles dans la langue en récession pour augmenter la fréquence relative des éléments qui sont partagés par les deux langues et pour réduire ou éliminer ceux qui sont différents.“ (Rottet, 2005, s. 243-253)

Jazyk, mění se pod vlivem jiného jazyka, se od „zdravého“ jazyka liší počtem vnitřních změn, rychlostí, jakou tyto změny probíhají a společensko-politickou situací jazyka (Rottet, 2001, s. 3).

Na to, jaké změny jsou v jazyce možné, existují v kontaktní lingvistice rozdílné názory, počínaje tvrzením že „there are no absolute linguistic constraints on the kinds or numbers of features that can be transferred from one language to another“ (Thomason, 2008, s. 42) až po přesvědčení, že existují jazykové struktury, které jsou součástí jádrového syntaxu¹⁶³ a změnám způsobených kontaktem odolávají.

Kontaktní změnu v jazyce definuje Thomason takto: „Contact is a source of linguistic change if it is less likely that a given change would have occurred outside a specific contact situation. (...) This definition includes interference of all kinds – that is, changes in which forms or structures or both are transferred from one language to another – but also changes that distance one language or dialect from another (typically, maybe always, when the two speech forms are very closely related), changes other than borrowing that occur during a process of language death (specifically, attrition), and changes that are set off by an instance of interference but then proceed via internally-motivated processes.“ (Thomason, 2001, s. 42 a 47)

¹⁶³ *core syntax* (Silva-Corvalán, 2008)

Kontaktem způsobené změny spadají do dvou kategorií. Tou první jsou změny probíhající při (nestabilním) bilingvistu mluvčích a nedokonalé naučení se (mateřského) jazyka nehraje roli. Tento typ začíná převzetím slovní zásoby, nejedná se ovšem o základní slovní zásobu¹⁶⁴: „In almost all known cases, borrowed, nonbasic vocabulary predominates.“ (Thomason, 2001, s. 52) Mohou následovat změny strukturní a změny v základní slovní zásobě. Změny, ke kterým může dojít, zahrnují obecně například omezené užití některých lexikálních položek nebo restrukturalizaci fonetických prvků, zjednodušení časování, ovlivnění vlastností a užití vět vedlejších.

Jazyková směna může být důsledkem tzv. jazykové atrice¹⁶⁵, kdy mluvčí díky nedostatku příležitosti používat jazyk postupně zapomíná jeho strukturu a slovní zásobu, aniž by je kompenzoval nově vytvořenými strukturami (Thomason, 2001, s. 42) a dochází k interferenci (strukturní konvergenci) s dominantním jazykem: „Disuse of a language system affects accessibility of lexical items most immediately, but will eventually also impact on grammatical knowledge.“ (Schmid, 2007) Lexikální a fonetická rovina jsou slabá místa systému, tzv. *points de faiblesse ou de fragilité de système*, které, na rozdíl od stabilního jádra, *noyau dur* (syntaktická a morfologická rovina), podléhají tlaku dominantního jazyka snáze (Gadet, Jones, 2008, s. 244).

Jakmile mluvčí používají jazyk méně často a v omezených společenských kontextech, v jazyce dochází ke zjednodušení a zpravidelnění, proto nejčastějšími jevy u recesivního jazyka jsou strukturní a stylistická zjednodušení a dramatický nárůst variability (Schilling-Estes, Wolfram, 1999, s. 487) podle klíče, kdy nejpoužívanější jazykové prvky jazyka L2 nahradí své (méně používané) protějšky v jazyce L1.¹⁶⁶

Ke druhému typu změny dochází vlivem abnormální akvizice jazyka, kdy je mateřským jazykem mluvčích např. angličtina a mluvčí nejsou původnímu jazyku vystaveni natolik, aby jej bezchybně ovládli. Změny tohoto typu započínají ve fonologické a syntaktické rovině,

¹⁶⁴ Základní slovní zásoba je definována jako slova, jejichž frekvence užití je vyšší než u jiných slov (Haspelmath, 2008, s. 50).

¹⁶⁵ *Décadence linguistique, language attrition*.

¹⁶⁶ Z průzkumu dále vyplývá, že ačkoli ve volné řeči mluvčí s atrici dělali více chyb než druhá, plynulejší skupina mluvčích, celková lexikální a syntaktická komplexnost nebyla procesem atrice příliš ovlivněna. Schmid dochází k závěru, že mluvčí s atrici rozumí jazyku L1 stejně tak, jako plynulejší mluvčí, ačkoli mohou někdy pociťovat interferenci z L2 (Schmid, 2009, s. 231).

ačkoli také slovní zásoba a morfologické prvky mohou být převzaty z jednoho jazyka do druhého. Strukturní změny a změny základních lexikálních jednotek mohou, ale také nemusí nastat.

Je ovšem třeba být velmi opatrný při rozhodování, zda se vůbec jedná o kontaktem způsobenou změnu. Faktorem s mimořádnou důležitostí je nevratnost, protože při jazykové směně dochází ke strukturním a funkčním změnám, které nelze zastavit ani zvrátit navzdory úsilí o udržení jazyka (Dressler, 1999, s. 32). Většina zaznamenaných kontaktem způsobených změn je zřejmých – jedná se o nový prvek slovní zásoby (např. výpůjčky), přítomnost konkrétního tvaru nebo naopak absenci očekávaného či požadovaného tvaru nebo volbu „nesprávného“ tvaru (Poplack, Levey, 2010, s. 397).

Nadasdi, Mougeon a Rehner (Nadasdi, 2008) navrhují čtyřfázový model, jež umožní lingvistům spolehlivě identifikovat změny způsobené kontaktem. Prvním krokem je zjistit, zda inovace v přijímajícím jazyce má ekvivalent v jazyce, se kterým byl v kontaktu. Druhý krok spočívá v analýze, zda se nejedná o vnitřně motivovanou změnu. Třetí krok je průzkum jiných variant jazyka a zjištění, zda obsahují zkoumanou inovaci či nikoli a čtvrtý krok zahrnuje pečlivý rozbor jazyka v komunitě mluvčích, kde byla inovace zaznamenána.

Vyloučit vnitřní jazykovou motivaci je přesto ve většině kontaktních situací velmi složité a často je tudíž nemožné tvrdit, že se s definitivní platností jedná o kontaktem způsobenou změnu (Thomason, 2001, s. 94): „Much of the evidence brought to bear on contact induced change – diachronic as well as synchronic – either fails to demonstrate that change has occurred, and/or if it has, that it is the product of contact and not internal evolution.“ (Poplack, Levey, 2010, s. 392)). Srovnání se starší variantou jazyka (např. porovnání normy starších a mladších mluvčích) je zásadní, bez něj jsou veškeré úsudky o jazykové změně pouhou spekulací: „Deterministic predictive theories of contact-induced changes are doomed.“ (Thomason, 2007, s. 44) Existují případy, kdy ke změně vede více než jeden konkrétní důvod, některé případy mohou být způsobeny interferencí a omezeným užitím jazyka zároveň (Rottet, 2005) nebo nelze s konečnou platností určit, který důvod byl na počátku změny samotné. Rottet uvádí příklad přivlastňovacího zájmena 3. osoby mn. č., jehož podoba v louisianské francouzštině stejně jako ve standardní zní [lœr]. V Rottetově korpusu ale existuje asi tucet mluvčích užívající výraz [lœt]. Shledává, že tato podoba může

být buď přeživší tvar z dialektu Poitou a Saintonge nebo analogie k [lœr] vytvořená na základě [nɔt] a [vɔt], přivlastňovacích zájmen 1. a 2. os. mn. č. „Cet exemple démontre donc la difficulté de trancher lorsque deux explications indépendantes sont possibles.“ (Rottet, 2005, s. 245)

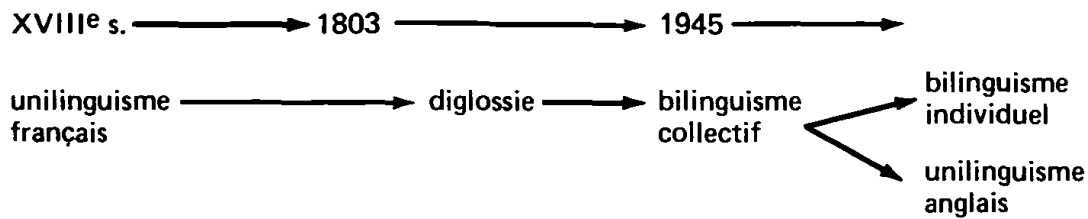
Změny jazyka způsobené z vnějšku, tedy i kontaktem s jiným jazykem, jsou libovolné, nepředvídatelné a idiosynkratické (Poplack, Levey, 2010, s. 392). Aby byl vědec schopem kontaktem způsobenou změnu doložit, musí disponovat přesvědčivými společensko-historickými a lingvistickými důkazy. Řada důkazů ale může být vykládána i jinými způsoby – například variabilita jazyka je často zaměňována za změnu. Je třeba také důsledně rozlišit zjednodušení od redukce. Zjednodušení totiž může být kompenzováno rozvinutím či obohacením jiných částí jazyka a není ještě samo o sobě důkazem jazykové směny či smrti (Dressler, 1999, s. 36). Za změnu nelze prohlásit ani jazykovou inovaci¹⁶⁷ – jazykovou změnou se inovace stává, jakmile byla přijata celou řadou mluvčích ve skupině (viz čtvrtý krok navrhovaného modelu).

Problematickým se ukazuje i sběr jazykového materiálu, neboť metodologie výzkumu jazykového kontaktu je doposud málo rozvinutá (Nelde, 1999, s. 16). Zřejmé projevy kontaktní jazykové změny jsou v mluvené řeči poměrně vzácné, mnoho „důkazů“ kontaktních změn pochází z dat, která byla sesbírána v experimentálních podmínkách a nejsou dostatečně vyhovující (Poplack, Levey, 2010, s. 396).

¹⁶⁷ Také inovace může být způsobena vnější nebo vnitřní jazykovou motivací. (Mougeon, 2005, s. 100).

7 Cajunská francouzština a jazyková směna

7.1 Situace cajunské francouzštiny

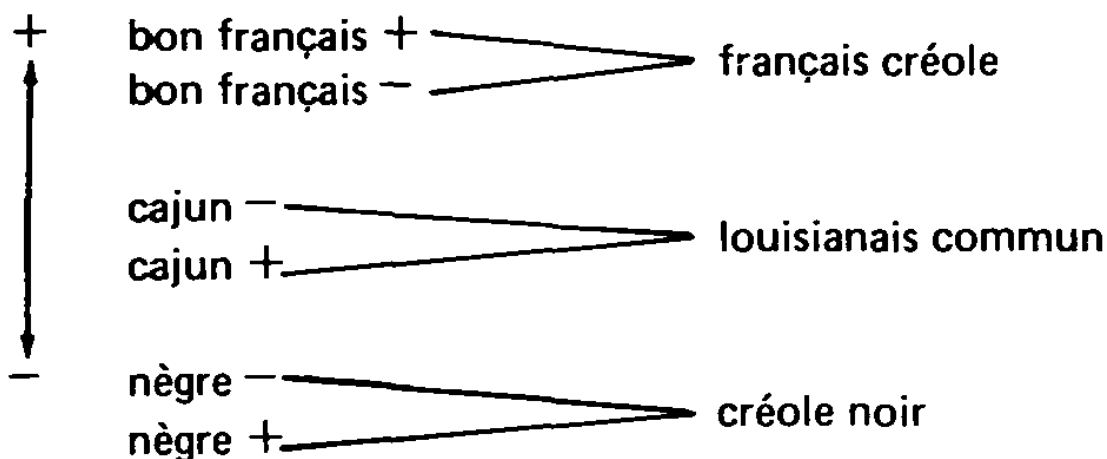

Obr. 7. Vývoj jazykové kompetence cajunské menšiny (zdroj: Dorais, 1978).

Severoamerický kontinent skýtá řadu možností pro zkoumání fenoménu jazykové směny a smrti mezi recesivní francouzštinou a dominantní angličtinou. Oblasti, kde k tomuto procesu dochází je například oblast Nové Anglie a stát Louisiana v USA nebo provincie Ontario či Nový Brunšvik v Kanadě.

Jazykovou směnu nebo smrt určují makrosociální determinanty – v případě CF např. demografická asymetrie, asymetrie socioekonomického postavení etnolingvistických komunit, industrializace, urbanizace a medializace (ztráta izolace), s čímž souvisí intenzita a délka jazykového kontaktu a mikrosociální determinanty (v případě CF etnolingvistická ideologie) (Winford, 2003, s. 2). Sociálně-ekonomické a politické změny lze v případě CF chápat jako nejhlubší příčiny jazykové směny (Dressler, 1999, s. 35).

CF tvoří diglosii nejen s angličtinou, ale také s ostatními variantami francouzštiny v Louisianě – standardní francouzštinou a kreolskou francouzštinou.

Obr. 8. Diglosie mezi variantami francouzštiny v Louisianě (zdroj: Dorais, 1978).

Tento druh diglosie se nazývá *diglossie enchassée* (Valdman, 1997). Cajunská a kreolská francouzština jsou považovány za „nízké“ jazykové varianty ve vztahu k „vyšší“ standardní francouzštině a všechny varianty francouzštiny (nižší pozice) se pak vztahují k dominantní angličtině (vyšší pozice). Dominantní „vyšší“ angličtina slouží jako úřední jazyk, kdežto „nižší“ francouzštiny jsou užívány v intimnějším sférách komunikace.

To, v jakém jazyce bude komunikace vedena, je velkou měrou ovlivněno prostředím, v němž komunikace probíhá, a jejími účastníky. Rozhodující jsou mluvčí samotní (Rottet, 2001). Avšak ani většinová převaha mluvčích CF v určité skupině neznamena, že komunikace probíhá zákonitě v tomto jazyce – mluvčí CF automaticky přejdou do angličtiny, jakmile je ve skupině alespoň jeden anglický mluvčí, což je jasným projevem jazykové nejistoty mluvčích CF: „On se tait en public ou on parle anglais.“ (Marcantel, 1991)¹⁶⁸ Mluvčí CF často mluví anglicky, ačkoli se s nimi druhý mluvčí pokouší komunikovat francouzsky, pokud se domnívají, že pro něj francouzština není mateřským jazykem či pokud téma konverzace nebo komunikační situace nepatří do sfér, v nichž či o nichž obvykle hovoří v CF (Dubois, Melançon, 1997, s. 75). Tendence k monostylismu, tj. situaci, kdy se recesivní jazyk stále více uplatňuje pouze ve stylech vyhrazených pro běžnou komunikaci doma s rodinnými příslušníky, je typická pro CF (Dressler, 1999, s. 33), přesto i odtud mizí (Rottet, 2001, s. 108). Ačkoli 31 % lidí nad 55 let dnes mluví doma se svými dětmi cajunskou francouzštinou, ze

¹⁶⁸ Citováno dle (Blyth, 1997).

střední generace (30–54 let) tak činí již jen 10 % a z dotazovaných mladších 30 let francouzsky doma s dětmi nemluví ani jeden (Rottet, 2001, s. 113).

Jazyková směna je v pokročilé fázi, ačkoli (nejen) Cajuni cajunskou kulturu a jazyk podporují. Zdá se však, že pouze jako abstraktní pojmy (Rottet, 2001, s. 34). Mluvčí přistupují k lingvistickým problémům velmi pragmaticky (Valdman, 1989, s. 40). Aby zůstal jazyk zachován, musí jej mluvčí pokládat za nezbytný pro svou kulturu a identitu: „Attitudinal factors are paramount. To maintain a minority language as a vital means of communication, speakers must be endocentric (that is, focused on their own internal norms rather than those of encroaching majority) and they must place a high values on their language as a symbol of their endocentric culture.“ (Schilling-Estes, Wolfram, 1999, s. 517)

Francouzská Louisiana splňuje všechny kategorie zásadní pro jazykovou směnu: jazykové postoje, jazykovou kompetenci, členství mluvčích v komunitě a dialektální variantu jazyka (Blyth, 1997, s. 25). Směna v Louisianě může být označena jako primární jazyková směna, což znamená, že nedochází k přenosu jazyka z generace na generaci, rodiče nepřenáší jazyk dále na své děti: „Numerous parents had made a conscious decision not to transmit French to their children“. Ačkoli cajunské děti mohly slyšet, jak se jejich rodiče baví mezi sebou cajunskou francouzštinou, samotné se tomuto jazyku nenaučily, neboť průměrné dítě se naučí plyně pouze jazyk, v němž je aktivně oslovováno a ignoruje ten, jímž dospělí mluví jen mezi sebou (Rottet, 2001, s. 19). Přenos jazyka z generace na generaci je základní měřítko, podle něhož lze určit, zda si „jazyk podrží svu platnost i v budoucnosti“ (Grenoble, Whaley, 2006, s. 6). CF je skomírajícím jazykem¹⁶⁹, kterému už se cajunské děti neučí jako svému mateřskému jazyku (Crystal, 2002, s. 20).

Ačkoli se Rottet při svém průzkumu¹⁷⁰ téměř nesetkal s nevraživým postojem vůči CF, dochází k názoru, že kladný postoj je často pouze projevem dobré vůle dotazovaného, který si přeje spolupracovat. Zajímavým shledává i fakt, že členové cajunské komunity hovoří o „vyučování“ svých dětí CF a nikoli o „mluvení“ francouzsky se svými dětmi (Rottet, 2001, s. 123).

¹⁶⁹ *Moribund language.*

¹⁷⁰ Rottet vedl rozhovor se 78 dotazovanými v průběhu svého pobytu v Pointe aux Chenes v Louisianě v letech 1993–1994. Svě závěry zakládá i na mnoha každodenních konverzacích s místními obyvateli.

Dubois, Noetzel a Salmon na základě korpusu CF¹⁷¹ zkoumaly, zda k jevům¹⁷², které se běžně vyskytují při jazykové směně¹⁷³, dochází stejnou měrou u mluvčích cajunské francouzštiny a cajunské angličtiny. Ačkoli pro mluvčí CF je běžné používat výrazy cajunské angličtiny, mluvčí cajunské angličtiny již méně často přepínají do cajunské francouzštiny či používají francouzské výrazy: „Tous les locuteurs utilisent des mots ou des phrases en AC¹⁷⁴ quand ils s'expriment en FC¹⁷⁵. (...) Cependant, seulement 19 locuteurs sur 30 utilisent des mots français lorsqu'ils s'expriment en AC.“ (Dubois, Noetzel, Salmon, 2010, s. 214) Přepínání kódů a výpůjčky jsou dnes již „stratégies linguistiques bien acceptées en FC“ (Dubois, Noetzel, Salmon, 2010, s. 216), což však není případ cajunské angličtiny. „Les pratiques bilingues sont plutôt utilisées en FC qu'en AC.“ (Dubois, Noetzel, Salmon, 2010, s. 216)

7.1.2 Jazykové kontinuum

Mluvčí CF¹⁷⁶ tvoří jazykové kontinuum¹⁷⁷ a jejich jazykové dovednosti sahají od plynulého projevu přes vyvážený bilingvismus až k občasné, velmi kontextově omezené komunikaci v CF. Představují tedy nestabilní bilingvní jazykové společenství, což znamená, že dominantní jazyk se stává zvoleným jazykem komunikace ve stále více oblastech a recesivní jazyk podle toho naopak z těchto oblastí mizí (Rottet, 2001, s. 25).

Monolingvní mluvčí CF jsou většinou lidé nad 55 let a není jednoduché je dnes najít.¹⁷⁸ Střední generace je bilingvní, tedy mluví CF a anglicky. Lidé mladší 30 let používají CF spíše symbolicky a mládež a děti CF téměř nemluví, jsou monolingvní v angličtině.

¹⁷¹ 131 mluvčích pěti generací z farností Avoyelles, Lafourche, Saint-Landry, Vermillon. Autorky využily vzorek skládající se ze 30 interview, k dispozici měly 90 minut trvající záznam CF a 45 minut trvající záznam cajunské angličtiny.

¹⁷² Autorky si vybraly lexikální výpůjčky, přepínání kódů, kalky a relexifikaci.

¹⁷³ *Language shift, conversion linguistique.*

¹⁷⁴ *Anglais cadien.*

¹⁷⁵ *Français cadien.*

¹⁷⁶ Píšeme zde o mluvčích, cajunská komunita je však tvořena i mluvčími, kteří nedisponují žádnou znalostí CF a mluví cajunskou nebo americkou angličtinou.

¹⁷⁷ *Proficiency continuum, continuum de maîtrise de la langue.*

¹⁷⁸ Monolingvní mluvčí jsou často Indiáni z kmene Houma.

Vedle plně kompetentních mluvčích se v jazykovém kontinuu dále vyskytují *semi-speakers*, *semi-locuteurs*¹⁷⁹ (Rottet, 2005, s. 243) – mluvčí s omezenou jazykovou dovedností, kteří jsou schopni zkonstruovat věty, ale nedokážou jazyk používat v běžných komunikačních situacích. Výskyt *semi-speakers* je charakteristický pro skomírající jazyky. *Semi-speakers* se zdráhají francouzsky hovořit, ačkoli často představují poslední generaci mluvčích mizejícím jazykem a mají příležitost jazyk použít (Rottet, 2001, s. 116). Pokud však tito mluvčí francouzsky hovoří, nepostřehnou odchylky v jazyce a jejich jazykový projev není považován za autentický v kontextu řeči tradičních mluvčích CF. Starší, plynule hovořící mluvčí však už vzdali snahu tyto chyby korigovat: „Since its future continuity is in serious doubt for most speakers, there is perhaps no sense of urgency to correct deviant speech. The breakdown of intergenerational language monitoring is commonly noted in dying languages.“ (Rottet, 2001, s. 274)

To se odráží i ve změně jazykových postojů. Recesivní jazyk se začíná považovat za bezcenný, který nestojí za to předávat další generaci. Tato změna postoje s sebou přináší uvolnění sociálních, sociolingvistických a jazykových norem. Pokud dochází k funkčním pohybům od recesivního jazyka k dominantnímu, nastává také příslušný strukturní posun a rozklad (Dressler, 1999, s. 36).

Další kategorie mluvčích, *near-passive bilinguals*, je jazykově ještě méně kompetentní než *semi-speakers*, neboť dokáže použít pouze určitá francouzská slova a výrazy (Dubois, Melançon, 1997, s. 75) a to pouze v omezených situacích a kontextu – poslouchají a zpívají francouzské písničky, vyprávějí vtipy, klejí, počítají nebo prohodí pár vět s turisty. Jazyk velmi často používají „symbolicky“ (Rottet, 2001, s. 118). Do této kategorie často patří mladší mluvčí: „Younger speakers are near-passive bilinguals who seldom use the local vernaculars (CF and Louisiana Creole) and, when they do so, speak it imperfectly and haltingly.“ (Valdman, 1997, s. 5)

Mladí lidé (kategorie dětí a adolescentů) CF nemluví až na výjimky vůbec: „The most significant fact is that younger people generally just don't speak French at all in Louisiana. It's not that their French is faulty, it's that they don't speak French of any kind. Young people

¹⁷⁹ Taktéž *locuteurs restreints* (Dubois, Salmon, 2010).

who speak French of any kind in Louisiana are the exception that proves the rule. There are some, to be sure, but not nearly enough to make up for the older population of native speakers who are dying off.“¹⁸⁰

Každá věková skupina přitom vykazuje menší užití francouzštiny v dospělosti, než v dětství. Změnu ve výběru jazyka však nečiní pouze jednotlivci, nýbrž celé po sobě jdoucí generace – a každá následující generace mluví francouzsky méně, než ta předcházející. (Rottet, 2001, s. 110)¹⁸¹ Úbytek francouzsky mluvících jedinců v Louisianě je očividný.

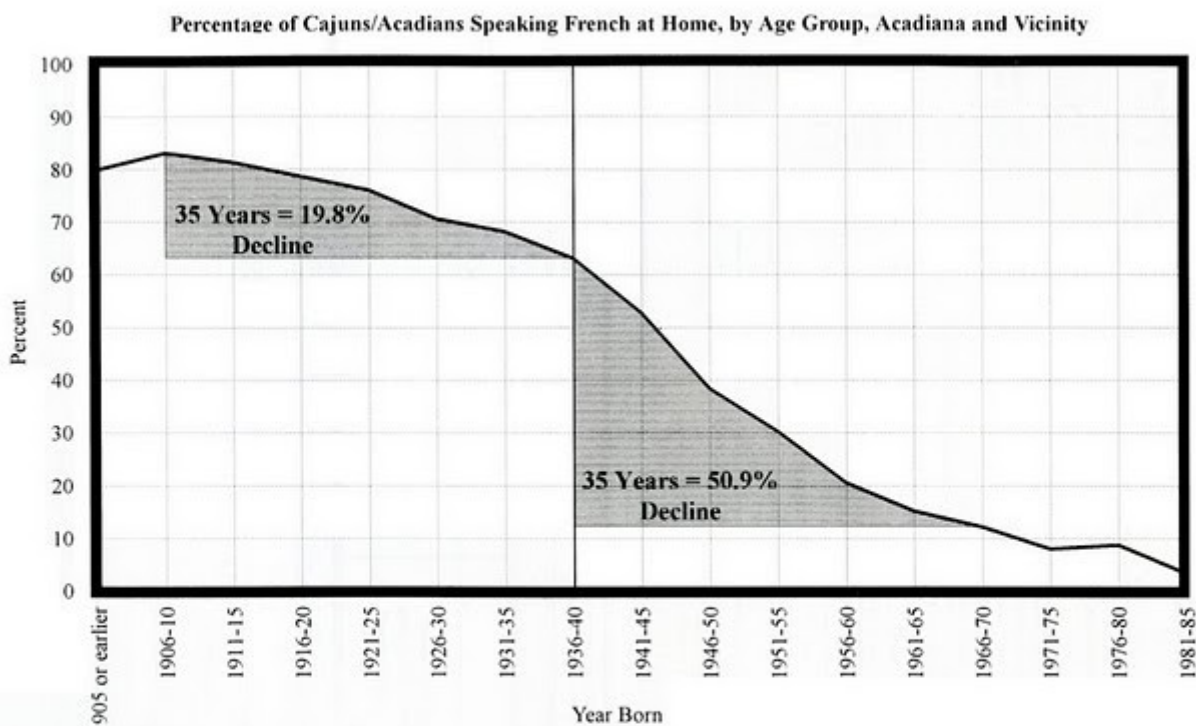
Změnám v jazyce a jazykové směně podléhá jazyk mladších mluvčích, ale i starších, plně kompetentních mluvčích. Ti jsou překvapivě nejčastěji skupinou, jež využívá výpůjček z angličtiny. Naopak střední generace mluvčích jich využívá méně, neboť „il est toujours possible pour ces locuteurs d’insérer dans leur discours français un élément anglais inassimilé (lexème ou syntagme) qui sera compris par leurs pairs bilingues“ (Picone, 2005, s. 159).

Jazyková směna jako důsledek jazykové atrice se týká zejména starších mluvčích a střední generace mluvčích CF. Jazyková směna jako důsledek abnormální akvizice je případ mladší generace mluvčích: „In language shift communities, the child’s linguistic system never fully develops, but instead ceases developing at an immature stage.“¹⁸² Pokud vůbec mladí lidé hovoří CF, vytvořili si normu, jež se liší od CF normy starších, plně kompetentních mluvčích CF (Rottet, 2001, s. 36), a jejich řeč je nazývána *baroque* (Rottet, 2001, s. 245).

¹⁸⁰ Osobní email autora od Kevina Rotteta ze 7. února 2011.

¹⁸¹ Výjimkou byla generace ve věku 30 – 54 let, jejíž členové mluvili francouzsky více v dospělosti než v dětství.

¹⁸² Thomason uvádí také jazykovou směnu důsledkem promyšleného rozhodnutí určité jazykové komunity, což je mnohem méně běžné než předchozí důvody jazykové směny. (Thomason, 2001, s. 47)

Note: Area surveyed includes all twenty-two Acadiana parishes plus twelve non-Acadiana parishes. Source: 1990 Public Use Microdata Samples, for Persons, including Louisiana areas 00500, 00700, 00800, 00900, 01000, 01100, 01200, 01500, 01700, 01800.

Obr. 9. Procento Cajunů, kteří doma hovoří francouzsky (podle věku; v oblasti Acadiana a v okolí) (zdroj: Bernard, 2011).

7.2 Kontaktem způsobené změny

Ve srovnání s ostatními variantami akademické francouzštiny na americkém kontinentě dochází v louisianské francouzštině k největšímu počtu jazykových restrukturací: „Il est évident que l'étiollement graduel a accéléré l'évolution linguistique, conférant au français louisianais une place particulière parmi les variétés de l'acadien.“ (Neumann-Holzschuh, Brasseur, Wiesmath, 2005, s. 499) Cajunská francouzština je z variant akademické francouzštiny akademickým kořenům nejvzdálenější a tato vzdálenost se zvětšuje i díky probíhající jazykové směně, což je patrné zejména u střední a mladší generace mluvčích. (Neumann-Holzschuh, Wiesmath, 2006, s. 244)

Konstatovali jsme, že není vždy možné rozlišit vnější a vnitřní faktory ovlivňující vývoj jazyka – jazykový kontakt může třeba jen posílit vnitřní vývojové tendence jazyka nebo být pouze jedním z možných vysvětlení. Nejinak je tomu v případě cajunské francouzštiny (Valdman, 1997, s. 15). Přesto vliv dominantní angličtiny můžeme do určité míry sledovat na všech jazykových úrovních a při srovnání mluvy několika generací je zřejmé, že dochází k mnoha strukturálním změnám (Rottet, 2001, s. 275), ačkoli v morfosyntaktické a fonetické rovině jazyka je obzvláště složité to dokázat.¹⁸³

Současná generace mluvčích CF dědí jazyk od *semi-speakers*, kteří jazyk inovovali a kdy změny v jazyce mohly být vnějšího a vnitřního charakteru a tyto inovace pravidla jazykového systému CF učinily velmi nepřehlednými: „Cette accumulation d’innovations que les jeunes generations ont reçu en heritage a crée une effervescence linguistique telle qu’elle obscurcit irremediablement les règles du système.“ (Dubois, Salmon, 2010, s. 115) Reakcí nejmladší generace mluvčích je touha po zjednodušení a zpravidelnění existujícího jazyka: „Ils essaient spontanément de rendre cohérent un système dont ils ne perçoivent plus les règles.“ (Dubois, Salmon, 2010, s. 121) Tyto změny lze chápat jako změny, k nimž došlo díky interferenci, a jsou tudíž motivovány kontaktem. Také změnu slovtvorných strategií – přejímání – lze chápat jako změnu, k níž dochází vlivem angličtiny.

7.2.1 Interference, přepínání kódů, jazyková výpůjčka

Hovor bilingvních mluvčích obsahuje běžně pět hlavních složek: řeč jazyka L1, řeč jazyka L2, přepínání kódů, výpůjčky a nejasné volné položky¹⁸⁴. Vysoký stupeň kontaktu s angličtinou a omezené užití (mateřského) jazyka může vést k interferenci, přepínání kódů a jazykovým výpůjčkám, tedy k jevům, spojovaných s jazykovou směnou (Mougeon, 2005, s. 103): „L’influence de l’anglais se traduit par force emprunts et calques, par l’alternance codique et par sa substitution progressive aux variétés vernaculaires dans leurs domaines d’utilisation traditionnelle.“ (Picone, 2005, s. 143)

¹⁸³ Málokdy je zřejmé, zda je opravdu angličtina původcem změny nebo zda pouze posílila určitý rys, který v louisianské / cajunské francouzštině přetrvával (Picone, 2005, s. 158).

¹⁸⁴ Podle Sankoff je „nejasná volná kategorie“ jediná problematická kategorie, prvky nelze jednoznačně zařadit.

Přepínání kódů je vkládání větných jednotek dominantního jazyka do matrice jazyka recesivního a předpokládá bilingvní kompetenci mluvčího neboť vložené větné jednotky zachovávají syntaktickou strukturu dominantního jazyka (Poplack, 1980) a jsou použity v místech, kde je juxtapozice prvků přijímajícího a zdrojového jazyka v souladu se syntaktickými pravidly obou jazyků. Zejména části promluvy vyskytující se za přepnutím kódu musí plně respektovat syntaktická pravidla jazyka (Lipski, 1978). Přepínání kódů v CF jsou „les plus longs fragments du discours ou des fragments de phrase qui ne contiennent pas que des mots grammaticaux et des mots lexicaux d'origine anglaise“ (Dubois, Sankoff, 1997, s. 164).

Tendence mluvčího používat přepínání kódů může předcházet kontaktem způsobeným změnám, velmi často je to zdroj jazykových výpůjček. Čím hlubšímu a intenzivnějšímu kontaktu s dominantním jazykem jsou mluvčí vystaveni, tím více k jazykovým výpůjčkám dochází: „Greater intensity of contact or greater cultural pressure on borrowing-language speakers results in more borrowing.“ (Thomason, 2001) Postoje mluvčích spolu s prestiží menšinového jazyka ovlivňují rozsah a směr takové změny (Auer, Lameli, 2010, s. 95).

Výrazem jazyková výpůjčka rozumíme lexikální, fonetické, morfologické, případně syntaktické použití prvků zdrojového jazyka v kontextu přijímajícího jazyka. Jazykové „vypůjčování“ označuje cizí jazykové jednotky, jež se začnou objevovat v každodenní mluvě bilingvních mluvčích. Schopnost bilingvních mluvčích užívat volně jednotky z obou jazyků stojí na počátku procesu přejímání, jelikož bilingvní mluvčí, vystaveni vlivu dominantního jazyka, vkládají jednotky tohoto jazyka do svého původního, mateřského jazyka.

Obecně platí, že výpůjčky jsou prováděny rodilým mluvčím jazyka, který vědomě přeneslo slovo z jiného jazyka, kdežto jazykovou směnou způsobená interference se vztahuje ke změnám, které v druhém, nemateřském jazyce provádí mluvčí, když uplatňuje prvky ze svého prvního, mateřského jazyka. Ale tzv. *imposition* může být i záležitostí, kdy mluvčí ve svém mateřském jazyce provádí změny pod vlivem jazyka dominantního, například importuje slova z dominantního jazyka do svého mateřského jazyka (Haspelmath, 2008, s. 47). Nejnáchylnější k interferenci a výpůjčkám je lexikální rovina. Právě lexikální rovina jazyka je „major gateway to all of the other aspects of contact-influenced changes.“ (Sankoff, 2002)

7.2.1.1 Jazykové a lexikální výpůjčky

Lexikální výpůjčky předcházejí nelexikálním výpůjčkám. Podle Fieldovy stupnice první přecházejí do přijímajícího jazyka plnovýznamová slova, následována neplnovýznamovými slovy a afixy (Haspelmath, 2008). Přejímání jazykových výpůjček probíhá v pěti stupních. První stupeň spočívá v přijímání plnovýznamových slov, druhý stupeň přijímá i některá neplnovýznamová slova, například spojky. Ve třetím stupni dochází i k přijímání předložek a k drobným strukturním výpůjčkám, čtvrtý a pátý stupeň pak zahrnuje výpůjčky důležitých strukturních prvků (Treffers-Daller, 2010).

Kvantitativní výzkum Poplacka, Millera a Sankoff¹⁸⁵ potvrdil, že nelexikální prvky jsou přijímány velmi vzácně. Na rozdíl od plnovýznamových jednotek strukturní prvky přijímání do značné míry odolávají. V případě jazykové směny ale dochází i k přijímání strukturních prvků. Dominance zdrojového jazyka oslabuje stabilitu přijímajícího jazyka, která je spojena s úrovní jazykové kompetence mluvčích a zahrnuje výpůjčky neplnovýznamových slov, což může vést až k integraci vypůjčených morfémů do přijímajícího jazyka společně s lexikálními jednotkami. (Onysko, 2007, s. 100)

Z plnovýznamových slov se nejběžněji přijímají podstatná jména neboť „their insertion in another language is less disruptive of predicate-argument structure“ (Myers-Scotton, 2002, s. 240)¹⁸⁶. Po podstatných jménech se dále přijímají (ale již v podstatně menší míře) slovesa, přídavná jména a spojky, následovány citoslovci (Poplack, Meechan, 1998)¹⁸⁷ a tato stupnice platí také pro CF, jež tímto potvrzuje teorie jazykového kontaktu (Brown, 2003).

Lexikální výpůjčky jdou ruku v ruce se změnami ve fonologické rovině menšinového jazyka (Sankoff, 2002, s. 643)¹⁸⁸, jelikož začlenění lingvistických prvků dominantního jazyka přes přepínání kódů či výpůjčky do mluvy přijímajícího jazyka s sebou nese i související gramatické vlastnosti, což vede k interferenci v přijímajícím jazyce. Lexikální výpůjčky mohou být do

¹⁸⁵ Jejich francouzsko-anglický korpus s obsahem dvou a půl miliónu slov sesbíraných v oblasti Ottawa Hull je pravděpodobně nejobsáhlejší databáze promluvy bilingvních mluvčích (Poplack, 1988).

¹⁸⁶ Citováno dle (Haspelmath, 2008, s. 43).

¹⁸⁷ Citováno dle (Sankoff, 2002).

¹⁸⁸ Sankoff uvádí, že naprostá většina studií pozoruje změny ve fonologii vypůjčených slov a následnou adaptaci fonologie menšinového, přijímajícího jazyka. Tato adaptace se může týkat nejen slov cizího původu, ale také slov původních.

jazyka přežaty se svou formou a okamžitý dopad v lexikálním plánu může být následován dopadem v syntaktickém či fonologickém plánu jazyka, jestliže se lexikální výpůjčka neintegruje do morfosyntaktického plánu přijímajícího jazyka nebo pokud si podrží svou původní fonologickou podobu, která nezapadá do fonetických konvencí přijímajícího jazyka (Onysko, 2007, s. 105).

8 Lexikální rovina

8.1 Výpůjčky

Lexikální výpůjčky se liší od přepínání kódů, ačkoli rozpoznat je není vždy jednoduché. Blyth (Blyth, 1997) nabízí jasnou definici: pokud se určité (cizí) slovo či slovní spojení používá v běžném projevu a často, lze jej považovat za lexikální výpůjčku. Pokud se však v mluvě objevuje nepravidelně, jedná se o (jednoslovné) přepínání kódů¹⁸⁹. Lexikální výpůjčky se na rozdíl od přepínání kódů podřizují morfologickým a syntaktickým pravidlům přijímajícího jazyka (Poplack, 1988, s. 93). Přepínání kódů kombinuje gramatický systém dvou jazyků, jazyka dominantního a jazyka recesivního.

Podle jiných autorů ale lexikální výpůjčky spadají do dvou kategorií. První kategorií jsou *established borrowings, emprunts établis* – „ustálené“ výpůjčky, které se v promluvě mluvčích vyskytují opakovaně a staly se součástí jazyka: „Established loanwords assume the morphological, syntactic and often phonological, identity of the recipient language. They tend to be recurrent in the speech of the individual and across the community.“ (Poplack, 2001, s. 2063) Druhou kategorií tvoří tzv. *nonce borrowings* (Poplack, 1988, s. 93) – *emprunts spontanés* (Dubois, Sankoff, 1997) neboli příležitostné výpůjčky, které se objevují u jednotlivých mluvčích, a někdy bývají chápány také jako jednoslovné přepínání kódů, avšak kombinují vlastnosti „ustálených“ výpůjček a přepínání kódů. Jsou to osamělé lexikální jednotky nejčastěji přejímaných slovních druhů, které se mohou přizpůsobit morfologicky, syntakticky a někdy i fonologicky přijímajícímu jazyku, zároveň se ale neobjevují opakovaně,

¹⁸⁹ *Single code switch.*

nejsou všeobecně rozšířeny a na rozdíl od „ustálených“ výpůjček vyžadují od mluvčích bilingvní jazykovou kompetenci. Vidíme tedy, že Blythova definice není dostačující a že rozlišení může být značně problematické, zejména proto, že v syntaktické rovině jsou si oba jazyky (angličtina a francouzština) podobné: „Les critères linguistiques sont souvent peu applicables (...) puisque ces deux langues sont très semblables sur le plan syntaxique. Dans la majorité des cas, l'ordre des mots ne permet pas de distinguer un phénomène de l'autre.“ (Dupuis, 1997, s. 43)

Pokud lexikální výpůjčky probíhají ve směru od dominantního k recesivnímu jazyku a proces v opačném směru je sporadický a omezuje se na tzv. „folklórní“ slova – slova, která neexistují mimo kulturu identifikující se s jazykem recesivní menšiny, jedná se o příznak jazykové směny. Přejatý lexikální materiál nemá tendenci se morfologicky a fonologicky integrovat do recesivního jazyka, ačkoli při běžném přejímání se většina slov přizpůsobuje „domácí jazykové stavbě a domácímu úzu“ (Šabršula, 1983, s. 57). Slova převzatá recesivním jazykem se někdy neuplatňují jako citátová slova, ale jako by byla ve zdravém jazyce – tato slova se složitě odlišují od přepínání kódů (jedná se o již zmíněné příležitostné výpůjčky). Takto přejatá slova neobohacují menšinový jazyk, ale pouze nahrazují domácí slova. Tato substituce se nazývá relexifikací (Rottet, 2005, s. 37).

8.1.2 Druhy lexikálních výpůjček

Různí autoři typologie lexikálních výpůjček pracují téměř vždy s mírou adaptace výpůjčky a/nebo se způsobem jejího vytvoření.

Haugenova typologie (Haspelmath, 2008, s. 47) výpůjček rozlišuje tři druhy:

- *loanword* – výpůjčky, uchovávající si svou původní podobu, kdy forma a tvar plně odpovídají zdrojovému jazyku a do slovní zásoby se zpravidla vůbec nevčleňují,
- *loanblend* – hybridní složeniny, nebo-li slova složená z části slova v zdrojovém jazyce a přijímajícím jazyce,

- *loanshift* – kalky – pojmenování vzniklá zpravidla přesným překladem strukturních prvků (morfémů nebo slov) z cizího pojmenování.

Filipec a Čermák (Filipec, 1985, s. 121-122) rozlišují lexikální výpůjčky v češtině na:

- slova a slovní spojení citátová, zachovávající si původní pravopis, částečně i výslovnost a odlišující se od domácího morfologického systému,
- slova a slovní spojení přejatá, které mohou být buď dosud pocíťována jako cizí nebo zcela zdomácnělá,
- kalky,
- sémantické kalky.

Šabršula (Šabršula, 1983, s. 58) pracuje s rozdělením výpůjček na přímé a nepřímé¹⁹⁰, na zpětné a nepravé výpůjčky a kalky¹⁹¹.

Typologie podle Meneye (1994) pro anglicismy v kanadské francouzštině rozlišuje

- výpůjčky (přímé) neadaptované,
- výpůjčky (přímé) adaptované – foneticky, fonologicky, ortograficky, morfologicky,
- sémantické anglicismy,
- lexikální kalky.

Reyes (Reyes, 1976)¹⁹² dělí lexikální výpůjčky na „spontánní“ a „integrované“ (*emprunts intégrés* a *emprunts spontanés*), což se blíží zmíněnému rozdělení na výpůjčky *établis* a *spontanés*. Spontánní výpůjčky jsou případy, kdy „le mot d'origine étrangère est utilisé dans le cadre syntaxique de la langue emprunteuse duquel il dépend pour ses marques flexionnelles, sans toutefois qu'il soit adapté phonotactiquement ou phonologiquement“. Částečně odpovídají již zmíněným *nonce-borrowings* nebo *emprunts spontanés* podle Dubois

¹⁹⁰ Slova, která přicházejí prostřednictvím třetího jazyka.

¹⁹¹ Šabršula neřadí kalky do typologie výpůjček, ale uvádí je jako slovtvornou kategorii.

¹⁹² Citováno dle (Drapeau, 1980).

a Sankoff, které se ale přijímajícímu jazyku mohou přizpůsobit. „Integrovaná“ výpůjčka je naopak situace, kdy se anglická výpůjčka přizpůsobila foneticky i fonologicky přijímajícímu jazyku (Drapeau, 1980, s. 30).

Ačkoli se může zdát, že míra fonologické a morfologické adaptace hraje roli při typologii výpůjček (a odlišení od přepínání kódů), míra fonologické adaptace je značně proměnlivá a známky morfologické adaptace zase nelze v promluvě vždy spolehlivě rozpoznat (Dupuis, 1997, s. 43).

Bloomfield dělí lexikální výpůjčky na tři typy: kulturní (*cultural*), intimní (*intimate*) a dialektální (*dialect*). „Kulturní“ výpůjčky jsou výrazy pro nové koncepty, myšlenky, věci. K „intimní“ výpůjčce dochází zpravidla, pokud spolu dva jazyky existují na jednom území (geograficky a politicky) a jsou v úzkém kontaktu, jazyk „vyšší“ se stává zdrojem výpůjček pro jazyk s nižším socioekonomickým postavením. „Intimní“ výpůjčka je obvykle jednostranná (Bloomfield, 1969, s. 444).

Myers-Scotton rozlišuje kulturní výpůjčky (*cultural borrowing*) a jádrové výpůjčky (*core borrowing*). Kulturní výpůjčky definuje jako slova pro nové objekty (*espresso*) nebo nové koncepty (*zeitgeist*) a objevují se náhle. Jádrové výpůjčky víceméně duplikují již existující slova a obvykle se objeví v přijímajícím jazyce „when bilinguals introduce them as single occurring codeswitching forms in the mixed constituents of their codeswitching“ (Myers-Scotton, 2002, s. 239).¹⁹³

8.2 Situace v cajunské francouzštině

Interference se v CF projevuje častým přepínáním kódů. Lexikální výpůjčky tvoří v současné CF nejběžnější kategorii tvoření neologismů. Ve standardní francouzštině jsou způsoby obohacování slovníku pestřejší (např. odvozováním, skládáním), což je ukazatelem vitality jazyka. CF tvoří nová slova zejména přejímáním (a částečně také odvozováním¹⁹⁴): „L'anglais

¹⁹³ Citováno dle (Haspelmath, 2008, s. 47).

¹⁹⁴ Díky příponám *-eur/-euse, -erie, -ière, -ailler* a předponám *a-, en-* (Mutz, 2004, s. 143).

n'est pas seulement en train de supplanter le français chez les Franco-Louisianais, mais il l'envahit également: on peut constater une anglicisation du lexique franco-louisianais. Même la grammaire est touchée." (Mutz, 2004, s. 140) Přejímání je značně rozšířené a jeho rozsahu si nelze nešimnout (Brown, 2003), což může vést ke komplikacím: „Une langue peut développer une déficience fonctionnelle si le processus d'enrichissement et de renouvellement linguistiques ne s'exerce que par la néologie d'emprunt.“ (Loubier, 2011, s. 57)

Důležitou rolí přejímání je možnost rozšířit referenční potenciál přijímajícího (a méně prestižního) jazyka, který nemá podle svých mluvčích dostačující výrazy např. k označení moderních technologií, tudíž je vhodná slovní zásoba přejata z angličtiny, což dále posiluje pocit podřazenosti (cajunské) francouzštiny vůči angličtině (Mutz, 2004, s. 139). Motivace nacházet či tvořit adekvátní výrazy v mateřském jazyce je tak nízká: „les Cadiens ne se donn[ent] plus la peine de trouver des termes français pour désigner les réalités de la culture qui les envahit“ (Mutz, 2004, s. 141).

Ačkoli neexistuje žádná hranice toho, co může být přejato z jednoho jazyka do druhého (Šabršula, 1983, s. 57), CF přejímá zejména slova z oblastí sice specifických, která ale tvoří součást konverzace v každodenním životě: „Ce sont principalement les domaines de la politique, de l'économie et de l'enseignement, mais aussi de l'alimentation, du vêtement, des traits de caractère et des appareils ménagers modernes.“ (Mutz, 2004, s. 138)

8.2.1 Přepínání kódů a interkód

Cizí slova jsou v jazyce pocíťována jako příznaková a „uživatelé jazyka k nim zaujmají různé postoje, buď kladné, nebo záporné, kritické“ (Filipec, 1985, s. 121). V CF je však přepínání kódů a výskyt lexikálních výpůjček naprosto běžný a je pokládán v konverzaci za nepříznakový.

K přepínání kódů dochází i uprostřed věty. Navzdory dřívějšímu přesvědčení se dnes přepínání kódů považuje za projev vysoké jazykové kompetence bilingvních mluvčích. Uvádí

se, že čím méně je mluvčí kompetentní, tím méně také používá přepínání kódů (Blyth, 1997, s. 41). Přesto přepínání kódů do mluvy začleňují i méně kompetentní mluvčí CF, kteří mají rozsáhlou pasivní znalost jazyka, nicméně v hovoru aktivně využívají jen omezenou část své slovní zásoby¹⁹⁵.

Kromě přepínání kódů se v případě CF hovoří o interkodickém jevu¹⁹⁶. Interkód jsou prvky v mluvě, které zdánlivě náležejí k dominantnímu jazyku – v případě CF se na první pohled jedná o neadaptované vklady z angličtiny zachovávající si zejména svou výslovnost. Při bližším pohledu ale tyto prvky nenáležejí ani k jednomu jazykovému kódu v kontaktu (Picone, 2005). Užití tvarů, které nepodléhají jazykovým pravidlům ani cajunské francouzštiny ani angličtiny, je přisuzováno zejména těm bilingvním mluvčím, jejichž varianta francouzštiny neposkytuje nezbytnou terminologii pro různé pojmy vyskytující se v jejich promluvě (Picone, 2005). Interkód se pro mluvčí stává nástrojem komunikace s přidanou hodnotou: „L'utilisation de l'intercode constitue une stratégie de communication qui leur permet de puiser les ressources nécessaires dans le lexique anglais, toujours disponible, sans avoir recours à l'emprunt assimilé ou d'effectuer une alternance de code caractérisée. De cette manière, ils marquent face à l'anglais, langue dominante envahissante, leur désir de maintenir l'intégrité de leur langue vernaculaire et l'identité culturelle qui y est associée.“ (Frey, Racelle-Latin, 1997, s. 31) Interkód, označován také termínem *code neutralization*, tedy mluvčímu umožňuje zachovat si částečně nezávislý postoj „by simultaneously disallowing both assimilation of English-origin material into the code and wholesale switching to the unmodified English code“ (Klingler, 1997, s. 176).

¹⁹⁵ Blyth uvádí případ mluvčího, který odvykládal celý příběh francouzsky, ale poněvadž si nedokázal vzpomenout na výraz pro žábu v CF (*la grenouille, le crapaud*), používal celou dobu anglické *frog*.

¹⁹⁶ *Phénomène intercodique* (Frey, Racelle-Latin, 1997).

8.2.2 Lexikální výpůjčky

Již počátkem 20. století, kdy v Acadianě mluvilo francouzsky ještě asi 90 % obyvatel, tvořily výpůjčky z angličtiny součást běžné konverzace v cajunské francouzštině (Smith, Phillips, 1939).

Výpůjčky z angličtiny jsou ve frankofonním prostoru rozšířené (např. *smart*, či *back* (King, 2011)), u mnoha však nelze jednoznačně konstatovat, kdy ani jakým způsobem byly do jazyka přejaty a nejinak je tomu v případě cajunské francouzštiny. Některé výpůjčky byly pravděpodobně přivezeny prvními osadníky z Kanady či Francie, jiné do jazyka vstoupily prostřednictvím obyvatel New Orleans, kteří udržovali kontakt s Francií. Další anglicismy do jazyka pronikly díky několika vlnám francouzské imigrace v 19. století (Picone, LaFleur, 1998).

Přejímání lexikálních prostředků a vytváření domácích protějšků (kalkování) naznačuje, že v mnoha případech pravděpodobně k výpůjčkám neexistují domácí protějšky nebo nemají stejnou komunikační platnost. Výpůjčka může být i stylistickou volbou: „Parfois, l'utilisation d'une expression anglaise à la place d'une expression française peut s'expliquer par des nécessités stylistiques: on manifeste ainsi sa propre identité franco-louisianaise mixte en recourant à une langue mixte, hétérogène.“ (Mutz, 2004, s. 153)

Výzkum sémantických oblastí, ze kterých lexikální výpůjčky nejčastěji pocházejí, není příliš pokročilý, nicméně můžeme konstatovat, že velmi často označují výpůjčky moderní vynálezy či koncepty, např. *le phone*, *le cholesterol*. CF však přejala i slova, u nichž disponovala svým ekvivalentem, např. *smatte* (*intelligent*) nebo *but* (*mais*), což je projevem dlouhodobého společenského bilingvismu a představuje riziko do budoucnosti: „Une telle coexistence risque d'entraîner le remplacement des termes français même s'ils sont bien implantés dans l'usage.“ (Loubier, 2011, s. 42) Jádrové lexikální výpůjčky jsou možná překvapivě typické zejména pro starší plně kompetentní bilingvní mluvčí (Blyth, 1997, s. 40).

Nejčastěji se přejímají podstatná jména, např. *J'ai cuit dessus mon stove*. nebo *Ils ont trouvé que c'était un gland cancer*. Další kategorie zahrnují slovesa včetně slovesného tvaru *gone*, např. *Ils ont go ahead.*, ustálená slovní spojení, např. *Ils ont suit le King of England, le roi.*, spojky např. *Ils vont mettre leurs oignons, leurs tomates et tout but ils font pas un roux.*,

přídavná jména např. *Je pars pour la **whole** journée pour aller à Baton Rouge.*, příslovce např. *Il drivait 24 heures **straight through** et la il restait.* a předložky např. *On visitait notre cousin **across** la baie.* (Dubois, Sankoff, 1997) Dubois a Sankoff přidávají ještě samostatnou kategorii částic, které řadí mezi gramatická slova a jež charakterizují jako: „des mots qui fonctionnent hors syntax ayant pour fonction de structurer le discours et d’organiser l’interaction“ (Dubois, 1997) např. ***Boy** sa pauvre mère!, **So** je crois qu’on respect each other’s privacy., **Ah well**, c’est pour ça que je crois je l’ai appris un petit peu., On se parle en français, **but you see**, droite là, ma voisine droite là, ça c’était élevé français.* (Dubois, Sankoff, 1997)

Pokud je považujeme za samostatnou kategorii, jsou částice po podstatných jménech nejčastěji přejímanou kategorií. Naopak vůbec nedochází k přejímání zájmen¹⁹⁷ a členů. Lexikální (plnovýznamová) a lexikálně-gramatická slova jsou výrazně častěji přejímána, ačkoli dochází i k občasné výpůjčce gramatických (neplnovýznamových) slov.¹⁹⁸

Podle Blytha dochází vlivem jazykové směny v CF častěji ke křížení slov¹⁹⁹ a vznikají slova, jež se podobají anglickým i francouzským slovům, ale nepatří ani do jednoho jazyka, např. *Il faut qu’on **déscripte** le carte à l’autre personne.* Slovo zde kříží francouzské *décrire* a anglické *describe* (Blyth, 1997, s. 25). Picone a LaFleur (1998) ale křížení slov tímto způsobem zpochybňují s tím, že uvedené příklady jsou více než diskutabilní.

Cajunská francouzština tvoří pod vlivem angličtiny také kalky, a to v lexikální i v syntakticko-sémantické rovině. V lexikální rovině se kalky vytvářejí podle anglického protějšku, ať už je jím lexém – např. *récorde* (*enregistrer*) z angl. *to record*, *impruver* (*améliorer*) z angl. *to improve* nebo syntagma, např. *clos d’huile* (*champ pétrolifere*) z angl. *oil field*²⁰⁰, *papier sablé* (*papier de verre*) z angl. *sandpaper*, *eau fraîche* (*eau douce*) z angl. *freshwater* (Picone, 2005).

¹⁹⁷ CF nedisponuje žádnými přejatými tázacími zájmeny, ačkoli např. v akademické angličtině je jich vysoké procento a CF, stejně jako akademická francouzština, je s angličtinou v intenzivním kontaktu (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 64).

¹⁹⁸ 49,5 % podstatná jména, 26,6 % částice, 10,5 % slovesa, 5,9 % spojky, 3 % přídavná jména, 2,3 % předložky, 2,2 % příslovce.

¹⁹⁹ *Blends*.

²⁰⁰ Ačkoli v tomto případě, stejně jako ve spojení *raffinerie d’huile* (*oil refinery*) se jedná o archaismus posílený vlivem angličtiny, neboť *huile* původně znamenal také *pétrol*.

8.2.2.1 Rozdíl mezi generacemi

Míra užití výpůjček, kalků a přepínání kódů v konverzaci je ovlivněna mj. věkem mluvčích. I když cajunská francouzština byla pro generaci mluvčích narozených před zavedením povinné školní docházky v roce 1916 mateřským a dominantním jazykem, docházelo k interferenci s angličtinou. Většina Cajunů nemluvila dobře anglicky a výpůjčky byly většinou fonologicky adaptovány do francouzštiny – např. *smatte* [smat] z angl. *smart*. Kalky nebyly běžně vytvářeny.

Generace mluvčích narozených po zavedení povinné školní docházky mluvila ve srovnání s generací předcházející anglicky mnohem lépe. V některých případech natolik dobře, že mluvčí raději použili anglický výraz, jelikož si nebyli jisti správným francouzským ekvivalentem nebo použili nejprve anglický a poté francouzský výraz. Tato jazyková kompetence způsobila, že výpůjčky začaly být mnohem méně adaptovány: „L'économie linguistique ne favorise plus les emprunts dans le contexte où le bilinguisme général permet à tout le monde de comprendre le mot anglais non assimilé quand celui-ci est inséré dans le discours français.“ (Picone, LaFleur, 1998, s. 18) Bilingvismus však také vede k omezení jiných slovotvorných metod, neboť se, pokud je potřeba, přejímají slova z angličtiny. Výpůjčky se často objevují bez flexe (skloňování či časování) např. *les gros tank truck* (*camions-citernes*). Zvýšilo se užití kalků, částečně i kvůli novému životnímu stylu, např. *courir pour une office* (*se présenter aux élections*) z angl. *run for office*, nebo *cavalier de disques* (*présentateur de disques à la radio*) z angl. *disc jockey* (Picone, LaFleur, 1998).

Generace narozená rodičům, kteří postupně přecházeli ke stále častějšímu užití angličtiny, přišla na svět v době cajunské renesance a mluvila již z velké části anglicky, užití cajunské francouzštiny bylo omezené, mluvčí patřili do kategorie o *semi-speakers*. Ačkoli si mluvčí své nedostatky slovní zásoby v CF uvědomují, netvoří příliš často neologismy, naopak se velmi často uchylují k přepínání kódů nebo k interkódu: „L'emprunt est devenue une stratégie lexicogénique peu nécessaire et moins fréquente, car il est toujours possible pour ces locuteurs d'insérer dans leur discours français un élément anglais unassimilé qui sera compris par leurs pairs bilingues.“

U nejmladší generace je přepínání kódů a interkód běžnou součástí konverzace. Nejmladší generace mluvčích tvoří neologismy jako *garlique (ail)* z angl. *garlic*, nebo *cracker un code (décrypter un code)* z angl. *crack the code* (Picone, LaFleur, 1998).

8.2.2.2 Adaptační výpůjčky

Ačkoli se většina lexikálních výpůjček „přizpůsobuje domácí jazykové stavbě a domácímu úzu“ (Šabršula, 1983, s. 57), ne vždy se výpůjčky adaptují do přijímajícího jazyka. Zejména „anglické výpůjčky v nejryzejší současnosti“ (Šabršula, 1983, s. 57) tvoří výjimku. Některé výpůjčky mohou zůstat jen částečně adaptované po celé generace. V CF se míra adaptace výpůjček v průběhu 20. století měnila a lišila podle jazykových kompetencí mluvčích. V budoucnu se míra adaptace bude pravěpodobně ještě snižovat: „L'emprunt assimilé va se voir remplacer en grande partie par une forme d'alternance codique ou des mots non-assimilés vont s'introduire dans des phrases formulées en français.“ (Picone, LaFleur, 1998, s. 17)

8.2.2.2.1 Fonologická adaptace

Anglicismy se v CF vyskytují na různých stupních adaptace. Výpůjčky mohou být adaptovány třemi způsoby. Buď je víceméně zachována původní (anglická) výslovnost nebo výslovnost odpovídá francouzské fonologii, případně se jedná o směs anglické a francouzské výslovnosti (Mougeon, 1982)²⁰¹. Výpůjčky tedy mohou zůstat neadaptované, částečně adaptované či se adaptovat plně. Neexistuje však postup, který by jasně určoval, jakým způsobem má adaptace probíhat. Roli mohou hrát i zcela jiné faktory, než ty lingvistické: „D'un point de vue linguistique, il n'y a aucune raison qui pourrait justifier que des emprunts puissent, par exemple, s'adapter aux règles de l'orthographe et de la phonétique anglaise et pas du tout à celles du français. Mais, ce sont bien souvent des motivations d'un autre ordre (symbolique, particulièrement) qui entraînent l'adaptation des emprunts ou, au contraire, le refus d'aménager les formes selon le système du français.“ (Loubier, 2011)

²⁰¹ Citováno dle (Dupuis, 1997, s. 44).

Model Ita a Mestera pracuje s vrstvami lexikonu a snaží se vysledovat vzorce rozvrstvení. Původní lexikální jednotky a plně adaptované výpůjčky tento model zařazuje do jádra, přejaté neadaptované nebo částečně adaptované lexikální jednotky představují periferii. Čím více je jednotka vzdálenější od jádra, tím více se uvolňují lexikální omezení, roste počet možných struktur a tím méně pravděpodobnější je fonologická adaptace výpůjčky (Itô, Mester, 1998). Plně adaptovaná výpůjčka jako například *grocery* [grosri] patří do jádra. Brown navrhuje využít tento model i na morfologickém stupni a spojit jej s mírou fonologické adaptace (Brown, 2003, s. 19).

Cajunská francouzština obsahuje výpůjčky foneticky adaptované (*trawl* [trɔl], *partner* [padnə], *mail* [mal]), ale disponuje také vysokým počtem anglicismů, které nejsou adaptovány vůbec (*computer, software, internet*) (Klingler, 1997, s. 173). Vyskytují se i výpůjčky, jejichž výslovnost je možná dvojím způsobem – cajunskou francouzštinou i anglicky – např. *drill*. Hybridní složeniny jsou často foneticky adaptovány (Brown, 2003).

Poněvadž je angličtina považována za nepříznakový kód, mluvčí mají tendenci výpůjčky fonologicky neadaptovat, jelikož bilingvní většina mluvčích nepociťuje potřebu adaptovat výpůjčky, kterým je schopna porozumět i bez adaptace. Výzkum vedený Brown tento vývoj potvrdil – pouze 31 % výpůjček bylo foneticky adaptováno. Překvapivě ani starší mluvčí dnes necítí potřebu výpůjčky fonologicky adaptovat (Brown, 2003).

Mezi adaptací samostatných gramatických slov a lexikálně gramatických či lexikálních slov existuje rozdíl – gramatická slova se fonologicky adaptují méně než lexikálně-gramatická či lexikální slova.²⁰² Ačkoli se gramatická slova přejímají méně, existují výjimky, které jsou přejímány běžně. V tomto případě se jedná o „ustálené“ výpůjčky, které nejsou fonologicky adaptovány. Často se jedná o citoslovce a spojky, objevující se na začátku či konci věty. Právě tyto výpůjčky jsou důsledkem jazykové interference nebo se jedná o přepínání kódů spíše než o výpůjčky (Dubois, Sankoff, 1997, s. 174).

²⁰² A) lexikální slova: citoslovce, příslovce; B) lexikálně-gramatická slova: podstatná a přídavná jména, zájmena, číslovky a slovesa; C) gramatická: předložky, spojky, částice, pomocná slova.

Podobu adaptace ovlivňuje především délka fungování a frekvence daných prvků v mluvě. „Ustálené“ výpůjčky vykazují vyšší míru fonologické adaptace než výpůjčky příležitostné – jedná se o 23 % a 11 % (Brown, 2003).

Slovesa mohou být fonologicky integrována, např. *to feed* [fide], *to freeze* [frize], *to camp* [kěp]. Pokud se ale slovesa používají jako interkód, pak fonologicky adaptovaná nejsou.

8.2.2.2 Morfologická adaptace

Fonologická adaptace ovlivňuje i míru morfologické adaptace tj. přiřazení k francouzským deklinačním typům a užití ve flektovaných tvarech. Pokud není výpůjčka fonologicky adaptována, nedochází u ní ani ke zřejmé morfologické adaptaci a naopak – pokud výpůjčka je fonologicky adaptována, může dojít i k morfologické adaptaci. Je možné najít příklady dvojitého plurálu. „Findings suggest an overlapping component in lexical organization in which phonological and morphological rules operate in tandem or even simultaneously.“ (Brown, 2003)

Podstatná jména

Ačkoli Šabršula (Šabršula, 1983) konstatuje, že v kategorii rodu panuje v současné době u anglických výpůjček do francouzštiny naprostá anarchie, většina podstatných jmen přejatých do cajunské francouzštiny užívá mužský rod, např. *le spring*, *le magazine* (Papen, Rottet, 1997, s. 79). Poangličtění slovní zásoby má často u nejmladší generace za následek nesprávné určení rodu, což souvisí s jazykovou atricí spíše než s interferencí (Rottet, 2005, s. 251).

Kategorie plurálu je nejednoznačná – objevují se výpůjčky *un baby*, *des baby*, *des babies*, *des babys* (Šabršula, 1983. s. 58). Pravděpodobně se jedná o tendenci přejímat slova v plurálu nezávisle na kontextu ve francouzské větě, kam se slovo přejímá. Dubois a Sankoff toto potvrzují statistikou založenou na svém průzkumu CF korpusu: 28 % výpůjček v množném čísle se objevuje i s koncovým -s, ale 21 % podstatných jmen užitých ve větě v jednotném

čísle také disponuje koncovým -s. 25 % výpůjček z angličtiny do CF se přejímá s koncovým -s nezávisle na čísle podstatného jména, takže nelze říci, že koncové -s představuje na výpůjčce flexi množného čísla v angličtině (Dubois, Sankoff, 1997).

Slovesa

S výjimkou nepravidelných tvarů jako *gone* nebo anglické sloveso + předložky, např. *La langue est après gone* nebo *On était les seuls ici but là ça build up tout partout.*, přejímají slovesné tvary francouzskou morfologií časování, např. *On feedait de electric lines*. Tvarům, které časování vyžadují, mají mluvčí CF tendenci se vyhýbat (Dubois, Sankoff, 1997, s. 167).

Tvary, které se nečasují – infinitivy a přičestí minulá, se francouzské morfologii nepřizpůsobují, např. *Je crois ici là on peut mieux discipline notre enfants* nebo *Les chemins étaient tout flood* (Dubois, Sankoff, 1997, s. 166) , případně *Je l'ai bien convince* (Picone, LaFleur, 1998, s. 20).

Jedná se o interkodický jev, který se již tak ujal, že jej dokonce používají i moderátoři v rádiu. Ti do svého projevu volně vkládají anglická slova (podstatná jména i slovesa) a důsledně u nich potlačují flexi. Morfosyntaktické zpracování těchto slov neodpovídá ani CF ani angličtině, např. *J'ai ride sur le bike* nebo *Le county agent's office de Marksville a schedule trois meeting pour les récolteurs* (Klingler, 1997, s. 171), případně *Elle avait les high cheek bone* (Picone, LaFleur, 1998, s. 20).²⁰³

Anglická slovesa jsou často přejata bez časování, což navzdory potenciálnímu závažnému důsledku na jazyk představuje slovtvornou strategii, která je jedinou možnou životaschopnou alternativou jazykové smrti. Přesto tato strategie omezuje užití vlastních vnitřních zdrojů jazyka a tudíž brání obnově slovní zásoby v cajunské francouzštině (Klingler, 1997, s. 173).

²⁰³ Na první pohled by se mohlo zdát, že se výpůjčky přizpůsobují normálnímu morfosyntaxu francouzštiny pro mluvený projev nebo že je pluralita zastoupena v mn. č. členu a ne u podstatného jména. Ale když analyzujeme také anglická slovesa vložení do francouzské promluvy, zjistíme, že absence flexe neodpovídá pravidlům ani jednoho jazyka.

8.3 Analýza

8.3.1 Materiál

Materiál k analýze pochází ze dvou zdrojů, nicméně od stejného autora – Barryho Jeana Ancelety. Celkově sestává z 31 vzorků.

Barry Jean Ancelet je profesorem francouzských a frankofonních studií na University of Louisiana v Lafayette. Cajunským folklórem a hudbou se zabývá již téměř čtyři desetiletí a osobně se zapojil do cajunské renesance. Do dnešního dne publikoval sedmnáct knih, řadu odborných článků a spolupracoval na mnoha kulturních projektech týkající se Cajunů. Pod pseudonymem také publikoval dvě básnické sbírky v cajunské francouzštině. V roce 2006 byl jmenován rytířem řádu umění a literatury a v roce 2010 obdržel cenu Humanista roku²⁰⁴ udělovanou louisianskou Nadací pro humanitní studia²⁰⁵. Cajunská francouzština a kultura jsou jeho vášní.²⁰⁶

První část materiálu se nám podařilo získat při osobním setkání s B. J. Anceletem v lednu 2009. Jedná se o soubor 15 nahrávek a jejich transkripci (viz Příloha 1) o celkové délce 30:57 minut, průměrná délka jedné nahrávky je 2 minuty. Nahrávky představují záznamy nestrukturovaného vyprávění a rozhovorů shromážděných B. J. Anceletem pro Centrum akademického a kreolského folklóru²⁰⁷ na University of Louisiana v Lafayette.

Pro analýzu bylo vybráno 11 nahrávek s mluvčími CF²⁰⁸. Záznamy představují sbírku lidových příběhů (1, 4, 8, 10, 11), skutečných příběhů ze života mluvčích (2, 7, 9), příběhů vyprávěných v určitém regionu (5, 6), popis zvyků (3). Nahrávky jsou zaznamenány na přiloženém CD (označeno jako Příloha 3).

Mluvčí (11 mužů) pocházeli z farností (měst / vesnic) Iberville (Bayou Sorrel, Bayou Goula), Lafourche (Golden Meadow), Vermilion (Leleux), Lafayette (Lafayette), St. Landry (Cankton),

²⁰⁴ *Humanist of the Year*.

²⁰⁵ Louisiana Endowment for the Humanities (<http://www.leh.org/>).

²⁰⁶ Více např. na <http://apfd.louisiana.edu/endowed/Ancelet-Barry-CV.pdf>.

²⁰⁷ Center for Acadian and Creole Folklore

²⁰⁸ Čtyři rozhovory nebyly vedeny s mluvčími CF, proto zde nahrávky nejsou použity.

St. James (Pointe Noire), Acadia (Eunice), Evangeline (Mamou, Grand Louis a St. Martin (Pacaniere).

Tato první část materiálu uvedená jako **Příloha 1** bude dále označována jako **Materiál A** s číselnými kódy podle pořadí nahrávek **N 1 – N 11**.

Druhá část materiálu (viz *Příloha 2*) byla čerpána z knihy Barryho Jeana Ancelety *Cajun and Creole Folktales: The French Oral Tradition of South Louisiana* (1994). Jedná se o sbírku²⁰⁹ příběhů lidové slovesnosti²¹⁰ na různé motivy shromážděných autorem od 70. do počátku 90. let 20. století. Podle autora je sbírka důkazem toho, že cajunská lidová slovesnost je stále živá. Většina příběhů odráží současný život a ve své formě se přizpůsobila jeho rytmu – kromě legend a historických příběhů zaznamenal Ancelet řadu vtipů a báchorek. Ze sbírky bylo k analýze vybráno 20 příběhů (audio záznamy nebyly k dispozici).

Mluvčími bylo 18 mužů a 2 ženy, nicméně podle rozsáhlého Rottetova výzkumu není volba jazyka ovlivněna příslušností k určitému pohlaví a rozdíl míry jazykové směny mezi muži a ženami nebyl zatím prozkoumán (Rottet, 2001, s. 264). Mluvčí pocházejí z farností (měst / vesnic) Evangeline (Mamou, Rydell), St. Martin (Catahoula, Cecilia), St. Landry (Gillis), Acadia (Pointe Noire), Lafayette (Lafayette) a Iberville (Bayou Pigeon).

Tato druhá část materiálu uvedená jako **Příloha 2** bude dále označována jako **Materiál B** s číselnými kódy podle pořadí příběhů **P 1 – P 20**.

Mluvčí z obou částí analyzovaného materiálu jsou bilingvní, tedy plně kompetentní v CF i angličtině.

Z uvedených zdrojů nebylo možno přesně určit věk mluvčích, ale podle nepřímých indicií se jedná o zástupce střední a starší generace, tedy o mluvčí narozené před i po zavedení povinné školní docházky. Podle rozdělení Dubois a Noetzel (2005, s. 132-133) se jedná o bilingvní starší mluvčí (1909 – 1914), starší generaci (1916 – 1933) a mluvčí středního věku

²⁰⁹ Autor shromáždil tisíce příběhů, do svazku vybral dle svého uvážení ty nejlépe reprezentující bohatství tohoto žánru.

²¹⁰ *Contes d'animaux, contes merveilleux, farces, menteries, contes forts, contes de pascal, contes légendaires, histoires vraies.*

(1934 – 1951). Sestavit reprezentativní sociologický vzorek nebylo (z praktických důvodů) možné, nicméně pro náš záměr není přesný věk zásadní.

Rozhovory první části a příběhy druhé části byly přepsány podle ortografie standardní francouzštiny, jelikož CF představuje variantu standardní francouzštině blízkou. Ancelet říká: „The Cajuns do not always speak according to French rules, yet Cajun French does not differ from ‚standard‘ French any more than other regional variations of the French language among speakers of comparable social and cultural background.“ (Ancelet, 1994, s. iv) Problematické pasáže textu zpracoval autor ve spolupráci s lingvisty.²¹¹ Cajunská francouzština zastoupena u mluvčích zahrnuje všechny čtyři základní typy: *bayou* – francouzštinu bažinatých ramen, *coastal* – pobřežní, *river* – říční a *prairie* – prérijní.

8.3.2 Výpůjčky

Výpůjčky zauímají v současné cajunské francouzštině zásadní místo, neboť představují téměř jediný způsob obohacování slovní zásoby: „Étant donné l'omniprésence de l'anglo-américain depuis le début de ce siècle, le créole et le cajun semblent avoir largement perdu leur faculté de création autonome de nouveaux mots. (...) L'enrichissement lexical se fait aujourd'hui presque totalement par l'intégration plus ou moins forte des anglicismes. (...) Ceux-ci sont perçus très positivement et surtout ils paraissent plus adéquats que les équivalents français.“ (Loubier, 2011)

Následující část se věnuje výpůjčkám „ustáleným“ a příležitostným²¹² (přímým adaptovaným a neadaptovaným²¹³), které vstoupily do slovní zásoby CF vlivem intenzivního kontaktu s dominantní angličtinou a výpůjčkám, které v CF konkurují původním slovům. Za anglicismy považujeme všechny prvky, jejichž forma či smysl byly přejaty z angličtiny (Dupuis, 1997, s. 42).

²¹¹ Ancelet postup konzultoval zejména s Becky Brown a Richardem Guidrym.

²¹² Typologie podle Dubois a Sankoff.

²¹³ Typologie podle Meneye.

8.3.2.1 „Ustálené“ výpůjčky

Následující výpůjčky byly zařazeny do slovníku louisianské francouzštiny (Valdman, 2010) a představují již všeobecně přijímanou součást slovní zásoby. Je pravděpodobné, že jsou alespoň částečně morfologicky, fonologicky či syntakticky adaptovány přijímajícím jazykem. Objevují se opakovaně nejen v mluvě jednotlivce, ale napříč komunitou.

Materiál A

Podstatná jména

Band [b ɛ̃n, b ɛ̃d] – angl. [bænd]

*Et la, j'ai eu un **band**, J'ai joué pour douze ans.* (N 5)

Boss [b ɔs] – angl. [bɔ:s] nebo [ba:s]

*Et le **boss**, lui, il aimait beaucoup la musique.* (N 7)

Treat [tɹit]²¹⁴ – angl. [tri:t]

*Ça fait, si t'avais pas de belle, tu dansais brave parce-que t'avais ce dix sous-la extra la pour payer un **treat**.* (N 3)

Truck [tr œk, tr ɔk] – angl. [trʌk]

*Il y avait un tas de bogheis aussi, et les chars et les **trucks**.* (N 5)

Částice²¹⁵

Boy²¹⁶ [bɔj] – angl. [bɔɪ]

*Ça venait comme des fromis la-la, **boy**.* (N 5)

²¹⁴ ɹ – alveolární aproximanta.

²¹⁵ (Dubois, Sankoff, 1997). Ingrid Neumann-Holzschuh používá termín *utterance modifiers* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 62).

²¹⁶ Výraz *boy*, stejně jako *well* se v materiálu vyskytoval poměrně hojně, uvádíme pouze příklad.

Materiál B

Podstatná jména

Camp [k ěp, k ěmp] – angl. [kæmp]

*Ça mettait un jeune bougre sur un cheval et puis le bougre-là passait place en place à ces **camp**s leur dire il y avait un Revenue qu'était après investiguer, tu connais, voir si eux étaient après faire le whisky. (P 19)*

Cross-tie [krɔstaj] – angl. [krɔs,tī]

*En dernier, il avait une grosse **cross-tie**. (P 10)*

Flat [flæt] – angl. [flæt]

*Il a jamais eu un **flat**. (P 9)*

Check [tʃek] – angl. [tʃek]

*Tu vas aller les faire **check**. (P 18)*

Joke [d ʒo^uk] – angl. [dʒoʊk]

*C'est un **joke**, dans une manière, mais c'est vrai. (P 17)*

Lawn-mower [lɔnmow^ə ə J] – angl. [lɔ:nmoʊər]

*Gas motor... Fait avec une de ces **lawn-mowers**. (P 15)*

Revenue [ʁevənu] – angl. [revənu:]²¹⁷

*Quand j'ai descendu, il y a deux des **revenues** qui ont galloché en allant à moi avec deux pistolets qui ressemblaient longs comme ça. (P 20)*

Ride [ʁaid] – angl. [raid]

*Elle voulait lui donner un **ride**, puis pas de parachute, pas rien, non! (P 12)*

Saloon [səlun] – angl. [sə'lu:n]

*On a été à peu près vingt fois à Mamou... tout ça on voit, c'est des **saloons**. (P 15)*

²¹⁷ Příjem, státní výnos, zde i finanční úředník.

Soybeans [sɔibin] – angl. [sɔibi:n]

*Ça voulait planter du riz et des **soybeans**.* (P 10)

Sulky [sɔlki] – angl. [sɔlki]

*Le vieux a retourné chez lui et il lui avait amené son fusil mais il était dans un **sulky**.* (P 16)

Tank [t ɛk] – angl. [tæŋk]

*Et il a pris à les faire roter dans le **tank** de gaz.* (P 15)

Top [tɔp] – angl. [tɑ:p]

*Et un soir, chez Esta Hébert, il y avait venu des hommes de Marais Bouleur, des bogheis avec des **tops** baissés.* (P 18)

8.3.2.2 Příležitostné výpůjčky

Jedná se o příležitostné, „spontánní“ výpůjčky, neobjevují se napříč jazykovou komunitou, ale pouze u individuálních mluvčích. Nelze je nalézt ve slovníku louisianské francouzštiny. Tento druh výpůjček je někdy chápán jako jednoslovné přepínání kódů.

Příležitostné výpůjčky se v mluvě vyskytovaly četněji než výpůjčky „ustálené“ (nebo přepínání kódů²¹⁸) a byly rozmanitější co do zastoupených slovních druhů.

Materiál A

Podstatná jména

Bottom [botəm] – angl. [bɑ:təm]

*Au lieu nager, essayer nager, je pense il pouvait pas, mais il marchait le... le **bottom**.* (N 10)

Broadcast [brɔdkast] – angl. [brɔ:dkæst]

*On jouait des bals tous les soirs, tous les soirs. Et là, le samedi après-midi, on avait un live **broadcast**, KVPI à la Ville Platte.* (N 11)

²¹⁸ Což souvisí s tím, že jednoslovné přepínání kódů pokládáme za příležitostné výpůjčky.

Hijack [haidʒek] – angl. [haidʒæk]

*J'avais des carabines et tout sur la cabine, tu vois, paré pour si quelqu'un venait pour **hijack** ou quelque chose. (N 2)*

Cold drink [kold drenk]- angl. [kɔʊld driŋk]

*Tu connais, vingt-cinq sous pour ton ticket, et là t'avais un dix sous extra pour payer le **cold drink** à ta belle, tu connais. (N 3)*

Row [raʊ] – angl. [roʊ]

*Il y a eu joliment des, des **rows** là aussi, mais pas... C'est force il y avait du monde. (N 5)*

Částice

Now [naʊ] – angl. [naʊ]

***Now**, j'ai jamais entendu parler en nulle place d'autre qu'ils ont essayé ça icite avec les...
Now, tu prends un capon et tu lui arraches tout les plumes en dessous du ventre... (N 9)*

So [soʊ] – angl. [soʊ]

***So**, elle arrête de couvrir. (N 9)*

Well [wel] – angl. [wel]

*El la, il y avait une salle de bal, euh, **well**, chez Petit Maurice ici, qu'est sur le bout du Marais
Bouleur aussi. (N 5)*

***Well**, on travaillait ensemble. (N 7)*

Yeah [je] – angl. [jeə]

*Et on faisait récolte. **Yeah**. O ouais il y avait des bals tout partout dans ce temps-la. (N 11)*

Gramatická slova

Materiál A

Except [ɪk'sept] – angl. [ɪk'sept]

*Je connais pas **except** c'était justement... ça se comprenait mal. (N 7)*

Out

*Elles ont arrivé à un hamburger stand et ils étaient **out**.* (P 6)

Materiál B²¹⁹

Podstatná jména

Bite

*Ella a attrapé un **bite**, c'était une baleine.* (P 10)

Bun

*Et elle à élevé son **bun**.* (P 6)

Clutch

*Et Jim pouvait plus haler le **clutch**, et le clutch était accroché.* (P 15)

Depression

*Il vendait un petit peu du whisky a Lafayette. Quand il y avait un gros **depression**.* (P19)

Duty

*Il a fait son **duty-là**.* (P 15)

Firemen

*Ça pourrait tout réveiller les **firemen**.* (P 14)

Hamburger

*Elles estiont curieux de voir et elles avaient jamais vu des **hamburgers**.* (P6)

Hatch

*Elle a arrivé au-dessus de North Pole-là, elle a halé le petit **hatch-là**, „Ploupe!“* (P 12)

Hot dog

*Elle dit, "Quoi ce il y a? Tu manges pas ton **hot dog**?"*(P6)

²¹⁹ Tento materiál nebyl k dispozici s audio záznamem, proto nebylo možné zjistit přesnou výslovnost.

Moonshine

*Ça fait, il y a un bougre qui venait délivrer un peu du whisky, du **moonshine**. (P 19)*

Phone

*Il l'a appelé sur le **phone**. (P 3)*

Pork chops

*J'avais été chez Shorty et j'avais mangé des **pork chops**. (P 14)*

Porpoise

*Quand ils l'ont chassée, il y avait **des porpoises**, et tout ça que tu pouvais demander, et ils l'ont chassée. (P 10)*

Retriever

*Et il est venu en bout de trouver un chien qui avait été dressé de marcher sur l'eau, un **retriever**, mais il nageait pas... (P 2)*

Seal

*A: Il s'est rejoint une femelle **seal**. B: Une femelle quoi? A: Une **seal**. (P 12)*

Spikes

*Il l'avait percé avec une aiguille, mais pas une petite aiguille, non. Une de ces grosses **spikes** de chemin-de-fer-là. (P 10)*

Valley

*A: Il a commencé à gratter dessus une montagne, il a fait un **valley**. B: Il a fait un **valley** de ça? A: Ouais, sure! Il a fait un **valley**. (P 11)*

Will

*Quand je vas mourir (j'ai fait mon **will** l'autre jour), je veux ça prend rien que ma tête.*

Witch

*A: C'était une **witch**. B: C'était manière – C'était la cousine de la vieille King des **witches**. A: Une diablesse! B: Une diablissot. C'est le plus dans les **witches** il y avait. (P 12)*

Přídavná jména

Allergic

*Tu connais, quand je mange de la viande de cochon, je suis **allergic** de ça.* (P 14)

Bald-headed

*C'était un homme basset, un gros basset. Il était **bald-headed**.* (P 18)

Full

*Tout a l'heure, l'aiguille a montré **full**.* (P 15)

Tough

*Mais, Jack, il était **tough**.* (P 11)

Wrong

*Un jour, j'arrivais au camp et je m'étais aperçu qu'il y avait quelque chose qui était **wrong**.*
(P 20)

Slovesa

Brag

*Tu connais, ton cadien, il est beaucoup menteur, et il aime **brag** de naturel.* (P 2)

Breed

*Ils ont pas pu **breed**. C'était tous des males.* (P 12)

Crank

*Il l'a **crank**, la fouleuse a parti.* (P 15)

Elope

*Elle a **elope** avec un des domestiques, ça a tué la pauvre mère.* (P 3)

Go / Gone

*C'est l'heure on **gone**... Mais bouki voulait pas **gone**.* (P 1)

Impress

*L'autre le guettait aussi, voir si ça l'aurait **impress**.* (P 2)

Pack

*A peu près six pouces à la fois. Il l'a **pack**. Il l'a pack. Il l'a pack. Quand on a jeté le dernier caillou de terre-là, Boulé a sauté à coté.*

Ring

*Il avait appelé là-bas au téléphone de la Californie et ça a **ring** deux ou trois fois et il s'a répond. (P 9)*

Scratch

*Je dis le bougre a **scratch** une alumette et puis il l'a mis trop près du whisky et je dis la flamme a pris. (P 19)*

Trade

*Un jour, sa mère lui a donné un gros quart de beurre pour aller vendre à la boutique et **trade** ça pour des marchandises. (P 5)*

Wax

*Là il y avait une vieille négresse après **wax** le plancher. (P 19)*

Částice

All right

*O, well, ça dit **all right**. (P 8)*

Boy

***Boy**, t'es belle! (P 4)*

God damn

***God damn!** Il l'a attrapé par le col et par la ceinture. (P 17)*

Well

***Well**, elles ont décidé elles auriont pris des hot dogs. (P 6)*

Gramatická slova

Except

A: *Mais tout l'affaire était perdue.* B: **Except** le riz, je pense. (P 10)

On

Madame, quoi qu'est après aller on? (P 19)

But

C'était des vaillants bougres, but... (P 18)

8.3.2.3 Komentář

Výpůjčky „ustálené“ i příležitostné jsou jednoznačně běžnou součástí výbavy mluvčího cajunské francouzštiny, vyskytovaly se hojně v obou částech analyzovaného materiálu.

Nejčastěji byla přejímána kategorie podstatných jmen, u výpůjček „ustálených“ to byla jediná zastoupená kategorie. Slovesa tvořila druhou nejčetnější kategorii, následována přídavnými jmény a částicemi. Gramatická slova byla zastoupena předložkami a spojkami. Ačkoli nejčastěji přejímanými spojkami v akademické angličtině jsou *but* a *so*, v CF jsou přejímány (stejně jako předložky) velmi příležitostně.

Pravděpodobně se jedná o třetí stupeň vypůjčování: dochází k přejímání plnovýznamových slov i neplnovýznamových slov a předložek (Treffers-Daller, 2010).

Výpůjčky „ustálené“ jsou někdy jediným možným způsobem vyjádření, neboť CF nedisponuje vhodným ekvivalentem – např. fr. *plaisanterie* v CF přejaté *joke*, fr. *camion* v CF přejaté *truck*, fr. *pneu à plat* v CF přejaté *flat*, jindy představuje adaptovaná výpůjčka ekvivalent k výrazu, jež se v CF vyskytuje – *faucheuse* nebo *lawn-mower*, *réservoir* nebo *tank*. Ačkoli některé příležitostné výpůjčky označují koncepty, jimiž slovní zásoba CF nedisponuje – např. *clutch*, *hot dog*, *retriever*, *soy bean*, početnější je užití výpůjček pro koncept v CF známý – např. *marsouin*²²⁰ je nahrazeno angl. *porpoise*, *sorcière* angl. *witch*, *devoir* angl. *duty*, *chauve*

²²⁰ Sviňucha (druh delfína).

angl. *bald-headed*. Tento druh výpůjček „sert à symboliser la double appartenance linguistique et culturelle des locuteurs d’une langue minoritaires hautement bilingues“. (Mougeon, 1993, s. 67). Může se jednat o proces relexifikace, kdy vypůjčená slova neobohacují jazyk, ale nahrazují domácí slova.

Fonologická adaptace

Nalezené „ustálené“ výpůjčky jsou většinou adaptovány pouze částečně a v případě, kdy anglický ekvivalent disponuje fonologickými prvky francouzštině neznámými. Angl. [kæmp] se tak v CF vyslovuje jako [k ěp, k ěmp], angl. [bænd] jako [b ěn, b ěd].

Anglické [r] je v CF vyslovováno často jako alveolární aproximanta [J]: angl. [revənu:] je v CF [Jev ənu] a angl. [raid] je v CF [Jaid].

Dlouhé samohlásky [i:] a [u:] jsou v CF výpůjčkách vyslovovány krátce: angl. [sə'lu:n] je v CF [sulun] a angl. [sɔibi:n] je [sɔibin].

Gramatická slova fonologické adaptaci nepodléhají a potvrzují tak závěry Dubois a Sankoff (Dubois, Sankoff, 1997).

Díky povinnému vzdělání v angličtině a rozsáhlému bilingvistu je fonologická adaptace výpůjček spíše výjimečná. Většina výpůjček není fonologicky adaptována a je vyslovována anglickou výslovností. Vysoké procento fonologicky neadaptovaných výpůjček souvisí nejen s vysokým stupněm bilingvistu mluvčích, ale také s kladným postojem bilingvální komunity, ze které mluvčí pocházejí, k bilingvistu.²²¹ „Le bilinguisme s’accompagne d’une nette tendance à l’intégration à la majorité anglophone, condition favorable aux différentes manifestations de l’emprunt à l’anglais.“ (Mougeon, 1993, s. 72)

²²¹ Mougeon odkazuje na zajímavé rozdíly, zjištěné ve studiích Poplack, Sankoff a Miller: v Ottawě v Ontariu vyslovuje výpůjčky s anglickou fonologií 40 % mluvčích, zatímco v Hull v Queébecu pouze 4 % – rozdíl je připisován právě odlišným postojům k bilingvistu.

Morfologická adaptace

Většina přejatých podstatných jmen je uváděna v mužském rodě (un *broadcast*, un *bottom*, un *joke*, un *tank*...) nikoli však naprostá většina.

Angl. *cross-tie*²²² je použito v rodě ženském (*Il avait **une grosse cross-tie***, P 10), což pravděpodobně koresponduje s ekvivalentem ve standardní francouzštině *une traverse*. Samotný výraz *traverse* (f) existuje v CF, vyjadřuje však cestu na moři či přejezd, čemuž ve standardní francouzštině odpovídá výraz *traversée* (f). Jedná se tedy pravděpodobně o sémantický anglicismus vytvořený z angl. *traverse* (překročení, přejítí, přechod, plavolení, klikatá plavba).

Výraz *lawn-mower* byl použit také ve spojení s ženským rodem: *Gas motor... Fait avec **une de ces lawn-mowers***, ačkoli je ve slovníku louisianské francouzštiny veden jako podstatné jméno rodu mužského. Ženský rod ale odpovídá CF ekvivalentu *une faucheuse* a je tedy možné, že zde mluvčí nepoužila standardní mužský rod, ale zaměnila jej za ženský rod ekvivalentu tohoto výrazu.

Výraz *ride* je užit v mužském rodě, ale CF umožňuje ve spojení s tímto podstatným jménem také rod ženský. Ženský rod figuruje také u výrazu *seal*, kdy se mluvčí snaží vyjádřit, že se jednalo o samici: *Une (femelle) seal* a také u výrazu *witch*, kdy výraz jasně popisuje osobu ženského pohlaví. Výraz *depression* je spojen s mužským rodem, ačkoli CF jej uvádí jako výraz rodu ženského, stejně jako standardní francouzština.

Vysvětlení uvedených případů je buď takové, že se jedná o nesprávné přiřazení rodu důsledkem jazykové atrice (pravděpodobně případ slova *lawn-mower*, *depression*) nebo že jde o případ invariability některých slov. Tento jev se objevuje zejména v hovorových variantách francouzštiny (pravděpodobně případ slova *ride*). Rottet ale upozorňuje, že je složité až nemožné rozpoznat, zda se jedná o přirozený vývoj jazyka nebo o jazykovou atrici (Rottet, 2005, s. 251).

²²² Železniční pražec.

Ačkoli podstatné jméno v plurálu může figurovat jako výpůjčka v jednotném čísle (Dubois, Sankoff, 1997), v analyzovaném materiálu jsme podobný příklad nenalezli, což lze pravděpodobně vysvětlit omezeným počtem mluvčích v našem vzorku.

Slovesa v analyzovaném materiálu jsou použita zejména ve funkci infinitivu (*Ils ont pas pu **breed**. C'était tous des males. / Un jour, sa mere lui a donné un gros quart de beurre pour aller vendre a la boutique et **trade** ça pour des marchandises.*) a přičestí minulého (*Il avait appelé la-bas au téléphone de la Californie et ça a **ring** deux ou trois fois et il s'a répond. / Elle a **elope** avec un des domestiques, ça a tué la pauvre mere.*). Představují tzv. interkód, kdy tvar nenáleží ani k jednomu jazyku v kontaktu, nedisponují tedy ani francouzskými morfémy.

Nenašli jsme žádný případ, kdy by mluvčí přejaté sloveso časovali způsobem odpovídajícím CF, což potvrzuje předchozí tvrzení, že mluvčí mají skutečně sklon tyto tvary v mluvě nepoužívat a pokud možno se jim vyhýbat.

Kromě jediného případu (*sulky* se vyskytuje též jako *solqui*) u nalezených výpůjček nedochází k ortografické adaptaci, ačkoli starší výpůjčky této adaptaci mohou podléhat – např. výraz *trawl* se v CF vyskytuje v původní anglické ortografii ale i jako *trôle* nebo *factory* jako *factrie* nebo *facterie*.

Přestože výpůjčky byly v analyzovaném materiálu četné, většina slovní zásoby je původem francouzská, což potvrzuje Loubier: „Malgré le grand nombre d'emprunts, surtout au cours des dernières décennies, l'évaluation de la part d'anglais dans le lexique montre que le franco-louisianais est toujours à plus de 90 % d'origine française.“ (Loubier, 2011)

8.3.3 Kalky a přepínání kódů

Kalky

Materiál B

Frapper l'huile (P 2) – angl. strike oil

*Un jour, il a **frappé l'huile** sur sa terre et il est venu millionnaire.*

Attaque de coeur (crise cardiaque) (P 3) – angl. heart attack

„Mais,“ il dit, „tu vois, vous, votre belle-mère a eu une **attaque de coeur**, et elle est morte tout d'un coup...”

Přepínání kódů

Materiál A

André dit, "Non, on paie pas plus. Ça qu'on vous donne là, là, "**That's it.**" Dix piastres le voyage et tant par mois pour l'hangar, tu vois? (N 2)

You had twenty-five cents pour ton ticket. Tu connais, vingt-cinq sous pour ton ticket, et là t'avais un dix sous extra pour payer le cold drink à ta belle, tu connais. (N 3)

Ça fait, tu dansais manière loin à loin, faire attention jusqu'à **treat your lady**. Là, plus tard, ça a venu, c'était **treat your lady**, tu comprends. Je pense quelqu'un avait été à l'école. Ils avient appris à dire **treat your lady**, ça fait... (N 3)

BA: L'Ortie? CL: L'Ortie. **Stinging nettle**. BA: OK. (N 9)

Materiál B

„**Good-bye, good-bye!**“ elle dit à Jim. (P 15)

Et **sure enough**, il a manqué de gaz. (P 15)

Ça aimait se battre, **that's right**. (P 18)

Mais elle dit, „*Ida, what's going on?*“ ... Ça fait, elle a attrapé Bobby et Maudry, **your mama, you know, both sides, and she ran in the street to bring them at her house**. (P 19)

8.3.3.1 Komentář

Kalky vytvořené podle anglického ekvivalentu nebyly v materiálu tak četné jako výpůjčky. Nejsou ale typické pouze pro cajunskou francouzštinu, lze je nalézt i v jiných severoamerických variantách francouzštiny – např. *attaque de coeur* je výraz i ve francouzštině Nového Brunšviku.

V analyzovaném materiálu jsme našli přepínání kódů v samostaných větách i uprostřed věty. Přepínání kódů uprostřed věty je nejvíce používáno plně kompetentními bilingvními mluvčími, kteří se oba jazyky naučili již v dětství a přepínání kódů je pro ně naprosto přijatelnou formou komunikace (Poplack, 1980).

Platí pravidlo, že věty a souvětí jsou předmětem přepínání častěji než např. podstatná jména, členy, slovesa nebo přídavná jména.²²³

9 Syntakticko-morfologická rovina

9.1 Přenos strukturních prvků

Morfologie a syntax jsou kategorie nejméně náchylné podlehnout vlivu jazykového kontaktu (Labov, 2007, s. 4). Sasse definuje jazykový kontakt jako proces zahrnující „transfer of substantial material, of patterns and of category distinction“.²²⁴ Přenesené prvky mohou být chápány jako napodobení určitého jazykového rysu dominantního jazyka v recesivním jazyce. Předpokládá se, že strukturní prvky pronikají z dominantního do recesivního jazyka nikoli přímo, ale přes lexikální rovinu²²⁵, díky přepínání kódů a jazykovým výpůjčkám (lexikálním a větným jednotkám), které s sebou nesou gramatické vlastnosti, jež vedou k interferenci (Auer, Lameli, 2010). Strukturní prvky ale do jazyka pronikají až poté, co je přejet značný počet lexikálních výpůjček (Winford, 2003, s. 17). Přenášené strukturní prvky se stanou nezávislými na původním lexikálním a syntaktickém okolí a jakmile se začnou objevovat

²²³ Samostatná slova lze navíc pokládat za spontánní výpůjčky (Berk-Seligson, 1986).

²²⁴ Sasse používá termíny *replica language* (přijímající jazyk) a *model language* (dominantní jazyk).

²²⁵ Thomason a Kaufman tvrdí, že ke strukturním výpůjčkám dochází nezávisle na lexikálních (Thomason, Kaufman, 1991).

v kombinacích s původními základy jazyka, rozšíří tak strukturu přijímajícího jazyka. Jazykový kontakt a interference mohou zvýšit frekvenci užití podobné syntaktické struktury v přijímajícím jazyce nebo vytvořit „syntaktickou niku“²²⁶ v již existující syntaktické struktuře (Onysko, 2007, s. 95).

Morfosyntaktické vypůjčování při jazykovém kontaktu může vést k negativnímu vypůjčování, kdy recesivní jazyk ztrácí určitou kategorii, neboť neexistuje v jazyce dominantním. Tato „ztráta“ je ale vždy kompenzována funkčním ekvivalentem napodobující morfosyntaktické prostředky dominantního jazyka, zatímco v případě jazykového úpadku neexistuje žádná kompenzace: „Reduction is pathological in the sense that it results in functional defectivity.“ (Sasse, 1992, s. 16)

Strukturní prvky podléhají zejména redukci a simplifikaci. Měnit se může např. slovosled, způsob tvoření záporu, koordinace a subordinace (vět hlavních a vedlejších), komparace nebo kvantifikace.

Syntetické konstrukce jsou nahrazeny analytickými (nebo naopak). V morfologické rovině mohou změny vést až k nahrazení flektivní morfologie aglutinační (nebo naopak), k přidání či ubrání morfologických kategorií nebo ke změně shody podmětu a přísudku.

Probíhající strukturní změny v recesivních jazycích mohou být typově shodné se změnaní v jiných kontaktních jazycích (Dorian, 1981), jedinečné (Sasse, 1992) anebo typově shodné se změnaní při rané akvizici a při pidžinizaci (Winford, 2003).

Vliv angličtiny na gramatické a syntaktické struktury jazyka není vždy spolehlivě prokazatelný, často se vyskytuje možnost více příčin²²⁷. Jednou z těchto příčin může být „gramatická replikace“²²⁸ (Heine, Kuteva, 2005, s. 219), kdy přijímající jazyk vytváří nový gramatický model podle principů gramatikalizace nebo resrukturalizace již existujícího jazykového prvku v jazyce. Jazykový kontakt je často pouze posilujícím prvkem změny, tím rozhodujícím je vnitřní variabilita jazyka. Adekvátní pochopení jazykového kontaktu a jeho

²²⁶ *Syntactic niche.*

²²⁷ *Multiple causation* – termín vytvořený Thomason a Kaufman (Thomason, Kaufman, 1991).

²²⁸ *Grammatical replication.*

následků lze získat pouze systematickým výzkumem korpusu uvnitř konkrétního bilingvního společenství.

9.2 Situace v cajunské francouzštině

Jazyková směna je v Louisianě realitou a strukturní změna je jejím předpokládaným výsledkem, neboť trvalý tlak angličtiny na francouzštinu vede k strukturní interferenci.

V cajunské francouzštině se vyskytují některé gramatické a syntaktické struktury, u nichž není jasné, zda byly vytvořeny vlivem angličtiny nebo zda se jedná o vnitřní jazykovou motivaci, jelikož vnitřní a vnější motivace se navzájem nevylučuje: „Internal motivations for language change like analogy, optimality etc., and external factors like language contact do not exclude each other.“ (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 48) V případě rozsáhlého a trvalého jazykového kontaktu se navíc gramatické systémy recesivního a dominantního jazyka mohou překrývat (Myers-Scotton, 2008).

Gadet a Jones (2008) ve své práci o variantách francouzštiny mimo evropský kontinent uvádějí kategorie, jež jsou nejnáchylnější ke změně (kořen slovesa, zájmena, adjektiva, infinitivní konstrukce zahrnující podmět a předložky) a uvádějí vysvětlení více příčin, kdy k určitému jazykovému vývoji dochází vlivem jak vnějších, tak vnitřních vlivů. Na *causes multiples* se odvolává při hledání vysvětlení některých jevů i Rottet (Rottet, 2005, s. 246).

Mluvčí, zodpovědní v CF za největší počet změn, jsou tzv. *semi-speakers*, mladší bilingvní mluvčí, často poslední generace, která si recesivní jazyk osvojí (Rottet, 2005, s. 243). Srovnání mluvy jednotlivých generací nám dává představu o směru a rozsahu jazykové směny probíhající v CF, jelikož mezi mluvčími jednotlivých generací jsou patrné velké rozdíly (Rottet, 2001, s. 273).

9.2.1 Změny v syntakticko-morfologické rovině

Avoir jako pomocné sloveso nahrazující être

Avoir jako pomocné sloveso se objevuje v CF i v případech, kde standardní francouzština běžně užívá *être*, např. *Elle s'avait marié* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 48). Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o kontaktem způsobenou změnu, motivovanou užitím pomocného slovesa *have*. Nicméně podobná tendence nahrazovat (pomocné) sloveso *être* (pomocným) slovesem *avoir* se vyskytuje i ve variantách francouzštiny, u kterých ke kontaktu s angličtinou nedochází (Rottet, 2001, s. 251). Pravděpodobně se tedy jedná o vnitřně motivovaný vývoj, který byl podpořen kontaktem s angličtinou.

Infinitivní konstrukce s podmětem

Např. *Il a fait un gros plancher pour nous-autres danser dessus / Ça fait, il vous avait demandé pour vous se, pour vous se marie* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 53).

Tato konstrukce se objevuje kromě Louisiany, kde je velmi častá, i v hovorové francouzštině severovýchodní Francie (Lotrinsko, Alsasko). Konstrukce snad vznikla proto, aby se mluvčí vyhnuli užití (velmi nepravidelně časovaného) konjunktivu. Příčiny mohou být vnitřně motivované (Gadet, Jones, 2008) nebo se jedná o zjednodušení (Rottet, 2001, s. 256). Jelikož se ale (v některých případech) struktura podobá i anglické vedlejší větě *for... to*, není možné vliv angličtiny vyloučit.

Konjunktiv

CF vykazuje tendenci nahrazovat finitní věty vedlejšími větami non-finitními (Rottet, 1998), např. *Elisabeth veut mon aller avant les autres* (Rottet, 1998, s. 84). Konjunktiv je stále častěji nahrazován i jiným slovesným způsobem nebo tvarem, např. oznamovacím způsobem (imperfektem, kondicionálem nebo futurem), např. *Je veux pas qu'ils venont me tuer / Il faut je sors dessus la galerie pour la barrer* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 52) nebo *Ils voudraient que nous-autres serait la a 7.* (Rottet, 1998, s. 88). Změna struktury souvětí a vedlejších vět

či jejich méně častý výskyt je jeden z vůbec nejčastěji zaznamenaných jevů při jazykové směně (zejména v mluvě *semi-speakers*). Tento vývoj má pravděpodobně více příčin – vnitřní vývoj jazyka, zachování starší jazykové varianty, ale také vliv angličtiny.

Kondicionál

Syntetický kondicionál vs perifrastická konstrukce

Syntetický kondicionál (kořen slovesa a flektivní přípona) je nahrazován perifrastickou konstrukcí, často pomocí slovesa *va* a infinitivu nebo se slovesy *vouloir* či *pouvoir*, např. *Si j'aurais plus de temps, je **voudrais** aller avec toi* (Rottet, 2001, s. 241) nebo *Ma fille et son mari l'autre bord, ils **pourraient** enjoy ça* (Rottet, 2001, s. 247). Výhodou těchto konstrukcí je, že nedokonalému mluvčímu umožňují naučit se jeden neměnný tvar a připojit jej k infinitivu jakéhokoli slovesa (nebo příčestí minulého, pokud se jedná o minulý kondicionál), aniž by mluvčí musel tvořit cílový syntetický kondicionál. Tento vývoj může být důsledkem vývoje vnitřní jazykovou motivací, ale i vlivem angličtiny, která pravděpodobně přispěla k posunu od syntetického k analytickému tvaru a urychlila již probíhající gramatickou změnu, neboť angličtina vyjadřuje kondicionál analyticky pomocí morfému *would*. Analytická povaha kondicionálu umožňuje lépe začlenit do jinak francouzské věty anglické sloveso, které se většinou neskloňuje: *Pascal a guetté ça. L'autre le guettait aussi, voir si ça l'aurait **impress*** (Ancelet, 1994, s. 74).

Minulý kondicionál

Minulý kondicionál nahrazuje přítomný při vyjádření budoucnosti v minulosti: *Là, j'ai décidé **j'aurais arrêté** ça, **j'aurais repris** jouer du violon / Un jour, j'ai décidé **j'aurais vendu** tous les bêtes. J'étais lasse et puis c'était dur pour nous-autres* (Rottet, 2010, s. 132, s. 1984).

Minulý kondicionál může také vyjadřovat zvyk v minulosti a konkuruje tak imperfektu, např. *On avait des chiens à lapins. On **aurait tué** peut-être huit, dix lapins en allant là -bas. Et **s'aurait fait** une grosse cuite, bien mangé* (Rottet, 2001, s. 247).

Podmínka skutečná a neskutečná

Dochází k setření rozdílu mezi podmínkou skutečnou a neskutečnou, jelikož mluvčí užívají přítomný čas v podmínkové větě a přítomný nebo budoucí čas ve větě hlavní pro oba případy, např. *Si j'ai plus de temps, je va faire un gâteau aussi* (ve smyslu Kdybych měl... udělal bych) (Rottet, 1998, s. 70). Tento vývoj vede k nefunkčnosti, neboť mluvčí nemohou rozlišovat mezi skutečnou a neskutečnou podmínkou a jsou proto nuceni v hovoru přepnout do angličtiny (Rottet, 2001, s. 267).

Mladší mluvčí (ve srovnání se starší CF normou) užívají ve větě vedlejší v podmínkových větách neskutečných imperfekta, což je sice v souladu s pravidly standardní francouzštiny, nicméně ne s pravidly CF, kde se kondicionál užívá i ve větě vedlejší). Jedná se pravděpodobně o strukturální výpůjčku z angličtiny, přímé kalkování anglické struktury, kde se po *if* objevuje standardně minulý čas, např. *Si j'avais plus de temps, j'aurais fait un gâteau aussi* (*If I had more time...*) (Rottet, 2001, s. 240).

Zdvořilá žádost

Ve zdvořilých žádostech může být kondicionál nahrazen přítomným časem prostým, např. *Irene c'est la femme que tu demandes pour quand tu vas au magasin* (Rottet, 2001, s. 242). Jedná se o příklad stylistické redukce, kdy formálnější styly ustupují, jelikož je jazyk používán zejména pro komunikaci v neformálním prostředí a mladší mluvčí si proto formální styly patřičně neosvojí (Rottet, 1998, s. 76).

Eliminace slovesné morfologie

Podmětná zájmena jsou většinou ve větách v CF vyjádřena, tudíž označení osoby a čísla ve slovese nepřidává novou, zásadní informaci. Mladší (a méně kompetentní) mluvčí ve 2. os. mn. č. eliminují příponu *-ez* a nahrazují ji tvarem 3. os. j. č., např. *Well, vous-autres vient de la Pointe, vous-autres c'est pas le moinne du Bayou* (Rottet, 2001, s. 154), a také příponu

3. os. mn. č. *-ont* např. ***Les jeunes filles d'aujourd'hui connaît pas qui c'est piquer ou erdoubler une couveite*** (Rottet, 2001, s. 159).

V rozkazovacím způsobu přípona *-ez* eliminována není, poněvadž zde není nadbytečná a stává se tak důležitým znakem imperativu v mn. č. (Rottet, 2001, s. 268).

Klitická (nesamostatná osobní) zájmena

Severoamerické varianty francouzštiny mají snahu eliminovat vše, co neodpovídá standardnímu slovosledu podmět – sloveso – předmět (SVO). V CF věty tento slovosled respektují. Není proto běžné použít dvě klitická zájmena před slovesem, např. *Il nous parle* bude vyjádřeno jako *Il parle à nous-autres*. Věta *Je le fais* bude spíše vyjádřena jako *Je fais ça*. *Il m'a dit* jako *Il a dit a moi* atd. (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 54) Ačkoli jsou známy případy z francouzštiny v zámořské Francii a z francouzštiny 17. století dokládající, že tento slovosled není francouzštině neznámý, zde se asi opravdu jedná o případ, kdy byla jedna syntaktická konstrukce nahrazena jinou díky jazykovému kontaktu, neboť klitická zájmena a podstatná jména respektují stejný slovosled jako angličtina.

Rottet pozoruje prudký úbytek užití klitických (nesamostatných osobních) zájmen pro podmět samostatně (*je, on, ils*) a naopak nárůst klitických zdvojených konstrukcí (*mon je*) nebo užití samostatných osobních zájmen (*mon, nous-autres, eusse*) pro vyjádření podmětu, např. *Mon j'ai déjà acheté du wine* nebo *Eusse aimerait qu'on est là à 7h* (Rottet, 2001, s. 194). Někdy není podmět ve větě zájmenem vyjádřen vůbec, např. *Mon s' a appris les prières en anglais, mais s'connais le Salut Marie, le Hail Mary, en français / Là mon s'connais. Mémère m'a montré. Veux apprendre les autres, mais pour m'assir là, aller dire que mon vas lé apprendre, mais ça c'est le seul qui mon s'connais* (Rottet, 2005, s. 249).

Tento vývoj není snadné vysvětlit, mladší mluvčí pravděpodobně usilují o snížení alomorfické a stylistické variace (Rottet, 1996). K podobným jevům dochází v jiných recesivních jazycích.

Zájmena *vous* a *vous-autres* jsou často nahrazena *tu*, což je příklad stylistické redukce. Zájmena 3. os. mn. č. *eux-autres* a *ils* jsou nahrazována dalšími dvěma zájmeny 3. os., *eusse*

a *ça*. *Eusse* je často používáno ve spojení s životným podmětem, *ça* s neživotným, což je případ funkční inovace (Rottet, 2001, s. 269).

V mluvě některých mladších mluvčích se preverbální *en* mění na postverbální *zen*, např. *C'était grouillant de chevreuils. Tous les plaines étaient rouge avec zen* (Rottet, 2001, s. 162). Mluvčí preferují volné morfémy před vázanými, což může být projevem probíhající jazykové směny (Rottet, 2001).

Vynechání vztažného zájmena *que*

Ačkoli je vynechání vztažného *que* často připisováno vlivu angličtiny, je běžné i v hovorové francouzštině, např. *Tu veux je vienne*, takže vznikly pochyby o čistě externí motivaci jevu. Tento jev je běžný i ve variantách francouzštiny, které nemají žádný přímý kontakt s angličtinou. Nevylučuje to však, že v některých případech se může jednat o interferenci – například CF a angličtiny (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 54). Rottet tvrdí, že se jedná o příklad negativní jazykové výpůjčky. Mladší mluvčí se snaží přiblížit cajunskou francouzštinu angličtině, kde je vynechání vztažného zájmena (v určitých typech vztažných vět) běžné. Tak vznikají věty jako např. *Ça c'est le magasin je vas aller aussi* (Rottet, 2005, s. 221).

Ça jako vztažné zájmeno

Ça jako vztažné zájmeno běžně figuruje v mluvě mladší generace mluvčích, např. *Ça c'est le livre ça les enfants a fait de la crème dessus*. (Rottet, 2005, s. 228). Objevuje se i ve spojení s *que*, např. *Ça c'est le magasin ça que mon je vas tout le temps*. Jelikož v angličtině jsou ukazovací a vztažné zájmeno *that* homofona, mluvčí CF možná chtějí dosáhnout stejné homofonie v CF, aby tak zmenšili vzdálenost mezi oběma jazyky (Rottet, 2005, s. 230). Objevilo se také tvrzení, že *ça* předchází vždy *que*. Pokud je *que* vynecháno, znamená to, že *ça* bylo restrukturalizováno v opravdové vztažné zájmeno (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 54).

Vypuštění zvratného zájmena *se*

Mladší mluvčí vypouštějí zvratné zájmeno *se*, např. *J'suitais dix-sept ans équand j'ai marié la première fois* Nebo *Je peux te dire une histoire, je rapelle comme du monde comme vous-autres a venu de LSU pour parler avec moi grand-père.* (Rottet, 2005, s. 256)

Combien a comment

Užití některých tázacích zájmen je pravděpodobně kalkováno podle angličtiny, např. *On a resté quelques mois là mais je me rappelle pas au juste **combien longtemps**.* (z angl. *how long*). V této oblasti ale chybí hlubší výzkum (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 60).

Předložky

Doposud nebylo prokázáno, zda se v případě nestandardního užití předložek jedná o zachovalé archaismy, o vnitřní vývoj jazyka nebo o strukturní reorganizaci či výpůjčku z angličtiny (tudíž o kontaktní změnu) (Mougeon, 1993, s. 69).

Některé předložky jsou nepochybně kalkovány podle angličtiny bez zjevné strukturní motivace, např. *aller sur un voyage* z angl. *to go on a trip*. Kalkována jsou často frázová slovesa, což zvyšuje počet analytických konstrukcí v jazyce (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 58). Poměrně časté je v severoamerických variantách francouzštiny kalkování angl. *for* za francouzské *pour*, kdy *pour* funguje jako časová předložka (nahrazující *pendant* nebo *lors de*), např. *J'avais un padna qui travaillait là-bas, il a été feed des veaux **pour un an**.* Spojení *avoir pour* podle angl. *to have to* je typické pouze pro CF, např. *T'a **pour** aimer ton voisin* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 58).

Užití předložek v předložkových frázích je často kalkováno podle anglické konstrukce, ačkoli jiné výpůjčky (zejména předložky *sur*, *sus*, *dessus*) jsou strukturně motivovány, zejména pokud francouzština nenabízí podobný ekvivalent, např. *L'appareil est **dessus** nebo **sur*** (z angl. *It is on*) (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 59). Tyto předložky se však vyskytují i v jiném

kontextu, např. *Ça fait vous-autres faisait ça sur le week-end, je pense, sur le fin de la semaine?* (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 59)

Ačkoli podle Rotteta variabilita ve francouzštině podporuje přijetí anglických struktur a jedná se tedy o změnu způsobenou kontaktem (Rottet, 2001, s. 269), Dubois (Dubois, Noetzel, 2005, s. 143) tvrdí, že ani v tomto případě nelze vyloučit vnitřní motivaci.

Předložky místa a směru

Podle Noetzel (2007) dochází ke dvěma typům inovací těchto předložek. Změny se týkají:

- užití předložek *à, en, dans* pro osoby např. *Ils vont pas aller à leurs amis pour des envies / Ça trouve quelque chose pour pas aller en docteur parce que ça: ça avait pas d'argent pour ça / On a été pour Mardi gras l'année passée, on était seize qu'a été et on a écouté dans Fred's, î jouent, c'est un cajun band* (Noetzel, 2007, s. 41) .
- užití *au, à* (bez členu), *en, sur* pro budovy, např. *J'aime aller au opéra / Tu achètes un nouveau char aujourd'hui, t'as un téléphone pour pour arien et là il faut que tu vas à le compagnie, faut que tu paies un an sur un contract, tu vois / A: Tu te rappelles à quel âge que t'as été libre pour prendre le bus? B: Eh ben dès que j'ai été en high school, j'avais treize ans / Elle a des, elle a des catins, je vas te montrer sur la chambre, il n'a pas rien qui manque* (Noetzel, 2007, s. 46).
- užití *à, à le, dans* pro zemské povrchy a vodní plochy, např. *Et l'autre affaire c'est comme j'ai dit, j'aime 'ler à bois, tu connais, et la pêche et à la chasse et cuir / Et là tu marches dans la prairie, et là tu vois un trou de rats* (Noetzel, 2007, s. 49-50).

Změny v těchto kategoriích jsou výsledkem interference, tedy způsobené jazykovým kontaktem. Tato užití jsou charakteristická pro mluvu *semi-speakers* (Noetzel, 2007, s. 113).

Druhý typ inovace se týká *à* před jmény zemí a *en, sur, dans* před městy, např. *Ouais, j'ai été à overseas, j'ai été à Sweden, à Finland, et Stockholm, j'ai été là pour trente jours dessus un, un cruise de bateau. J'ai joué la musique en français là-bas et, j'ai été à Germany, et j'ai été à*

Californie, et j'ai été à Washington nebo J'étais née **dans** le Nouvelle Orléans (Noetzel, 2007, s. 60).

Změny jsou pravděpodobně vnitřně motivovány, ačkoli mohou být jazykovým kontaktem nepřímým ovlivněny: „It (language contact) perhaps triggers the reorganization of the locative system but the new constraints put into place are routed in the French grammar rather than the English grammar.“ (Noetzel, 2007, s. 113)

Předložky v postpozici²²⁹

Výskyt předložek v postpozici je ve standardní francouzštině omezený, ale v severoamerických variantách francouzštiny²³⁰ se postponované předložky objevují běžně. V CF je to jev spíše ojedinělý, nicméně vyskytuje se, např. *Ça c'est les enfants mon j'est bien content après* nebo *Ça c'est tes padnas que tu t'après parler avec sus le telephone?* (Rottet, 2001, s. 234) Postavení předložek v postpozici je přisuzováno vlivu angličtiny, ačkoli některé případy nemají v angličtině ekvivalent. Heine a Kuteva (2005) proto mluví o tzv. *grammatical replication*, kterou definují jako „aim at establishing some kind of equivalence relation between use patterns and categories of different languages.“ (Heine, Kuteva, 2005, s. 205)²³¹ V případě předložky v postpozici mluvčí zopakují (replikují) strategii, kdy se předložky umísťují izolovaně od doplňků. Rottet vysvětluje předložky v postpozici jako případ negativní výpůjčky²³²: „CF and American English are brought closer together structurally when imperfect speakers eliminate the dissimilar structures (omission) in favor of the similar structure (stranding).“

²²⁹ *Preposition stranding.*

²³⁰ Např. ve francouzštině na Ostrově prince Edwarda nebo na Newfoundlandu.

²³¹ Citováno dle (Neumann-Holzschuh, 2009, s. 47).

²³² Negativní výpůjčka je proces postupné eliminace jazykových variant, které nemají ekvivalent v dominantním jazyce ve prospěch variant, které odpovídající ekvivalent mají. (Rottet, 2001, s. 269)

Příslowce *back*

Objevuje se zejména se slovesy pohybu (např. *revenir*) kde posiluje předponu *re-*, např. *Il va peut-être quatre heures et demie, cinq heures avant qu'on s'en revient à back*, není však povinné. V některých případech je dokonce užito ve smyslu *opět, znova*, např. *J'ai jamais revu back cette lumière-là* (Rottet, 2005, s. 254). Mladší mluvčí upouštějí od užití *back* se slovesy s předponou *re-* (např. *venir back*).

Použití tohoto příslowce je obecně připisováno intenzivnímu kontaktu s angličtinou, může se ale také jednat o relexifikaci.

Označení rodu a čísla

V podmětné větě dochází někdy k nesprávnému označení rodu nebo čísla, např. *Viens icitte au table et mange du gombo* (Rottet, 2005, s. 216), což je vykládáno jako důsledek nedokonalé akvizice jazyka. K úplnému upuštění od užití gramatického rodu však dochází vlivem kontaktu s angličtinou, která jej postrádá, jedná se tedy o negativní výpůjčku (Rottet, 2005, s. 271).

Výpůjčka holých tvarů a infinitivů

V CF se běžně vyskytují přejaté holé tvary a infinitivy, fonologicky neadaptované lexikální jednotky bez skloňování či časování. Tyto jednotky jsou označovány mnohými za neočekávaný jazykový vklad, neboť nerespektují morfologická pravidla ani přijímajícího, ani dominantního jazyka, např. *des drill* (Blyth, 1997, s. 25) nebo *On les a entertain* (Brown, 2003, s. 5). Vysvětlení některých případů může být logické (holé tvary mohou také představovat jazykovou strategii, která umožní mluvčímu vyhnout se střetům gramatických systémů obou jazyků (Meyers-Scotton, 2008)), u jiných případů je motivace nejasná (Brown, 2003, s. 13).

Zdvojená morfologie

Vyskytuje se v případě dlouhodobého jazykového kontaktu, např. *Il y avait deux familles de Breuxs*. V tomto případě je plurál označen francouzskou číslovkou *deux* a anglickou příponou *-s*, připojenou k vlastnímu jménu, ačkoli ve francouzštině vlastní jména příponu plurálu nepřibírají. Jedná se o neobvyklou situaci, kdy je přejet vázaný morfém a užit v izolaci (Brown, 2003, s. 16).

9.3 Analýza

Materiál A, materiál B

Avoir jako pomocné sloveso nahrazující être

*Et quand elle a **venu** grande, elle s'a mariée.*

*Et ils **ont venu** le prendre. (N 1)*

*Et n-oncle Bi a **arrivé**. (N 4)*

*Lui et Lapin a **parti**. Il y avait un beau clair de lune. Ils **ont arrivé** à une grosserie. (P 1)*

*Il a **arrivé** droit dessous le milieu du plancher. (P 1)*

*Ils **ont arrivé** à une grosse caisse, et ils l'ont ouvert. (P 1)*

*Ça fait, quand il est revenu, il dit à Pascal (il lui a pas dit pas rien pour le chien), "Je **m'ai trouvé** un chien, mais," il dit, "t'aimerais pas aller à la chasse de canards demain?" Ça fait, il a **revenu**, il a ramené le canard. (P 2)*

Il avait appelé là-bas au téléphone de la Californie et ça a ring: deux ou trois fois et il s'a répond. (P 9)

*L'autre jour, il **s'a endormi**, quelque chose. (P 14)*

*Ça fait, **j'ai arrivé** là. (P 20)*

Tendence nahrazovat pomocné sloveso *être* se vyskytovala v analyzovaném materiálu poměrně často, se slovesy pohybu (*arriver, venir*) i se zvrtnými slovesy (*se marier,*

s'endormir, se répondre). U některých mluvčích (P 2) byl dokonce minulý čas stejného slovesa (*revenir*) vytvořen jednou se slovesem *être*, pak se slovesem *avoir*.

Konjunktiv

*La dame tu dansais avec, **fallait tu la treat**, tu connais.* (N 3)

*Quand je vas mourir (j'ai fait mon will l'autre jour), **je veux ça prend** rien que ma tête.* (P 13)

Strategie v první ukázce (N 3) je zajímavá, neboť mluvčí se vyhnul použití konjunktivu i tím, že použil lexikální přejímku v interkódu. Konjunktiv v druhé ukázce je nahrazen indikativem (*ça prend* místo *qu'ils prennent* – P 13)

Kondicionál

Il fallait il cogue. S'il aurait pas cagné, ils auraient pris la place. (N 5)

Et la fille-là dit, "Monsieur Johnson, moi, je peux pas dire autant de vous. Je vous trouve pas beau."

"Mais," il dit, "écoute! Tu pourrais faire comme moi-là, si tu voudrais, tu pourrais mentir!"
(P 4)

Combien il pesait? Combien de tonnes il pesait à peu près? Si tu l'aurais bien—Mais il vit toujours, hein? (P 11)

Mluvčí užívají kondicionál i ve větě vedlejší se *si*, což je podle Rotteta typickým chováním starších mluvčích CF (Rottet, 2001, s. 238). Výskyt imperfekta ve větě vedlejší se v analyzovaném materiálu nepotvrdil. Perifrastická konstrukce se objevila u jednoho mluvčího (P 4).

Minulý kondicionál

Là, la musique commençait. T'aurais acheté ton ticket pour aller danser. Là tu voyais ta belle en dedans-là. T'aurais été la prendre pour danser. (N 3)

Un jour, il a frappé l'huile sur sa terre et il est venu millionnaire. Il a décidé il aurait traversé le monde pour se trouver un chien meilleur que le chien à Pascal. (P 2)

Well, elles ont décidé elles auraient pris des hot dogs. (P 6)

Minulý kondicionál může v CF vyjadřovat zvyk (oproti imperfektu ve standardní francouzštině) (N 3). Nahrazuje také kondicionál přítomný k vyjádření budoucnosti (P 2, P 6).

Eliminace slovesné morfologie

Ça fait, des fois, vous autres jouait neuf fois par semaine. (N 11)

Mais défunt Martin dit, "Vous autres as pas besoin de vous tracasser. (P 18)

Eliminace koncovky 2.os. mn. č. je charakteristická pro méně kompetentní mluvčí. Na první pohled se případy vyskytly i v analyzovaném materiálu, ale nezapomeňme, že CF používá zájmeno *vous-autres* běžně jako ekvivalent *tu*. Jelikož mluvčí z našeho vzorku jsou plně kompetentní, v tomto případě se pravděpodobně nejedná o odchylku, nýbrž o použití zájmena *vous-autres* v j. č.

Klitická zájmena

V analyzovaném materiálu se nepotvrdil výskyt vět se zájmeny respektujícími slovosled SVO.

Bouki, je t'ai dit de pas faire un cochon avec toi-même. (P 1)

V některých větách není vyjádřen podmět, nicméně se jedná o ustálenou frázi *il faut que*.

Il dit, "Faudra tu frobis le plancher. Faudra tu nettoyés toute ma boutique." Et il dit, "Faudra tu peintures." (P 1)

O, ouais! Faut ça ring trois fois. (P 9)

Et quand il allait dans un endroit d'un autre, eux le faisaient partir, ou fallait il batte. (P 18)

J'en ai pas assez. (P 1)

Zájmeno *ça* se používá běžně pro 3. os. mn. č. a je následováno slovesem ve 3. os. j. č., nejedná se tedy o odchylku či inovaci. Můžeme snad sledovat užití *ça* místo *ils*, což Rottet označuje jako funkční inovaci (Rottet, 2001, s. 269) (P 10, P 18), ačkoli se objevuje i užití *ça* místo zájmena *elles* (P 6). Užití *ça* pro neživotný podmět se v analyzovaném materiálu nepotvrdilo.

*Et la mer était sec, mais il l'a remplie dans, dans, o, avant trente jours, mais **ces chères grosses baleines et les porpoises** et toute qualité de poissons, **ça** battait. Et ils ont gonflé dessus l'eau, et puis ça faisait signe avec leur queues comme ça. (P 10)*

*Ils avaient la peau verte. **Ça** parlait français. (P 15)*

***Ça** venait d'une certaine place? CA: Ouais, ça venait d'une certaine place. Ça venait de dans le nord de nous autres. Ça venait—Je peux pas dire ayò ça devenait, autre que alentour du clos d'huile. C'était **des vaillants bougres**, but... (P 18)*

*Il y avait **deux nonnes** qu'étaient venues d'Europe. **Ça** voulait venir dans l'Amérique parce qu'elles étaient jamais venues. **Elles** estiont curieux de voir et elles avaient jamais vu des hamburgers. **Ça** voulait venir pour manger des hamburgers. (P 6)*

Do stejné kategorie pravděpodobně patří i následující příklady, kdy zdánlivě není podmět ve shodě s přísudkem. Víme-li však, že se podmět 3.os. mn. č. užívá v CF i se slovesem v 3. os. j. č., nejsou následující případy překvapivé:

***Lui et Lapin** a parti. (P 1)*

Il l'a appelé sur le phone. Il dit, "Euh, Jean Sot, comment tout les affaires va là-bas?"

***Les mulets** a pas pu sortir des écuries. (P 3)*

Vynechání vztažného zájmena que

Vynechání vztažného que se vyskytovalo i u plně kompetentních mluvčích běžně.

Ça fait, il dit, un jour, il dit il a planté un giraumon. (N 4)

Euh, je suis sûr il est mort asteur, défunt Joe Hanks. (N 5)

Mais il voulait pas il marie sa fille, je pense. (N 8)

Je veux pas tu fais un cochon avec toi-même. (P 1)

"Ah," il dit, "c'est ça je t'ai conté." Il dit, "Je t'ai dit, il fallait tu te conduis, puis pas faire un cochon avec toi-même." (P 1)

Il faudra je me hâte m'en retourner. (P 15)

C'est ça ils ont dit. (P 18)

Předložky místa a směru

Inovace v oblasti užití předložek byly v analyzovaném materiálu minimální.

Il allait vite, mais ouais. Il a été à l'Angleterre, là-bas. (P 9)

Přejímka holých tvarů a infinitivů

V analyzovaném textu se vyskytovaly hojně zejména holé infinitivy, jedná se o slovesa použitá v interkódu.

Il l'a fait travailler toute la journée, toute la journée! Laprès-midi tard, il lui a dit qu'il pouvait gone. (P 1)

10 Foneticko-fonologická rovina

10.1 Jazyková směna ve fonetice a fonologii

Interference a inovace vlivem kontaktu s dominantním jazykem se může projevat i ve foneticko-fonologické rovině jazyka, často je to spolu s lexikální rovinou úroveň, kterou do jazyka proniká změn nejvíce. Děje se tak mj. díky lexikálním výpůjčkám, které nemusí být přijímajícím jazykem adaptovány úplně a zachovaná „cizí“ výslovnost je následně zdrojem fonologických inovací přijímajícího jazyka (Sankoff, 2002), které napodobují nebo opakuji výslovnost cizího neboli zdrojového jazyka, jež se však liší od fonologického systému jazyka přijímajícího (Coetsem, 1988, s. 7). Změny jsou tak výsledkem strategií mluvčích přizpůsobit cizojazyčný fonologický systém svému mateřskému jazyku. Jelikož lexikální výpůjčky často disponují zvuky pro přijímající jazyk novými, jsou buď adaptovány nebo nahrazeny tak, aby lexikální jednotka zněla méně cize (Araujo, 2010).

Jazykový kontakt může vést k atrici či k naprosté ztrátě fonetických a/nebo fonologických kategorií původních slov a morfofonémických pravidel (Poplack, Levey, 2010). Kontaktní jazykové změny ve fonologii jsou podle Bullock (2006, s. 2) buď přeceňovány (možné je naprosto vše) nebo naopak podceňovány (bilingvní mluvčí se vzdají pouze nepodstatných fonetických vlastností).

Jazykové změny je v některých situacích velmi složité předpovídat, protože existují oblasti, které jsou chápány jako náchylné ke změně a přesto změně nepodlehnu (Bullock, Dalola, Gerfen, 2006, s. 2). Obecně se předpokládá, že interference se objevuje zejména na nižším stupni fonetické alternace, tudíž fonetické vlastnosti dominantního jazyka nahrazují vlastnosti jazyka recesivního. Tento předpoklad ale není vždy adekvátní, poněvadž nedokáže vysvětlit skutečné vzorce zachování nebo naopak splynutí určitých prvků v řeči bilingvních mluvčích (Bullock, Dalola, Gerfen, 2006, s. 2).

Jazyky procházející jazykovou směnou nebo atricí sice mohou vykazovat jasné známky slábnutí, přesto může recesivní jazyk zůstat výrazněji nenarušen, neboť jeden jazykový systém se nemění postupně v druhý (Bullock, Dalola, Gerfen, 2006, s. 2).

Změny, ke kterým na foneticko-fonologické rovině recesivního jazyka dochází, jsou následující:

- Ztráta fonologické opozice (např. ztráta rozlišující délky hlásek).
- Nadměrné užití příznakových jazykových rysů, kdy mluvčí užívají určitý „exotický zvuk“ z recesivního jazyka a zasazují jej i do kontextu, kde se původně nevyskytoval. Dochází i k vytváření nových alofonů, které neexistují ani v recesivním ani v dominantním jazyce.
- Extrémní fonologická variace a zkreslení – variabilita může být způsobena i tím, že původně závazná pravidla se stanou volitelnými.
- Rozsáhlá variace – ve zdravém jazyce slouží určité varianty k určení nebo rozlišení např. společenské třídy, pohlaví, věku nebo národnostní menšiny. U recesivních jazyků ale dochází k náhodné variaci a tak varianty sice mohou souviset s věkem mluvčích, nikoli však s třídou nebo pohlavím.

10.2 Situace v cajunské francouzštině

Mějme na paměti, že „la plus grande caractéristique du cadien est sa diversité“ (Lyche, 1996), a proto zaznamenané výsledky nemusí platit v plné míře v každé farnosti Acadiany, podávají nicméně podle nás dostatečný obraz o stavu foneticko-fonologické roviny v současné CF.

10.2.1 Suprasegmentální fonetické jevy

CF je, stejně jako standardní francouzština, jazykem s pevným (stálým) přízvukem, který doléhá na poslední slabiku slova. Rytmus řeči v CF je přesto velmi odlišný. Na rozdíl od standardní francouzštiny může CF přízvukovat nejen poslední slabiku skupiny slov, ale také každou lexikální jednotku zvlášť (Lyche, 1996, s. 44) a mluvčí tak často činí. Fonologická fráze je v CF kratší a umožňuje vypuštění *šva* [ə] (např. v CF [selafam dfernã], ve standardní francouzštině [selafamdøfernã] (Lyche, 1996, s. 43)). CF tak ztrácí možnost přízvukovat slovo,

frázi nebo větu a přízvukuje pouze slovo i v situaci, kdy standardní francouzština přízvuk slova ztrácí ve prospěch přízvuku celé skupiny slov (např. standardní francouzština: *Elle avait des bons ch'veux* / CF: *Elle avait des bons ch'veux* (Lyche, 1999, s. 27)).

V CF tedy mluvíme o fonetickém slovu, nikoli o fonetické frázi jak je tomu ve standardní francouzštině. Lyche podotýká: „L'accentuation lexicale est possible en français standard mais systématique en cadien. (...) Il est permis de penser que le cadien a subi l'influence de l'anglais ou tout PWd (mot cadien) comporte une syllabe accentuée.“ (Lyche, 1999, s. 33)

Rytmem se CF přibližuje angličtině, např. přízvukné samohlásky jsou často delší a silnější než samohlásky nepřízvukné a nacházíme redukované samohlásky: „Le cadien s'éloignerait du français standard pour se rapprocher de l'anglais. Le cadien se détache rythmiquement du français standard et conserve un rythme à base syllabique même si sur ce point encore, on observe un rapprochement de l'anglais.“ (Lyche, 1999, s. 35)

10.2.2 Změny ve foneticko-fonologické rovině

Do diskuze o vlivu angličtiny na CF významně přispěla Carole Salmon (Salmon, 2009), která výsledky své práce založila na kvantitativní analýze řeči cajunských žen²³³ zastupujících čtyři generace²³⁴.

V řeči mluvčích Salmon analyzovala pět hlavních fonologických proměnných²³⁵ (které se mohou realizovat jako standardní nebo dialektové varianty) a to:

- uzavření œ v \emptyset následované R ve slovech jako: *asteure, fleur, traiteur*,
- uzavření ɔ v o následováno L nebo R ve slovech jako: *dehors, nord, créole, trolle*,
- uzavření ɔ v OU před zdvojenými nosovkami NN nebo MM ve slovech jako: *comme, pomme, adonnage, tonnerre*,

²³³ Analýza promluvy 29 žen z farností Avoyelles, Lafourche, Saint Landry a Vermillion.

²³⁴ Generace narozena v letech 1890-1901 kategorie „la plus ancienne“, v letech 1901-1915 kategorie „les doyennes“, v letech 1917-1932 kategorie „les aînées“ a v letech 1935-1949 kategorie „les cadettes“.

²³⁵ Autorka pracovala s korpusem Golda z roku 1975 a Dubois z roku 1997. Celkově bylo analyzováno 20 602 jevů.

- otevření u a a uzavření e fonému [ɛ] následováno buď R v koncové pozici u podstatných jmen nebo u sloves ve 3. os. j. č. v imperfektu, ve slovech jako: *avait, mangeait, affaire, éclairs,*
- souhlásku ʒ přidechem v H nebo mění se v frikatívu Z a výslovnost vázání v běžných strukturách CF jako např. *nous-autres* ve slovech jako: *camouflage, déménager, jambalaya, neige.*

Ačkoli při jazykové směně dochází velmi často ke stylistickému zjednodušení a to zejména na fonetické úrovni, v případě CF se tento předpoklad nepotvrdil. Na základě podrobné analýzy Salmon překvapivě konstatuje, že mezi generacemi mluvčích neprobíhá mezigenerační jazyková směna, neboť fonetické dialektální tvary se vyskytují u všech generací, včetně té nejmladší (1935 – 1949) (Salmon, 2009, s. 93). Salmon uzavírá analýzu slovy: „A la lumière de nos résultats, nous pouvons désormais affirmer qu’en français cadien, une langue minoritaire en voie de disparition et qui souffre d’étéiolement, nous n’observons pas de rétrécissement stylistique.“ (Salmon, 2009, s. 106)

Mluvčí CF si udržely svou stylistickou způsobilost navzdory velmi omezenému počtu mluvčích, s nimiž by mohly komunikovat, a navzdory slabé podpoře institucí. Ačkoli nejstarší a nejmladší mluvčí ze vzorku vykazovaly známky jazykové směny, rozpoznaly standardní styl a dokázaly jej přizpůsobit podle toho, s kým mluvily (Dubois, Salmon, 2010, s. 204). Salmon tuto studii uzavírá: „Ce qu’on retient de cette étude est la fonction communicative particulièrement vigoureuse du français cadien et l’exploitation de la variation phonologique à des fins stylistiques par les femmes cadiennes.“ (Dubois, Salmon, 2010, s. 204)

Vliv angličtiny na louisianskou francouzštinu, konkrétně afrikaci a aspiraci a mj. jak jsou tyto jevy ovlivněny angličtinou, je předmětem jiné studie. Afrikace je v této části Louisiany (la Ville Platte²³⁶) běžná (ačkoli jinak v Louisianě vzácná), stejně tak do místní francouzštiny pronikla aspirovanost neznělých okluzív, jev typický pro angličtinu. Tyto dva jevy se ale navzájem vylučují. Autor zjišťuje, že ačkoli aspirovanost do místní francouzštiny částečně pronikla, afrikace je „encore assez enracinée pour résister à toutes les influences qui

²³⁶ Evangeline Parish.

viennent de l'extérieur de la communauté". Pokud by ale tlak angličtiny rostl, mohlo by dojít k oslabení afrikace u nejmladších mluvčích a byla by nahrazena aspirovaností před [i] a [j] a možná také u [y] a [ʉ] (což nejsou anglické fonémy) (Russell, 2010, s. 1366).

Většina fonetických charakteristik byla tedy v CF zachována, a tak potvrzuje, že i když jazyk přejímá velké množství výpůjček, a přes změny probíhající v morfosyntaktické rovině, se vliv angličtiny může foneticko-fonologické roviny přijímajícího jazyka dotknout pouze okrajově (Araujo, 2010). Je tedy možné, aby interference vedla k jen minimální ztrátě či změnám v systému přijímajícího jazyka a řada původních vlastností jazyka zůstala zachována (Bullock, Dalola, Gerfen, 2006).

10.3 Analýza

Materiál A

Suprasegmentální rovina jazyka

N 3, farnost Vermillion, CF pobřežních prérií

*C'était pas sur le **plancher** de **danse**. Les **vieilles femmes**, les **vieilles femmes** ou les **jeunes femmes** avec les **enfants** étiont **assis tout le tour** dessus des **bancs** alentour du **hall-là**, tu **comprends**. Là, la **musique** commençait.*

N 4, farnost Lafayette, CF na pomezí mezi bayou a prérijní

*Monsieur **Narcisse Dugas**, c'était un **récolteur**. C'était **beaucoup** un **bon** **faiseur** de **maïs**. Il y **avait lui**, et Monsieur **Edouard Dugas** et **Michel Dugas**, c'était **trois frères**. C'était des **faiseurs** de **maïs**. Mais Monsieur **Bi-là**, **lui**, c'était un **bon blageur**.*

N 5, farnost Acadia, CF východní prairie (eastern prairie)

Et là, il y avait une salle de bal, euh, well, chez Petit Maurice ici, qu'est sur le bout du Marais Bouleur aussi. Il y a eu joliment des, des rows là aussi, mais pas... C'est force il y avait du monde. Il y a du monde de tout partout qui venait là, chez Petit Maurice.

N 6, farnost Acadia, CF střední prairie

Ils se sont battus droit là en traversant le chemin-là une fois. Et le monde du Marais Bouleur est venu pour chasser ceux-là de la Pointe Noire. Et la bataille a pris. Et... il y avait pas eu personne de tué parce que la peur tue pas, mais ça avait chauffé joliment.

V analyzovaných textech lze sledovat zřetelný příklon k fonetickému slovu. Mluví nepřízvuční naprosto každou lexikální jednotku, nicméně je evidentní posun k fonetickému slovu, např. nahrávka 3: „*Et le monde du Marais Bouleur est venu pour chasser ceux-là de la Pointe Noire.*“ Délka fonetické fráze je kratší než ve standardní francouzštině, např. nahrávka 3 *tout le tour / dessus des bancs.*

Přízvučné samohlásky jsou často delší a silnější než samohlásky nepřízvučné a nacházíme redukované samohlásky. Tento posun lze sledovat u různých typů CF, takže jej lze považovat za obecnou charakteristiku jazyka.

Závěr

Cílem naší práce bylo zmapovat vývoj cajunské menšiny od historie po současnost a zjistit, zda a jak se v minulosti této menšině, obklopené anglofonní většinou, podařilo zachovat jazyk. Předsevzali jsme si prozkoumat způsob, jakým identita ovlivnila zachování či ústup jazyka této menšiny a jak jej utvářela jazyková politika a politika vzdělání. Chtěli jsme zjistit, do jaké míry žije cajunský jazyk v současnosti a zda a jak je ovlivněn kontaktem s angličtinou, zda dochází k jazykové směně. Kontaktní změny a jazykovou směnu jsme se snažili doložit i v praktických částech práce s použitím materiálu, který nám osobně poskytl Barry Jean Ancelet. Téma bylo natolik široké, že jsme se rozhodli vytvořit teoretický základ s praktickými ukázkami (pasážemi). Téma v tomto rozsahu dle našich vědomostí ještě nebylo takto zpracováno.

Nastínili jsme historický vývoj Nové Francie a způsob, jakým se Akáďané, kteří později vytvořili cajunský národ, dostali do Louisiany. Zdůraznili jsme fakt, že pospolitost akáďské komunity byla důležitým faktorem při formování cajunské menšiny a hrála významnou roli i později při zachování jazyka. Zaměřili jsme se na způsob, jakým se Akáďanům podařilo začlenit se do existujícího rigidního společenského systému v Louisianě. Akáďané, pomalu se transformující v Cajuny, obsadili spíše spodní příčky společenského žebříčku, protože jejich životní styl nebyl založen na materialistických hodnotách a komunita byla více rovnostářská. Po připojení Louisiany ke Spojeným státům americkým žili Akáďané v kulturní a sociální izolaci. Živili se většinou jako drobní farmáři, kteří po občanské válce drasticky zchudli. Skupina se nebránila vstřebávání jiných kulturních vlivů a koncem 19. století byla transformace Akáďanů v Cajuny dokonána.

Cajunové tvořili skupinu s odlišnými hodnotami i životním stylem. Žili odděleni od angloamerické většiny nedostatkem společenské a politické moci a označení Cajun získalo pejorativní nádech. Vžilo se pro označení chudých a nevzdělaných lidí obecně. Negativní postoje okolí – a postupem času i Cajunů samotných – zapříčinily změnu v jazykovém chování. Stigma, které Cajunové pociťovali, znamenalo, že rodiče nechtěli, aby jejich děti mluvily cajunskou francouzštinou, pokládali ji za „špatnou“ francouzštinu. Angličtina představovala cestu k lepšímu životu.

Situace se začala měnit v 60. letech 20. století, hnutí cajunské renesance znamenalo, že se Cajunové začali postupně hlásit ke své identitě i jazyku. Jazyk však nebyl pokládán za klíčový faktor cajunské identity, často hraje roli spíše symbolickou. Mluvčí jsou pragmatičtí, činí praktická rozhodnutí, a proto angličtina nahrazuje cajunskou francouzštinu ve stále více komunikačních oblastech.

Hrozba akulturace není tak naléhavá, protože rysem cajunské kultury je i přizpůsobivost novým okolnostem a Cajunové jsou hrdi na svůj původ a zvyky. Problematickým se jeví zachování jazyka, který je komunitou chápán abstraktně.

Ukázali jsme, jakým způsobem formovala jazyková politika a politika vzdělání jazykové schopnosti Cajunů. Povinným jazykem vzdělání byla angličtina, a pokud děti ve škole promluvily francouzsky, byly trestány. V 60. letech 20. století se pokoušela dramatický pokles frankofonních mluvčích zastavit organizace CODOFIL. Bohužel, zejména zpočátku poskytovala organizace podporu zejména standardní francouzštině, Cajunům se proto odcizila. Cajunové samotní vytvořili „grassroots“ hnutí, které nebylo institucionalizované – šlo o volné seskupení odborníků a umělců cajunského původu, kteří se snažili změnit vnímání cajunské kultury a identity a motivovat mluvčí k zachování jazyka.

I když CODOFIL později zavedl „immersion“ výuku, trvalo léta, než začal program alespoň částečně fungovat. Přesto jsou výsledky rozpačité, cajunská francouzština je studenty chápána jako jazyk s omezeným užitím a doma komunikuje CF málokdo, neboť v běžném životě upřednostňují studenti praktické výhody angličtiny.

Ukázali jsme, že jazyková situace v Louisianě je v současnosti komplikovaná, jelikož louisianská francouzština představuje kontinuum několika variant (standardní francouzštiny, cajunské francouzštiny a louisianské kreolštiny). Přesná čísla mluvčích jsou nejasná, údaje ze sčítání lidu mohou být zavádějící. Louisianská francouzština je často chápána jako cajunská francouzština. Ukázali jsme způsob, jakým se cajunská varianta liší od standardní francouzštiny.

Konstatovali jsme, že společensko politická situace jazyka může ovlivnit jazykovou směnu či vést až k jazykové smrti. Ke změnám způsobeným jazykovým kontaktem dochází při dlouhotrvajícím bilingvistu, jazyk se ale mění také vlivem vnitřního vývoje. Vnější a vnitřní

motivace může působit simultánně, mluví se dokonce o „multiple causation“, souhře více příčin. Dokázat, že se jedná o změnu způsobenou jazykovým kontaktem, je značně problematické.

Cajunové představují nestabilní bilingvní společenství a tvoří jazykové kontinuum, kde se snižuje počet monolingvních mluvčích v CF a zvyšuje počet *semi-speakers*. Mladí lidé nemluví cajunskou francouzštinou téměř vůbec, pokud ano, jedná se o výjimku z pravidla. Jejich počet rozhodně není dostačující k tomu, aby nahradili vymírající starší plynulé mluvčí, mluvčích CF bude tedy čím dál tím méně a budou čím dál tím více vzdáleni. Je možné, že za dalších deset, dvacet let již nebude dostatek mluvčích, kteří by byli schopni utvořit soudržné jazykové společenství.

Dochází k jazykové směně, jazyk není přenášen z generace na generaci. CF přestává být jazykem každodenní komunikace. Pokud ještě mluvčí CF hovoří, užívají jazyk pouze ke komunikaci v „intimnějším sférách“, s rodinými příslušníky. Cajunská francouzština je tedy stylisticky omezena, a často plní spíše symbolickou roli.

Přestože je složité rozhodnout, zda se jedná o kontaktem způsobeno změnu, je patrné, že v CF určité kontaktní změny (např. pozitivní výpůjčování, negativní výpůjčování, relexifikace) probíhají, ať už u bilingvních mluvčích použitím jazykových výpůjček, u střední generace vlivem jazykové atrice nebo u mladších mluvčích kvůli nedokonalému ovládnutí jazyka.

Všechny části jazyka jsou ovlivněny, buď kontaktem s angličtinou nebo jazykovou atricí či abnormální akvizicí jazyka. V lexikální úrovni jazyka dochází k přejímání slov z angličtiny, což je běžným způsobem obohacování jazyka, nicméně se vyskytují vlastnosti jazykového kontaktu, které s největší pravděpodobností signalizují jazykovou směnu a smrt. Lexikální výpůjčky představují téměř jedinou slootovornou strategii v CF, což může vést k funkční nedostatečnosti jazyka a relexifikaci.

Naprostu běžné je přepínání kódů, které je pocíťováno jako nepříznakové. Existuje dokonce interkód, což je jazyková strategie mluvčích, kteří využívají lexikálních zdrojů angličtiny, ale zároveň si udržují určitou nezávislost, protože materiál anglického původu neasimilují do svého mateřského jazyka, ale zároveň nepřepínají do (anglického) kódu.

„Ustálené“ výpůjčky a příležitostné výpůjčky jsou v cajunské francouzštině časté, označují moderní vynálezy i koncepty, ale objevují se i výpůjčky, jež mají ekvivalentní výraz v CF. Adaptace výpůjček je na různé úrovni, příležitostné výpůjčky se spíše neadaptují. Konstatujeme, že lexikální výpůjčky probíhají z dominantního do recesivního jazyka a v současnosti nemají tendenci se adaptovat, což se pokládá za příznak jazykové směny.

Cajunská francouzština vykazuje změny i v syntakticko-morfologickém plánu. Ačkoli se syntax a morfologie mění, neznamená to, že vždy vlivem jazykového kontaktu. Vnitřní motivace jazyka se ukazuje jako důležitá a v mnoha případech se vnější a vnitřní motivace nevyklučuje. Patrné jsou případy pozitivního výpůjčování (hojně lexikální výpůjčky) i negativního výpůjčování. Mění se subordinace vět, konjunktiv i kondicionál. Syntetické konstrukce mohou být nahrazeny analytickými. Jazykový kontakt však velmi často představuje spíše podporu vnitřního vývoje jazyka: *avoir* nahrazuje *être*, objevují se infinitivní konstrukce s podmínkem, dochází k nahrazování konjunktivu jiným slovesným tvarem, syntetický kondicionál je nahrazen perifrastickou konstrukcí. Vliv angličtiny lze snad prokázat u změn ve slovosledu (věty respektují SVO slovosled), vynechání vztažného zájmena *que*, kalkování předložek (*avoir pour* na základě anglického *to have to*), předložek v postpozici (jedná se o negativní výpůjčku), označení rodu (úplné vypuštění označení rodu je negativní výpůjčka).

Foneticko-fonologická rovina je spolu s lexikální rovinou považována za úroveň, do které vlivem jazykového kontaktu proniká nejvíce změn. V případě cajunské francouzštiny se však toto pravidlo nepotvrdilo. Ačkoli je ovlivněna suprasegmentální rovina jazyka, CF přízvukuje slovo a rytmicky se přibližuje angličtině, většina fonetických vlastností byla zachována. Při jazykové směně dochází velmi často ke stylistickému zjednodušení, v CF se tento předpoklad nepotvrdil, mluvčí si udrželi svou stylistickou způsobilost. Cajunská francouzština ukazuje, že je možné, aby interference vedla jen k minimální ztrátě či změnám v systému přijímajícího jazyka.

Analýza praktického materiálu potvrdila předchozí závěry jen částečně, což vysvětlujeme tím, že většina mluvčích byla starších a plně kompetentních, nikoli *semi-speakers*, kteří jsou v CF zodpovědní za největší počet změn. V budoucnu by bylo zajímavé sledovat tyto změny například na korpusu Dubois.

Je zřejmé, že cajunská francouzština podléhá vlivu všudypřítomné angličtiny. Tlak angloamerického prostředí ve všech oblastech života vedl k ústupu francouzštiny a postupu angličtiny. Pouze čas ukáže, zda cajunská francouzština prokáže houževnatost a zůstane živým jazykem, nebo zda bude plnit symbolickou funkci.

Résumé

C'est surtout depuis le début des années 1960 que la question du contact des langues occupe une place positive dans les sciences du langage et de la langue. Beaucoup des langues sont menacées de disparition et le contact des langues aide à expliquer les mécanismes de l'extinction du langage. Ayant une meilleure compréhension des phénomènes et processus liés aux contacts de langues, on peut peut-être préserver les langues en danger.

La langue est examinée dans le contexte de la communauté linguistique, un groupe de personnes qui partage des collectivités historiques et culturelles et les mêmes normes quant à la langue. Les relations entre les changements linguistiques et leur contexte social examine la sociolinguistique, l'étude des rapports entre langage et société.

Dans notre thèse, nous nous intéressons aux situations – sociales et linguistiques – concernant la minorité cadienne en Louisiane. Le français cadien constitue une variété de langue idéale pour les linguistes qui s'intéressent à l'étude de changement et de la maintenance des formes linguistique dans le temps et en contact avec l'anglais. Nous essayons de découvrir si la minorité cadienne dans l'environnement anglo-américain réussit à maintenir le français cadien où si les Cadiens abandonnent leur langue pour parler anglais. Notre but est décrire l'évolution de la minorité cadienne et examiner des facteurs liés à la conversion linguistique. Nous croyons que le cadien a subi l'influence de l'anglais américain et nous voulons identifier les aspects du système linguistique qui sont en variation grâce au contact avec cette langue.

La francophonie louisianaise résulte de l'histoire (chapitre 1). La Louisiane, un état comparé à un extraordinaire observatoire de la diversité linguistique, de la complexité sociolinguistique et des contacts des langues, est un endroit idéal pour l'étude sociolinguistique. Nous nous sommes intéressés particulièrement aux paroisses du Sud appelées collectivement Acadiana car il n'y a pas longtemps la majorité des gens d'Acadiana parlaient français cadien à la maison. Mais l'anglicisation de l'État, qui a commencé au 19ème siècle, a sans doute eu l'effet néfaste quant à la survie de la langue française.

Le deuxième chapitre est consacrée à l'histoire des Acadiens et Cadiens. Les Anglais, qui ont acquis l'Acadie par le traité d'Utrecht de 1713, décidaient d'angliciser leur possession. Entre 1755 et 1785 ils pratiquaient le *Grand Dérangement*. Près de 3000 Acadiens arrivaient en Louisiane, depuis l'Acadie abandonnée ou après un détour de quelques années en France.

Les Acadiens déportés de la Nouvelle France étaient pauvres et vivaient dans les petits groupes autonomes dans les marais isolés de la société créole louisianaise. Ils n'étaient pas bien acceptés par Créoles qui les considéraient comme des pauvres habitants dans les bayous. Les Acadiens, devenus des Cadiens (par absorbant des influences extérieures) pratiquaient une agriculture de subsistance et travaillaient comme pêcheurs de crevettes et d'écrevisses ou producteurs de canne à sucre et de riz. La majorité d'eux a refusé de s'intégrer dans la société majoritaire qui était en train de devenir anglo-américain. Les Cadiens vivaient isolés par les conditions socio-économiques et culturelles mais cette isolation a permis de maintenir leur langue jusqu'à 20ème siècle.

La conversion linguistique est souvent liée à la conscience de l'identité. Les individus humiliés dans leur identité abandonnent progressivement la langue maternelle au profit d'une autre qui promet une vie meilleure pour ses locuteurs. Comme ça, la langue minoritaire est remplacée par la langue majoritaire (chapitre 3).

La communauté cadienne constituait une exception pendant la 19ème siècle parce-que les valeurs constitutives de l'identité cadienne – la langue, la religion et la famille-fonctionnaient comme un signe de reconnaissance de la communauté. Mais au cours du 20ème siècle il y avait un déclin rapide des locuteurs cadiens. Les causes en sont nombreuses, par exemple l'école ou l'auto-mépris (les Cadiens considéraient leur langue comme un „mauvais“ français).

Dans la hiérarchie sociale, les Cadiens étaient inférieurs à l'Anglais et le langage cadien était associé aux illettrés. Les parents préféraient ne pas parler français à leurs enfants en raison de la connotation négative véhiculée par cette langue. La renaissance culturelle encourageait des changements dans la perception des Cadiens dans la société et aidait à insuffler aux locuteurs une certaine fierté.

Même si le cadien est souvent employé entre amis et en famille parmi les locuteurs âgés, il n'est pas employé pour des affaires officielles et les jeunes parlent rarement cadien. La langue n'est pas considérée comme un facteur clé pour l'identité cadienne. Les locuteurs et leur comportement linguistique sont pragmatiques et l'anglais remplace le français cadien dans la majorité des situations communicatives. Alors, ce n'est pas l'acculturation qui semble d'être un problème pressant pour la minorité cadienne mais la maintenance de la langue qui est un concept abstrait pour beaucoup des Cadiens.

Dans la quatrième chapitre, nous examinons des politiques linguistiques et l'enseignement du français en Louisiane parce-que l'école est un des causes du déclin rapide du français cadien au cours du 20ème siècle. L'anglais est devenu la langue officielle après l'annexion de la Louisiane aux États-Unis en 1803 et remplacé le français dans les textes législatifs et judiciaires. Les constitutions confirmaient l'état de choses. Les locuteurs du français cadien ont diminué considérablement après 1916 quand la loi interdisant l'usage de toute autre langue que l'anglais comme langue d'enseignement dans les écoles a entré en vigueur. En 1921, on interdisait spécifiquement, sous peine de réprimande, l'utilisation du français sur le terrain de l'école. Les locuteurs cadiens ont subi une discrimination linguistique puisque leur français a été dévalorisé.

CODOFIL aspirait à arrêter le déclin des locuteurs français et commençait à enseigner le français dans les écoles élémentaires en Louisiane et quelques années plutard un programme d'immersion française dans les écoles secondaires. Mais parce-que seul le français international était ciblé dans les classes du programme du CODOFIL pendant les années 1970, les Cadiens croyaient que le CODOFIL essayait d'éradiquer le „véritable“ français de Louisiane. Ils ont créé un „grassroots“ mouvement qui était composé des experts et artistes d'origine cadienne et aspirait à changer la perception des Cadiens par l'environnement anglo-américain et par les Cadiens eux-mêmes.

Il est difficile d'évaluer les efforts du CODOFIL parce-qu'il n'y a pas des recherches et chiffres exactes des programmes du CODOFIL. Mais parce-que le français cadien n'est pas utilisé hors l'école et les étudiants préfèrent parler anglais dans la vie quotidienne, nous sommes sceptiques.

Le français parlé en Louisiane diffère non seulement du français standard, mais qu'il présente plusieurs variétés. Le cadien se rapproche de dialectes du centre-ouest de la France du 17ème siècle qui était marqué par l'évolution en Acadie et en Louisiane et par le contact avec l'espagnol, l'africain, l'amérindien et l'anglais. Aujourd'hui, le cadien est la langue de la plupart des louisianais francophones, d'ascendance cadienne ou non (chapitre 5).

Le cadien est loin d'être une variété homogène. Selon le contexte social un locuteur peut se rapprocher du créole ou du cadien, selon ce que la situation exige. On parle du continuum linguistique.

Les langues en Louisiane ont des fonctions variées et les situations sont très inégales en fonction des langues. L'anglais est la langue du pouvoir, de l'administration et de l'éducation. Le français est la langue des domaines „intimes“ et est parlé à la maison.

Le contact des langues et des populations peut aboutir à la conversion ou l'étiollement linguistique. La conversion linguistique est le résultat des changements induits par les contacts des langues mais la variabilité de la langue n'est pas toujours provoquée par le contact car la langue souvent évolue grâce à sa motivation interne.

Il existe proposition d'une méthode qui permet, selon ses auteurs, de distinguer des changements induits par le contact des langues mais les démarches individuelles du procédé suggéré se montrent difficiles d'accomplir.

La conversion ou l'étiollement linguistique sont étroitement liées à la situation socio-économique de la communauté linguistique. Les changements conduits par le contact des langues apparaissent dans la communauté bilingue mais la langue change grâce à la motivation interne aussi. Certains développements peuvent paraître plus spécifiques de l'évolution interne ou caractéristiques, à l'inverse, des situations de contact. Parfois, les deux motivations, interne et externe, travaillent simultanément et on parle des causes multiples donc il n'est pas toujours possible de prouver les changements induits par le contact (chapitre 6).

Le français cadien est une langue en situation minoritaire qui est menacée de disparition dans les générations à venir, sous le poids toujours grandissant du monolinguisme anglophone environnant en Louisiane. Le français cadien montre des signes d'étiollement linguistique, parfois il s'agit des changements induits par le contact des langues, parfois les changements sont dus à l'attrition ou la maîtrise imparfaite du français cadien.

La communauté cadienne est un group bilingue constituant un continuum linguistique où le nombre des locuteurs monolingues diminue et le nombre des semi-locuteurs croisse (chapitre 7). Les jeunes ne parlent pas cadien souvent donc il est impossible pour eux de remplacer des locuteurs âgés qui s'éteignent. Il est probable que dans le futur il n'y aura pas assez des locuteurs cadiens pour former une communauté linguistique cohérente.

On constate que la conversion linguistique est en train en Louisiane et le cadien cesse d'être parlée dans la vie quotidienne. Le comportement stylistique changé indique une conversion linguistique en cours et le français cadien est employée plutôt symboliquement par ses locuteurs. Nous observons un ensemble de changements linguistiques qui concernent la transformation du français cadien – (l'usage d'emprunts, l'apparition et de disparition des traits et des catégories linguistiques, reléxification) chez les locuteurs âgés (l'usage d'emprunts), semi-locuteurs (l'attrition linguistique) et les jeunes (la maîtrise imparfaite) aussi. Tous les niveaux linguistiques sont affectués par ce changement.

Le contact des langues en français cadien se manifeste par l'alternance codique très fréquente et par les emprunts linguistiques (chapitre 8). C'est le français cadien dont statut socioéconomique est le plus faible qui emprunte à l'anglais, la langue de la plus grande force socioéconomique. Le niveau lexical semble d'être le plus affecté, les emprunts lexicales représentent une stratégie la plus courante quant à formation des mots, une seule source d'enrichissement lexicale qui peut se terminer par reléxification et fonctionnalité insuffisante de la langue.

Les degrés d'adaptation linguistique des emprunts diffèrent mais il y a de plus en plus des emprunts qui se caractérisent par un manque d'adaptation ou par une adaptation très faible au système du français cadien, ce qui signifie la conversion linguistique en progrès. Il y a aussi un phénomène intercodique – les formes qui ne suivent ni les règles du français

cadien ni celles de l'anglais, une stratégie de communication face à la langue dominant envahissante.

Les formes non standardes ou innovatrices sont employées au niveau morphosyntaxique du français cadien surtout par les semi-locuteurs. Dans certains cas le contact avec l'anglais semble la seule motivation possible des changements en français cadien – surtout en cas des emprunts, changements de l'ordre des mots, l'omission de *que*, des calques des prépositions, des prépositions postposées ou la marque du genre (chapitre 9).

Certains développements peuvent donner lieu à une explication interne – par exemple subordination de clauses, subjonctif ou conditionnel. Les constructions synthétiques peuvent être remplacées par des constructions analytiques.

Souvent le contact des langues peut fonctionner comme un des plusieurs facteurs de change – puis on parle des causes multiples. C'est probablement le cas du verbe *avoir* qui remplace *être*, des constructions infinitives avec le sujet, subjonctif remplacé par l'indicatif ou conditionnel remplacé par la construction périphrastique. Les développements mentionnés ici sont les indices de changement linguistique à travers le temps mais un grand nombre de ces développements peuvent s'expliquer par des motivations mixtes.

Le niveau phonologique et phonétique et le niveau lexical sont dits d'être affectés fortement par la conversion linguistiques. Néanmoins il est possible que le contact des langues aboutit à l'interférence minimale. C'est le cas du niveau phonologique et phonétique du français cadien car l'usage des formes semble être stable à travers des générations et dans toutes les communautés cadiennes.

Quoique le niveau suprasegmental est influencé par le contact avec l'anglais car le français cadien accentue le mot et le rythme du langage s'approche à celui de l'anglais, la majorité des formes phonétiques est préservée (chapitre 10).

L'analyse des interviews et des textes cadiens confirme les changements mentionnés au-dessus seulement partiellement. La majorité des locuteurs dans notre échantillon maîtrisait parfaitement le français cadien. Parce-que c'est sont surtout des semi-locuteurs dont la compétence en français est fortement réduite qui produisent des innovations dans la langue

(stimulés par la perte ou le manque d'aisance linguistique), nous n'avons pas identifié tous les changements possibles.

Néanmoins c'est évident que le français cadien qui se trouve en situation minoritaire face à l'anglais, produit aussi des innovations grâce à l'interférence de l'anglais. Le français cadien est menacé surtout par le manque des locuteurs que nous interprétons comme l'influence indirect du contact avec l'anglais. L'avenir du français cadien est fragile et la langue peut jouer le rôle symbolique très tôt.

Příloha 1

Materiál A – nahrávky

Sbírka Centra akádského a kreolského folkloru²³⁷, University of Louisiana, Lafayette.

Nahráno Barrym Jeanem Anceletem (v dialozích uveden jako BA) a Glenem Pitrem²³⁸.

N 1: Frank Couppel (FC), Bayou Sorrel, Ascension

CF „bayou“, stopy akádské francouzštiny, zejména ve výslovnosti

Začátek příběhu Svaté Geneviève

FC C'était une toute petite fille. Depuis l'âge de sept ans, elle allait voir ses amis, elle les traitait tous bien. Et quand aile a venu grande, elle s'a mariée. Elle avait... Justement quand elle était mariée... La guerre s'a déclaré pour son mari. Et ils ont venu le prendre. Et là, il lui a dit qu'il fallait pas qu'elle se tracasse, qu'il allait parler au roi pour la soigner, pour prendre cas d'elle. Mais c'est que le roi, lui, il aurait voulu la prendre pour sa femme. Et elle voulait pas, jusqu'à que, quand le roi a vu ça, lui il a fait tuer son gardien qu'elle avait, et puis il l'a blâmée, elle, pour... pour qu'elle... Ils l'ont mis en prison.

Ça se fait, quand elle a été en prison, la petite fille qu'elle avait guérie... Elle avait guéri une petite fille qui était décomptée. Elle avait travaillé pour, et elle l'avait guérie. Ça fait que là, quand elle était vieille, elle la regardait tout le temps... C'était Geneviève, qu'ils l'appelaient. Et elle regardait Geneviève pareil comme sa mère.

Ça fait que là, elle a été en prison. Et le roi, il a envoyé une lettre à son mari que Geneviève était tournée tout à l'envers qu'elle était, qu'elle était criminelle, elle été... qu'elle fréquentait tous les hommes. Et là, son mari, quand il a lu cette lettre, il a cru que c'était vrai, lui. Il a fait une autre lettre pour envoyer au roi, lui dire que – et elle avait un petit – il a dit que, dessus la lettre, qu'il fallait qu'il détruit Geneviève et son petit parce qu'il voulait pas de souvenance si elle était tournée comme ça.

²³⁷ Center for Acadian and Creole Folklore.

²³⁸ Nahrávka 2.

N 2: Top Cheramie (TC), Golden Meadow, Lafayette

CF pobřežní z Lafourche

Příběh o stromech pokládáných za medvědy, následován příběhem o skutečných medvědech

TC Et là, c'est quelqu'un les a mis dans la tête que eusse pouvaient avoir plus, essayaient d'avoir plus. André dit, "Non, on paie pas plus. Ça qu'on vous donne là, là, "That's it." Dix piastes le voyage et tant par mois pour l'hangar, tu vois?

Mais, là, un bateau allait, l'autre restait, tu vois? Et c'est que, le premier bateau a été, le deuxième a été, le troisième a été, le quatrième, et là, moi, j'étais le cinquième amarré, bord-là. Il y avait deux gros chênes. Bougre-là ventait, ventait. Il y avait des ours là. Les chênes se frottaient ensemble comme là, là, ça faisait un jargon. Je dis ouais, je dis, espère. Et là, moi, j'avais des carabines et tout sur la cabine, tu vois, paré pour si quelqu'un venait pour hijack, ou quelque chose. J'ai dit, si toi, t'embarques à bord, vieux, je dis, moi, je vas t'arranger à toi. Je pensais c'était un ours, tu vois.

Là, le lendemain matin quand ce qu'on a revenu, on a mis les bateaux à la même place, et on a arrêté là, là où-ce qu'on avait parti. Là, j'ai été voir qui-ce qui faisait ça. C'était deux gros bois qui se frottaient ensemble.

Là, André Ledet, lui, il y avait un bougre qui piégeait, tu vois, et qui chassait là, et il piégeait, et il avait un poignard sur le côté. Il avait un gros chien. Il avait une carabine. Là, il y avait un ours dedans un bois. Lorsqu'il a passé en

tour de bois, l'ours a descendu. Le bougre, le chien lui a tombé dessus l'ours. Une chance il avait ce chien-là. Il lui a mordu la croix de sa carabine-là, et ben mais les dents se sont gravées dedans. Et là, quelque manière, il a venu, puis il a pu attraper sa carabine. Il l'a tué. Il a donné la peau à André Ledet. 111'a écorché, il l'a fait chesser. Il dit à André, il dit, je vas te donner la peau. André mettait ça en avant de son lit dans sa maison-là. Gros, gros ours.

Et là, eusse salaient... Cette bande de... que je t'ai dit là de... les Miguez-là, eusse salaient les ours, telle comme tu sales la viande de cochon, ou quelque chose comme ça. Là, eusse mangeaient ça, tu vois, parce que t'avais pas rien à manger dans ces temps-là. Eusse avaient par rien du tout, dans la dépression. C'était mauvais. Et là, on les donnait dix piastes le voyage, chaque bateau. A cinq bateaux, ça semblait pas, mais t'as quatre hommes, ouais. Et là, on les donnait tant pour l'hangar par mois. Ça les faisait un... C'était riche là.

N 3: Lionel Leleux (LL), Leleux, Vermillion

CF pobřežní prairie

Příběh o zvycích v tančárně

LL Euh, t'allais au bal. T'étais... Tu étais pas parmi... C'était pas sur le plancher de danse. Les vieilles femmes, les vieilles femmes ou les jeunes femmes avec les enfants étions assis tout le tour dessus des bancs alentour du hall-là, tu comprends. Là, la musique commençait. T'aurais acheté ton ticket pour aller danser. Là tu voyais ta belle en dedans-là. T'aurais été là prendre pour danser. Là quand la danse arrêta, tu sortais. Tu restais pas sur le plancher-là. Tu sortais. Là, la dame retournait se mettre ayò elle était, s'assir ayò elle était. Quand une autre danse recommençait, tu rentrais et puis tu dansais. Ça commençait comme ça-là. Puis là, pour le plus beau de tout... Si t'avais trente-cinq sous pour aller au bal dans ces temps-ça-là, tu dansais brave. You had twenty-five cents pour ton ticket. Tu connais, vingt-cinq sous pour ton ticket, et là t'avais un dix sous extra pour payer le cold drink à ta belle, tu connais. Ça fait, tu savais équand c'est, ce chacun vaut dix sous à la barre. C'est comme eux annonçaient ça. Chacun vaut dix sous à la barre. Là, ça-là, quand ils annonciaient ça-là, mais là fallait... la dame tu dansais avec, fallait tu la treat, tu connais. Ça fait, si t'avais pas de belle, tu dansais brave, parce que t'avais ce dix sous-là extra-là pour payer un treat, tu connais. Et si t'avais une belle, t'aurais pas aimé dépenser le dix sous-là sur une autre, tu connais. Ça fait, tu dansais manière loin à loin, faire attention jusqu'à treat your lady. Là, plus tard, ça a venu, c'était treat your lady, tu comprends. Je pense quelqu'un avait été à l'école. Ils avioint appris à dire treat your lady, ça fait... Là, plus tard, c'était intermission, tu comprends. Et là, ça a venu, tu restais debout sur le milieu de plancher-là, causer avec la dame t'étais... Mais avant moi, là, avant mon temps à moi, l'âge de ma mère, quand la danse arrêta-là, ils me disont que ça faisait la promenade. Ça s'appelait la promenade. Le danseur qu'était après danser avec la fille-là, lui-là, et ben, ils marchioint. Ça arrêta pas là causer debout-là comme ça-là. Ça marchait alentour du hall.

N 4: Clence Ancelet (CA), Lafayette, Lafayette

CF mezi „bayou“ a prairie

Příběhy z farmy

CA Monsieur Narcisse Dugas, c'était un récolteur. C'était beaucoup un bon faiseur de maïs. Il y avait lui, et Monsieur Edouard Dugas et Michel Dugas, c'était trois frères. C'était des faiseurs de maïs. Mais Monsieur Bi-là, lui, c'était un bon blageur. Ça fait, il dit, un jour, il dit il a planté un giraumon. Et il dit quand il a parti à filer-là, il voulait voir le bout. Il a filé assez loin, il a été chez son engagé. Et il a rentré dans la cheminée. Et là, lui, il a décidé il fallait il rentre dans la maison. La porte était fermée [freme]. Il a cogné. Quand il a rentré

dans la maison, il y avait un giraumon de soixante livres dedans la cheminée qu'était fait déjà. Il dit il avait fait des patates douces une année. Et eusses avaient tout venu grosses. Mais il a pris la plus grosse, et puis il l'a coupée. Il a fait des garde-fou. Il l'a mis dans un canal pour faire son pont. Il a fait un navet... Je veux dire, non, je veux pas dire il a fait un navet. Il a été, il a été chez Muller Broussard Feed Store. Et Muller lui a donné de la graine. Et il avait pas monté son Feed Store encore. Il a mis ça dans sa petite poche. Il dit plante-les, mon ami, et il dit, ça que ça va faire, ça va faire. Il a fait assez des navets que ça se poussaient tout un à l'autre. Il a pas eu besoin de les fouiller. Ils sont tout tombés dans la raie.

Ça fait un jour, on était après faire boucherie de cochon. On était à peu près trente-deux ou trente-cinq. Chez Ilinor Domingue... Chez Ilinor Lantier. Et n-oncle Bi a arrivé. Et il est pris à raconter à Monsieur Mentor Lantier qu'était le frère à Ilinor Lantier pour la grosse choux il avait fait. Il dit il avait fait une choux assez grosse que il y a venu une pluie, il s'a mis en bas la feuille d'en bas, juste la feuille d'en bas, lui et ses deux mulets et une charrue, et il s'a pas fait trempé du tout. Ça fait, Mentor l'a quitté oublier ça, à peu près six heures après. Mentor Lantier dit à n-oncle Bi, il dit t'as entendu parler, il dit, pour la grosse chaudière ils avaient découvert dessus la terre des écoles entre Duson et Scott? Il y a une place, là, il y a un mile carré de terre. Ça appartient à l'école. Mais n-oncle Bi dit non, il dit, j'ai jamais entendu parler pour la grosse chaudière. Il dit, la chaudière-là est assez grosse que si tu cognes chaque bord, eusse peut pas t'entendre l'autre bord. Mais n-oncle Bi dit, quoi c'est tu crois le monde du vieux, vieux temps faisait avec ça? Mais il dit, je connais pas, mais il dit, je me doute qu'eusse voulaient... eusse avaient ça pour bouillir ta pomme de choux, ça tu m'as raconté t-à l'heure-là.

N 5: Félix Richard (FR), Cankton, Acadia

CF východní prairie

Příběhy z oblasti Marais Bouleur

FR Et là, il y avait une salle de bal, euh, well, chez Petit Maurice ici, qu'est sur le bout du Marais Bouleur aussi. Il y a eu joliment des, des rows là aussi, mais pas... C'est force il y avait du monde. Il y a du monde de tout partout qui venait là, chez Petit Maurice.

BA Ça fait ça se mêlait là.

FR Là, ça se mêlait. Mais il y avait si tellement un bon constable là, seulement lui, il a cogné, ouais. Cher Bon Dieu.

BA Qui c'était ça?

FR Euh, je suis sûr il est mort asteur, défunt Joe Hanks. Lord, ça, c'est un homme qu'en a cogné. Il fallait il cogne. S'il aurait pas cogné, ils auraient pris la place. Et moi, j'ai... j'ai dansé là proche tout mon temps de garçon. Et là, j'ai eu un band. J'ai joué pour douze ans. On a joué là, moi, je connais pas combien d'années, les samedis soirs. Du monde, Bon Dieu. Et vingt-cinq sous rentrait, juste les garçons. Les hommes payaient pas non plus. Il figurait les hommes avaient de l'argent. S'il pouvait les faire eux venir et danser, eux, ils auraient dépensé. Ils avaient plus d'argent que les garçons. Et j'ai vu souvent des... des portes de sept cents tickets. Je jouais les bals là. Ho! Ça venait comme des fromis là-là, boy. C'était une affaire, même. Il y a du monde de tout partout. Il y avait... Cet homme avait des trucks qui hâlaient du monde. Des trucks ouverts qu'étaient couverts avec des tarpolines, des affaires, des bancs en dedans. Ça venait de la Ville Platte, des Opelousas, Rayne, Branch, Carencro, 'bbéville, euh... Carencro, euh... Duson, Arnaudville, Cécilia, Grand Coteau. Ça venait de tout les bords. Euh, il avait joliment une grande place pour euh... pour mettre les bogheis. Il y avait un tas de bogheis aussi, et les chars et les trucks, mais cet homme ça-là avait des trucks sur la cour, Bon Dieu, et c'est pour ça le monde... On dirait après ça, c'est là le monde a commencé à vouloir se rencontrer et puis ça se battait pas.

N 6: Lazard Daigle (LD), Pointe Noire, Ascension

CF střední prerie

Příběhy o oblasti Pointe Noire

LD Ils se sont battus droit là en traversant le chemin-là une fois. Et le monde du Marais Bouleur est venu pour chasser ceux-là de la Pointe Noire. Et la bataille a pris. Et... il y avait pas eu personne de tué parce que la peur tue pas, mais ça avait chauffé joliment. Ils avient... Le monde du Marais Bouleur avait venu, et les Pointe Noire les a chassé. Et là ils ont revenu en cachette. C'était un bal. C'était le soir. Ils avient coupé les harnais, et les oreilles de mulet, et queues de chevaux. Et... ça avait fait une terrible bataille.

BA Ça, c'était des Marais Bouleurs qu'a venu ici?

LD Ça, c'était le monde du Marais Bouleur. Dans le temps, eux appelaient ça le Marais Bouleur. Ça, c'était à côté de Mire, Bosco. Et...

BA Comment ça se fait ça se... ça se battait?

LD Je connais pas except c'était justement... ça se comprenait mal. Ça se connaissait pas. Asteur tout le monde se connaît... et les enfants va à l'école ensemble. Et dans ce temps-là, un voisinage connaissait pas beaucoup l'autre voisinage. Quand ça se mêlait, le tracas prenait. Ça se battait beaucoup souvent. Des fois ça se tuait.

N 7: Dennis McGee (DM), Eunice, Saint Landry / Evangeline

CF západní prairie, ovlivěno Anglo-američany, Španěly a kreoly

Příběhy hudebníků

DM Well, euh, on travaillait ensemble. On travaillait pour le même homme, moi et Amédé. On faisait récolte les deux, et lui, il jouait l'accordéon et moi, je jouais le violon. Et le boss, lui, il aimait beaucoup la musique. Et il nous faisait le soir se joindre et puis jouer de la musique. Moi, je jouais le violon et Amédé jouait l'accordéon.

BA Qui c'était ça, le boss!

DM Oscar Comeaux. Il restait à Choupique, là. Euh, il a toujours un garçon qui vit icite là, dans le village, Rodney, Rodney Comeaux. Je l'ai vu aujourd'hui, là, dans le village. Oscar aimait beaucoup, beaucoup la musique.

BA Et c'est là vous autres s'a mis ensemble premier?

DM Ouais. On a commencé à jouer là-là, et là on a continué à se mêler à tout moment. On jouait pour une danse en quelque part et... Et là quand lui, il a quitté, Oscar lui, il a vendu, il a cassé, le nègre a quitté. Il est venu rester à Eunice, et moi, je suis venu icite à Eunice. Là on a pris à jouer pour même, moi et lui. On a pris à jouer tout partout. On allait jouer là-bas chez vieux... chose-là. Comment t'appelais, euh... L'autre bord du Bayou La Queue de Tortue, il y avait un vieux bougre qu'avait une salle de danse là. Une autre fois, longtemps passé.

BA Leleux?

DM Ouais, euh...

BA Bélisaire?

DM Non, pas Bélisaire.

BA Non, c'était le père à Bélisaire. C'était un Leleux.

DM C'était un Leleux. Non, non. Arpin. Numa, Numa, Numa. Numa Arpin. Mais il y avait un Leleux qu'avait une salle plus loin là-bas. On jouait pour lui aussi. Là-bas, l'autre bord de Kaplan. On a jouait pour les deux, deux salles de danse. Euh, on a mis assez de monde dans la place à, à Numa-là que ils avaient mis une petite barrière pour pas le monde va dans la salle. Ils ont monté dessus la barrière, elle a écrasé dans le milieu, dans le milieu de la salle de danse. Le monde était... Ça a écrasé-là, ça vidait comme des pelotes d'élastique. C'était farce de voir faire. Le monde voulait venir. Ça voulait entendre cette musique-là. On faisait de la bonne musique, ouais, par exemple, moi et Amédé. C'était bon. Il chantait bien, et moi, je jouais bien du violon. Et on faisait de la bonne musique. Joe, Joe Falcon-là a venu danser sur notre musique.

N 8: Will Bolfa (WB), avec Euna Bolfa (EB), Mamou, Evangeline

CF horní prairie, ovlivněna imigrací z francouzské Kanady

Příběh o záměně

WB Il avait été mis dans le sac. Supposé, il aurait été jeté dans la rivière, tu connais. Mais il y a eu quelque sorte d'affaire... je me rappelle plus trop bien... euh, le monde-là... Le bougre a été mis dessus le bord de la rivière. Ça se fait, le bougre a passé avec ses moutons. Il était après pousser des moutons. Et il a pris à entendre crier, tu connais. Ça se fait, il a avancé. Le bougré qu'était dans le sac, il dit euh... Comment se fait t'es en dedans-là? O il dit, le roi veut je marie sa fille, et il dit, je veux pas. Et... Mais il dit, Moi, je vas... Il dit, Moi, je vas prendre ta place. Ça fait... Mais il dit, Démarre-moi. Ça fait, il l'a démarré et lui il a mis lui dans le sac, et lui il a pris la bande de moutons. Il a eu la bande de moutons. Et quand le roi est venu, tu connais, arrivé, il dit aux bougres pour le noyer [neye], tu connais. Il criait, Je vas marier ta fille. Il dit, Mon fils de garce, tu veux marier ma fille. Il l'a noyé [neye]. C'est ça... Je me rappelle de ça.

BA Là qui c'est qui vous... qui vous contait ça?

WB O je veux dire, c'est mon défunt papa contait ça.

BA Il avait l'habitude de conter un tas des contes?

WB Ouais, il aimait conter des contes quand on était petit. Et... Mais je me rappere plus là-là comment ça commence bien, mais je me rappelle ça finissait comme ça.

BA C'était ça la tournure.

WB Ouais, puis quoi faire, quoi faire le roi voulait noyer le bougre-là, moi, je connais pas. Mais je me rappelle quand...

EB Mais il voulait pas il marie sa fille, je pense.

WB Je connais... C'est ça je dis, je me rappelle plus, mais je connais quand il a passé, et puis le bougre s'en venait avec sa bande de moutons... Un bougre était après pousser une bande de moutons, et il a pris à entendre le bougre crier, tu connais. Ça fait, il dit, Qui il y a? Comment ça se fait il est dans ce sac-là? Mais, il dit, Le roi veut je marie ma... sa fille, et il dit, je veux pas. O mais il dit, Moi, je veux. Et il dit, Démarre-moi de dedans le sac. Ils ont changé de places.

EB O mais t'es pas là, toi. Marier la fille du roi... c'est une grande chose.

N 9: Claude Landry (CL), Bayou Goula, Iberville

CF říční, se zbytky vlivu akádské francouzštiny

Příběhy z dospívání

CL On était élevé après travailler. J'ai un... quelque chose que je me rappelle dans la dépression. Euh, vous savez si t'en as entendu assez, il y avait des oeufs et du beurre, c'était l'or. Si t'avais ça, tu pouvais acheter n'importe quoi. Mais tout les familles avaient un tas des poules. Now, j'ai jamais entendu parler en nulle place d'autre qu'ils ont essayé ça icite avec les... que les Cadiens ont fait pour eux-mêmes... équand une poule avait éclore ses petits poulets, euh, tu voulais que cette poule commence à pondre aussi vite que tu peux. Ça fait que tu prenais ses poulets. Tu l'assirais elle dedans un barril d'eau. Ouais, pour pas qu'elle peuve couvrir. Mets à peu près quatre pouces d'eau. Elle peut pas s'assir. So, elle arrête de couvrir. Et là, elle va commencer à pondre beaucoup plus vite. Mais là, quoi tu vas faire avec les petits poulets? Qui-ce qui va soigner les petits poulets? Mon vieux père, il aimait prendre les corusses qu'il... euh il avait pas de besoin. Et il faisait des capons avec. Il les dégrainait. Now, tu prends un capon, et tu lui arraches tout les plumes en dessous du ventre, et tu prends l'ortie... Vous connaissez quoi-ce que l'ortie est.

BA L'ortie?

CL L'ortie. Stinging nettle.

BA OK.

CL Tu prends ça avec un gant, et tu le frottes tout partout dessus. Ça lui met des petits piquants là dedans. Tu le refermes dans une cage avec ses tout petits poulets-là, et ça frotte là-dessus. Et il aime ça. Ça fait sentir bien, tu sais... Pareille comme gratter ton dos équand ça démange. Équand tu vas le lâcher de dans cette cage-là, il y a pas un chien ou un homme ce qu'est assez mauvais de prendre un de ces poulets de lui. Il va les soigner pareille comme la poule couveuse faisait. Jusqu'à qu'ils sont assez gros. On mettait des petits canards avec ces capons-là. Laisse un petit canard taper l'eau, tu parles qu'un capon ce qu'était tracassé parce que il sait qu'ils avaient pas d'affaire dans... supposé pas pouvoir nager. Il a pas compris que c'était des petits canards, pas des petits poulets.

BA Ça c'est un bon trick, ça.

CL Mais c'était ça ou crever de faim.

BA Parce que comme ça la poule pouvait...

CL La poule commençait à pondre encore.

N 10: Healy Chautin (HC), with Elmo Ancelet (EA), Pacanière, Saint Martin / Opelousas, Saint Landry

CF „bayou“

Příběh o přecházení rozvodněného bayou

HC Moi et lui, on avait été, on avait été voir pour des, des bêtes. On a été au Lac Troupeau. Et euh, avant d'arriver au Lac Troupeau, il y avait, ça ils appellent le Canal Salé. C'est un grand, un grand canal, c'est comme la maison-là, et puis c'est fond. Ça fait, on a traversé l'autre bord du canal, et on a été voir après les bêtes là-bas. Là, il commençait être la...l'après-midi, commencé pour revenir. Et une grosse pluie qu'avait tombé. On arrive au canal-là, c'était, c'était à rase. Ça fait, euh, André dit... Je dis à André, je dis, Traverse avant. Il dit, Non, il dit, euh... Moi, j'étais sur un gros mulet. Je dis, Traverse-toi. Ah ben, il m'a prêché à moi pour je traverse. Il dit, T'as le mulet, il dit, Le mulet-là va faire ça bien. J'ai sauté à l'eau. J'ai traversé. André est venu avec son petit cheval. Le petit cheval pesait à peu près huit cents livres, je pense. Il a sauté en dedans-là. Le petit cheval-là calait. Au lieu nager, essayer nager, je pense il pouvait pas, mais il marchait le... le bottom.

EA Puis là il sautait.

HC Ouais. Puis là, les cheveux à André sortaient. Tu voyais les cheveux à André sortir en haut. Et il faisait, Ouuu. Il soufflait le... l'eau et la boue manière.

BA Comme une baleine.

HC O ouais. Le petit cheval-là allait en bas encore. Là t-à l'heure, tu le voyais t-à l'heure un bon bout. Là il sortait encore.

EA Et il l'a fait.

HC O ouais, il l'a fait. Moi j'étais l'autre bout après rire après.

N 11: Vorrance Berzas (VB), Grand Louis, Evangeline / Eunice, Saint Landry

CF horní prairie, ovlivněna imigrací z francouzské Kanady

Příběh o hudbě v oblasti

VB Il y du monde qui [ti] croit pas ça. Pendant un temps, quand j'étais jeune. J'avais commencé à jouer, j'avais à peu près quatorze, quinze ans dans ce temps là. On jouait des bals tous les soirs, tous les soirs. Et là, le samedi après-midi, on avait un live broadcast, KVPI à la Ville Platte. On jouait là une heure de temps. Là on allait jouer un bal le soir. Là des fois, le samedi au soir, on jouait deux bals. On jouait une place huit heures jusqu'à douze heures.

Là on ramassait nôtres affaires. On allait au Hick's Wagon Wheel-là. On jouait une heure jusqu'à cinq heures là.

BA Et il y avait du monde?

VB O ouais. Il y avait un tas de monde qu'allait [taie] au bal dans ce temps-là. Et là le dimanche, on jouait le dimanche après-midi au Avalon Club à Basile. Là, le dimanche au soir, on allait jouer au Rainbow Club.

BA Ça fait, des fois, vous autres jouait neuf fois par semaine.

VB Ouais, et là un broadcast... par dessus ça. Et on faisait récolte. Yeah. O ouais il y avait des bals tout partout dans ce temps-là. C'était après la guerre, tu connais, quelque temps après la guerre... numéro deux. Il y avait...

BA Il y avait jusqu'à du monde jusqu'à cinq heures du matin?

VB O yeah. O ouais, et puis la place je te conte pour là, Hick's Wagon Wheel-là, il y avait un tas de monde qu'allait [taie] en boghei et à cheval [ffal] et euh en wagon là. Là ils avaient [onve] des courses le dimanche après-midi, des courses de chevaux [ffo] là. Et des fois on jouait pour les courses-là. On jouait dehors dessus les herbes là, dehors. Et le monde venait à cheval et en boghei. Il y avait pas un tas de chars dans ce temps-là.

Příloha 2

Materiál B – příběhy

Příběhy pocházejí z knihy B. J. Ancelet *Cajun and Creole Folktales: the French oral tradition of South Louisiana* (1994).

- P 1 *Dans la grocerie*, Animal Tales, s. 8-10
- P 2 *Le chien qui marchait sur l'eau*, Jokes, s. 73-74
- P 3 *Fido est mort*, Jokes, s. 75-76
- P 4 *Tu pourrais mentir*, Jokes, s. 77
- P 5 *Jean Sot*, Jokes, s. 78-81
- P 6 *Les hot dogs*, Jokes, s. 105
- P 7 *La chandelle de glace*, Lies and Tall Tales, s. 125
- P 8 *Une plus fort*, Lies and Tall tales, s. 126-127
- P 9 *Pascal et son bicycle*, Pascal Stories, s. 131-132
- P 10 *La mer plantée en riz*, Pascal Stories, s. 133-135
- P 11 *Boulé Sévenne se fouille un trou*, Pascal Stories, s. 135-138
- P 12 *Jim rencontre une femelle seal au North Pole*, Pascal Stories, s. 138-139
- P 13 *L'opération a Hube*, Pascal Stories, s. 142-143
- P 14 *Les oreilles a Hube sonnent*, Pascal Stories, s. 143-144
- P 15 *L'emballeuse a Jim*, Pascal Stories, s. 144-146
- P 16 *Le controleur d'esprits et le boeuf*, Historical Tales, s. 147-148
- P 17 *Victor et Arthur essaient de casser le bal*, Historical Tales, s. 185-186
- P 18 *Martin Weber, Constable*, Historical Tales, s. 186-189
- P 19 *Moonshining*, Historical Tales, s. 198-202
- P 20 *Les Revenues*, Historical Tales, s. 202-203

Literatura

ABBOTT, Lee M. (2006). Coming to a Post-Colonial Poetics of Being Post-Cajun. *Antigonish Review*. **37** (146), 125.

ANCELET, Barry Jean (1988). A Perspective on Teaching the „Problem Language“ in Louisiana. *The French Review*. **61** (3), 345-356.

ANCELET, Barry Jean (1989). The Cajun who went to Harvard: Identity in the Oral Tradition of South Louisiana. *The Journal of Popular Culture*. **23** (1), 101-115.

ANCELET, Barry Jean (1994). *Cajun and Creole folktales: the French oral tradition of South Louisiana*. Jackson: University Press of Mississippi.

ANCELET, Barry Jean (1997). Research on Louisiana French Folklore and Folklife. In: VALDMAN, Albert. *French and Créole in Louisiana*. New York: Plenum Press.

ANCELET, Barry Jean et al. (1991). *Cajun country*. Jackson: University Press of Mississippi.

ANCELET, Barry Jean. Louisiana French Folklore and Folklife. *Louisiana's living traditions: articles and essays* [online]. [cit. 2010-12-07]. Dostupné z: http://www.louisianafolklife.org/LT/Articles_Essays/creole_art_french_folklore.html

ARAUJO, Deborah (2010). Loanword Phonology versus Second Language Phonology: Evidence from Brazilian Portuguese. *Stony Brook University* [online]. [cit. 2012-08-02]. Dostupné z: http://semlab2.sbs.sunysb.edu/files/undergrad_theses/araujo.pdf

ARCENEUX, Jean (1980). *Cris sur le bayou: Naissance d'une poesie acadienne en Louisiane*. Montréal: Intermède; Ville St-Laurent: Diffusion Dimedia.

AUBERT, Guillaume (2004). „The Blood of France“: Race and Purity of Blood in the French Atlantic World. *The William and Mary Quarterly*. **61** (3), 439-478.

AUER, Peter a Alfred LAMELI (2010). *Language and space: theories and methods: an international handbook of linguistic variation*. Berlin; New York: De Gruyter Mouton.

BANKSTON, Carl L. a Jacques HENRY (1998). The silence of the gators: Cajun ethnicity and intergenerational transmission of Louisiana French. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. **19** (1), 1-23.

BANKSTON, Carl L. a Jacques HENRY (1999). Endogamy among Louisiana Cajuns: A Social Class Explanation. *Social Forces*. **77** (4), 1317-1338.

BARNETT, C. Brian (2010). *French immersion teachers' attitudes toward Louisiana varieties of French and the integration of such varieties in their classroom: A quantitative and qualitative analysis*. Disertace. Indiana University.

BARONIAN, Luc (2006). Les français d'Amérique : état des faits, état de la recherche, perspectives futures. *Canadian Journal of Applied Linguistics*. **9** (2), 9-20.

BARRY, David (1989). A French Literary Renaissance in Louisiana: Cultural Reflection. *Journal of Popular Culture*. **23** (1), 47-63.

BERK-SELIGSON, Susan (1986). Linguistic Constraints on Intrasentential Code Switching: A Study of Spanish-Hebrew Bilingualism. *Language in society*. **15** (3), 313-348.

BERNARD, Shane K. (2003). *The Cajuns: Americanization of a people*. Jackson: University Press of Mississippi.

BERNARD, Shane K. (2011). Tracking the Decline of Cajun French. *Bayou Teche Dispatches: a south Louisiana history blog* [online]. March 22, 2011 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z: <http://bayoutechedispatches.blogspot.com/2011/03/tracking-decline-of-cajun-french.html>

BLOOMFIELD, Leonard (1969). *Language*. London: Allen and Unwin.

BLYTH, Carl (1997). The Sociolinguistic Situation of Cajun French: The Effects of language Shift and Language Loss. In: VALDMAN, Albert. *French and Creole in Louisiana*. New York: Plenum Press, s. 25-46.

BORDERS, Florence E. (1988). Researching Creole and Cajun Musics in New Orleans. *Black Music Research Journal*. **8** (1), 15-31.

- BRASSEAUX, Carl A. (1991). *Scattered to the wind: dispersal and wanderings of the Acadians, 1755-1809*. Lafayette: Center for Louisiana Studies University of Southwestern Louisiana.
- BRASSEAUX, Carl A. (1992). *Acadian to Cajun: transformation of a people, 1803-1877*. Jackson: University Press of Mississippi.
- BRASSEAUX, Carl A. (1996). *The founding of New Acadia: The beginnings of Acadian life in Louisiana, 1765-1803*. Baton Rouge: Louisiana State Univ Press.
- BRASSEAUX, Carl A. (2005). *French, Cajun, Creole, Houma: a primer on francophone Louisiana*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- BRASSEAUX, Carl A. a Philip GOULD (2011). *Acadiana: Louisiana's Historic Cajun Country*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- BROWN, Becky (2003). Code-convergent borrowing in Louisiana French. *Journal of Sociolinguistics*. **7** (1), 3-23.
- BULLOCK, Barbara. E., Amanda DALOLA a Chip GERFEN (2006). Mapping the patterns of maintenance versus merger in bilingual phonology: The preservation of [a] vs. [ɑ] in Frenchville French. In: MONTREUIL, Jean-Pierre, ed. *New perspectives on Romance linguistics: Volume II: Phonetics, phonology and dialectology. Selected papers from the 35th linguistic symposium on Romance languages (LSRL)*. Amsterdam: John Benjamins, s. 15-29.
- BURNS, Anna (2002). *Understanding South Louisiana Through Literature: Folktales and Poetry as Representations of Cultural Identity*. Athens, Georgia: University of Georgia.
- CALDAS, Stephen J. (2008). Changing Bilingual Self-Perceptions from Early Adolescence to Early Adulthood: Empirical Evidence from a Mixed-Methods Case Study. *Applied Linguistics*. **29** (2), 290-311.
- CAMP, Albert Sidney (2010). *Louisiana's hope for a francophone future: exploring the linguistic phenomena of Acadiana's French immersion schools*. Louisiana State University.
- CARDINAL, L. (1994). Ruptures et fragmentations de l'identité francophone en milieu minoritaire; un bilan critique. *Sociologie et sociétés*. **26** (1), 71-86.

- CLARKE, Clifford J. (1985). Religion and Regional Culture: The Changing Pattern of Religious Affiliation in the Cajun Regiouthwest Louisiana. *Journal for the Scientific Study of Religion*. **24** (4), 384-395.
- CLARke, Clifford J. (1988). Assimilationist Views of an Ethnic Region: The Cajun French Experience in Southern Louisiana. *Social Science Quarterly*. **69** (2), 433-451.
- COETSEM, Frans van (1988). *Loan Phonology and the Two Transfer Types in Language Contact*. Dordrecht; Providence: Foris Publications.
- COLLARD, Clyde V. (1975). The Cajun Family: Adjustment to Modern Trends. In: DEL SESTO, Steven a Jon L. GIBSON, eds. *The Culture of Acadiana: Tradition and Change in South Louisiana*. Lafayette: University of South Louisiana.
- CRYSTAL, David (2002). *Language death*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- ČEJKA, Marek (2011). Po stopách amerických fobií. *Magazín Víkend, MF Dnes*. 12. 3. 2011, 37-39.
- DEL SESTO, Steven a Jon L. GIBSON, eds. (1975). *The Culture of Acadiana: Tradition and Change in South Louisiana*. Lafayette: University of South Louisiana.
- D'ENTREMONT, Clarence J. (1976). *Petit manuel d'histoire d'Acadie – Des début a 1670*. La Librairie Acadienne, Université de Moncton et Histoire des Acadiens.
- DORAIS, Louis-Jacques (1978). Les francophones de la Louisiane: problèmes sociolinguistiques. *Anthropologie et Sociétés*. **2** (2), 159-165.
- DORAIS, Louis-Jacques (1983). La Louisiane. *Québec français*. (49), 20-22.
- DORIAN, Nancy Currier (1981). *Language death: The life cycle of a Scottish Gaelic dialect*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- DORMON, James H. (1984). Louisiana's Cajuns: A Case Study in Ethnic Group Revitalization. *Social Science Quarterly*. **65** (4), 1043-1057.
- DOUCET, Sharon Arms (1989). Cajun Music: Songs and Psyche. *The Journal of Popular Culture*. **23** (1), 89-99.

DRAPEAU, Lynn (1980). Les emprunts au français en montagnais. *Cahier de linguistique*. (10), 29-49.

DRESSLER, Wolfgang U. (1999). Smrť jazyka. In: ONDREJOVIČ, Slavo, ed. *Slovenčina v kontaktoch a konfliktoch s inými jazykmi*. Bratislava: Veda, s. 23-42.

DUBOIS, Sylvie (1997a). Attitudes envers l'enseignement et l'apprentissage du français cadien en Louisiane. *Revue des sciences de l'éducation*. **23** (3), 699-715.

DUBOIS, Sylvie (1997b). Field method in four Cajun communities in Louisiana. In: VALDMAN, Albert. *French and Créole in Louisiana*. New York: Plenum Press, s. 47-70.

DUBOIS, Sylvie (2001). Le statut du français et les politiques linguistiques dans les provinces maritimes canadiennes et en Louisiane aux États-Unis. In: ZACHARASIEWICZ, Waldemar a Fritz Peter KIRSCH, eds. *Aspects of interculturality – Canada and the United States: A comparison*. Augsburg; Hagen: ISL-Verlag.

DUBOIS, Sylvie (2010). Plaidoyer pour locuteurs restreints: une analyse sociolinguistique des innovations en français cadien. In: Blanchet, P. a P. Martinez, eds. *Pratiques du plurilinguisme: Emergence et prise en compte en situation francophones. Collection actualites scientifique*. Paris: Editions des archives contemporaines, s. 107-114

DUBOIS, Sylvie a Barbara M. HORVATH (2003). Creoles and Cajuns: A Portrait in Black and White. *American Speech*. **78** (2), 192-207.

DUBOIS, Sylvie a Carole SALMON (2010). Etude diachronique de O devant R et L dans le parler de quatre générations de femmes cadiennes. *Revue canadienne de linguistique appliquée / Canadian Journal of Applied Linguistics*. **9** (2), 193-206.

DUBOIS, Sylvie a David SANKOFF (1997). L'absence de flexion sur les emprunts à l'anglais dans le français cadien. In: *Actes du congrès de l'Association canadienne pour l'avancement des sciences; Centre international de recherche en bilinguisme (à paraître)*. Québec: Les Presses de l'Université Laval, s. 163-176.

DUBOIS, Sylvie a Megan MELANÇON (1997). Cajun is Dead – Long Live Cajun: Shifting from a Linguistic to a Cultural Community. *Journal of Sociolinguistics*. **1** (1), 63-93.

DUBOIS, Sylvie a Sibylle Maria NOETZEL (2005). Intergenerational Pattern of Interference and Internally-Motivated Changes in Cajun French. *Bilingualism: Language and Cognition*. **8** (2), 131-143.

DUBOIS, Sylvie, Sibylle Maria NOETZEL a Carole SALMON (2010). L'usage des pratiques bilingues dans la communauté cadienne. *Canadian Journal of Applied Linguistics / Revue canadienne de linguistique appliquée*. **9** (2), 207-219.

DUGAS, Marie-Claire et al. (2011). Le Manifeste Beaubassin. *CyberAcadie: l'histoire acadienne, au bout des doigts* [online]. 2011 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z: http://cyberacadie.com/index.php?/deracinement_histoire/Le-Manifeste-de-Beaubassin-Deportation-ou-Genocide.html

DUPUIS, Jacinthe (1997). Étude sociolinguistique de quelques caractéristiques des emprunts à l'anglais par des franco-américains du Massachusetts. *Revue québécoise de linguistique*. **25** (2), 35-61.

EMOFF, Ron (1998). A Cajun Poetics of Loss and Longing. *Ethnomusicology*. **42** (2), 283-301.

ESMAN, Marjorie R. (1982). Festivals, Change, and Unity: The Celebration of Ethnic Identity among Louisiana Cajuns. *Anthropological Quarterly*. **55** (4), 199-210.

ESTAVILLE, Lawrence E. (1986). Mapping the Louisiana French. *Southeastern Geographer*. **26** (November), 90-113.

ESTAVILLE, Lawrence E. (1990). The Louisiana French Language in the Nineteenth Century. *Southern Geographer*. **30** (November), 105-20.

FARAGHER, John (2005). A great and noble scheme: the tragic story of the expulsion of the French Acadians from their American Homeland. New York: W. W. Norton & Co.

FASE, Willem, Koen JASPAERT a Sjaak KROON (1992). *Maintenance and Loss of Minority Languages*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

FEARON, James D. (1999). *What is identity (as we now use the word)?* Mimeo, Stanford University.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK (1985). *Česká lexikologie*. Praha: Academia.

FREY, Claude a Danièle RACELLE-LATIN (1997). *Le corpus lexicographique: méthodes de constitution et de gestion: actes des troisièmes Journées scientifiques du Réseau thématique de recherche „Etude du français en francophonie“*. Bruxelles: De Boeck université.

GADET, Françoise a Mari C. JONES (2008). Variation, Contact and Convergence in French Spoken Outside France. *Journal of Language Contact*. **2** (1), 238-248.

GAUDET, Marcia (1989). The Image of the Cajun in Literature. *The Journal of Popular Culture*. **23** (1), 77-88.

GIBSON, Jon L. a Steven DEL SESTO (1975). The Culture of Acadiana: An Anthropological Perspective. In: DEL SESTO, Steven, a Jon L. GIBSON, eds. *The Culture of Acadiana: Tradition and Change in South Louisiana*. Lafayette: University of South Louisiana, s. 1-14.

GOLD, Gerald L. (1979). The French Frontier of Settlement in Louisiana: Some Observations on Cultural Change in Mamou Prairie. *Cahiers de géographie du Québec*. **23** (59), 263-280.

GONZALEZ, Marc (2010). Comment nommer les „Cajuns“? Re-dénomination ethnonymique, production de sens et d'identité en Louisiane francophone. In: *2ème Congrès Mondial de Linguistique Française*. La Nouvelle-Orléans, Etats-Unis.

GORDON, Milton Myron (1964). *Assimilation in American life: the role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press.

GREEN, Joe L. (1981). The Louisiana Cajuns: The Quest for Identity through Education. *Theory into Practice*. **20** (1), 63-69.

GRENOBLE, Lenore A. a Lindsay J. WHALEY (2006). *Saving languages: An introduction to language revitalization*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

GRIFFITHS, Naomi Elizabeth Saundaus (1973). *The Acadians: creation of a people*. Toronto, New York, McGraw-Hill Ryerson.

GUENIN-LELLE, Dianne (1997). The Birth of Cajun Poetry: An Analysis of Cris sur le bayou: naissance d'une poésie acadienne en Louisiane. *The French Review*. **70** (3), 439-451.

HALL, Gwendolyn Midlo (1995). *Africans in colonial Louisiana: the development of Afro-Creole culture in the eighteenth century*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

HASPELMATH, Martin (2008). Loanword typology: Steps toward a systematic cross-linguistic study of lexical borrowability. In: STOLZ, Thomas, Dik BAKKER a Rosa Salas PALOMO, eds. *Aspects of language contact: New theoretical, methodological and empirical findings with special focus on Romancisation processes*. Berlin: Mouton de Gruyter, s. 43-62.

HEBERT-LEITER, Maria (2009). *Becoming Cajun, becoming American: the Acadian in American literature from Longfellow to James Lee Burke*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.

HEBERT-LEITER, Maria (2010). Cajuns in Literature. *KnowLA: encyclopedia of Louisiana* [online]. Published March 30, 2010, Last Updated March 29, 2011 [cit. 2012-08-23]. Dostupné z: <http://www.knowla.org/entry.php?rec=634>

HEINE, Bernd a Tania KUTEVA (2005). *Language Contact and Grammatical Change*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

HENRY, Jacques (1998). From „Acadien“ to „Cajun“ to „Cadien“: Ethnic Labelization and Construction of Identity. *Journal of American Ethnic History*. **17** (4), 29-62.

HENRY, Jacques M. a Carl L. BANKSTON (1999). Louisiana – Cajun – ethnicity: symbolic – or – structural? *Sociological Spectrum: Mid-South Sociological Association*. **19** (2), 223-248.

HENRY, Jacques M. a Carl L. BANKSTON (2001). Ethnic self-identification and symbolic stereotyping: the portrayal of Louisiana Cajuns. *Ethnic and Racial Studies*. **24** (6), 1020-1045.

HENRY, Jacques M. a Carl L. BANKSTON (2002). *Blue Collar Bayou: Louisiana Cajuns in the New Economy of Ethnicity*. Westport: Praeger.

HENRY, Jacques M. (1997). The Louisiana French Movement: Actors and Actions in Social Change. In: VALDMAN, Albert. *French and Créole in Louisiana*. New York: Plenum Press, s. 183-217.

ITÔ, Junko a Armin MESTER (1998). The phonological lexicon. In: *Optimality Theory in Phonology*, s. 552-568.

JANOŮŠEK, Jaromír (2004). Skupinová identita jedince a identita skupiny v procesu globalizace. In: Vališová, A., M. Rymeš a K. Riegel, eds. *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress, s. 182-191.

JOBBS, Dean (2005). *The Cajuns: a people's story of exile and triumph*. New York: John Wiley & Sons.

JOHNSON, T. R. (2010). George Washington Cable (1844-1925). *KnowLA: encyclopedia of Louisiana* [online]. Published March 3, 2010, Last Updated May 31, 2011 [cit. 2012-08-23]. Dostupné z: <http://www.knowla.org/entry.php?rec=512>

KADEŘÁBKOVÁ, J. *Sociologická hesla ke kurzu REG314* [online]. Vysoká škola ekonomická v Praze. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm

KADLEC, Jaromír a Jan HOLEŠ (2006). *Francouzština na americkém kontinentě*. Olomouc: Univerzita Palackého.

KADLEC, Jaromír (2005). *Francouzština v Kanadě*. Olomouc: Univerzita Palackého.

KARLÍK, Petr et al. (2002). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové Noviny.

KAUFMAN, Terrence a Sarah G. THOMASON (1988). *Language contact, creolization and genetic linguistics*. Berkeley: University of California.

KING, Ruth (2011). Back to Back: The Trajectory of an Old Borrowing. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*. **17** (2), 14.

KLINGLER, Thomas A. (2005). Le problème de la démarcation des variétés de langue en Louisiane: étiquettes et usages linguistiques. In: VALDMAN, Albert, Julie AUGER a Deborah PISTON-HATLEN, eds. *Le français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec: Les Presses de l'Université Laval, s. 349-367.

KLINGLER, Thomas A. et al. (1997). The lexicon of Louisiana French. In: VALDMAN, Albert. *French and Créole in Louisiana*. New York: Plenum Press, s. 145-181.

KÖPKE, Barbara (2007). *Language attrition: Theoretical perspectives*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Pub. Co.

LABOV, William (2007). Transmission and diffusion. *Language*. **83** (2), 344-387.

LEAN, Geoffrey (2011). The Gulf of Mexico is not as clean as they say. *The Telegraph* [online]. 15. 4. 2011 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/earth/earthcomment/geoffrey-lean/8454859/The-Gulf-of-Mexico-is-not-as-clean-as-they-say.html>

LINDNER, Tamara (2008). *Attitudes toward Cajun French and International French in South Louisiana: A Study of High School Students*. Disertace. Indiana University.

LIPSKI, John M. (1978). Code-switching and the problem of bilingual competence. In: Paradis, M., ed. *Aspects of bilingualism*. Columbia: Hornbeam Press, s. 250-264.

LOUBIER, Christiane (2011). *De l'usage de l'emprunt linguistique*. Montréal: Office québécois de la langue française.

LYCHE, Chantal (1996). Genèse et traits caractéristiques du français cadien: un aperçu phonologique. *Revue romane*. **31** (1), 29-49.

LYCHE, Chantal (1999). Le Mot Phonologique En Cadien. *Journal of French Language Studies*. **9** (1), 25-38.

MACBEATH, George (2011). Pierre Du Gua de Monts (Gouverneur de 1603 à 1607). *CyberAcadie: l'histoire acadienne, au bout des doigts* [online]. 2011 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: http://cyberacadie.com/index.php?/acadie_hier_biographie/Pierre-Du-Gua-de-Monts-Gouverneur-de-1603-a-1607.html

MARCANTEL, David Émile (1991). Faut que ça change: L'enseignement du français en Louisiane. In: *Biennale de la langue française*, s. 438-445.

MAUROIS, André (1994). *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

- MENEY, Lionel (1994). Pour une typologie des anglicismes en français du Canada. *The French Review*. **67** (6), 930-943.
- MOUGEON, Raymond (1993). Le français en Ontario: bilinguisme, transfert à l'anglais et variabilité linguistique. In: *Le Français dans l'espace francophone: description linguistique et sociolinguistique de la francophonie*. Paris: Honoré Champion.
- MOUGEON, Raymond et al. (1982). *Le français parlé en situation minoritaire, vol. 1*. Québec, Centre international de recherche sur le bilinguisme.
- MOUGEON, Raymond. et al. (2005). Contact-induced linguistic innovations on the continuum of language use: The case of French in Ontario. *Bilingualism language and cognition*. **8** (2), 99-115.
- MUHVIĆ-DIMANOVSKI, Vesna (2005). Languages in Contact. In: SUJOLDZIC, Anita, ed. *Linguistic antropology*. Oxford: EOLSS Publishers, s. 52-62. Dostupné z: <http://www.eolss.net/Sample-Chapters/C04/E6-20B-05-01.pdf>
- MURPHY, Alexander B. (2008). Placing Louisiana in the Francophone world: Opportunities and challenges. *Atlantic Studies*. **5** (3), 363-381.
- MUTZ, Katrin (2004). Le lexique des variétés du français en Louisiane et l'influence de l'anglo-américain. Un état de la recherche. *Globe*. **7** (2), 125-154.
- MUYSKEN, Pieter (2010). Scenarios for language contact. In: *The Handbook of Language Contact*. Chichester; Malden: Wiley-Blackwell, s. 263-281.
- MYERS-SCOTTON, Carol (2002). *Contact Linguistics: Bilingual Encounters and Grammatical Outcomes*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- MYERS-SCOTTON, Carol (2008). Language contact: Why outsider system morphemes resist transfer. *Journal of Language Contact*. **2** (1), 21-41.
- NADASDI, Terry et al. (2008). Factors driving lexical variation in L2 French: A variationist study of automobile, auto, voiture, char and machine. *Journal of French Language Studies*. **18** (3), 365-381.

NATSIS, James J. (1999). Legislation and Language: The Politics of Speaking French in Louisiana. *The French Review*. **73** (2), 325-331.

NELDE, Peter H. (1999). Výskum jazykových konfliktov. In: ONDREJOVIČ, Slavo, ed. *Slovenčina v kontaktoch a konfliktach s inými jazykmi*. Bratislava: Veda.

NEUMANN-HOLZSCHUH, Ingrid (2009). Contact-induced structural change in Acadian and Louisiana French: mechanisms and motivations. *Langage et société*. **129** (3), 47-63.

NEUMANN-HOLZSCHUH, Ingrid a Raphaële WIESMATH (2006). Les parlars acadiens: un continuum discontinu. *Canadian Journal of Applied Linguistics / Revue canadienne de linguistique appliquée*. **9** (2), 233-249.

NEUMANN-HOLZSCHUH, Ingrid, Patrice BRASSEUR a Raphaële WIESMATH (2005). Le français acadien au Canada et en Louisiane: affinités et divergences. In: VALDMAN, Albert, Julie AUGER a Deborah PISTON-HATLEN, eds. *Le français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec: Les Presses de l'Université Laval.

NOETZEL, Sibylle Maria (2007). *Local Norms and Innovations within the System of Locative Prepositions in Cajun French*. Dissertation. Louisiana State University. Dostupné z: <<http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-03302007-143201/>>.

NOSSITER, Adam (1990). Louisiana's Cajun French: A Past Tense? *Chicago Tribune* [online]. December 20, 1990 [cit. 2012-08-23]. Dostupné z: http://articles.chicagotribune.com/1990-12-20/news/9004150161_1_barry-jean-ancelet-cajun-french-tourists

ONDREJOVIČ, Slavo, ed. (1999). *Slovenčina v kontaktoch a konfliktach s inými jazykmi*. Bratislava: Veda.

ONYSKO, Alexander (2007). Modelling transmission in language contact: The impact of English on German. In: BUESCHER, Susan and Kerry HOLLEY, eds. *Proceedings of the Sixth Annual High Desert Linguistics Society Conference. Volume 6*. Albuquerque, s. 95-108.

PAPEN, Robert A. a Kevin J. ROTTET (1997). A structural sketch of the Cajun French spoken in Lafourche and Terrebonne Parishes. In: VALDMAN, Albert, Julie AUGER a Deborah PISTON-

HATLEN, éd. *Le français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec: Les Presses de l'Université Laval, s. 71-108.

PICONE, Michael D. (1997). Enclave Dialect Contraction: An External Overview of Louisiana French. *American Speech*. **72** (2), 117-153.

PICONE, Michael D. (2005). La situation du français en Louisiane. In: VALDMAN, Albert, Julie AUGER a Deborah PISTON-HATLEN, éd. *Le français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec: Les Presses de l'Université Laval, s. 143-165.

PICONE, Michael D. a Amanda LAFLEUR (1998). La néologie et les anglicismes par tranches d'âge en français louisianais. In: *Contacts de langues et identités culturelles: perspectives lexicographiques*. Montréal et Québec, Agence universitaire de la Francophonie et Les Presses de l'Université Laval, s. 15-28.

PITHART, Petr, Jan SOKOL a Ota ULČ. *Klíčová slova multikulturalismu* [online]. [cit. 2012-07-07]. Dostupné z: <http://www.arts.gla.ac.uk/slavonic/staff/Multikultur.html>

POPLACK, Shana (1980). Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching. *Linguistics*. **18** (7/8), 581-618.

POPLACK, Shana (2001). Code-switching (linguistic). In: *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Elsevier Science Ltd., s. 2062-2065.

POPLACK, Shana a Marjory MEECHAN (1998). How Languages Fit Together in Codemixing. *International Journal of Bilingualism*. **2** (2), 127-138.

POPLACK, Shana a Stephen LEVEY (2010). Contact-induced grammatical change: A cautionary tale. In: AUER, Peter a Alfred LAMELI. *Language and space: theories and methods: an international handbook of linguistic variation*. Berlin; New York: De Gruyter Mouton, s. 391-419.

POPLACK, Shana et al. (1988). The social correlates and linguistic processes of lexical borrowing and assimilation. *Linguistics*. **26** (1), 47-104.

- REES, Mark A. (2008). From Grand Dérangement to Acadiana: History and Identity in the Landscape of South Louisiana. *International Journal of Historical Archaeology*. **12** (4), 338-359.
- REYES, Rogelio (1976). *Studies in Chicano Spanish: a thesis*. Disertace. Harvard University.
- RICENTO, Thomas (2006). *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*. Malden: Blackwell Pub.
- RICHARDSON, Debrah Royer (2007). *Performing Louisiana: The history of Cajun dialect humor and its impact on the Cajun cultural identity*. Disertace. Louisiana State University.
- ROTTET, Kevin J. (1996). Language change and language death: Some Changes in the pronominal system of declining Cajun French. *Plurilinguismes*. **11**, 117-151
- ROTTET, Kevin J. (1998). Clause Subordination Structures in Language Decline. *Journal of French Language Studies*. **8** (1), 63-95.
- ROTTET, Kevin J. (2000). Le lexique du français louisianais et la notion de continuum linguistique'. In: *Contacts de langues et identités culturelles: perspectives lexicographiques*. Montréal et Québec, Agence universitaire de la Francophonie et Les Presses de l'Université Laval, s. 365-377.
- ROTTET, Kevin J. (2001). *Language Shift in the Coastal Marshes of Louisiana*. New York: Peter Lang.
- ROTTET, Kevin J. (2004). Inanimate Interrogatives and Settlement Patterns in Francophone Louisiana. *Journal of French Language Studies*. **14** (2), 169-188.
- ROTTET, Kevin J. (2005). Variation et étiolement en français cadien: perspectives comparées. In: VALDMAN, Albert, Julie AUGER a Deborah PISTON-HATLEN, éd. *Le français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec: Les Presses de l'Université Laval, s. 243-253.
- ROTTET, Kevin J. (2010). The future in the past in Louisiana French. In: *Proceedings of the Congrès mondial de la linguistique française 2010*. New Orleans.

RULE, John C. (1962). The Old Regime in America: A Review of Recent Interpretations of France in America. *The William and Mary Quarterly*. **19** (4), 575-600.

RUSSELL, Alexander (2010). Réalisation variable des occlusives en français louisianais : l'affrication et l'aspiration à la Ville Platte. In: *2ème Congrès Mondial de Linguistique Française*. La Nouvelle-Orléans, Etats-Unis.

SALMON, Carole (2009). *Cent ans de français cadien en Louisiane: étude sociolinguistique du parler des femmes*. New York: Peter Lang.

SANKOFF, Gillian (2002). Linguistic outcomes of language contact. In: CHAMBERS, J. K., Peter TRUDGILL a Natalie SCHILLING-ESTES. *The handbook of language variation and change*. Malden: Blackwell Publishers, s. 638-668.

SASSE, Hans-Jürgen (1992). Theory of Language Death. In: BREZINGER, Matthias, ed. *Language Death: Factual and Theoretical Explorations With Special Reference to East Africa*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, s. 7-30.

SAVELLS, Jerry (1993). The „Cajun“ Subculture: Microtrends for the 1990's. *International Journal of Comparative Sociology*. **34** (1-2), 113 -121.

SCHILLING-ESTES, Natalie a Walt WOLFRAM (1999). Alternative models of dialect death: Dissipation vs. concentration. *Language*. **75** (3), 486-521.

SCHMID, Monika S. (2007). The role of L1 use for L1 attrition. In: *Language Attrition: theoretical perspectives*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins, s. 135-153.

SCHMID, Monika S. (2009). On L1 attrition and the linguistic system. *EUROSLA Yearbook*. **9** (1), 212-244.

SILVA-CORVALÁN, Carmen (2008). The limits of convergence in language contact. *Journal of Language Contact*. **2** (1), 213-224.

SMELSER, Neil J. a Paul B. BALTES (2001). *International encyclopedia of the social & behavioral*. Amsterdam; New York: Elsevier.

SMITH, Harley a Hosea PHILLIPS (1939). The Influence of English on Louisiana „Cajun“ French in Evangeline Parish. *American Speech*. **14** (3), 198-201.

STETS, Jan E. a Peter J. BURKE (2000). Identity theory and social identity theory. *Social Psychology Quarterly*. **63** (3), 224-237.

ŠABRŠULA, Jan (1983). *Základy francouzské lexikologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

TENTCHOFF, Dorice (1980). Ethnic Survival under Anglo-American Hegemony: The Louisiana Cajuns. *Anthropological Quarterly*. **53** (4), 229-241.

THOMASON, Sarah Grey (2001). *Language contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

THOMASON, Sarah Grey (2007). Language contact and deliberate change. *Journal of Language Contact*. **1** (1), 41-62.

THOMASON, Sarah Grey (2008). Social and linguistic factors as predictors of contact-induced change. *Journal of Language Contact*. **2** (1), 42-56.

THOMASON, Sarah Grey a Terrence KAUFMAN (1991). *Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. Berkeley: University of California Press.

TINDALL, George (1996). *Dějiny Spojených států amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

TORNQUIST, Lisa Linnea (2000). *Attitudes linguistiques vis-a-vis du vernaculaire franco-louisianais dans les programmes d'immersion en Louisiane*. Disertace. University of Louisiana.

TREFFERS-DALLER, Jeanine (2010). Borrowing. In: Fried, Mirjam, Jan-Ola Östman a Jef Verschueren, eds. *Variation and change: pragmatic perspectives*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co.

TREFFERS-DALLER, Jeanine a Raymond MOUGEON (2005). The role of transfer in language variation and change: Evidence from contact varieties of French. *Bilingualism: Language and Cognition* **8** (2), 93-98.

TRÉPANIÉ, Cécyle (1991). The Cajunization of French Louisiana: Forging a Regional Identity. *The Geographical Journal*. **157** (2), 161-171.

ULMANOVÁ, Hana (2008). Americká žena Kate Chopinová se probouzí. *iDNES.cz* [online]. 11. května 2008 [cit. 2012-08-23]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/literatura.aspx?c=A080510_969963_literatura_kot

VALDMAN, Albert (1989). The Problem of the Target Model in Proficiency-Oriented Foreign Language Instruction. *Applied Language Learning*. **1** (1), 33-51.

VALDMAN, Albert (1994). Restructuration, fonds dialectal commun et étiolement linguistique dans les parlers vernaculaires français d'Amérique du Nord. In: POIRIER, Claude et al. *Langue, espace, société. Les variétés du français en Amérique du Nord*. Sainte-Foy, Québec, Canada: Presses de l'Université Laval, s. 3-23.

VALDMAN, Albert (1997). *French and Créole in Louisiana*. New York: Plenum Press.

VALDMAN, Albert et al. (2010). *Dictionary of Louisiana French: as spoken in Cajun, Creole, and American Indian communities*. Jackson: University Press of Mississippi.

VERSCHUEREN, Jef (2007). *Handbook of pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins Pub Co.

WALL, Bennett H. et al. (2008). *Louisiana: a history*. Wheeling: Harlan Davidson.

WALTON, Shana (2003). Louisiana's Coonasses: Choosing Race and Class over Ethnicity. In: *Signifying Serpents and Mardi Gras Runners: Representing Identity in Selected Souths*. Athens: University of Georgia Press.

WARE, Carolyn E. (2003). Marketing Mardi Gras: Heritage Tourism in Rural Acadiana. *Western Folklore*. **62** (3), 157-187.

WEINREICH, Uriel (1974). *Languages in contact: Findings and problems*. The Hague: Mouton.

WILEY, Terence G. (2004). Language planning, language policy and the English-only Movement. In: FINEGAN, Edward a John R. RICKFORD. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 319- 336.

WINFORD, Donald (2003). *An Introduction to Contact Linguistics*. Malden: Blackwell Pub.